
This Free Swedenborg eBook...

BOŽANSKA PROMISA O

... is for use by anyone, anywhere, at no cost, and with no restrictions.
You may copy it, give it away or re-use it through the courtesy of
The Lord's New Church Which Is Nova Hierosolyma.

Other Free Swedenborg eBooks

Available at

www.TheLordsNewChurch.com

Please pass this eBook along to someone else.

BOŽANSKA PROMISAO

BOŽANSKA PROMISAO

*ANDEOSKA MUDROST
O
BOŽANSKOJ PROMISLI*

BOŽANSKA PROMISAO

BOŽANSKA PROMISAO JE VLADAVINA BOŽANSKE LJUBAVI I MUDROSTI GOSPODNJE

1. Da bi se razumelo šta je Božanska Promisao i da je to Vladavina Božanske Ljubavi i Božanske Mudrosti Gospoda, od značaja je da se poznaju stvari u vezi Božanske Ljubavi i Mudrosti koje su već izložene i pokazane u raspravi o tom predmetu. One su sledeće: u Gospoda je Božanska Ljubav od Božanske Mudrosti, a Božanska Mudrost je od Božanske Ljubavi. Božanska Ljubav i Mudrost nužno moraju postojati u onome što je pomoću njih stvoreno. Sve stvari u univerzumu stvorene su Božanskom Ljubavlju i Mudročću. Sve stvari u univerzumu primaoci su Božanske Ljubavi i Mudrosti. Gospod se pred anđelima pojavljuje kao Sunce; toplina koja otuda dolazi je ljubav, svetlost koja otuda dolazi je mudrost. Božanska Ljubav i Mudrost, koje potiču od Gospoda, čine jedno. Gospod iz večnosti, koji je Jehova, stvorio je univerzum i sve što postoji u njemu iz Sebe, a ne ni iz čega. Te stvari nalaze se u raspravi nazvanoj ANĐEOSKA MUDROST O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI.

2. Iz ovih stvari, kada se uporede sa onima u vezi Stvaranja koje su izložene u istoj raspravi, može zaista da bude očigledno da je vladavina Božanske Ljubavi i Mudrosti Gospodnje ono što se naziva Božanskom Promišlju; ali pošto je u toj raspravi predmet razmatranja bilo stvaranje, a ne očuvanje stanja stvari nakon stvaranja, što je vladavina Gospodnja, zato će to sada biti predmet razmatranja. Ali ovaj članak će se baviti očuvanjem jedinstva Božanske Ljubavi i Mudrosti, ili Božanskog Dobra i Istine, u stvarima koje su stvorene, a o kojima ćemo govoriti sledećim redosledom: I. Univerzum sa svim stvarima, uopšte i pojedinačno, koje mu pripadaju, stvoren je iz Božanske Ljubavi Božanskom Mudročću. II. Božanska Ljubav i Mudrost potiču od Gospoda kao jednog. III. To jedno nalazi se, u određenom obliku, u svakoj stvorenoj stvari. IV. Od Božanske je Promisli da svaka stvorena stvar, u celini i delimočno, treba da bude takvo jedno; i da, ako nije, to treba da postane. V. Dobro ljubavi nije dalje dobro ako nije sjedinjeno sa istinom mudrosti; a istina mudrosti nije dalje istina ako nije sjedinjena sa dobrom ljubavi. VI. Dobro ljubavi koje nije sjedinjeno sa istinom mudrosti nije dobro samo po sebi, već je prividno dobro; a istina mudrosti koja nije sjedinjena sa dobrom ljubavi nije istina sama po sebi već je prividna istina. VII. Gospod ne dopušta da bilo šta bude razdvojeno; iz tog razloga sve mora biti u isto vreme u dobru i u istini, ili u isto vreme u zlu i u obmani. VIII. Ono što je u dobru, i u isto vreme u istini, je nešto; a ono što je u zlu, i u isto vreme u obmani, nije ništa. IX. Božanska Promisao Gospodnja uzrokuje zlo i sa njim povezanu obmanu da bi služili za ravnotežu, poređenje i pročišćenje; i otuda za sjedinjenost dobra i istine u svemu ostalom.

BOŽANSKA PROMISAO

3. I. *Univerzum sa svim stvarima koje mu pripadaju, uopšte i pojedinačno, stvoren je iz Božanske Ljubavi Božanskom Mudročću.* U raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI pokazano je da je Gospod iz večnosti, koji je Jehova, u suštini Božanska Ljubav i Mudrost, i da je On stvorio univerzum i sve stvari koje mu pripadaju iz Sebe. Iz toga ishodi da je univerzum sa svim stvarima koje mu pripadaju, uopšte i pojedinačno, stvoren iz Božanske Ljubavi Božanskom Mudročću. U istoj raspravi pokazano je i da ljubav bez mudrosti ne može ništa da učini, niti mudrost može išta da učini bez ljubavi. Jer ljubav bez mudrosti, ili volja bez razumevanja, ne može ništa da smisli, niti čak može išta da vidi ili oseti, niti išta da kaže; otuda ljubav bez mudrosti, ili volja bez razumevanja, ne mogu ništa da učine. Na sličan način mudrost bez ljubavi, ili razumevanje bez volje, ne može ništa da smisli, niti može išta da vidi ili oseti, niti pak išta da kaže; otuda mudrost bez ljubavi, ili razumevanje bez volje ne mogu ništa da urade; jer ako je ljubav uklonjena ne postoji više nikakvo htenje, pa otuda nema ni delovanja. S obzirom da je tako sa čovekom kada čini bilo šta, to je još mnogo više bilo sa Bogom, koji je sâma Ljubav i sâma Mudrost, kada je stvorio i napravio univerzum i sve što je u njemu. Da je univerzum, sa svim pripadajućim stvarima, uopšte i pojedinačno, stvoren iz Božanske Ljubavi Božanskom Mudročću može da se dokaže na osnovu svih stvari koje su u svetu vidljive. Uzmite samo jednu određenu stvar, ispitajte je sa nešto mudrosti i uverićete se. Uzmite drvo, ili njegovo seme, njegov plod, cvet ili list; skupite mudrost koja se u vama nalazi, pogledajte predmet pod dobrim mikroskopom i videćete divne stvari; a unutrašnjost, koju ne možete da vidite, još je divnija. Označite red u njegovom neprekidnom nizu, kako drvo raste od semena pa sve dok ne napravi novo seme; i razmotrite da li u svakoj uzastopnoj fazi ne postoji neprekidno nastojanje da se dalje množi; jer krajnji cilj ka kome teži je seme, u kome se opet nalazi njegov princip plodnosti. I ako biste i tada hteli da razmišljate duhovno, a to možete ako želite, zar ne biste tu videli mudrost? A ako ste spremni da u duhovnoj misli idete dovoljno daleko, zar nećete dalje uvideti da to nije od semena, niti od sunca sveta, koje je sâma vatra, već da se to nalazi u semenu od Boga Tvorca čija mudrost je beskonačna; i da to nije bilo u semenu samo prilikom stvaranja, već da je neprestano u njemu nakon toga? – jer hranljivost je neprestano stvaranje, kao što je život neprestano postojanje. To je isto kao kada biste akciji oduzeli volju, rad tada prestaje; ili ako govoru oduzmete misao, govor prestaje; ili ako kretanju oduzmete napor, kretanje prestaje; jednom rečju, ako učinku oduzmete uzrok učinak nestaje; i tako dalje. Zaista, svakoj tako stvorenoj stvari data je moć; ali moć ne deluje iz same sebe, već iz Njega, koji je moć dao. Posmatrajte bilo koju specifičnu stvar na zemlji, kao svilenu bubu, pčelu, ili bilo koju drugu sasvim sićušnu životinju; pogledajte je najpre prirodno, potom racionalno i na kraju duhovno: tada ćete, ako možete duboko da razmišljate, biti zadivljeni svim stvarima; a ako pustite da mudrost govori u vama, reći ćete u čuđenju: “Ko u ovim stvarima ne vidi Božansko? One su sve od Božanske Mudrosti”. To će tako biti u još većoj meri ako se obazrete na namenu svih stvorenih stvari, videći kako one slede svoj redosled sve do čoveka, i od čoveka do

BOŽANSKA PROMISA O

Tvorca od koga su potekle; i kako je veza svih stvari i, ako ste voljni da priznate, očuvanje svega, zavisno od spone Tvorca sa čovekom. U onome što sledi videće se da je Božanska Ljubav stvorila sve stvari, ali ni jednu bez Božanske Mudrosti.

4. II. *Božanska Ljubav i Mudrost potiču od Gospoda kao jednog.* Ovo je takođe očigledno iz onoga što je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, a posebno iz sledećih stvari odatle: Suština (Esse) i Ispoljenje (Existere) u Gospoda su upečatljivo jedno. U Gospoda su beskonačne stvari upečatljivo jedno. Božanska Ljubav je od Božanske Mudrosti, a Božanska Mudrost je od Božanske Ljubavi. Ljubav bez venčanja sa mudročću ne može ništa da postigne. Ljubav ne čini ništa osim kada je povezana sa mudročću. Duhovna toplina i duhovna svetlost, potičući od Gospoda kao Sunca, čine jedno, kao što su Božanska Ljubav i Božanska Mudrost u Gospoda jedno. Na osnovu onoga što je pokazano na mestima na koja smo se pozvali*, istina tog tvrđenja je očigledna. Ali s obzirom da se ne zna kako dve stvari koje su različite jedna od druge mogu da deluju kao jedno, ovde želim da pokažem da jedno ne može postojati bez forme, ali da forma sama po sebi čini jedno; i kao sledeće, da forma čini jedno utoliko savršenije ukoliko su stvari koje je sačinjavaju pojedinačno različite, a ipak sjedinjene. *Jedno ne može postojati bez forme, ali sama forma čini jedno.* Svaka osoba koja predano misli, jasno će videti da ne može postojati jedno bez forme, i da ukoliko postoji jedno, to je forma; jer svaka postojeća stvar iz svoje forme dobija ono što se naziva kakvoćom, i ma šta da se naziva predikatom, ono što se naziva promenom stanja, kao i ono što se naziva odnosom, i tome slično. Iz tog razloga ono što je lišeno forme nema apsolutno ništa od kakvoće, a ono što nema ništa od kakvoće u stvarnosti je takođe apsolutno ništa. Sâma forma daje sve ove stvari. I pošto se sve stvari koje su u formi, ukoliko je forma savršena, jedna prema drugoj uzajamno odnose kao karika prema karici u lancu, stoga proizlazi da forma sama po sebi čini jedno, i otuda predmet, kod koga predikativni mogu biti kakvoća, stanje, moć uticanja, dakle bilo šta, saglasno savršenstvu forme. Takvo jedno je sve što oko može da vidi u svetu; takvo jedno je i sve što oku nije vidljivo, bilo da pripada unutrašnjoj prirodi ili duhovnom svetu. Takvo jedno je čovek, i takvo jedno je ljudsko društvo; crkva je takvo jedno, i čitavo anđeosko nebo pred Gospodom; jednom rečju, takvo jedno je stvoreni univerzum, ne samo uopšte, nego i u svakoj pojedinosti. Da bi stvari, svaka pojedinačno i sve, bile forme, neophodno je da On, koji ih je stvorio, bude sâma Forma, i da sve stvari koje su stvorene u formi, potiču od Forme sâme. Stoga je to ono što je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, na sledeći način: Božanska Ljubav i Mudrost je** suština i forma. Božanska Ljubav i Mudrost je suština i forma sama po sebi, prema tome prava realnost i jedna jedina realnost. Božanska

* U originalnom tekstu Svedenborg navodi mesta iz svojih prethodno objavljenih dela u kojima se govori o istim stvarima. Sva ta obaveštenja u ovom prevodu su izostavljena. (*Prim. prev.*)

** Pošto Božanska Ljubav i Mudrost predstavljaju jedno, Svedenborg ovde o njima govori u jednini. (*Prim. prev.*)

BOŽANSKA PROMISA O

Ljubav i Mudrost je jedno u Gospoda; i ona kao jedno potiče od Gospoda. *Forma čini jedno utoliko savršenije ukoliko su stvari koje je sačinjavaju pojedinačno različite, a ipak sjedinjene.* To se teško razume ukoliko razumevanje nije uzdignuto; jer spoljašnjost kazuje da forma može činiti jedno samo uz pomoć sličnosti i jednakosti onih stvari koje je sačinjavaju. O tom predmetu sam često razgovarao sa anđelima, koji su rekli da je to tajna koju mudri među njima jasno razumeju, a manje mudri nejasno; ali istina je da je forma utoliko savršenija što su stvari koje je sačinjavaju pojedinačno više različite, a da je svaka opet, na svoj poseban način, sjedinjena. Oni to potvrđuju pomoću društava u nebu koja, uzeta zajedno, sačinjavaju formu neba, i takođe pomoću anđela svakog društva; jer forma jednog društva je proporcionalno savršenija ukoliko je svaki anđeo u većoj meri osobeno on sam, i otuda slobodan, tako da voli pripadnike svog društva iz sebe i svoje sopstvene naklonosti. Oni to takođe ilustruju venčanjem dobra i istine; pokazujući da što su dobro i istina u većoj meri primetno dvoje, to savršenije mogu da čine jedno; isto je tako i sa ljubavlju i mudrošću; i da je ono što nije različito nejasno, iz čega potiče svo nesavršenstvo forme. Ali kako su stvari koje su savršeno različite sjedinjene i tako čine jedno, oni su dokazali i sa mnogim drugim stvarima; posebno onima koje su u čoveku, u kome se nalazi bezbroj različitih a ipak sjedinjenih stvari, različitih po svojoj površini, a sjedinjenih svojim ligamentima. Slično tome oni su pokazali da je isto sa ljubavlju i svim stvarima koje joj pripadaju, i sa mudrošću i svim stvarima koje joj pripadaju, koje se ne opažaju nikako drukčije osim kao jedno. Više o ovim stvarima može da se vidi u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, i u radu o NEBU I PAKLU. Ovo je predočeno zato što je od Anđeoske Mudrosti.

5. III. *To jedno je, u određenom obliku, u svakoj stvorenoj stvari.* Da su Božanska Ljubav i Mudrost, koje su u Gospoda jedno i kao jedno od Njega potiču, u određenom obliku u svakoj stvorenoj stvari može biti očigledno iz onoga što je dokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, gde je pokazano da Božansko postoji u svakoj stvorenoj stvari jer je Bog Tvorac, koji je Gospod iz večnosti, stvorio Sunce duhovnog sveta iz sebe, a uz pomoć tog Sunca sve stvari univerzuma; prema tome da to Sunce, koje potiče od Gospoda i u kome je Gospod, nije samo prvi već jedan jedini sadržaj od koga potiču sve stvari; i zato što je to jedan jedini sadržaj ishodi da je on u svakoj stvorenoj stvari, ali sa bezbrojnom raznolikošću saglasno koristima. Dakle zato što su u Gospodu Božanska Ljubav i Mudrost, a u Suncu, koje je od Njega, Božanska vatra i sjaj, i iz Sunca duhovna toplina i svetlost, a to dvoje čine jedno, ishodi da je to jedno u određenom obliku u svakoj stvorenoj stvari. Otuda su sve stvari univerzuma povezane sa dobrom i istinom, odnosno sa njihovom sjedinjenošću; ili, što je isto, da su sve stvari univerzuma povezane sa ljubavlju i mudrošću, odnosno sa njihovom sjedinjenošću; jer dobro je od ljubavi, a istina je od mudrosti; jer ljubav sve što joj pripada naziva dobrom, a mudrost sve joj pripada naziva istinom. Da se u svakoj stvorenoj stvari nalazi njihova sjedinjenost videće se iz onoga što sledi.

BOŽANSKA PROMISAO

6. Mnogi su priznali da postoji jedan jedini sadržaj, koji je i prvi, iz kojeg potiču sve stvari; ali šta je taj sadržaj po kakvoći to se ne zna. Veruje se da je toliko jednostavan da ne postoji ništa jednostavnije; da može da se uporedi sa tačkom koja nema dimenziju, i da forme sa dimenzijom potiču od bezbroj takvih tačaka. To je, međutim, zabluda nastala usled predstave o prostoru; jer usled te predstave se čini da postoji takva najmanja stvar, ali istina je, ipak, da što je neka stvar jednostavnija i čistija, to je punija i kompletnija. Iz tog razloga, što se bilo koji predmet u većoj meri ispituje unutarne, to su divnije, savršenije i lepše stvari koje se u njemu vide; pa su, prema tome, u prvom sadržaju najdivnije, najsavršenije i najlepše od svih. To je tako zato što prvi sadržaj potiče od duhovnog Sunca, koje je, kao što je rečeno, potičuće od Gospoda i u kome je Gospod; tako je sâmo to Sunce jedini sadržaj koji, pošto nije u prostoru, jeste sve u svemu, i jeste u najvećim i najmanjim stvarima stvorenog univerzuma. Pošto je to Sunce prvi i jedini sadržaj, od koga potiču sve stvari, ishodi da se u tom sadržaju nalazi beskrajno više stvari nego što se može javiti u sadržajima koji od njega potiču, koji se nazivaju potvrdama ili udaljenim stvarima. One (stvari od kojih je Sunce) ne mogu da se pojave u ovima jer one od tog Sunca potiču posredstvom stepena koji su od dve vrste, saglasno kojim svako savršenstvo opada. Otuda, kao što je napred rečeno, što se jedna stvar ispituje u većoj meri unutarne to su divnije, savršenije i lepše stvari koje se u njoj vide. Ove stvari su izložene da bi se pokazalo da je Božansko, u određenom obliku, u svakoj stvorenoj stvari; ali da je ono sve manje i manje očigledno prilikom spuštanja po stepenima, i još manje kada je niži stepen, odvojen od višeg zatvaranjem, omeđen zemaljskim sadržajima. Ali ove stvari nužno moraju izgledati neshvatljivo ukoliko nisu pročitane i shvaćene stvari koje su izložene u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, koje se odnose na duhovno Sunce, stepene i stvaranje univerzuma.

7. IV. *Od Božanske je promisli da svaka stvorena stvar, u celini i delimično, treba da bude takvo jedno; i da, ako nije, to treba da postane:* odnosno, da će u svakoj stvorenoj stvari biti nečega od Božanske Ljubavi i u isto vreme od Božanske Mudrosti; ili, što je isto, da u svakoj stvorenoj stvari postoji dobro i istina, ili spoj dobra i istine. S obzirom da je, kao što je prethodno rečeno (br. 5), dobro od ljubavi a istina od mudrosti, na narednim stranicama će svuda biti korišćeni izrazi dobro i istina umesto ljubavi i mudrosti; i brak dobra i istine, umesto jedinstva ljubavi i mudrosti.

8. Iz prethodnog članka je očigledno da su Božanska Ljubav i Božanska Mudrost, koje su u Gospoda jedno i koje od Gospoda potiču kao jedno, u određenom obliku u svakoj stvari koju je On stvorio. Sada će takođe biti rečeno nešto što se posebno odnosi na to jedinstvo ili spoj koji se naziva brakom dobra i istine. Taj brak je: I. U Gospodu Sâmom; jer, kao što je rečeno, Božanska Ljubav i Božanska Mudrost su u Njemu jedno. II. To je od Gospoda; jer su u svakoj stvari koja od Njega potiče ljubav i mudrost potpuno sjedinjeni;

BOŽANSKA PROMISAO

to dvoje potiče od Gospoda kao Sunca; Božanska Ljubav kao toplina, a Božanska Mudrost kao svetlo. III. Njih, zapravo, anđeli primaju kao dvoje, ali ih Gospod u njima sjedinjuje; tako je i sa ljudima crkve. IV. Usled uticaja* ljubavi i mudrosti kao jednog, potičućeg od Gospoda, u anđele neba i ljude crkve, i usled njihovog primanja od strane anđela i ljudi, Gospod se, u Reči, naziva Ženikom i Mužem, a nebo i crkva da se nazivaju nevestom i ženom. V. Otuda u onoj meri u kojoj su nebo i crkva uopšte, i anđeo neba i čovek crkve pojedinačno, u tom jedinstvu, ili u braku dobra i istine, u toj meri su oni slika i prilika Gospoda; jer ovo dvoje je jedno u Gospoda, i zapravo jesu Gospod. VI. Ljubav i mudrost u nebu i u crkvi uopšte, kao i u anđelu neba i čoveku crkve, su jedno kada volja i razumevanje, prema tome kada dobro i istina, čine jedno; ili, što je isto, kada milosrđe i vera čine jedno; ili, što je takođe isto, kada učenje Reči i život usklađen sa njim čine jedno. VII. Kako to dvoje čine jedno kod čoveka i kod svih stvari koje mu pripadaju pokazano je u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, u kojoj je tretirano stvaranje čoveka i posebno saobraznost** volje i razumevanja sa srcem i plućima.

9. Kroz ono što upravo sledi govoriće se o tome kako dvoje čine jedno u stvarima koje su ispod čoveka ili van njega, kako u kraljevstvu životinja tako i u kraljevstvu bilja; ali najpre moraju biti pretpostavljene ove tri stvari: *Prvo*, u univerzumu i u svakoj pojedinačnoj i svim stvarima koje mu pripadaju, pošto su stvorene od Gospoda, postojao je brak dobra i istine. *Drugo*, u čoveku se taj brak nakon stvaranja razjedinio. *Treće*, od Božanske je Promisli da ono što je razjedinjeno treba da postane jedno i da se otuda brak dobra i istine ponovo uspostavi. Pošto su ove tri stvari mnogostruko dokazane u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI dalje izvođenje dokaza je izlišno. Svako takođe iz rasuđivanja može da vidi da, s obzirom da je samim stvaranjem načinjen brak dobra i istine u svakoj stvorenoj stvari i pošto se on kasnije razjedinio, Gospod neprestano radi na tome da se on ponovo uspostavi; stoga da je njegovo ponovno uspostavljanje, i otuda sjedinjenost stvorenog univerzuma sa Gospodom putem čoveka, od Božanske Promisli.

10. V. *Dobro ljubavi nije više dobro ukoliko nije sjedinjeno sa istinom mudrosti; a istina mudrosti nije više istina ukoliko nije sjedinjena sa dobrom ljubavi.* Ovo se izvodi iz porekla dobra i istine. Izvorište dobra, isto kao i istine, jeste u Gospodu; jer Gospod je sâmo Dobro i sâma Istina; i to dvoje su u Njemu jedno. Otuda dobro koje je u anđelima neba i ljudima na zemlji nije dobro samo po sebi, osim ukoliko nije sjedinjeno sa istinom;

* Ubaciti futnootu o "uticaju" (Influx) u Svedemborgovom delu. (Život i postojanje nižih svetova moguć je kroz "uticaj" viših u niže... itd.)

** Saobraznosti ili korespondencije su veze između stvari viših i nižih svetova. Sve stvari i sva zbivanja u materijalnom svetu odgovaraju nečemu u duhovnom svetu, pa se zato kaže da su saobrazne nečemu u duhovnom svetu.

BOŽANSKA PROMISAO

i istina nije istina sama po sebi, osim ukoliko nije sjedinjena sa dobrom. Poznato je da svako dobro i svaka istina potiču od Gospoda; otuda, pošto dobro čini jedno sa istinom a istina sa dobrom, ishodi da dobro da bi bilo dobro samo po sebi, i istina da bi bila istina sama po sebi, moraju u primaocu da čine jedno; to jest u anđelu neba i u čoveku na zemlji.

11. Zaista je poznato da su sve stvari u univerzumu povezane sa dobrom i istinom; jer se pod dobrom podrazumeva ono što univerzalno obuhvata i sadrži sve stvari ljubavi, a pod istinom se podrazumeva ono što univerzalno obuhvata i sadrži sve stvari mudrosti: ali još uvek se ne zna da dobro nije ništa ako nije ujedinjeno sa istinom, i da istina nije ništa ako nije ujedinjena sa dobrom. Izgleda, zaista, da je dobro nešto bez istine, i da je istina nešto bez dobra, ali oni to ipak nisu; jer je ljubav, od koje se sve potičuće stvari nazivaju dobrima, suština (esse) jedne stvari; a mudrost, od koje se sve potičuće stvari nazivaju istinama, ispoljenje (existere) stvari koja potiče od te suštine (esse), kao što je pokazano u rasprvi O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; iz tog razloga, pošto *suština bez ispoljenja* nije ništa; niti ispoljenje bez suštine – znači da dobro bez istine nije ništa, niti istina bez dobra. Pored toga, šta je dobro lišeno odnosa sa nečim? Da li se ono može nazvati dobrom, s obzrom da ni na šta ne utiče i ne uzrokuje nikakvo opažanje? Nešto što je povezano sa dobrom što utiče, i što dozvoljava da bude predmet opažanja i osećanja, ima odnos sa istinom, jer ima odnos sa onim što je u razumevanju. Govorite bilo kome jednostavno o dobru, ne govoreći da je ovo ili ono dobro, i vidite da li je dobro nešto? Ali sa ovim ili onim koje se opaža kao jedno sa dobrom, ono jeste nešto. To se ne ujedinjuje sa dobrom nigde drugo nego u razumevanju, a sve što potiče od razumevanja ima odnos sa istinom. Isto je sa voljom: hteti, bez znanja, opažanja i mišljenja o onome što neko hoće, nije ništa; ali zajedno sa njima postaje nešto. Sva volja potiče od ljubavi i ima odnos sa dobrom; a svo znanje, opažanje i mišljenje potiču od razumevanja i imaju odnos sa istinom; otuda je očigledno da volja nije ništa već da je volja usmerena na ovo ili ono nešto. Tako je i sa svakom koristi jer je korist dobro. Ukoliko nije usredsređena na nešto sa čime može biti jedno, to nije korist, i prema tome nije ništa. Korist iz razumevanja izvlači to nešto na šta može da se usredsredi; a ono što potiče od razumevanja i što se sjedinjuje i pripaja koristi, povezano je sa istinom; i od toga korist dobija svoju kakvoću. Iz ovih nekoliko stvari može biti očigledno da dobro bez istine nije ništa; takođe, da istina bez dobra nije ništa. Rečeno je da su dobro sa istinom i istina sa dobrom nešto; otuda ishodi da zlo sa obmanom i obmana sa zlom nisu ništa; jer je drugo suprotno prvom, a suprotnost poništava i, u ovom slučaju, poništava to nešto. Ali više o tome u onome što sledi.

12. Ali postoji brak dobra i istine u uzroku i postoji brak dobra i istine iz uzroka u učinku. Brak dobra i istine u uzroku je brak volje i razumevanja ili ljubavi i mudrosti; taj brak je u svemu što čovek hoće i misli, i što otuda zaključuje i namerava. Taj brak ulazi u učinak

BOŽANSKA PROMISAO

i sačinjava ga. Ali u stvaranju učinka, ovo dvoje izgleda različito zato što istovremeno tada čini uzastopno. Na primer: dok je čovek voljan i razmišlja o tome da se nahrani, odene, da ima kuću, da se bavi poslom ili uživa u društvu, on najpre hoće i misli, ili zaključuje i namerava istovremeno; ali kada ovo usredsredi na učinke, tada jedno sledi iza drugog, iako u njegovoj volji i misli i dalje čine jedno. U tim učincima koristi pripadaju ljubavi ili dobru, dok sredstva (kojima se dolazi do) koristi pripadaju razumevanju ili istini. Svako može da potvrdi ove opšte istine pojedinostima, ukoliko jasno uočava šta se odnosi na dobro od ljubavi a šta na istinu od mudrosti, kao i na koji način se taj odnos javlja u uzroku, a na koji u učinku.

13. Ponekad se kaže da ljubav sačinjava život čoveka. To ne znači ljubav odvojena od mudrosti ili dobro odvojeno od istine u uzroku; jer odvojena ljubav ili odvojeno dobro nisu ništa: iz tog razloga ljubav koja sačinjava čovekov najdublji život, život koji je od Gospoda, predstavlja ljubav i mudrost zajedno. Ljubav koja sačinjava život čoveka, ukoliko je on primalac, takođe nije ljubav odvojena u uzroku već u učinku: jer se ljubav ne može razumeti mimo njene kakvoće, a njena kakvoća je mudrost; a kakvoća ili mudrost može jedino da postoji iz svog *suštastva*, koje je ljubav; otuda su one jedno. Isto je tako sa dobrom i istinom. Dakle, zato što je istina iz dobra, kao što je mudrost iz ljubavi, stoga se oboje uzeto zajedno nazivaju ljubav ili dobro; jer ljubav je u svojoj formi mudrost, a dobro je u svojoj formi istina; jer sva kakvoća ne potiče ni iz jednog drugog izvora nego iz forme. Iz tih stvari može, dakle, biti očigledno da dobro nije više dobro ukoliko nije sjedinjeno sa svojom istinom, i da istina nije više istina ukoliko nije sjedinjena sa svojim dobrom.

14. VI. *Dobro ljubavi koje nije sjedinjeno sa istinom mudrosti nije dobro samo po sebi već je prividno dobro; i istina mudrosti koja nije sjedinjena sa dobrom ljubavi nije istina sama po sebi već je prividna istina.* Istina je da ne postoji dobro koje je dobro samo po sebi ukoliko nije sjedinjeno sa pripadajućom mu istinom; niti bilo koja istina koja je istina sama po sebi ukoliko nije sjedinjena sa pripadajućim joj dobrom. I pored toga postoji dobro odvojeno od istine i istina odvojena od dobra. Dobro i istina su takvi kod licemera i hvalisavaca, kod zlih ljudi svake vrste i, takođe, kod onih koji su u prirodnom dobru, a nisu u duhovnom dobru. Oni mogu da čine dobro crkvi, svojoj zemlji, društvu, svojim bližnjim sugrađanima, potrebitim, sirotim, udovicama i siročadi: oni mogu i da razumeju istine; iz razumevanja mogu da razmišljaju o njima, a iz misli mogu o njima da pričaju ili poučavaju. Ipak, dobra i istine u njima nisu unutarnji, prema tome nisu dobra i istine sami po sebi, već su to samo spolja, te tako samo prividno; jer su oni samo radi sebe i sveta, a ne radi sâmog dobra i sâme istine, usled čega nisu od dobra i istine; iz tog razloga oni su samo od usta i tela, a ne od srca. Mogu da se uporede sa zlatom i srebrom sa kojim je obložena šljaka, ili trulo drvo, ili balega, a istine koje su izgovorene, sa dahom koji nestaje ili sa varljivim svetlom koje se gubi, iako se spolja pojavljaju kao

BOŽANSKA PROMISAO

prave istine. U onima koji ih govore, međutim, takve istine su samo prividne; ali, ipak, one mogu da budu nešto drugo onima koji ih čuju i primaju ne znajući za ovo; jer ono što je spoljašnje utiče na svakog zavisno od njegovog sopstvenog unutarnjeg; istina, koja god da je usta izgovore, ulazi u ono što drugi sluša i biva primljena umom, zavisno od njegovog stanja i kvaliteta. Slučaj je skoro sličan onima koji su nasledno u prirodnom dobru, a nisu u duhovnom dobru; jer unutarnje svakog dobra i svake istine je duhovno, i to suzbija obmane i zla, dok im je ono što je samo prirodno naklonjeno; a biti naklonjen zlima i obmanama, a činiti dobro, nije u saglasnosti.

15. Dobro može biti odvojeno od istine i istina od dobra i, bivajući odvojeni, i dalje se javljati kao dobro i istina zato što čovek ima sposobnost delanja, koja se naziva svojevoljnošću, i sposobnost razumevanja, koja se naziva razboritošću. Od zloupotrebe ovih sposobnosti potiče to da čovek može spolja da izgleda različito od onoga što je unuratnje; usled toga loš čovek može da čini dobro i da govori istinu, ili đavo može da se pretvori u anđela svetlosti. Ali o tom predmetu pogledajte naredne odlomke iz rasprave o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI: Poreklo zla je u zloupotrebi sposobnosti svojstvenih čoveku koje se nazivaju razboritost i svojevoljnost. Te dve sposobnosti nalaze se u zlu isto kao i u dobru. Ljubav bez braka sa mudrošću, ili dobro bez braka sa istinom, ne mogu ništa da učine. Ako nije sjedinjena sa mudrošću i razumevanjem ljubav ni u čemu ne deluje. Ljubav sebe sjedinjuje sa mudrošću ili razumevanjem, i uzrokuje da mudrost ili razumevanje budu s njom povratno sjedinjeni. Mudrost ili razumevanje, usled moći koju im daje ljubav, mogu biti uzdignuti, i shvatati i primati stvari koje su od nebeske svetlosti. Ljubav može na sličan način biti uzdignuta i primati stvari koje su od nebeske topline, ukoliko u tom stepenu ljubi svog partnera mudrost. U protivnom, ljubav spušta mudrost ili razumevanje sa njihove uzvišenosti, kako bi delovali kao jedno sa njom. Ljubav je pročišćena u razumevanju, ukoliko su i ljubav i razumevanje uzdignuti. Ljubav koja je pročišćena mudrošću u razumevanju postaje duhovna i nebeska; a ljubav oskrnavljena u razumevanju postaje čulna i telesna. Isto je sa milosrđem i verom i njihovim spojem, kao što je sa ljubavlju i mudrošću i njihovim spojem. Šta je milosrđe u nebu?

16. VII. *Gospod ne dopušta da bilo šta bude razdvojeno; iz tog razloga sve mora biti ili u dobru, i u isto vreme u istini, ili u zlu, i u isto vreme u obmani.* Božanska Promisao Gospodnja naročito ima za svoj cilj čoveka koji je u dobru i u isto vreme u istini, i ona za to radi; jer na taj način je čovek svoje sopstveno dobro i svoja sopstvena ljubav i, takodje, svoja sopstvena istina i svoja sopstvena mudrost; jer time je čovek čovek, bivajući tako odraz Gospoda. Ali pošto čovek, dok živi u svetu, može da bude u dobru i u isto vreme u obmani – može, takodje, da bude u zlu i u isto vreme u istini – on, zaista, može da bude u zlu i u isto vreme u dobru, i tako kao da je dvostruk, i pošto ova podvojenost uništava taj odraz i takođe uništava čoveka, stoga Božanska Promisao Gospodnja u svim stvarima

BOŽANSKA PROMISAO

koje joj pripadaju, kao i u svakoj pojedinačnoj, ima u vidu da ta podvojenost ne treba da postoji. I pošto je za čoveka manje štetno da bude u zlu i u isto vreme u obmani nego da bude u dobru i u isto vreme u zlu, stoga Gospod to dozvoljava, ne kao da to hoće, nego kao da to ne može da spreči na račun cilja, koji je spasenje. Razlog zbog koga čovek može biti u zlu i u isto vreme u istini, a Gospod to ne može da spreči na račun cilja koji je spasenje, je što čovekovo razumevanje može da se uzdigne do svetla mudrosti i (da odatle) vidi istine ili ih prizna kada ih čuje, a da njegova ljubav pri tome ostane dole; jer čovek, prema tome, može biti u nebu sa razumevanjem, ali u paklu sa ljubavlju. Da bude takve prirode čoveku ne može da se odrekne; jer ne mogu mu se oduzeti dve sposobnosti – razboritost i sloboda – uz pomoć kojih je on čovek i razlikuje se od zverinja, i uz pomoć kojih jedino on može biti preporođen i tako spasen; jer s tim (sposobnostima) čovek može da postupa u skladu sa mudročću i može, takođe, da postupa u skladu sa ljubavlju koja nije od mudrosti; s tim (sposobnostima) on, takođe, može mudročću odozgo da vidi ljubav dole i da na taj način vidi misli, namere, osećanja – prema tome zla i obmani i, takođe, dobra i istine – svog života i učenja; bez znanja i njegovog potvrđivanja u sebi on ne može da se popravi. O te dve sposobnosti nešto je već rečeno, a u onome što sledi biće rečeno još više. To je razlog da čovek može biti u dobru i u isto vreme u istini, takođe u zlu i u isto vreme u obmani, i takođe naizmenično u njima.

17. U svetu čovek teško može da dođe do jedne ili druge sjedinjenosti, odnosno do jedinstva dobra i istine ili zla i obmane; jer sve dok živi u svetu on se nalazi u stanju popravljavanja ili preporoda: ali nakon smrti svaki čovek ulazi u jedno ili drugo (jedinstvo) jer tada ne može više biti popravljen i preporođen; on tada ostaje onakav kakav je bio njegov život u svetu, to jest onakav kakva je bila njegova vladajuća ljubav. Stoga, ako je njegov život bio život ljubavi ka zlu, sva istina koju je u svetu stekao od učitelja, propovedanja ili Reči, biva oduzeta; a kada se to oduzme, on upija obmanu saglasnu njegovom zlu, kao što sunder upija vodu. S druge strane, ako je njegov život bio život ljubavi ka dobru, celokupna obmana koju je slušajući i čitajući sakupio u svetu, ali koju u sebi nije podržao, tada biva uklonjena; i umesto nje mu se daje istina koja je saglasna njegovom dobru. To se razume pod ovim rečima Gospoda: *Uzmite dakle od njega talant, i podajete onome što ima deset talanta. Jer svakome koji ima, daće se, i preteći će mu; a od onoga koji nema, i što ima uzeće se od njega.* (Mat. XXV. 28,29; XIII. 12; Marko IV. 25; Luka VIII. 18; XIX. 24-26)

18. Da nakon smrti svako mora biti ili u dobru i u isto vreme u istini, ili u zlu i u isto vreme u obmani, otuda je što dobro i zlo ne mogu biti sjedinjeni, niti mogu (biti sjedinjeni) dobro i u isto vreme obmana od zla, niti zlo i u isto vreme istina od dobra; jer su oni suprotnosti a suprotnosti se sukobljavaju sve dok jedna drugu ne unište. Oni koji su u zlu i u isto vreme u dobru razumeju se pod ovim rečima Gospoda (upućenih) Laudikijskoj crkvi u Apokalipsi: *Znam tvoja djela da nijesi ni studen ni vruć. O da si*

BOŽANSKA PROMISAO

studen ili vruć! Tako, budući mlak, i nijesi ni studen ni vruć, izbljuvaću te iz usta svojijeh. (III. 15,16): i takođe pod ovim rečima Gospoda: *Niko ne može dva gospodara služiti: jer ili će na jednoga mrziti, a drugoga ljubiti; ili se jednome prignuti, a za drugog ne mariti.* (Mat. VI. 24)

19. VIII. *Ono što je u dobru i u isto vreme u istini je nešto; a ono što je u zlu i u isto vreme u obmani nije ništa.* U prethodnom se može videti (br. 11) da ono što je u dobru i u isto vreme u istini jeste nešto; a iz toga ishodi da ono što je zlo i u isto vreme lažno nije ništa. Pod time što nije ništa podrazumeva se da nema moć i duhovni život. Oni koji su u zlu i u isto vreme u obmani, koji su u celosti u paklu, međusobno zaista imaju moć; jer onaj ko je zao može da čini zlo, i to i čini na hiljadu načina; ipak, on može činiti zlo zlima samo iz [njihovog] zla; ali ne može ni najmanje naškoditi dobrima, osim, kao što se nekada čini, uz pomoć spoja sa njihovim zlom; odatle dolaze iskušenja koja su napadi zlih koji su u njima (iskušenjima) i bitke koje iz toga nastaju, putem kojih dobri mogu da se oslobode svojih zala. S obzirom da zlo nema moć, celokupan pakao pred Gospodom ne samo da nije ništa, nego je po moći apsolutno ništa, kao što sam se višestrukim iskustvom uverio. Ali čudesno je da svi zli za sebe veruju da su moćni, a svi dobri za sebe veruju da su bez moći. To je zbog toga što zli sve stvari pripisuju sopstvenoj moći, i prema tome podmuklosti i zlobi, a ništa (ne pripisuju) Gospodu; dok dobri ne pripisuju ništa sopstvenoj smotrenosti, već sve Gospodu koji je Svemoguć. Pored toga, zlo i obmana zajedno nisu ništa jer u njima nema duhovnog života; iz tog se razloga život onih u paklu ne naziva životom već smrću; stoga, pošto sve što je nešto pripada životu, ne može postojati ništa što pripada smrti.

20. Oni koji su u zlu i u isto vreme u istinama mogu da se uporede sa orlovima koji na visini lebde, ali lišeni upotrebe svojih krila padaju; jer tako biva sa ljudima nakon smrti, kada postaju duhovi, ukoliko su razumeli istine, govorili ih i poučavali o njima, a ipak u životu nisu imali poštovanja prema Bogu. Oni sebe visoko uzdižu pomoću stvari koje pripadaju njihovom razumevanju; i ponekad ulaze u nebo i pretvaraju se da su anđeli svetlosti; ali kada im se istine oduzmu i budu isterani, oni padaju dole u pakao. Orlovi, pored toga, označavaju ljude privržene grabežu, koji imaju intelektualni domašaj; a krila označavaju duhovne istine. Rečeno je da su takvi oni koji u svom životu nisu imali poštovanja prema Bogu. Imati u životu poštovanja prema Bogu ne znači ništa drugo nego misliti da je ovo ili ono zlo greh protiv Njega, i stoga ga ne činiti.

21. IX. *Božanska Promisao Gospodnja uzrokuje zlo i sa njim povezanu obmanu da bi služili za ravnotežu, poređenje i pročišćenje; i otuda za sjedinjenost dobra i istine u ostalima.* Iz onoga što je rečeno može biti očigledno da Božanska Promisao Gospodnja neprestano radi na tome da u čoveku istina bude sjedinjena sa dobrom a dobro sa istinom, jer to jedinstvo jeste crkva i nebo. Jer to jedinstvo jeste u Gospodu i u svim stvarima koje

BOŽANSKA PROMISA O

potiču od Njega. Zbog ovog jedinstva nebo i crkva se nazivaju brakom; stoga je kraljevstvo Božije u Reči upoređljivo sa brakom. Zbog tog jedinstva se u Izraelićanskoj crkvi Sabat* poštovao kao najsvetija stvar; jer je on označavao jedinstvo. Iz tog jedinstva potiče i to što u Reči, kako u svakoj pojedinačnoj stvari u njoj tako i u svim stvarima zajedno, postoji brak dobra i istine; u vezi toga pogledajte UČENJE NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Brak dobra i istine potiče od braka Gospoda sa crkvom; a on potiče od braka Ljubavi i Mudrosti u Gospodu; jer dobro je od ljubavi a istina je od mudrosti. Iz ovih stvari se može videti da je večita namera Božanske Promisli da u čoveku sjedini dobro sa istinom i istinu sa dobrom, jer tako čovek biva sjedinjuje sa Gospodom.

22. Ali pošto su mnogi prekinuli i prekidaju taj brak, posebno odvajanjem vere od milosrđa – jer vera je od istine i istina je od vere, a milosrđe je od dobra i dobro je od milosrđa – i pošto oni na taj način u sebi sjedinjuju zlo i obmanu, i na taj način su postali i postaju suprotni [Gospodu], od Gospoda je ipak dato, posredstvom ravnoteže, poređenja i pročišćenja, da oni još uvek mogu biti od pomoći za sjedinjenost dobra i istine u ostalima.

23. Sjedinjenost dobra i istine u ostalima data je od Gospoda posredstvom RAVNOTEŽE između neba i pakla; jer postoji neprestano isparavanje zla zajedno sa obmanom iz pakla; ali iz neba neprestano isparava dobro zajedno sa istinom. U toj ravnoteži drži se svaki čovek onoliko dugo koliko živi u svetu; i posredstvom nje on se drži u onoj slobodi mišljenja, htenja, govorenja i delanja u kojoj može biti popravljen. U vezi te duhovne ravnoteže, iz koje čovek ima slobodu, pogledajte rad o NEBU I PAKLU.

24. Sjedinjenost dobra i istine data je od Gospoda posredstvom POREĐENJA; jer saznanje kakvoće dobra nastaje samo pomoću njegovog poređenja sa onim što je manje dobro, i pomoću njegovog kontrasta sa zlom. Otuda potiče sve što daju opažanje i osećanje, jer je iz tog (saznanja izvedena) njihova kakvoća; zato što se na taj način sve što je divno opaža i oseća iz manje divnog i posredstvom onoga što nije divno; svaka lepa stvar iz manje lepog i posredstvom ružnog; i, isto tako, svako dobro koje je od ljubavi, iz manje dobrog i posredstvom zla; i svaka istina koja je od mudrosti, iz manje istinitog i posredstvom obmane. U svakoj stvari mora postojati raznovrsnost, od njenog najvećeg do najmanjeg (dela); a kada i u onome što joj je suprotno postoji raznovrsnost, od najmanjeg do najvećeg (dela), i tu između njih nastaje ravnoteža, tada je poređenje uspostavljeno saglasno stepenima na obe strane; i opažanje i osećanje te stvari rastu ili su smanjeni. Ali treba da se zna da suprotnost može da ukloni ili da pojača opažanja i osećanja. Kada se neka stvar izmeša sa svojom suprotnošću, to ih ukida; ali kada se ne izmeša, to ih

* Sabat – subota, kod Jevreja dan mira kada se čovek odmara od trudova svojih. (*Prim. prev.*)

BOŽANSKA PROMISAO

pojačava; iz tog razloga je Gospod jasno razdvojio dobro od zla u čoveku da se ne mogu mešati, kao što je razdvojio nebo od pakla.

25. Sjedinjenost dobra i sitine u ostalima data je od Gospoda posredstvom PROČIŠĆENJA, koje se ostvaruje na dva načina, od kojih je jedan uz pomoć iskušenja, a drugi uz pomoć previranja. *Duhovna iskušenja* nisu ništa drugo nego bitke protiv zala i obmana koji su ispušteni iz pakla i pogađaju čoveka; pomoću njih on biva pročišćen od zala i obmana, a dobro se u njemu sjedinjuje sa istinom, i istina sa dobrom. *Duhovna previranja* javljaju se na mnogo načina, u nebu isto kao i na zemlji; ali u svetu se ne zna šta su ona i kako se ostvaruju. Jer postoje zla spojena sa obmanama koja, kada se uvedu u društva, deluju na sličan način kao fermenti stavljeni u jelo i širu kako bi prouzrokovali previranje, uz pomoć kojih se raznorodne stvari odvajaju, a istovrsne sjedinjuju, i rezultat su čistoća i bistrina. Na njih se misli pod ovim rečima Gospoda: *Carstvo je nebesko kao kvasac koji uzme žena i metne u tri kopanje brašna dok sve ne uskisne.* (Mat. XIII. 33; Luka XIII. 21)

26. Ove koristi date su od Gospoda iz sjedinjenosti zla i obmane u onima koji su u paklu; jer carstvo Gospodnje, koje nije samo nad nebom nego i nad paklom, jeste carstvo koristi; i Promisao je Gospodnja da ne bude osobe sa kojom se korist ne izvršava, i ne bude stvari posredstvom koje se ona ne čini.

BOŽANSKA PROMISAO

BOŽANSKA PROMISAO GOSPODNJA IMA ZA SVOJ CILJ NEBO KOJE POTIČE OD LJUDSKOG RODA

27. Dugotrajnim opštenjem sa anđelima i duhovima, obznanjeno mi je i pokazano da nebo nije na početku stvoreno od bilo kojih anđela, i da pakao nije stvoren od bilo kog đavola koji je isprva bio anđeo svetlosti pa je sa neba oboren; već da i nebo i pakao potiču od ljudskog roda – nebo od onih koji su u ljubavi ka dobru, i otuda u razumevanju istine, a pakao od onih koji su u ljubavi ka zlu i otuda u razumevanju obmane. O tom predmetu pogledajte i ono što je izloženo u radu o NEBU I PAKLU; u malom radu o SRTAŠNOM SUDU; i u NASTAVKU O STRAŠNOM SUDU I O DUHOVNOM SVETU. Dakle, pošto nebo potiče od ljudskog roda i pošto je (stvoreno) za obitavanje sa Gospodom zasvagda, ishodi da je ono bilo cilj stvaranja Gospodnjeg; i pošto je nebo bilo cilj stvaranja, ono je cilj Njegove Božanske Promisli. Gospod nije stvorio univerzum radi Sebe, već radi onih sa kojima će biti u nebu; jer duhovna ljubav je takva da želi svoje [*suum*] da dâ drugome; i sve dok to može da čini, ona je u svom suštastvu (*esse*), u svom miru i u svom blaženstvu. Duhovna ljubav to (svojstvo) ima od Božabske Ljubavi Gospodnje, koja je beskrajno takva. Iz toga ishodi da Božanska Ljubav, i otuda Božanska Promisao, ima za svoj cilj nebo, koje se sastoji od ljudi koji su postali i koji postaju anđeli, kojima Gospod može da dâ sve blagoslove i sreću ljubavi i mudrosti, i kojima to daje iz Sebe u njima. On ne može da im dâ na bilo koji drugi način; jer u njima od stvaranja postoji slika i prilika Njega; ta slika u njima je mudrost, a prilika u njima je ljubav; i Gospod u njima je ljubav sjedinjena sa mudročću i mudrost sjedinjena sa ljubavlju; ili, što je isto, dobro sjedinjeno sa istinom i istina sjedinjena sa dobrom; to jedinstvo je obrađeno u prethodnom članku. Ali pošto se ne zna šta je nebo uopšte ili sa mnogo ljudi, a šta je pojedinačno ili sa jednim (čovekom); šta je ono u duhovnom svetu a šta u prirodnom svetu – a to je ipak značajno znati jer je nebo cilj Božanske Promisli – stoga taj predmet želim unekoliko da rasvetlim, sledećim redosledom: I. Nebo je sjedinjenost sa Gospodom. II. Čovek je stvoren takav da može biti sve prisnije i prisnije sjedinjen sa Gospodom. III. Što je čovek prisnije sjedinjen sa Gospodom tim postaje mudriji. IV. Što je čovek prisnije sjedinjen sa Gospodom tim postaje srećniji. V. Što je čovek prisnije sjedinjen sa Gospodom tim izraženije sebi izgleda kao da je svoj, i tim jasnije uočava da je Gospodnji.

28. I. *Nebo je sjedinjenost sa Gospodom.* Nebo nije nebo od anđela već je od Gospoda; jer ljubav i mudrost u kojoj su anđeli, i koje čine nebo, nisu od njih (anđela) već su od Gospoda, i zapravo jesu Gospod u njima. I pošto su ljubav i mudrost Gospodnji i jesu Gospod u nebu; i pošto ljubav i mudrost čine život anđela; očigledno je i da je njihov život Gospodnji, da zapravo jeste Gospod. Sami anđeli priznaju da žive od Gospoda; i iz

BOŽANSKA PROMISAO

toga može biti očigledno da je nebo sjedinjenost sa Gospodom. Ali pošto je sjedinjenost sa Gospodom različita, i otuda nebo nije isto jednome kao i drugome, takođe ishodi da je nebo saglasno sjedinjenosti sa Gospodom. U narednom članku će se videti da je ta sjedinjenost sve prisnija i prisnija ili sve udaljenija i udaljenija. Sada će nešto biti rečeno o toj sjedinjenosti, kako se ostvaruje i kakve je kakvoće; to je sjedinjenost Gospoda sa anđelima i anđela sa Gospodom; otuda je recipročna. Gospod se uliva u životnu ljubav anđela, a anđeli ga primaju u mudrosti, i time za uzvrat sebe sjedinjuju sa Gospodom. Ali treba dobro da se zna da anđelima izgleda kao da oni sebe sjedinjuju sa Gospodom uz pomoć mudrosti, dok ipak Gospod sjedinjuje njih sa Sobom uz pomoć mudrosti; jer je i njihova mudrost od Gospoda. Isto je ako bi se reklo da Gospod Sebe sjedinjuje sa anđelima pomoću dobra i da anđeli za uzvrat sebe sjedinjuju sa Gospodom pomoću istine; jer je svo dobro od ljubavi, a sva istina od mudrosti. Ali pošto je ta sjedinjenost tajna (arcanum), koju samo nekolicina može da razume bez objašnjenja, ja ću je, onoliko koliko je to moguće, razotkriti uz pomoć stvari koje su podesne za razumevanje. U raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI pokazano je kako ljubav sebe sjedinjuje sa mudročću; naime, naklonošću prema znanju, iz koje proizlazi naklonost prema istini, i naklonošću prema razumevanju, iz koje potiče opažanje istine, i naklonošću prema viđenju onoga što se zna i razume, iz koje potiče misao. Gospod se uliva u sve ove naklonosti jer one izvire iz životne ljubavi svakoga; i anđeli primaju uticaj u opažanju istine i u misli, jer u tome, a ne u naklonostima, za njih uticaj postaje očigledan. Dakle, pošto opažanja i misli anđelima izgledaju kao da su njihovi sopstveni, dok oni ipak potiču od naklonosti koje su od Gospoda, stoga postoji privid da anđeli povratno sebe sjedinjuju sa Gospodom, dok ipak Gospod sjedinjuje njih sa Sobom; jer sâma naklonost stvara opažanje i misli, pošto naklonost koja potiče od ljubavi jeste njihova duša; jer niko ne može ništa da opazi ili misli bez naklonosti, i svako opaža i misli shodno naklonosti. Otuda je očigledno da recipročna sjedinjenost anđela sa Gospodom nije od anđela već samo izgleda da je od njih. Takva je i povezanost Gospoda sa crkvom, i crkve sa Gospodom, koja se naziva nebeskim i duhovnim brakom.

29. Sva sjedinjenost u duhovnom svetu nastaje uvidom. Kada bilo ko o drugome razmišlja iz želje da sa njim razgovara, drugi odmah postaje prisutan i oni se vide licem u lice; i isto je tako kada neko razmišlja o drugome iz osećanja ljubavi: ali pomoću tog osećanja stvara se sjedinjenost; pomoću ostalih (osećanja) samo prisutnost. To je karakteristično za duhovni svet, jer je tamo sve što postoji duhovno; drukčije je u prirodnom svetu u kome je sve materijalno. U prirodnom svetu to se isto dešava sa ljudima koji su u osećanjima i mislima svoga duha; ali pošto u prirodnom svetu postoje prostori, dok su u duhovnom svetu prostori samo prividi, stoga je u duhovnom svetu ono što se dešava u misli svačijeg duha zapravo stvoreno. Ovo je rečeno da bi se moglo znati kako nastaje sjedinjenost Gospoda sa anđelima, kao i prividna recipročna sjedinjenost anđala sa Gospodom; jer svi anđeli lice okreću ka Gospodu, i Gospod ih gleda u čelo, a

BOŽANSKA PROMISAO

anđeli Gospoda gledaju očima, iz tog razloga što je čelo saobrazno ljubavi i njenim osećanjima, a oči su saobrazne mudrosti i njenom opažanju. Ipak anđeli ne okreću lice ka Gospodu sami od sebe, već njih Gospod okreće ka Sebi; On to čini pomoću uticaja u njihovu životnu ljubav putem čega On ulazi u njihova opažanja i misli, i tako ih okreće. Takav krug ljubavi ka mislima, i od misli ka ljubavi iz ljubavi, postoji u svim stvarima ljudskog uma; taj krug može da se nazove krugom života. Neke stvari o ovim predmetima mogu takođe da se vide u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; kao ove: anđeli neprestano okreću svoje lice Gospodu kao Suncu. Celokupno unutarnje, kako uma tako i tela anđela, takođe je okrenuto ka Gospodu kao Suncu. Svaki duh, bilo koje kakvoće, isto se tako okreće ka svojoj vladajućoj ljubavi. Ljubav sebe sjedinjuje sa mudrošću i uzrokuje da mudrost bude recipročno sjedinjena. Anđeli su u Gospodu i Gospod je u njima; i pošto su anđeli primaoci, sâm Gospod je nebo.

30. Nebo Gospodnje u prirodnom svetu se naziva crkvom; i anđeo tog neba jeste čovek crkve koji je sjedinjen sa Gospodom; on takođe postaje anđeo duhovnog neba nakon odlaska sa sveta. I iz ovoga je očigledno da ono što je rečeno o anđeoskom nebu mora na isti način da se razume u pogledu ljudskog neba, koje se naziva crkvom. Recipročna povezanost sa Gospodom, koja sačinjava nebo u čoveku, otkrivena je od Gospoda ovim rečima: *Budite u meni i ja ću u vama. Koji bude u meni i ja u njemu on će roditi mnogi rod: jer bez mene ne možete činiti ništa.* (Jovan XV. 4,5)

31. Iz ovih stvari može biti očigledno da je Gospod nebo ne samo uopšte, sa svima (koji su) tamo, već i u pojedinosti, sa svakim (ko je) tamo; jer svaki je anđeo nebo u najmanjoj formi; i nebo se uopšte sastoji od onoliko neba koliko je anđela, što se može videti u radu o NEBU I PAKLU. S obzirom da je to tako, neka niko ne gaji iluziju koja mnogima dolazi sa prvom mišlju, da je Gospod u nebu među anđelima, ili da je sa njima kao kralj u Svom kraljevstvu. Što se tiče spoljašnjosti, On je iznad njih, u tamošnjem Suncu; ali što se tiče njihovog života ljubavi i mudrosti, On je u njima.

32. II. Čovek je od stvaranja takav da može biti sve prisnije i prisnije sjedinjen sa Gospodom. To može biti očigledno iz onoga što je izloženo o Stepenu, u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, posebno iz sledećeg: u čoveku od stvaranja postoje tri prekidna stepena ili stepena visine. Ta tri stepena nalaze se u svakom čoveku od rođenja; i kada su oni otvoreni, čovek je u Gospodu i Gospod je u njemu. Svo savršenstvo raste i uzdiže se sa stepenima i saglasno njima. Iz čega je očigledno da je čovek od stvaranja takav da uz pomoć ovih stepena može biti sve prisnije i prisnije sjedinjen sa Gospodom. Ali neophodno je dobro znati šta su stepeni, kao i da su oni od dve vrste, prekidni ili stepeni visine, i neprekidni ili stepeni širine; takođe (treba poznavati) i razliku među njima. Dalje (treba) znati da svaki čovek od stvaranja, i otuda

BOŽANSKA PROMISA O

od rođenja, ima tri prekidna stepena ili stepena visine; da čovek u prvi stepen, koji se naziva prirodnim, dolazi kada se rodi, i da taj stepen može u sebi da povećava kontinuitetom sve dok ne postane razborit; da on ulazi u drugi stepen, koji se naziva duhovnim, ukoliko živi u skladu sa duhovnim zakonima reda, koji su Božanske istine; i da on takođe može da uđe u treći stepen, koji se naziva nebeskim, ako živi u skladu sa nebeskim zakonima reda, koji su Božanska dobra. Te stepene u stvari otvara Gospod u čoveku shodno njegovom životu u svetu, ali ne primetno i svesno pre nego što napusti svet; i ukoliko oni bivaju otvoreni i naknadno usavršeni, utoliko čovek biva sve prisnije i prisnije sjedinjen sa Gospodom. Sa približavanjem ta sjedinjenost može da postane zauvek rastuća, a kod anđela ona jeste zauvek rastuća; pa ipak jedan anđeo ne može da postigne niti pak da takne prvi stepen Ljubavi i Mudrosti Gospodnje, jer je Gospod Beskonačan, a anđeo je konačan, i između beskonačnog i konačnog ne postoji srazmera. S obzirom da niko ne može da razume stanje čoveka i stanje njegovog uzdizanja i približavanja Gospodu, ukoliko ne poseduje znanje o ovim stepenima, oni su potanko razmatrani u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, koju možete pogledate.

33. Sada će ukratko biti izloženo kako čovek može prisnije da se sjedini sa Gospodom, a potom kako ta sjedinjenost izgleda sve prisnija i prisnija. *Čovek je sve prisnije i prisnije sjedinjen sa Gospodom*, ne pomoću samog znanja, niti pomoću same inteligencije, niti čak pomoću same mudrosti, već pomoću života sjedinjenog sa njima. Čovekov život je njegova ljubav, a ljubav je raznolika. U principu, postoji ljubav ka zlu i ljubav ka dobru. Ljubav ka zlu je ljubav prema preljubi, osveti, prevari, huljenju na Boga i lišavanju drugih njihovih dobara; ljubav ka zlu nalazi zadovoljstvo i uživanje u razmišljanju o tim stvarima i njihovom činjenju. Izvori te ljubavi, koji su njoj pripadajuće naklonosti, su mnogobrojni kao što su mnogobrojna zla ka kojima se ona usredsredila; a opažanja i razmišljanja te ljubavi mnogovrojna su kao što su mnogobrojne obmane koje podržavaju ta zla i odobravaju ih. Te obmane čine jedno sa zlom, kao što razumevanje čini jedno sa voljom; oni nisu odvojeni jedno od drugog, jer jedno jeste od drugog. Sada, pošto se Gospod uliva u životnu ljubav svakoga, i putem njenih naklonosti u opažanja i misli, a ne obrnuto, kao što je napred rečeno, ishodi da On može Sebe da sjedini prisno samo u proporciji u kojoj je ljubav prema zlu sa njenim naklonostima, koje su strasti, uklonjena; i pošto one (naklonosti ljubavi prema zlu) prebivaju u prirodnom čoveku, i pošto čovek ima osećaj kao da čini iz sebe sve što čini iz prirodnog čoveka, stoga čovek treba naizgled iz sebe da ukloni zla te ljubavi; i tada u onoj meri u kojoj ih ukloni, Gospod prilazi bliže i sjedinjuje Sebe sa njim. Svako iz prosuđivanja može da vidi da strasti sa njihovim zadovoljstvima zagrađuju put i zatvaraju vrata pred Gospodom, i da ne mogu biti isterane od Gospoda dok sâm čovek drži vrata zatvorena i pritiska ih i gura, da se ne mogu otvoriti. Da čovek mora sam da ih otvori očigledno je iz reči Gospodnjih iz Apokalipse: *Evo stojim na vratima i kucam: ako ko čuje glas moj i otvori vrata, ući ću k*

BOŽANSKA PROMISAO

njemu i večeraću s njime, i on sa mnom. (III. 20) Otuda je očigledno da ukoliko se neko kloni zala kao đavolskih i kao prepreka za ulazak Gospoda, utoliko biva sve prisnije i prisnije sjedinjen sa Gospodom, a najprisnije onaj koji ih se gnuša kao mnogobrojnih mračnih i strašnih đavola; jer su zlo i đavo jedno, i obmana zla i Sotana su jedno. I pošto Gospod utiče u ljubav ka dobru i u njene naklonosti, i putem tih naklonosti u opažanja i misli, koje sve izvode ono što ih čini istinama iz dobra u kome se čovek nalazi; isto tako đavo, odnosno pakao, utiču u ljubav prema zlu i njene naklonosti koje su pohote i putem ovih u opažanja i misli koje sve izvode ono što ih čini obmanama iz zla u kome se čovek nalazi. *Kako se ta sjedinjenost javlja kao sve prisnija i prisnija:* što su zla u prirodnom čoveku potpunije uklonjena izbegavanjem i okretanjem od njih, to je prisnije čovek sjedinjen sa Gospodom; i pošto ljubav i mudrost, koje su Sâm Gospod, nisu u prostoru – jer osećanje koje je od ljubavi i misao koja je od mudrosti nemaju ništa zajedničko sa prostorom – stoga saglasno sjedinjenosti uz pomoć ljubavi i mudrosti Gospod izgleda bliže; i, suprotno, saglasno odbijanju ljubavi i mudrosti, dalje. U duhovnom svetu prostor ne postoji, ali su rastojanja i prisutnost tamo prividi saglasni sa sličnostima i različitostima osećanja; jer, kao što je ranije rečeno, osećanja koja su od ljubavi i misli koje su od mudrosti, i po sebi duhovne, nisu u prostoru. O tom predmetu pogledajte ono što je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI. Sjedinjenost Gospoda sa čovekom iz koga su zla uklonjena, razume se pod ovim rečima Gospodnjim: *Koji su čistoga srca oni će Boga vidjeti* (Mat. V. 8); I: *Ko ima zapovjesti moje i drži ih... K njemu ćemo doći, i u njega ćemo se staniti.* (Jovan XIV. 21-23) Imati zapovjesti jeste znati, a držati ih jeste voleti; jer na istom mestu je rečeno: *Koji drži moje zapovjesti, on je onaj što ima ljubav k meni.*

34. III. *Što je prisnije čovek sjedinjen sa Gospodom tim postaje mudriji.* Pošto od stvaranja, i otuda od rođenja, postoje tri stepena života u čoveku, (pogledajte br. 32 napred), posebno postoje tri stepena mudrosti u njemu. To su stepeni koji su u čoveku otvoreni saglasno sjedinjenosti; oni su otvoreni saglasno ljubavi, jer je ljubav sama sjedinjenost: ali o uzdizanju ljubavi saglasno stepenima čovek ima samo mutno opažanje; uzdizanje mudrosti se, međutim, jasno opaža od strane onih koji znaju i vide šta je mudrost. Stepeni mudrosti se opažaju jer ljubav kroz osećanja ulazi u opažanja i misli, a oni (opažanja i misli) se smeštaju u unutarnji vid uma, koji je saobrazan spoljašnjem vidu tela. Zbog toga se pojavljuje mudrost, ali ne i osećanje ljubavi koje je stvar. Tako je sa svim stvarima koje zaista čini čovek. Kako ih telo čini može da se opaža; ali ne kako (ih čini) duša: opažanju su, isto tako, podložni i čovekov način razmišljanja, opažanja i misli; ali način na koji duša, koja je osećanje dobra i istine, stvara razmišljanje, opažanje i misao se ne opaža. Postoje tri stepena mudrosti, prirodni, duhovni i nebeski. Čovek je, dok živi u svetu, u prirodnom stepenu mudrosti. Taj stepen može u njemu da se usavršava do svoje najviše tačke, a ipak ne može preći u duhovni stepen jer ovaj nije povezan sa prirodnim stepenom bez prekida, već je sa njim sjedinjen saobraznostima. Nakon smrti

BOŽANSKA PROMISAO

čovjek je u duhovnom stepenu mudrosti: i taj stepen je takođe takav da može biti usavršen do najvišeg nivoa, ali ipak ne može preći u nebeski stepen mudrosti, jer ovaj nije povezan sa duhovnim stepenom bez prekida, već je sa njim sjedinjen saobraznostima. Iz ovoga može biti očigledno da mudrost može da se uzdigne u trostrukoj srazmeri; i da u svakom stepenu može da se usavrši do najviše tačke, u jednostrukoj srazmeri. Onaj ko razume postupke uzdizanja i usavršavanja tih stepena može u izvesnoj meri da shvati ono što je rečeno o anđeoskoj mudrosti, koja je neiskaziva: povrh toga, ona je toliko neiskaziva da od hiljadu ideja u misli anđela iz njihove (anđeoske) mudrosti, samo jedna jedina može da bude prisutna u misli ljudi iz njihove (ljudske) mudrosti; devet stotina devedeset devet ideja u misli anđela ne mogu da dobiju ulaz jer su natprirodne. Da je tako dato mi je da spoznam ponovljenim životnim iskustvom; ali, kao što je napred rečeno, niko ne može ući u tu neiskazivu mudrost anđela osim putem sjedinjenosti sa Gospodom i saglasno toj sjedinjenosti, jer sâm Gospod otvara duhovni stepen i nebeski stepen, i samo onima koji su umni od Njega; a oni su umni od Gospoda koji odbacuju đavola, odnosno zlo, od sebe.

35. Ali neka niko ne vereje da je mudrost u bilo kome da zna mnogo stvari, da ih opaža unekoliko rasvetljene, i da je sposoban da o njima pametno govori, ukoliko ta mudrost nije sjedinjena sa ljubavlju; jer ljubav pomoću svojih osećanja stvara mudrost. Ako nije sjedinjena sa ljubavlju ona je kao meteor koji nestaje u vazduhu, i kao zvezda koja pada; dok je mudrost sjedinjena sa ljubavlju kao trajna svetlost sunca i kao stalna zvezda. Čovek poseduje ljubav od mudrosti onoliko koliko zadržava stav odvratnosti prema đavolskoj masi strasti ka zlu i obmani.

36. Mudrost koja dolazi do opažanja je opažanje istine iz naklonosti prema njoj, posebno opažanje duhovne istine – jer postoje građanska istina, moralna istina i duhovna istina. Oni koji opažaju duhovnu istinu iz naklonosti prema njoj, opažaju i moralnu i građansku istinu; jer je naklonost prema duhovnoj istinu duša ovih opažanja. Ponekad sam razgovarao sa anđelima o mudrosti; i oni su rekli da je mudrost sjedinjenost sa Gospodom, jer je On sâm Mudrost; i da do te sjedinjenosti dolazi onaj čovek koji od sebe odbija pakao, i u onoj meri u kojoj ga odbija. Rekli su da oni sebi predstavljaju mudrost kao palatu, veličanstvenu i veoma ukrašenu, do koje se podiže preko dvanaest stepenika; i da niko ne doseže prvi stepenik ako to nije (dato) od Gospoda putem sjedinjenosti sa Njim; i svako se penje naviše saglasno toj sjedinjenosti; i kako se penje tako opaža da niko nije mudar sam od sebe već od Gospoda; takođe i da su stvari u kojima je čovek mudar, u poređenju sa onima u kojima nije mudar, poput nekoliko kapi naspram velikog jezera. Dvanaest stepenika koji vode do palate mudrosti označavaju dobra sjedinjena sa istinama i istine sjedinjene sa dobrima.

37. IV. *Što je prisnije čovek sjedinjen sa Gospodom tim postaje srećniji.* Ono što je napred rečeno (br. 32 i 34) o stepenima života i mudrosti saglasno sjedinjenosti sa

BOŽANSKA PROMISAO

Gospodom, može se reći i o stepenima sreće; jer se sreća ili blaženstva i zadovoljstva uzdižu kako se viši stepeni uma, koji se nazivaju duhovnim i nebesim, u čoveku otvaraju; a nakon njegovog života u svetu ti stepeni se povećavaju do večnosti.

38. Niko ko uživa u strastima zla ne može znati ništa o ushićenosti osećanja za dobro u kome se nalazi anđeosko nebo; jer su ta zadovoljstva u potpunosti suprotna jedno drugom u unutarnjem, i prema tome unutrašnje suprotna u spoljašnjem, iako se ona razlikuju, mada malo, na samoj površini. Jer svaka ljubav ima sopstvena zadovoljstva; ima ih čak i ljubav ka zlu kod onih koji su u strastima – kao što su ljubav prema činjenju preljube, osvete, prevare, krađe, surovosti; a kod najrdavijih prema vređanju svetih stvari crkve i izlivanju jeda protiv Boga. Ljubav ka načelu samoljublja izvorište je ovih zadovoljstava; ona potiču od strasti koje opsedaju unutrašnje uma; odatle plove nadole u telo, i tu pobuđuju nečiste stvari koje prijatno uzbuđuju vlakna; i tako od zadovoljstva uma, saglasno strastima, dolazi zadovoljstvo telu. Šta su nečiste stvari koje prijatno uzbuđuju telesna vlakna onih koji su u takvim strastima, i kakva je njihova kakvoća, svako može da zna nakon smrti, u duhovnom svetu. U principu one su lešinske, ekskrementne, sterkoralne, nidorous /#str 41/ i urinarne; jer paklovi obiluju takvim nečistim stvarima. Da su one saobraznosti može se videti u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI. Ali nakon što oni u kojima se one nalaze uđu u pakao, ta sramna zadovoljstva se pretvaraju u strašne stvari. Ovo je rečeno da bi pomoglo da se razume šta je priroda sreće u nebu, o kojoj će se sada govoriti; jer svaka stvar se poznaje pomoću svoje suprotnosti.

39. Blagoslovi, draži, uživanja i zadovoljstva, jednom rečju blaženstva neba, ne mogu se opisati rečima, iako su u nebu dostupni osećanju, jer ono što je dostupno samo osećanju ne može da se opiše; jer ne može da se obuhvati predstavama misli, niti, otuda, rečima. Jer samo razumevanje vidi, i ono vidi stvari koje potiču od mudrosti ili istine, ne stvari koje potiču od ljubavi ili dobra; iz tog razloga se ta blaženstva ne mogu izraziti, ali se ona ipak uzdižu u stepenu koji je sličan mudrosti; njihove raznolikosti su neograničene i svaka je neiskaziva. To sam čuo i video. Ali ta blaženstva ulaze kada čovek otklanja strasti ljubavi ka zlu i obmani (što on čini) naizgled od sebe, ali ipak od Boga; jer su to blaženstva osećanja ka dobru i istini koja su suprotna strastima ljubavi ka zlu i obmani. Blaženstva osećanja ljubavi ka dobru i istini počinju od Gospoda, prema tome od najdubljeg; i odatle se razlivaju u niže stvari, čak do krajnjih; i tako ispunjavaju anđela čineći da on sav bude uživanje. Takva blaženstva, sa beskonačnim varijetetima, nalaze se u svakom osećanju dobra i istine, posebno u onom osećanju koje postiže od mudrosti.

40. Zadovoljstva strasti zla i zadovoljstva osećanja dobra ne mogu da se uporede; jer đavo je unutar zadovoljstava strasti zla, a Gospod je unutar zadovoljstava osećanja dobra. Ako bi se pravilo poređenje, zadovoljstva strasti zla mogu da se uporede smo sa

BOŽANSKA PROMISAO

pohotnim zadovoljstvima žaba u ustajaloj vodi i zmija sred smrada; dok se zadovoljstva osećanja dobra mogu uporediti sa zadovoljstvima uma [*animus*] usred vrtova i cvetnih leja; jer stvari poput onih koje utiču na žabe i zmije utiču i na one u paklu koji su u strastima zla; a stvari poput onih koje utiču na um [*animus*] usred vrtova i cvetnih leja, utiču i na one u nebu koji su u osećanjima ka dobru; jer, kao što je prethodno rečeno, saobrazne nečiste stvari utiču na zlo, a saobrazne čiste stvari utiču na dobro.

41. Iz ovih stvari može da bude očigledno da što je neko više sjedinjen sa Gospodom, tim postaje srećniji. Ali ta se sreća retko pokazuje u svetu; jer čovek je tada u prirodnom stanju, a prirodno ne opšti sa duhovnim putem kontinuiteta već putem saobraznosti; i to opštenje se ne oseća osim putem izvesnog spokojstva i smirenosti uma [*animus*], naročito nakon bitaka sa zlom. Ali kada čovek napusti prirodno stanje i uđe u duhovno, što on čini nakon napuštanja sveta, tada se napred opisana sreća postepeno ispoljava.

42. V. *Što je prisnije čovek sjedinjen sa Gospodom tim izraženije sebi izgleda kao da je svoj [suus], i tim jasnije uočava da je Gospodnji.* Postoji privid da što je neko prisnije sjedinjen sa Gospodom, to je manje svoj. Tako izgleda svima koji su zli, kao i onima koji iz religije veruju da se zapovest na njih ne odnosi, i da niko ne može činiti dobro iz sebe. Jer ovi poslednji, isto kao i zli, ne mogu da vide drukčije osim da ako nije dozvoljeno misliti i hteti zlo, nego samo dobro, to znači ne biti svoj [*suus*]; i pošto oni koji su sjedinjeni sa Gospodom niti hoće niti mogu da misle i čine zlo, ove dve kategorije (ljudi) zaključuju, po onome kako im izgleda, da to znači ne biti svoj; dok je, međutim, istina suprotno.

43. Postoji paklena sloboda i postoji nebeska sloboda. Od paklene je slobode da se misli i hoće zlo, i da se, onoliko koliko to ne brane građanski i moralni zakoni, zlo čini i o njemu priča; ali od nebeske je slobode da se misli i hoće dobro, i da se, onoliko koliko za to postoji sposobnost, dobro čini i o njemu priča. Ma šta da čovek misli, hoće, govori i čini iz slobode, on to opaža kao sopstveno, jer sva sloboda kod svakoga potiče od njegove ljubavi; iz tog razloga oni koji su u ljubavi ka zlu ne opažaju nikako drugačije nego da je samovoljnost pakla sâma samovoljnost; ali oni koji su u ljubavi ka dobru opažaju da je nebeska samovoljnost sâma samovoljnost, stoga da je suprotno ropstvo, i za jedne i za druge. Ipak, niko ne može da porekne da je [samo] jedno ili drugo sloboda; jer dve vrste slobode koje su po sebi suprotne, ne mogu obe da budu sâma sloboda. Štaviše, ne može se poreći da je biti vođen dobrom sloboda, a da je biti vođen zlom ropstvo; jer biti vođen dobrom potiče od Gospoda, a biti vođen zlom potiče od đavola. Dakle, s obzirom da sve što čovek čini iz slobode izgleda kao njegovo sopstveno, jer to pripada njegovoj ljubavi (a postupati iz svoje ljubavi znači postupati iz slobode, kao što je ranije rečeno), ishodi da sjedinjenost sa Gospodom čini da čovek sebi izgleda slobodan i stoga svoj [*suus*]; i što je prisnija sjedinjenost sa Gospodom, to on izgleda slobodniji, i otuda u većoj meri svoj. Da

BOŽANSKA PROMISAO

on *jasnije* sebi izgleda kao sopstveni, to je zbog toga što je Božanska Ljubav takva da hoće da ono što je njeno pripadne drugome, prema tome da pripadne čoveku ili anđelu. Takva je sva duhovna ljubav, a naročito Božanska Ljubav. I dalje: Gospod ni na koji način nikoga ne prisiljava; jer na šta god da je neko prinuđen, to ne izgleda kao njegovo; a ono što ne izgleda kao njegovo sopstveno, ne može poticati od njegove ljubavi, i prema tome ne može mu biti pripojeno kao sopstveno. Stoga je čovek neprestano vođen od strane Gospoda u slobodi, i takođe biva popravljen i preporođen u slobodi. Ali o tome će više biti rečeno u onome što sledi; nešto može da se vidi i iz prethodnog (br.4).

44. Da što izražajnije čovek sebi izgleda kao svoj, tim jasnije opaža da je Gospodnji, jeste zbog toga što, kao što je napred pokazano (br. 34-36), što je prisnije sjedinjen sa Gospodom to postaje mudriji; a mudrost tome uči i to, takođe, opaža. Anđeli trećeg neba, budući najmudriji od svih anđela, ovo takođe opažaju; osim toga, oni to nazivaju sâmom slobodom; dok biti vođen sobom oni nazivaju ropstvom. Za to daju i objašnjenje: da se Gospod ne uliva neposredno u stvari koje potiču od njihovog opažanja i mišljenja od mudrosti, već u osećanja ljubavi ka dobru i putem njih u ostalo; i da oni opažaju uticaj u osećanje iz koga imaju mudrost; i da, prema tome, sve što misle iz mudrosti izgleda kao da potiče od njih samih, dakle kao njihovo sopstveno; i da pomoću toga biva uspostavljena recipročna sjedinjenost.

45. Pošto Božanska Promisao Gospodnja ima za svoj cilj nebo koje potiče od ljudskog roda, ishodi da je njen cilj sjedinjenost ljudskog roda sa Njim (pogledajte br. 28-31): i, još jednom, da je njen cilj za čoveka da bude sve prisnije i prisnije sjedinjen s Njim (pogledajte br. 32,33), jer tako čovek poseduje nebo u većoj meri unutarne; takođe, da je njen cilj za čoveka da postane pomoću te sjedinjenosti mudriji (br. 34-36): i on postaje srećniji (37-41), jer od mudrosti potiče i sa njom je saglasno, da čovek ima nebo, a time on ima i sreću; i, konačno, da je njen cilj za čoveka da izraženije sebi izgleda kao svoj [*suus*], a da ipak jasnije opaža da je Gospodnji (br. 42-44). Sve ove stvari potiču od Božanske Promisli Gospodnje; jer su sve one nebo, koje Božanska Promisao Gospodnja ima za svoj cilj.

BOŽANSKA PROMISAO

U SVEMU ŠTO ČINI BOŽANSKA PROMISAO GOSPODNJA SE ODNOSI NA BESKONAČNO I VEČNO

46. U Hrišćanskom svetu se zna da je Bog Beskonačan i Večan; jer je u Učenju o Trojstvu, koje je naslovljeno Atanasijusom^{*}, rečeno da je Bog Otac Beskonačan, Večan i Svemoguć; slično (je rečeno) za Boga Sina i Boga Duha svetoga; a da, ipak, ne postoje tri Beskonačna, Večna i Svemoguća, nego Jedan. Iz toga proizlazi da se o Bogu, s obzirom da je On Beskonačan i Večan, ništa ne može predicirati osim Beskonačnog i Večnog. Ali ono što je Beskonačno i Večno ne može da se razume pomoću konačnog i, ipak, može: ne može da se razume jer konačno ne može da obuhvati beskonačno; i može, jer postoje apstraktne predstave, pomoću kojih se stvari vide, iako je to što su one po kakvoći nevidljivo. Takve predstave date su o Beskonačnom; kao, da Bog, pošto je Beskonačan, ili Božansko, pošto je Beskonačno, jeste sâm Suštastvo (Esse); jeste Suština i sâm Sadržaj; jeste sâma Ljubav i sâma Mudrost; ili Dobro sâm i Istina sâma; jeste, prema tome, Sâm; zaista jeste Čovek Sâm: one (predstave) su, takođe, date ako se kaže da je Beskonačno Sve – kao, da je Beskonačna mudrost Sveznanje, i da je Beskonačna Moć Svemoć. Pa ipak, ove stvari zapadaju u nejasnost misli, i budući neshvatljive, može biti (i) u poricanje; osim ako se stvari koje misao izvodi iz prirode ne uklone iz predstave, posebno stvari koje misao ima usled dve osobenosti prirode, prostora i vremena; jer one ne mogu (ništa drugo) nego da ograniče predstave i da prouzrokuju da apstraktne predstave budu kao ništa. Ali ako te stvari mogu da se uklone iz čovekove predstave, kao što su (uklonjene) kod anđela, onda Beskonačno može da se shvati uz pomoć takvih predstava kao što su napred nabrojane; takođe može da se shvati da čovek predstavlja nešto jer je stvoren od strane Beskonačnog Boga koji je Sve; i da je on konačni sadržaj jer je stvoren od Beskonačnog Boga koji je sâm Sadržaj. Takođe, da je on mudrost jer je stvoren od Beskonačnog Boga koji je sâma Mudrost; i tako dalje; jer ukoliko Beskonačni Bog ne bi bio Sve, sâm Sadržaj i sâma Mudrost, čovek ne bi bio ništa; tako bi bio ili ništa, ili samo ideja postojanja, saglasno maštarima koji se nazivaju idealistima. Iz stvari koje su pokazane u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI očigledno je da je Božanska Suština Ljubav i Mudrost; da su Božanska Ljubav i Božanska Mudrost sâm Sadržaj i sâma Forma, takođe i Njegovo Sopstvo, i Jedino jedno (*et quod sit Ipsum et Unicum*); i da je Bog stvorio univerzum i sve stvari koje mu pripadaju iz Sebe, a ne iz ničega. Iz toga ishodi da je svaka stvorena stvar, a posebno čovek, i ljubav i mudrost (koji su) u njemu, nešto, a ne samo ideja postojanja; jer ukoliko Bog ne bi bio Beskonačan, ne bi bilo konačnog; i ukoliko Beskonačno ne bi bilo Sve, ne bi bilo ničega; i ukoliko Bog

^{*} Atanasius – Vladika aleksandrijski (umro 373 g.) kome se pripisuje kratak pregled hrišćanskog učenja pod nazivom “Atanasijeva vera”, koji verovatno potiče iz V veka. (*Prim.prev.*)

BOŽANSKA PROMISAO

nije stvorio sve stvari iz Sebe, ne bi postojalo ništa. Jednom rečju, MI JESMO, ZATO ŠTO BOG JESTE.

47. Pošto sada razmatramo Božansku Promisao, i pošto će ovde biti pokazano da se ona, u svemu što čini, odnosi na beskonačno i večno, i pošto se to ne može jasno pokazati bez određenog redosleda, redosled će biti sledeći: I. Bekonačno samo po sebi, i Večno samo po sebi, isto je što i Božansko. II. Beskonačno i Večno samo po sebi ne može da se ne odnosi na ono što je beskonačno [i večno] iz samog u konačnom. III. Božanska Promisao se, u svemu što čini, odnosi na ono što je beskonačno i večno iz samog, posebno u spašavanju ljudskog roda. IV. Slika Beskonačnog i Večnog postoji u anđeoskom nebu od spasenog (dela) ljudske roda. V. Odnositi se na Beskonačno i Večno u formiranju anđeoskog neba, koje može da bude pred Gospodom kao jedan čovek, slika Njegova, jeste najdublje Božanske Promisli.

48. I. *Beskonačno samo po sebi, i Večno samo po sebi, isto je što i Božansko.* Ovo može da bude očigledno iz onoga što je na mnogo mesta pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI. Da je Beskonačno samo po sebi i Večno samo po sebi Božansko, saglasno je predstavi anđela; pod Beskonačnim anđeli ne podrazumevaju ništa drugo nego Božansko Suštastvo (Esse), a pod Večnim Božansko Ispoljenje (Existere). Ali da je Beskonačno samo po sebi i Večno samo po sebi Božansko, ljudi mogu da vide, i ne mogu da vide. Mogu da vide oni koji ne razmišljaju o Beskonačnom iz prostora, i o Večnom iz vremena; a ne mogu da vide oni koji razmišljau o beskonačnom i večnom iz prostora i vremena. Tako to mogu da vide oni koji razmišljaju na višoj ravni, odnosno, unutarne u racionalnom umu; a ne mogu da vide oni koji razmišljaju na nižoj ravni, odnosno, spoljašnje. Oni koji to mogu da vide, razmišljaju da beskonačno prostora ne može da postoji; tako ni beskonačno vremena, koje je večnost iz koje [su stvari]; jer beskonačno nema početka ni kraja, ili, ono je bez granica. Oni takođe razmišljaju da tu ne može biti ni Beskonačnog iz sebe; jer *iz sebe* pretpostavlja granicu, i početak ili prethodno iz koga jeste; i stoga je besmisleno govoriti o Beskonačnom i Večnom iz sebe, jer bi to bilo kao govoriti o Suštastvu (Esse) iz sebe, što je protivrečno; jer bi Beskonačno iz sebe bilo Beskonačno iz Beskonačnog, a Suštastvo iz sebe bilo bi Suštastvo iz Suštastva; a to Beskonačno i Suštastvo bi bilo ili istovetno sa BESKONAČNIM ili konačno. Iz tih i sličnih razloga koji mogu da se vide unutarne u racionalnom umu, očigledno je da postoji Beskonačno samo po sebi, i Večno samo po sebi; i da je to Beskonačno i Večno Božansko iz koga potiču sve stvari.

49. Znam da će mnogi u sebi reći kako neko može unutarne u svom racionalnom umu da razume nešto van prostora i vremena; i da to ne samo da jeste, nego i jeste sve, i jeste Sâmo iz koga potiču sve stvari? Ali razmislite unutarne o tome da li ljubav ili bilo koje od njenih osećanja, ili mudrost ili bilo koje od njenih opažanja, zaista, da li misao, jeste u

BOŽANSKA PROMISAO

prostoru i vremenu; i otkrićete da nisu; i pošto je Božansko sâma Ljubav i sâma Mudrost, ishodi da Božansko ne može da se pojmi kao (da je) u prostoru i vremenu; tako je i sa Beskonačnim. Da biste to jasnije opazili, razmotrite pitanje da li je misao u vremenu i prostoru: pretpostavite da misao traje deset ili dvanaest sati; zar ne može taj vremenski raspon da izgleda kao sat ili dva? I zar ne može da izgleda kao jedan ili dva dana? On (vremenski raspon) će izgledati saglasno stanju osećanja iz koga misao potiče. Ako je osećanje radosno, u kome se ne misli na vreme, deset ili dvanaest sati koji su provedeni u misli jedva da izgledaju kao jedan ili dva. Ali obrnuto je u slučaju osećanja koje je tužno, u kome se vreme primećuje. Iz toga je očigledno da je vreme samo privid saglasan stanju osećanja iz koga potiče misao. Isto je i sa razdaljinom u prostoru (koja je prevaljena) dok je misao trajala, koja može izgledati kao šetnja ili kao putovanje.

50. Pošto su anđeli i duhovi osećanja ljubavi, i misli potičuće od osećanja, oni stoga nisu u prostoru i vremenu već samo u njihovom prividu. Za njih postoji privid prostora i vremena saglasan stanjima osećanja i misli potičućih iz osećanja. Iz tog razloga kada jedan razmišlja o drugome iz osećanja, sa namerom i željom da ga vidi ili da sa njim razgovara, on je odmah pred njim prisutan. Otuda (potiče) to da postoje duhovi prisutni u svakom čoveku koji su u sličnom osećanju kao on; zli duhovi sa onim (čovekom) koji je u osećanju sličnog zla, a dobri duhovi sa onim ko je u osećanju sličnog dobra; i oni su prisutni u istoj meri kao kada bi on bio uključen u njihovo društvo. Vreme i mesto ne čine ništa za prisustvo; jer osećanje i misao proistekla iz njega nisu u prostoru i vremenu; a duhovi i anđeli su osećanja i misli proistekle iz osećanja. Bilo mi je dato da znam da je tako iz višegodišnjeg životnog iskustva; takođe i iz razgovora sa mnogima nakon njihove smrti, sa nekima u Evropi i raznim njenim kraljevstvima, a sa nekima u Aziji i Africi, i raznim tamošnjim kraljevstvima; i svi su oni bili u mojoj blizini; ali da su prostor i vreme bili sa njima, putovanje i vreme potrebno da se ono načini morali bi se umešati. Odišta, svaki čovek to zna iz onoga što je prisutno u njemu ili njegovom sopstvenom umu, o čemu imam svedočanstvo u ovome – da niko nije razmišljao ni o kakvoj prostornoj razdaljini kada bih rekao da sam razgovarao sa nekim ko je umro u Auziji, Africi ili Evropi, kao, na primer, sa Kalvinom, Luterom, Melanktonom ili sa nekim kraljem, vladarem ili sveštenikom daleke zemlje; nije se javljala čak ni misao: kako je mogao razgovarati sa onima koji su tamo živeli? I kako su oni mogli da dođu i budu sa njim kada se zemlja i more pružaju između? Iz toga mi je takođe bilo očigledno da niko ne razmišlja o prostoru i vremenu kada razmišlja o onima koji se nalaze u duhovnom svetu. Ipak, da za njih postoji privid prostora i vremena može se videti u radu o NEBU I PAKLU.

51. Iz ovih stvari može, dakle, biti očigledno da o Beskonačnom i Večnom, prema tome o Gospodu, treba misliti mimo prostora i vremena; i da je takva misao moguća; takođe, da takvu misao imaju oni koji razmišljaju unutarne u racionalnom umu; i da je tada Beskonačno i Večno isto što i Božansko. Na taj način misle anđeli i duhovi. Od misli

BOŽANSKA PROMISAO

odvrćene od vmena i prostora potiče razumevanje Božanske Sveprisutnosti i Božanske Svemoći, kao i Božanskog iz večnosti; ali nijedno (razumevanje ne nastaje) od misli u kojoj je prisutna predstava o prostoru i vremenu. Iz ovih stvari je očigledno da može postojati misao o Bogu iz večnosti, ali ne o prirodi iz večnosti; prema tome, da može postojati misao o stvaranju univerzuma od Boga, ali nikako o stvaranju iz prirode; jer su prostor i vreme svojstva prirode, a Božansko je bez njih. Da je Božansko bez prostora i vremena može da se vidi iz rasprave o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI.

52. II. *Beskonačno i Večno samo po sebi ne može da se ne odnosi na ono što je beskonačno i večno iz samog u konačnom.* Kao što je u prethodnom članku pokazano, pod Beskonačnim i Večnim samim po sebi podrazumeva se sâmo Božansko; pod konačnim se podrazumevaju sve stvari stvorene od strane Božanskog, a posebno ljudi, duhovi i anđeli; a razmatrati ono što je beskonačno i večno iz Sâmog (Božanskog), jeste razmatrati Božansko, to jest Sâmo (Božansko) u njima (ljudima, duhovima i anđelima), kao što čovek gleda svoj odraz u ogledalu. Da je tako pokazano je na mnogim mestima u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, posebno tamo gde je pokazano da u stvorenom univerzumu postoji odraz čoveka, i odraz beskonačnog i večnog, prema tome odraz Boga Tvorca, to jest Gospoda iz večnosti. Ali treba znati da je Božansko samo po sebi u Gospodu; ali Božansko iz samog je Božansko potičuće od Gospoda u stvarima koje su stvorene.

53. Ali to se mora potkrepiti primerima da bi se potpunije razumelo. Božansko može da se odnosi samo na Božansko; i ne može da se odnosi na Božansko nigde drugo osim u stvarima koje je stvorilo Sâmo (Božansko). Da je tako očigledno je iz toga što niko ne može da razmatra drugog osim iz sopstvenog u sebi. Onaj koji drugoga voli razmatra ga iz sopstvene ljubavi u sebi; onaj koji je mudar razmatra drugoga iz sopstvene mudrosti u sebi. On zaista može da vidi da ga drugi voli ili da ga ne voli, da je mudar ili da nije mudar; ali on to vidi iz ljubavi i mudrosti u sebi; stoga se on sjedinjuje sa drugim u onoj meri u kojoj ga drugi voli kao što on voli njega, ili u onoj meri u kojoj je drugi mudar kao što je on mudar; jer u toj meri oni čine jedno. Slično je sa Božanskim samim po sebi; jer Božansko samo po sebi ne može da razmatra Sâmo (Božansko) iz drugoga, kao iz čoveka, duha ili anđela; jer u njima nema ničega od Božanskog samog po sebi, od koga [potiču sve stvari] a razmatrati Božansko iz drugoga u kome nema ničega od Božanskog bilo bi razmatrati Božansko iz onoga što nije Božansko, što je nemoguće. Iz ovoga potiče to što je Gospod tako sjedinjen sa čovekom, duhom i anđelom, da sve što je povezano sa Božanskim potiče od Gospoda, a ne od njih (čoveka, duha i anđela). Jer zna se da svo dobro i sva istina koju neko ima nisu od njega, već od Gospoda; zaista, niko ne može ni da nazove Gospoda, ili da izgovori njegova imena Isus i Hristos, ukoliko to nije od Njega. Iz ovoga, dakle, ishodi da se Beskonačno i Večno, koje je isto što i Božansko, odnosi na sve stvari u konačnom beskonačno; i da On Sebe sjedinjuje sa njima saglasno

BOŽANSKA PROMISAO

stepenu u kome oni u sebe primaju ljubav i mudrost. Jednom rečju da Gospod ne može imati stanište u čoveku i anđelu, i ne može prebivati u njima drukčije, osim u Svom Sopstvenom; ne u onome što njima pripada jer je to zlo; i kad bi bilo dobro, to je i dalje konačno, koje samo po sebi i iz sebe nije sposobno da nosi Beskonačno. Iz ovih stvari je očigledno da nikada ne može biti moguće da konačno posmatra bekonačno, ali da Beskonačno može da posmatra Beskonačno koje potiče od Njega u konačim stvarima.

54. Čini se da Beskonačno ne može biti sjedinjeno sa konačnim, zato što ne postoji srazmera između njih i zato što konačno ne može da obuhvati ono što je beskonačno; ali sjedinjenost ipak postoji i zbog toga što je Beskonačno sve stvari stvorilo iz Njega, saglasno onome što je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, i zbog toga što Beskonačno ne može da se odnosi ni na šta u konačnom osim na ono što je beskonačno potičuće od Njega, a da ovo konačnom može da izgleda kao da je u njemu. Tako je data srazmera konačnog i Beskonačnog, ne iz konačnog, već iz Beskonačnog u konačnom, i tako, povrh toga, konačno ima kapacitet za Beskonačno; ne konačno samo po sebi, ali ipak kao da je samo po sebi od Beskonačnog koje potiče od Sâmog u Njemu. Ali o tome više u onome što sada sledi.

55. III. *Božanska Promisao se u svemu što čini odnosi na beskonačno i večno iz samog, posebno u spasavanju ljudskog roda.* Beskonačno i Večno samo po sebi jeste sâmo Božansko, ili Gospod u Sebi; ali Beskonačno i Večno iz samog jeste potičuće (od) Božanskog, ili Gospod u drugima koji su od Njega stvoreni, prema tome u ljudima i u anđelima; i to Božansko istovetno je sa Božanskom Promisli; jer Gospod, Božanskim iz Sebe, obezbeđuje da se sve stvari održe u redu u kome su, i za koji su, stvorene; i pošto to čini potičuće (od) Božanskog, ishodi da je sve to Božanska Promisao.

56. Da se Božanska Promisao u svemu što čini odnosi na beskonačno i večno iz samog, može da bude očigledno iz toga što se svaka stvorena stvar kreće od Prvobitnog, koji je Beskonačan i Večan, ka krajnjim, i od krajnjih ka Prvobitnom od koga je nastala; kao što je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI u delu koji razmatra stvaranje univerzuma. I pošto Prvobitno iz koga potiče (Božanska Promisao) postoji, u najvećoj meri unutarne, u svekolikom razvitku, ishodi da se potičuće (od) Božanskog, ili Božanska Promisao, u svemu što čini odnosi na neki oblik beskonačnog i večnog. Ono se na to odnosi u svim stvarima: ali u nekim stvarima na očiglednost opažanja, a u nekima ne. Ono taj oblik izlaže očiglednosti opažanja u raznolikosti svih stvari kao i u rađanju i množenju svih stvari. *Odras beskonačnog i večnog u raznolikosti svih stvari* očigledna je u tome što nema nijedne stvari koja je istovetna kao i druga, niti je može biti sve do večnosti. To je oku očigledno po licima ljudskih bića od njihovog prvobitnog stvaranja; takođe po njihovom razumu [*animus*], kome odgovaraju tipovi lica; i takođe po osećanjima, opažanjima i mislima, jer se razum [*animus*] od njih sastoji. Iz tog razloga u

BOŽANSKA PROMISAO

sveopštem nebu nema dva anđela ili dva duha koji su istovetni; niti ih može biti sve do večnosti. I tako je sa svakim predmetom vida, u oba sveta, prirodnom i duhovnom. Iz ovoga može biti očigledno da je raznolikost beskonačna i večna. *Odraž beskonačnog i večnog u rađanju i množenju svih stvari* očigledan je iz moći svojstvene semenu biljnog carstva i iz plodnosti u životinjskom carstvu, posebno u rodu riba; jer kada bi se one (životinje i biljke) rađale i množile saglasno svojim mogućnostima, tokom života bi ispunile prostor celoga sveta, pa čak i univerzuma. Iz ovoga je očigledno da u moći priraštaja skrovito leži pokušaj širenja sebe ka beskonačnosti. I pošto rađanje i množenje nisu slabili od početka stvaranja, i nikada neće prestati, ishodi da se u toj sposobnosti nalazi pokušaj širenja sebe ka večnosti.

57. Isto je kod ljudi u pogledu njihovih osećanja, koja potiču od ljubavi, i njihovih opažanja, koja potiču od mudrosti. Raznolikost i jednih i drugih je beskonačna i večna; isto je tako i sa njihovim rađanjem i množenjem, koje je duhovno. Ni jedan čovek ne doživljava osećanje i opažanje koji su toliko slični osećanju i opažanju drugoga da su istovetni; niti tako nešto ikada može biti. Osim toga, osećanja mogu da se rađaju, a opažanja umnožavaju, bez kraja. Poznato je da je znanje neiscrpno. Tu sposobnost rađanja i množenja bez ograničenja, ili ka beskonačnosti i večnosti, ljudi imaju u prirodnim stvarima; ali ona je u duhovnim stvarima kod duhovnih anđela, i u nebeskim stvarima kod nebeskih anđela. Osećanja, opažanja i znanja nisu takvi samo uopšte; već (je takva) i svaka pojedinost u njima, čak i najmanja sitnica, pojedinačno. Oni su takvi jer njihovo postojanje potiče od Beskonačnog i Večnog samog po sebi, putem onoga što je beskonačno i večno iz samog. Ali pošto konačno nema ništa od Božanskog samog po sebi, stoga ne postoji takva stvar, čak ni najmanja sitnica, u čoveku ili anđelu koja bi bila njegova sopstvena; jer je čovek ili anđeo konačan i samo prijemnik, sam po sebi mrtav; ono što živi u njemu, potiče od Božanskog koje je s njim sjedinjeno putem doticanja, i koje mu izgleda kao sopstveno. Da je tako videće se iz onoga što sledi.

58. Božanska Promisao odnosi se na ono što je beskonačno i večno iz samog posebno u spasavanju ljudskog roda, jer je nebo koje potiče od ljudskog roda cilj Božanske Promisli, kao što je prethodno pokazano (br. 27-45); i s obzirom da je to cilj, ishodi da je popravljanje i preporod čoveka, prema tome njegovo spasavanje, ono na šta se Božanska Promisao posebno odnosi; jer život neba čine oni koji su spaseni, ili preporođeni. Pošto preporoditi čoveka znači spojiti u njemu dobro i istinu, ili ljubav i mudrost, kao što su spojeni u Božanskom koje potiče od Gospoda, stoga se Božanska Promisao u spasavanju ljudskog roda pre svega odnosi na to; jer odraz Beskonačnog i Večnog u čoveku postoji samo u braku dobra i istine. Da potičuće (od) Božanskog ovo čini kod ljudskog roda zna se od onih koji su, bivajući ispunjeni potičućim (od) Božanskog koje se naziva Duhom svetim, proricali, a koji su spomenuti u Reči; takođe i od onih koji, budući da su prosvetljeni, vide Božanske istine u svetlosti neba; posebno kod anđela, koji svesno

BOŽANSKA PROMISAO

opažaju prisutnost, uticaj i sjedinjenost; ali anđeli prepoznaju i to da je sjedinjenost samo ono što se može nazvati pripojenošću.

59. Dosada nije poznato da se Božanska Promisao u celokupnom razvitku čoveka odnosi na njegovo večno stanje; ali ona se ne može odnositi ni na šta drugo jer je Božansko Beskonačno i Večno, a Beskonačno i Večno, ili Božansko, nije u vremenu, pa su otuda sve buduće stvari Njemu (Božanskom) prisutne; i pošto je Božansko takvo, ishodi da je večno u svemu i svakoj pojedinačnoj stvari koju Ono (Božansko) čini. Ali oni koji razmišljaju iz vremena i prostora ovo teško opažaju, ne samo zato što vole stvari koje pripadaju vremenu, već i zato što razmišljaju iz onoga što je prisutno u svetu, a ne iz onoga što je prisutno u nebu, jer je to za njih daleko kao sami kraj sveta. Ali, pošto razmišljanje onih koji su u Božanskom potiču od Gospoda, oni misle i iz onoga što je večno (istovremeno) dok misle iz onoga što je sadašnje; govoreći u sebi: Šta je to što nije večno? Zar nije prolazno, prilikom poređenja, kao ništa, i zar ono takođe ne postaje ništa kada se završi? Drukčije je sa večnim; ono sâmo Jeste; jer je njegovo suštastvo (esse) bez kraja. Misliti na takav način dok se misli iz sadašnjosti jeste u isto vreme misliti iz onoga što je večno; i kada čovek tako misli, i u isto vreme tako živi, onda se kod njega potičuće (od) Božanskog, ili Božanska Promisao, u celokupnom razvitku, odnosi na stanje njegovog večnog života u nebu, i ka tome vodi. Da se Božansko u svakom čoveku, zlom i dobrom, odnosi na ono što je večno, videće se iz onoga što sledi.

60. IV. *U anđeoskom nebu postoji odraz Beskonačnog i Večnog.* Među stvarima koje je neophodno poznavati nalazi se i anđeosko nebo; jer svako ko ima religiju o njemu misli i u njega želi da ode. Ali nebo nije dato nikome osim onima koji do njega znaju put, i njime hode. Taj put donekle se može spoznati i putem poznavanja kvaliteta onih koji nebo sačinjavaju, kao i toga da niko ne postaje anđeo, ili ne dolazi u Nebo, ako ne nosi u sebi anđeoski kvalitet iz sveta; i u ovome postoji (s jedne strane) poznavanje puta koje potiče od hodanja njime i (s druge strane) hodanje putem pomoću njegovog poznavanja. U duhovnom svetu postoje, zapravo, i putevi koji se pružaju ka svakom društvu u nebu i ka svakom društvu u paklu; i svako, naizgled iz sebe, vidi svoj put. To što ga vidi potiče otuda što tamo postoji po jedan put za svaku ljubav: i on se ljubavlju otvara i vodi (pojedince) do njegove sabraće. Niko ne vidi ostale puteve nego (samo) put svoje ljubavi. Iz ovoga je očigledno da anđeli nisu ništa drugo nego nebeske ljubavi; jer u protivnom oni ne bi videli puteve koji vode u nebo: ovo se može detaljnije sagledati iz opisa neba.

61. Duh svakog čoveka jeste osećanje i iz njega (proizašla) misao; i pošto sva osećanja potiču od ljubavi, a misli od razumevanja, svaki duh je sopstvena ljubav, i otuda sopstveno razumevanje; iz tog razloga kada čovek razmišlja samo iz sopstvenog duha, što on čini kada razmišlja sam kod svoje kuće, on razmišlja iz osećanja koje potiče od njegove ljubavi. Otuda može biti očigledno da čovek, kada postaje duh, što on čini nakon

BOŽANSKA PROMISAO

smrti, jeste osećanje koje potiče od njegove sopstvene ljubavi, i nije nijedna druga misao osim one koja potiče od njegovog osećanja. On je zlo osećanje, koje je strast, ako je njegova ljubav bila ljubav ka zlu; i on je dobro osećanje, ako je njegova ljubav bila ljubav ka dobru; a dobro osećanje kod svakoga postoji u onoj meri u kojoj se klonio zala kao grehova; i loše osećanje kod svakoga postoji u onoj meri u kojoj se nije toliko klonio zala. Dakle, pošto svi duhovi i anđeli jesu osećanja, očigledno je da sveopšte anđeosko nebo nije ništa drugo nego ljubav potičuća od svih osećanja dobra, i otuda mudrost potičuća od svih opažanja istine. I pošto svo dobro i istina potiču od Gospoda, i Gospod jeste sâma Ljubav i sâma Mudrost, ishodi da je anđeosko nebo Njegov odraz; i pošto su Božanska Ljubav i Mudrost po svojoj Formi Čovek, takođe proizlazi da anđeosko nebo ne može imati drugu formu osim te. Ali više o tome biće rečeno u narednom članku.

62. Anđeosko nebo je odraz Beskonačnog i Večnog, jer je ono odraz Gospoda, a Gospod je Beskonačno i Večno. Odras njegovog Beskonačnog i Večnog pojavljuje se u tome što postoje mirijade i mirijade anđela od kojih je (sačinjeno) nebo, i što nebo sačinjava upravo onoliko mnogo društava koliko ima i opštih osećanja nebeske ljubavi, i što je svaki anđeo u svakome društvu na upečatljiv način svoje sopstveno osećanje; i da iz tako mnogo osećanja, uopšte i pojedinačno, potiče Forma Neba koja je pred Gospodom kao jedno, isto kao što je čovek jedno; i da se ta forma završava usavršava saglasno porastu broja, jer što je više onih koji ulaze u formu Božanske Ljubavi, koja je forma svih formi, time unija postaje savršenija. Iz ovih stvari se jasno vidi da anđeosko nebo predstavlja odraz beskonačnog i večnog.

63. Iz znanja o nebu koje je ovim kratkim opisom izloženo očigledno je da osećanje koje potiče od ljubavi ka dobru sačinjava nebo u čoveku. Ali ko to danas zna? Zaista, ko zna makar šta je osećanje koje potiče od ljubavi ka dobru? I da su osećanja iz ljubavi ka dobru bezbrojna, odista, beskonačna? Jer, kao što je rečeno, svaki anđeo je na upečatljiv način svoje sopstveno osećanje; i Forma Neba jeste forma svih osećanja Božanske Ljubavi koja se tamo nalaze. Niko ne može da sjedini sva osećanja u tu formu osim Njega koji je u isto vreme sâma Ljubav i sâma Mudrost, i koji je Beskonačno i Večno zajedno; jer ono što je beskonačno i večno nalazi se u celokupnoj formi, beskonačno u sjedinjenosti, a večno u neprestanom trajanju; kada bi se beskonačno i večno odvojili (od forme), ona bi u trenutku propala. Ko bi drugi magao sjediniti osećanja u formu? Zista, ko bi drugi mogao da ujedini makar jedno jedino (osećanje) koje u nju ulazi? Jer jedno se ne može sjediniti bez sveopšte predstave o svim; a sveopšte o svim se ne može (sjediniti) bez pojedinačne predstave o svakom. Postoje mirijade i mirijade (osećanja) koje sačinjavaju tu formu; mirijade u nju ulaze svake godine i to će činiti večno. U nju ulaze sva deca; i onoliko odraslih koliko ima osećanja potičućih od ljubavi ka dobru. Iz tih stvari se ponovo može videti odraz Beskonačnog i Večnog u anđeoskom nebu.

BOŽANSKA PROMISAO

64. V. *Odnositi se na Beskonačno i Večno u oblikovanju anđeoskog neba, tako da ono pred Gospodom može da bude kao jedan čovek, odraz Njega, jeste (ono) najdublje Božanske Promisli.* Da je svekoliko nebo kao jedan čovek pred Gospodom, a isto tako svako društvo neba, i da je otuda svaki anđeo čovek u savršenom obliku, i da je to stoga što je Gospod Tvorac koji jeste Gospod iz večnosti, jeste Čovek, može da se vidi u radu o NEBU I PAKLU; takođe i da otuda postoji saobraznost svih stvari u nebu sa svim stvarima u čoveku. Da je svekoliko nebo kao jedan čovek ja nisam video; jer Svekoliko nebo ne može da vidi niko drugi osim samog Gospoda, ali sam nekoliko puta video da jedno celo veće ili manje društvo u nebu izgleda kao čovek; i tada (mi) je bilo rečeno da najveće društvo, koje je nebo u celoj skupini, izgleda isto tako, ali pred Gospodom; i da je to razlog što je svaki osobeni anđeo u svojoj celokupnoj formi čovek.

65. Pošto je svekoliko nebo u očima Gospoda kao jedan čovek, stoga je ono podeljeno na onoliko opštih društava koliko ima organa, nutrine i članova kod čoveka; i svako opšte društvo (podeljeno je) u onoliko manje opštih ili pojedinačnih društava koliko ima većih delova u nutrini i svakom organu; iz ovoga je očigledna kakvoća neba. Dakle, zato što je Sâm Gospod Čovek, a nebo Njegov odraz, stoga se kada je neko u nebu kaže da je u Gospodu. Da je Sâm Gospod Čovek može se videti u rasparavi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI.

66. Iz ovih se stvari ta tajna (arcanum), koja se može nazvati anđeoskom, donekle sagledava – da je svako osećanje dobra i u isto vreme istine po svom obliku čovek; jer sve što potiče od Gospoda jeste osećanje dobra, što proizlazi iz Njegove Božanske Ljubavi, i jeste osećanje istine, što proizlazi iz Njegove Božanske Mudrosti. Osećanje istine, koje potiče od Gospoda, kod anđela i čoveka izgleda kao opažanje i otuda misao istine jer se pažnja obraća na opažanje i misao, a veoma malo na osećanje iz koga oni (opažanje i misao) proizlaze, iako oni (opažanje i misao) potiču od Gospoda koji je sa osećanjem istine jedno.

67. Dakle, pošto je čovek od postanja nebo u najmanjem obliku i otuda odraz Gospoda; i pošto se nebo sastoji iz onoliko osećanja koliko ima anđela, a svako je osećanje po svojoj formi čovek; ishodi da je Božanska Promisao neprekidna kako bi čovek po formi postao nebo, i otuda odraz Gospoda; i pošto se to čini pomoću osećanja dobra i istine, kako bi on (čovek) postao to osećanje. Stoga je to neprekidna Božanska Promisao. Ali njeno najdublje je radi toga da čovek ovde ili tamo bude u nebu; ili, ovde ili tamo u Božanskom nebeskom čoveku; jer tako on biva u Gospodu. Ali ovo se čini sa onima koje Gospod može da vodi u nebo, i pošto Gospod to unapred zna, On i neprestano opskrbljuje čoveka da bude takav; jer tako svako ko se pati da bi bio odveden u nebo biva pripremljen za sopstveno mesto u nebu.

BOŽANSKA PROMISAO

68. Nebo je, kao što je napred rečeno, podeljeno na onoliko društava koliko ima organa, nutrine i članova kod čoveka; i u njima nijedan deo ne može da zauzme drugo mesto osim sopstvenog. Pošto su, stoga, anđeli takvi delovi Božanskog nebeskog čoveka, a anđeli ne postaju ni od koga drugog osim od onih koji su u svetu ljudi, ishodi da je čovek koji se pati da bi bio odveden u nebo, neprekidno pripreman od Gosoda za njegovo sopstveno mesto, što se čini pomoću odgovarajućeg osećanja dobra i istine koje mu je (tom mestu) saobrazno. Na to mesto je, takođe, svaki čovek–anđeo postavljen nakon svog odlaska iz sveta. To je najdublja svrha Bžanske Promisli što se tiče neba.

69. Ali čovek koji se ne pati da bi bio odveden u nebo i tamo postavljen, pripremljen je za svoje mesto u paklu; jer čovek od sebe neprestano teži ka najnižem u paklu ali je od Gospoda neprestano sprečavan (u tome); a onaj koji se ne može sprečiti pripremljen je za određeno mesto tamo (u paklu), na koje je takođe postavljen neposredno nakon odlaska iz sveta; i to mesto je suprotno određenom mestu u nebu; jer pakao je direktna suprotnost nebu. Iz tog razloga kao što je čoveku–anđelu, saglasno osećanju dobra i istine, dodeljeno njegovo sopstveno mesto u nebu, tako je čoveku–đavolu, saglasno osećanju zla i obmane, dodeljeno njegovo sopstveno mesto u paklu; jer dve suprotnosti stavljene u sličnu situaciju jedna naspram druge ostaju u vezi. To je najdublja svrha Božanske Promisli što se tiče pakla.

BOŽANSKA PROMISAO

POSTOJE ZAKONI BOŽANSKE PROMISLI KOJI SU ČOVEKU NEPOZNATI

70. Da postoji Božanska Promisao, to je poznato; ali kakve je ona prirode nije poznato. To nije poznato jer su zakoni Božanske Promisli tajne (arcana) dosada skrivene unutar mudrosti anđela, ali će sada biti otkrivene kako bi ono što je Gospodnje moglo biti pripisano Njemu, i kako ono što ne pripada čoveku ne bi moglo nijednom čoveku da se pripíše. Jer veoma mnogobrojni u svetu sve stvari pripisuju sebi i svojoj razboritosti; ili ono što ne mogu na taj način da pripišu nazivaju nepredvidljivim i slučajnim; ne znajući da ljudska razboritost nije ništa i da su nepredvidljivo i slučajno prazne reči. Rečeno je da su zakoni Božanske Promisli tajne do sada skrivene u mudrosti anđela. To je zbog toga što je u Hrišćanskom svetu razumevanje Božanskih stvari sprečeno religijom; i stoga je postalo toliko ograničeno i puno otpora kada su te stvari u pitanju, da čovek ne može jer neće, ili neće jer ne može, da razume bilo šta u vezi Božanske Promisli, osim samo toliko da ona postoji; takođe da prosudi da li ona postoji ili ne; i, takođe, da li je samo sveopšta ili je i pojedinačna. Razumevanje nije moglo dalje da napreduje s obzirom da je, kada su Božanske stvari u pitanju, bilo sprečeno religijom, ali pošto je crkva prihvatila da čovek ne može iz sebe činiti dobro koje je dobro samo po sebi, niti može iz sebe misliti istinito koje je samo po sebi istinito; i pošto je ovo jedno sa Božanskom Promišlju, iz tog razloga vera u jedno zavisi od vere u drugo; stoga, da jedno ne bi moglo biti potvrđeno, a drugo negirano, i otuda oboje poništeno, mora se na sve načine otkriti šta je Božanska Promisao. To, međutim, ne može da se obelodani ako nisu izneti na videlo zakoni pomoću kojih Gospod daje stvari čovekove volje i razumevanja i njima vlada; jer ti zakoni otkrivaju kakvoću Božanske Promisli; i samo onaj ko poznaje njenu kakvoću može da je potvrdi jer je tada on vidi. Iz tog razloga su zakoni Božanske Promisli, koji su do sada bili skrivene unutar mudrosti anđela, sada obelodanjeni.

BOŽANSKA PROMISAO

ZAKON JE BOŽANSKE PROMISLI DA ČOVEK TREBA DA POSTUPA IZ SLOBODE SAGLASNO RAZUMU

71. Poznato je da čovek ima slobodu da misli i hoće šta god želi, ali ne i slobodu da kaže šta god misli i da uradi šta god hoće. Stoga je sloboda na koju se ovde misli duhovna sloboda, a ne prirodna, osim kada te dve (slobode) čine jedno; jer je mišljenje i htenje duhovno, a govorenje i činjenje prirodno. Osim toga, oni su u čoveku jasno razdvojeni; jer čovek može da misli ono što ne govori, i može da hoće ono što ne čini; iz čega je očigledno da su duhovno i prirodno u čoveku različiti; stoga čovek ne može da pređe sa jednoga na drugo drukčije nego putem rešenosti. Ta rešenost može da se uporedi sa vratima koja najpre treba otvoriti. Ta vrata stoje (kao da su) otvorena kod onih koji razumski misle i hoće, saglasno građanskim zakonima kraljevstva (države) i moralnim zakonima društva, jer oni govore ono što misle i čine ono što hoće; ali vrata stoje (kao da su) zatvorena kod onih koji misle i hoće suprotno ovim zakonima. Svako ko obrati pažnju na svoje želje i proističuće postupke videće da nastaje takva rešenost, a ponekad, u pojedinačnom razgovoru i pojedinačnom postupku, učestalo. Ove su stvari pretpostavljene da bi se moglo znati da se pod postupanjem iz slobode saglasno razumu podrazumeva misliti i hteti slobodno, i otuda slobodno govoriti i činiti ono što je razumu saglasno.

72. Ali pošto nekolicina zna da ovo može da bude Zakon Božanske Promisli, uglavnom zato što čovek na taj način ima i slobodu da misli zlo i obmanu, dok ga Božanska Promisao ipak neprestano vodi ka tome da misli i hoće dobro i istinu; stoga moramo nastaviti dalje jasnim koracima kako bi se ovo moglo opaziti; što će biti učinjeno sledećim redosledom: I. Čovek ima razum i slobodu, ili razboritost i svojevolsnost, i te dve sposobnosti potiču od Gospoda u čoveku. II. Šta god da čovek čini iz slobode, bez obzira da li je to razumno ili nije, ukoliko je saglasno njegovom razumu, njemu izgleda kao sopstveno. III. Šta god da čovek čini iz slobode, saglasno svojoj misli, pripaja mu se kao sopstveno i ostaje. IV. Posredstvom te dve sposobnosti čovek biva popravljen i preporođen od strane Gospoda; a bez njih on ne može biti popravljen i preporođen. V. Posredstvom te dve sposobnosti čovek može da se popravi i preporodi ukoliko putem njih može biti naveden da prizna da sve dobro i istinito što misli i čini potiče od Gospoda, a ne od njega. VI. Sjedinjenost Gospoda sa čovekom i recipročna sjedinjenost čoveka sa Gospodom postiže se posredstvom te dve sposobnosti. VII. Gospod čuva te dve sposobnosti u čoveku, nedirnuti i kao svetinju, tokom cele Svoje Božanske Promisli. VIII. Stoga je od Božanske Promisli da čovek treba da postupa iz slobode saglasno razumu.

BOŽANSKA PROMISAO

73. I. *Čovek ima razum i slobodu, ili razboritost i svojevoljnost, i te dve sposobnosti potiču od Gospoda u čoveku.* Da čovek ima sposobnost razumevanja, što je razboritost, i sposobnost mišljenja, htenja, govorenja i činjenja onoga što razume, što je svojevoljnost, i da te dve sposobnosti potiču od Gospoda u čoveku, razmotreno je u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, kao i u prethodno rečenom (br. 43, 44). Ali pošto u vezi svake od tih sposobnosti može nastati mnogo sumnji kada se o njima razmišlja, ovde želim uvodno da izložim nešto o slobodi postupanja saglasno razumu, koja postoji u čoveku. Ali najpre treba znati da je sva sloboda od ljubavi, tako da su ljubav i sloboda jedno; i pošto je ljubav čovekov život, sloboda takođe potiče od njegovog života; jer svo zadovoljstvo koje čovek ima potiče od njegove ljubavi, nijedno zadovoljstvo ne dolazi iz bilo kog drugog izvora; i postupati iz zadovoljstva ljubavi jeste postupati iz slobode; jer čovek je vođen zadovoljstvom kao što su stvari nošene rečnim tokom. Sada, pošto ima mnogo ljubavi, od kojih su neke u harmoniji, a neke neskladne, ishodi da isto tako postoji mnogo vrsta slobode. U osnovi, posotoje tri slobode: prirodna, racionalna i duhovna. *Prirodnu slobodu* svaki čovek dobija nasledstvom; iz nje on ne voli ništa drugo osim sebe i svet. Njegov prvi život ne čini ništa drugo osim toga; i pošto sva zla postoje iz te dve ljubavi, i pošto otuda i postaju zla ljubavi, ishodi da je misliti i hteti zlo prirodna sloboda; i da kada ih (čovek) u sebi podrži rasuđivanjem, on ih čini iz slobode saglasno svom razumu. Da tako čini potiče od njegove moći koja se naziva svojevoljnost; a da ih podržava potiče od njegove sposobnosti koja se naziva razboritost. Na primer: iz ljubavi sa kojom je čovek rođen potiče to što želi da izvrši preljubu, da prevari, da huli, da se sveti; i kada ta zla u sebi podrži, i tako ih učini dopustivim, tada iz zadovoljstva ljubavi prema njima, i naizgled saglasno razumu, o njima razmišlja i hoće ih slobodno; i u onoj meri u kojoj ga civilni zakoni ne sprečavaju, (o njima) govori i čini ih. Od Božanske je Promisli Gospodnje da je čoveku dopušteno da tako čini, jer on ima slobodu ili svojevoljnost. U toj slobodi čovek se nalazi prirodno, jer je ona nasledna; i oni su u toj slobodi koji su je u sebi podržali rasuđivanjem iz zadovoljstva ljubavi prema sebi i svet. *Racionalna sloboda* potiče od ljubavi prema ugledu, zbog časti ili dobitka. Zadovoljstvo ove ljubavi je u tome da se spolja ostavi utisak moralnog čoveka; i zato što voli taj ugled čovek ne vara, ne čini preljube, ne sveti se, niti huli; i pošto to čini predmetom razuma, on takođe deluje iz slobode saglasno svom razumu, iskreno, pravedno, neporočno i na prijateljski način; i on iz razuma može čak i dobro govoriti u korist življenja na takav način. Ali ako je njegova razumska sposobnost prosto prirodna, a ne u isto vreme i duhovna, ta sloboda je samo spoljašnja, ne unutarnja; jer, kao što je rečeno, on ne voli dobra unutarnje već samo spoljašnje, radi ugleda; iz tog razloga dobra dela koja on čini nisu dobra sama po sebi. On može i da kaže da ona treba da se čine zbog javnog dobra; ali on to kaže ne iz ljubavi prema javnom dobru već iz ljubavi prema sopstvenoj časti ili dobitku. Njegova sloboda stoga ne izvlači ništa iz ljubavi prema javnom dobru; niti pak njegov razum, jer su oni saglasni njegovoj ljubavi. Stoga je racionalna sloboda unutarnje prirodna sloboda. I ona je takodje od Božanske Promisli

BOŽANSKA PROMISAO

Gospodnje data svakome. *Duhvna sloboda* potiče od ljubavi prema večnome životu. Do te ljubavi i njenog zadovoljstva niko ne dolazi osim onoga ko misli da su zla grehovi, i stoga ih neće, i ko, u isto vreme, gleda ka Gospodu. Čovek je u toj slobodi kad najpre ovo čini, jer niko ne može da neće zla zato što su ona grehovi i da ih stoga ne čini, osim iz unutarnjije ili više slobode, koja potiče od unutarnjije ili više ljubavi. Isprva ta sloboda ne izgleda kao da je sloboda, a ona to ipak jeste; ali kasnije ona tako izgleda, i tada čovek postupa iz slobode koja je saglasna razumu u mišljenju, htenju, govorenju i činjenju onoga što je dobro i istinito. Ova sloboda se povećava kako se prirodna sloboda smanjuje i postaje podređena; i ona se sjedinjuje sa racionalnom slobodom i prečišćava je. Svako može da dođe do ove slobode pod uslovom da hoće da shvati da je život večan, i da privremeno zadovoljstvo i blaženstvo života u vremenu nije ništa drugo nego kratkotrajna sen u poređenju sa beskrajnim zadovoljstvom i blaženstvom života u večnosti; a čovek može tako da razmišlja ako želi zato što ima razboritost i svojevolsnost, i zato što Gospod, od koga ove dve sposobnosti potiču, neprestao pruža mogućnost.

74. II. *Sve što čovek čini iz slobode, bez obzira da li je to razumno ili ne, ako je saglasno njegovom razumu, njemu izgleda kao sopstveno.* Šta su razboritost i svojevolsnost koje su svojstvene čoveku ne može se na jasniji način pokazati nego poređenjem ljudi sa zverima, jer ove nemaju nikakvu razboritost, ili sposobnost razumevanja, niti bilo kakvu svojevolsnost, ili moć slobodnog htenja; i otuda one nemaju razumevanje i volju, ali umesto razumevanja imaju znanje, a umesto volje osećanje; obe te stvari (imaju) prirodno. Zato što nemaju te dve sposobnosti one takođe nemaju misao, ali umesto misli imaju unutarnji vid koji sa njihovim spoljašnji vidom čini jedno uz pomoć saobraznosti. Svako osećanje ima svog voljenog kao supružnika; osećanje prirodne ljubavi ima znanje, osećanje duhovne ljubavi ima inteligenciju, a osećanje nebeske ljubavi mudrost; jer osećanje bez svog voljenog kao supružnika nije ništa; jer to je kao bivstvovanje bez ispoljenja, i kao sadržaj bez forme, o kome se ništa ne može prediciirati. Otuda unutar svake stvorene stvari postoji nešto što može da se dovede u vezu sa brakom dobra i istine, kao što je ranije na mnogo mesta pokazano. Kod zveri postoji brak osećanja i znanja; kod njih osećanje potiče od prirodnog dobra, a znanje od prirodne istine. Sada, pošto osećanje i znanje u njima deluju u celosti kao jedno, i pošto njihovo osećanje ne može da se podigne iznad njihovog znanja, niti njihovo znanje iznad osećanja, već kada se uzdižu onda se uzdižu zajedno; i pošto zveri nemaju duhovni um u koji, ili u čiju svetlost i toplinu, mogu da se uzdignu; stoga one nemaju sposobnost razumevanja, ili razboritosti, niti sposobnost slobodnog htenja ili svojevolsnosti, već prosto (imaju) prirodno osećanje s njegovim znanjem. Prirodno osećanje koje imaju je osećanje za uzimanje hrane, pronalaženje skloništa, podizanje potomstva, izbegavanje povrede; sa svim potrebnim znanjem o tim stvarima. S obzirom da je stanje njihovog života takvo one nisu sposobne da misle ovo želim, a ovo ne; niti ovo znam, a ovo ne; još manje ovo razumem, i ovo volim; ali one su rođene iz njihovog osećanja, njihovom spretnošću, bez razboritosti i

BOŽANSKA PROMISAO

svojevoljnosti. To što su one tako rođene ne potiče od prirodnog već od duhovnog sveta, odakle svi uzroci stvaraju učinke. O tom predmetu se nešto može videti i u onome što sledi (br. 96).

75. Drukčije je sa čovekom; on ne samo da ima osećanje prirodne ljubavi nego i osećanje duhovne i nebeske ljubavi; jer ljudski um ima tri stepena, kao što je pokazano u trećem poglavlju rasprave o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; iz tog razloga čovek može biti uzdignut od prirodnog znanja do duhovne inteligencije, i odatle do nebeske mudrosti; i iz to dvoje, inteligencije i mudrosti, on može da gleda ka Gospodu i da otuda bude sjedinjen sa Njim; putem čega on živi zauvek. Ali u pogledu osećanja, ovog uzdizanja ne bi bilo kad čovek ne bi imao sposobnost, koja potiče od razboritosti, da podigne razumevanje i (sposobnost) koja potiče od svojevoljnosti, da isto želi da učini. Uz pomoć te dve moći čovek je sposoban da misli unutar sebe, o stvarima koje čulima svog tela opaža van sebe; i on, takođe, može da misli iznad, o onome što misli ispod. Jer svako može da kaže: »Mislio sam ovo i mislim ovo«; takođe: »Hteo sam ovo i hoću ovo«; ili, ponovo: »Razumem to, da je tako«, i: »Volim to zato što je tako«; i tako dalje; odatle je očigledno da čovek može da misli iznad misli, gledajući je kao da je ispod njega. Tu sposobnost čovek ima iz razboritosti i svojevoljnosti; iz razboritosti da može da misli uzvišenije; iz samovoljnosti da iz osećanja hoće tako da misli: jer kada ne bi imao samovoljnost da tako misli, on ne bi imao volju, pa otuda ni misao. Iz tog razloga oni koji ne žele da razumeju ništa osim onoga što potiče od sveta i njegove prirode, i ne (žele da razumeju) šta su moralno i duhovno dobro i istina, ne mogu biti uzdignuti od znanja do intleigencije, još manje do mudrosti, jer su blokirali te sposobnosti; iz tog razloga su se očovečili samo u onoj meri u kojoj su sposobni da razumeju ako hoće, i sposobni da hoće iz razboritosti i samovoljnosti, koje su u njih usađene. Od te dve sposobnosti potiče to što je čovek sposoban da misli i da iz misli govori; u svim drugim stvarima oni nisu ljudi nego zverinje; a neki su, usled zloupotrebe ovih sposobnosti gori od zveri.

76. Iz nepomućene razboritosti svako može da uvidi ili shvati da, ako nešto ne izgleda kao da je njegovo, čovek ne može imati bilo kakvu naklonst prema znanju, niti bilo kakvu naklonost prema razumevanju; jer svo uživanje i zadovoljstvo, dakle sve što pripada volji, potiče od naklonosti koja je od ljubavi. Ko bi poželeo da bilo šta zna, ili da bilo šta razume kada ne bi imao neko zadovoljstvo od naklonosti? A ko može da ima to zadovoljstvo od naklonosti ukoliko ono čemu je naklonjen ne izgleda kao njegovo? Kada ništa ne bi bilo njegovo, već sve pripadalo drugima; ili kada bi bilo ko mogao iz sopstvenih naklonisti da ulije bilo šta u um drugoga, koji u sebi nema naklonosti prema znanju i razumevanju, da li bi on to primio, odnosno, da li bi mogao primiti? Zar on ne bi bio budala i predmet ismevanja? Iz ovoga može da bude sasvim jasno da, iako sve što čovek opaža, i o čemu, otuda, ima misao i znanje, kao i sve što saglasno opažanju hoće i čini, ima uticaja – ipak je od Božanske Promisli Gospodnje što to izgleda kao da je

BOŽANSKA PROMISAO

čovjekovo: jer, kao što je rečeno, čovek u suprotnom ne bi primio ništa, pa otuda ne bi mogao biti obdaren bilo kakvom inteligencijom i mudrošću. Poznato je da sve što je dobro i istinito ne pripada čoveku nego Gospodu, a da to čoveku ipak izgleda kao sopstveno; i pošto sve što je dobro i istinito tako izgleda, tako izgledaju i sve stvari crkve i neba, saobrazno (tome) sve stvari ljubavi i mudrosti, i milosređa i vere; pa i pored toga nijedna od njih ne pripada čoveku. Niko ne može da ih primi od Gospoda ako mu ne izgleda kao da ih prima iz sebe. Iz ovih stvari može biti očigledna istina da sve što čovek čini iz slobode, bez obzira da li je to razumno ili ne, ukoliko je saglasno njegovom razumu, njemu izgleda kao sopstveno.

77. Ko nije sposovan da iz moći koja se zove razboritost, razume da je ovo ili ono dobro korisno za društvo kao celinu, a da je ovo ili ono zlo za njega štetno? Na priemer: da su pravednost, iskrenost i čednost braka korisni za društvo; a da su nepravedni, neiskreni i preljubnički odnosi sa tuđim ženama za njega štetni; prema tome, da su ova zla sama po sebi štete, a da su dobra sama po sebi koristi. Stoga, ko ne može ove stvari da učini predmetom svog rasuđivanja ako (to) izabere? Čovek ima razboritost i ima samovoljnost. Njegova samovoljnost i razboritost su neskrivene, pokazuju se, regulišu, one pružaju opažanje i sposobnost ukoliko se čovek, usled ovih rasuđivanja, kloni tih zala u sebi; i ukoliko to čini, on se prema ovim dobrima odnosi kao što se prijatelj odnosi prema prijateljima. Iz sposobnosti koja se zove razboritost čovek može naknadno da izvlači zaključke iz ovih stvari u odnosu na dobra, koja u duhovnom svetu služe za svakodnevnu upotrebu, i u odnosu na zla koja su u njemu (duhovnom svetu) štetna, samo ako, kada su u pitanju zla, opaža greh, a kada su u pitanju dobra, postupa milosrdno. On, takođe, može ovo da učini predmetom svog razmišljanja, ako to izabere, s obzirom da ima razboritost i svojevoljnost; a one su neskrivene, pokazuju se, regulišu i pružaju opažanje i sposobnost u onoj meri u kojoj se čovek kloni istih zala kao grehova; i u onoj meri u kojoj to čini on se prema dobrima milosrda odnosi kao bližnji prema bližnjemu, iz ljubavi na obe strane. Dakle pošto je volja Gospodnja, da bi došlo do primanja i sjedinjenja, da čoveku sve što radi slobodno, saglasno razumu, izgleda kao sopstveno, i pošto je taj postupak saglasan samom razumu, ishodi da čovek iz razuma, zato što je to njegova večna sreća, može to da hoće; i moleći Božansku moć Gospoda, može to da čini.

78. III. *Šta god da čovek radi iz slobode, saglasno svojoj misli, pripaja mu se kao sopstveno, i ostaje.* Ovo je stoga što čovekov proprium* i njegova sloboda čine jedno. Čovekov proprium potiče od njegovog života; a ono što čovek čini iz života on čini iz slobode; čovekov proprium je i ono što potiče od njegove ljubavi, jer ljubav čini svačiji život; i ono što čovek čini iz svoje životne ljubavi, on čini iz slobode. Čovek iz slobode postupa saglasno misli, jer šta god da potiče iz bilo čijeg života ili ljubavi, on o tome i

* Proprium – ono što je kod čoveka bitno njegovo, vlastito, lično. (*Prim. prev.*)

BOŽANSKA PROMISAO

razmišlja, i to biva potvrdno mišlju; a kada se potvrdi, tada on to čini iz slobode saglasno misli. Jer šta god da čovek čini, on čini iz volje pomoću razumevanja; i slobada je potičuća od volje, a misao od razumevanja. Čovek iz slobode može da postupa i suprotno razumu; i još jednom, on može da postupa saglasno razumu, a ne iz slobode; ali stvari koje na takav način uradi čoveku se ne pripajaju; one jednostavno potiču od njegovog jezika i tela, a ne od njegovog duha ili srca; dok stvari koje potiču od njegovog duha i srca, kada postanu i (stvari) njegovih usta i tela, njemu bivaju pripojene. Da je tako moglo bi se pokazati mnogim primerima; ali ovo nije mesto za njih. Pod time da je (nešto) pripojeno čoveku misli se da je ušlo u njegov život i postalo pripadajuće njegovom životu, prema tome, postalo njegovo sopstveno. Međutim, da ne postoji ništa što je čovekovo sopstveno, već da njemu izgleda kao da postoji, videće se iz onoga što sledi. Neka ovde bude rečeno samo toliko da svako dobro koje čovek učini iz slobode saglasno razumu, njemu biva pripojeno kao sopstveno, jer mu u mišljenju, htenju, govorenju i činjenju izgleda kao njegovo; ipak, dobro ne pripada čoveku već Gospodu u čoveku, kao što se iz prethodno rečenog može videti (br. 76). A kako se zlo pripaja čoveku videće se u odgovarajućem članku.

79. Rečeno je i da ono što čovek čini iz slobode saglasno svojoj misli ostaje, jer ništa što je čovek prisvojio ne može da se iskoreni; jer to je postalo pripadajuće njegovoj ljubavi, i u isto vreme njegovom razumu, ili njegovoj volji, i u isto vreme njegovom razumevanju, i otuda pripadajuće njegovom životu. To može da se premesti, ali ipak ne može da se izbaciti; a kada je premešteno ono je preneto iz centra na periferiju, i tu ostaje. To se podrazumeva pod ostajanjem. Na primer, ako je čovek u detinjstvu i mladosti sebi pripojio neko zlo čineći ga iz zadovoljstva ljubavi (ka tom zlu) – kao ako je varao, hulio, svetio se i odavao kurvarstvu – tada, s obzirom da je te stvari činio iz slobode saglasno misli, on ih je takođe i sebi pripojio; ali ako se kasnije zbog njih kajao, klonio ih se i gledao na njih kao na grehe kojih se treba gaditi, pa je otuda iz slobode saglasne razumu prestao da ih čini, njemu bivaju pripojena dobra kojima su ta zla suprotna. Tada ta dobra čine centar i premeštaju zla sve dalje i dalje ka periferiji, saglasno njegovoj averziji i gađenju prema njima. Međutim, i pored toga ona se ne mogu izbaciti na takav način da se može reći da su odstranjena; iako s tim pomeranjem mogu da izgledaju kao da su odstranjena. To se dešava kada je čovek izbačten od zala i držan u dobrima od strane Gospoda; tako se čini sa celokupnim naslednim zlom, kao i sa celokupnim čovekovim tekućim zlom. To mi je bilo iskustvom pokazano sa nekima u nebu koji su, zato što su od strane Gospoda držani u dobru, smatrali da su sami bez zala; ali da ne bi verovali da je dobro u kome se nalaze njihovo sopstveno, oni su s neba skinuti dole i vraćeni u svoja zla, sve dok nisu priznali da su sami po sebi u zlu, ali su u dobru od Gospoda; nakon tog priznanja vraćeni su u nebo. Stoga neka se zna da dobra nisu čoveku pripojena ni na koji drugi način, nego tako da su u njemu neprestano Gospodnja; i da sve dok čovek to priznaje, Gospod dopušta da dobro čoveku izgleda kao sopstveno; odnosno, (dopušta) da

BOŽANSKA PROMISAO

čovjeku može izgledati da voli bližnjega ili svoje milosrđe kao iz sebe, da poseduje vrline kao iz sebe, da čini dobro i razume istine, kao i da je tako mudar kao iz sebe. Iz čega neko ko je prosvetljen može da vidi prirodu i snagu privida u kome se, po volji Gospodnjoj, nalazi čovek; a Gospod to hoće radi spasenja čoveka; jer niko bez tog privida ne može biti spasen. O ovom predmetu pogledajte i ono što je napred pokazano (br. 42-45).

80. Ništa se ne pripaja čoveku (od onoga) što on samo misli, niti mu se čak pripaja (ono) što misli snagom volje, osim ako je njegova volja toliko jaka da će tako (u skladu sa tom mišlju) postupiti i kad mu je data mogućnost da učini suprotno. Razlog je što kada čovek tako čini on postupa iz volje pomoću razumevanja, ili iz naklonosti, koja pripada volji, pomoću misli, koja pripada razumevanju; ali sve dok je to od sâme misli ne može se pripojiti jer se razumevanje ne sjedinjuje sa voljom, ili misao potičuća od razumevanja ne sjedinjuje se sa naklonošću koja potiče od volje, već se volja i njoj pripadajuća naklonost sjedinjuju sa razumevanjem i njemu pripadajućoj misli, kao što je pokazano na mnogo mesta u petom delu rasprave o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI. To se razume pod rečima Gospodnjim: »*Ne pogani čoveka što ulazi u usta; nego što izlazi iz srca preko usta ono pogani čoveka.*« (Mat. XV.11; takođe 17,18,19) U duhovnom smislu pod ustima se misli na misao jer se misao ustima izgovara; a pod srcem se u tom smislu misli na osećanje koje potiče od ljubavi. Ako čovek misli i govori iz tog osećanja, on sebe čini nečistim. Srce takođe znači osećanje potičuće od ljubavi i volje, a usta znače misao koja potiče od razumevanja kod Luke VI.45.

81. Zla za koja čovek misli da su dozvoljena, takođe mu se pripajaju, čak i ako ih ne čini; jer to što je nešto dozvoljeno u misli potiče od volje, pošto postoji pristanak. Iz tog razloga, kada čovek veruje da je bilo koje zlo dozvoljeno on ga oslobađa unutarnjeg zadržavanja; i uzdržava se od toga da ga čini samo spoljnim zadržavanjima, koja su strahovi. I pošto je čovekov duh blagonaklon prema zlu, stoga ga on, kada se spoljašnja zadržavanja uklone, čini kao da je dozvoljeno; a u međuvremenu ga u svom duhu čini neprestano. Ali o ovome pogledajte DOKTRINU ŽIVOTA ZA NOVI JERUSALIM.

82. IV. *Pomoću ove dve sposobnosti čovek biva popravljen i preporođen od strane Gospoda; i bez njih ne može biti popravljen i preporođen.* Gospod uči da ukoliko se čovek ponovo ne rodi on ne može videti Carstva Božijega (Jovan III. 3,5,7); ali samo nekolicina zna šta znači biti ponovo rođen ili preporođen. Razlog je taj što se ne zna šta su ljubav i milosrđe, niti stoga, šta je vera; jer onaj ko ne zna šta su ljubav i milosrđe, ne može znati šta je vera, zato što milosrđe i vera čine jedno, kao dobro i istina, i kao naklonost koja potiče od volje i misao koja potiče od razumevanja; u vezi tog jedinstva pogledajte raspravu o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; i NOVI JERUSALIM I

BOŽANSKA PROMISA O

NJEGOVO NEBESKO UČENJE; ali to se može videti i iz prethodno izloženog (br. 3-20).

83. Razlog što neko ne može da uđe u Carstvo Božije ako nije ponovo rođen je taj što je čovek nasledno, od svojih roditelja, rođen u zlima svake vreste, sa potencijalom da, uklanjanjem tih zala, postane duhovan; a ako ne postane duhovan, ne može doći u nebo. Postati od prirodnog duhovan, znači biti ponovo rođen ili preporođen. Ali da bi se moglo znati kako čovek biva preporođen, moraju se razmatrati ove tri stvari: kakvoća njegovog prvobitnog stanja, koje je stanje prokletstva; i kakvoća njegovog drugog stanja, koje je stanje popravljanja; i kakvoća njegovog trećeg stanja, koje je stanje preporoda. *Čovekovo prvo stanje, koje je stanje prokletstva*, svako ima nasledno od svojih roditelja; jer čovek se od njih rađa u ljubav prema sebi i ljubav prema svetlu, a iz njih kao izvorišta u zla svake vrste. On je vođen zadovoljstvima ovih ljubavi, i ta zadovoljstva čine da ne zna da je u zlima; jer svako zadovoljstvo koje potiče od ljubavi oseća se samo kao dobro; stoga, takođe, ukoliko čovek nije preporođen on ne zna za drugo osim da voleti sebe i svet iznad svega jeste sâmo dobro, i da vladati nad svima i posedovati bogatsatvo svih drugih jeste glavno dobro. Otuda i potiče svo zlo; jer se on ni prema kome drugom ne odnosi iz ljubavi osim prema sebi samom; ili, ako se prema drugome odnosi iz ljubavi, to je kao što se đavo odnosi prema đavolu, i kao što se lopov odnosi prema lopovu, onda kada su zajedno na delu. Oni koji u sebi potvrđuju ove ljubavi i zla koja iz njih proističu zbog zadovoljstava koja odatle dobijaju, ostaju prirodni i postaju teleno-senzualni; i u svojoj misli, koja potiče od njihovog duha, oni su umobolni; ali oni ipak mogu, dok su u svetlu, da govore i postupaju razborito, jer su ljudi, i stoga imaju razboritost i svojevoljnost; ali oni čak i to čine iz ljubavi prema sebi i svetlu. Nakon smrti, kada postanu duhovi, oni ne mogu da imaju drugo zadovoljstvo osim onog koje su u svom duhu imali dok su bili u svetlu; a to zadovoljstvo je zadovoljstvo đavolske ljubavi, sada preokrenuta u nezadovoljstvo, bol i grozotu na koje se u Reči misli pod mučenjem i ognjem pakla. Iz ovoga je očigledno da je čovekovo prvobitno stanje stanje prokletstva, a da su u njemu oni koji se ne pate da bi se preporodili. *Čovekovo drugo stanje, koje je stanje popravljanja*, je ono u kome on počinje da misli o nebu, računajući na tamošnje zadovoljstvo; i na taj način o Bogu od koga, za njega, potiče nebesko zadovoljstvo; ali on najpre tu misao ima iz zadovoljstva ljubavi prema sebi. Za njega je zadovoljstvo neba takvo zadovoljstvo; ali sve dok zadovoljstvo te ljubavi vlada, zajedno sa zadovoljstvima zala koja iz nje proističu, on ne može da razume drukčije nego da pristupiti nebu znači izručivati molitve, slušati propovedi, ići na Svetu večeru, davati siromašnima, pomagati potrebitima, trošiti novac na crkve, davati doprinose bolnicama, i tako dalje. Niti čovek u tom stanju zna za drugo osim da sâmo mišljenje o stvarima o kojima uči religija spasava, bez obzira da li ono potiče iz onoga što se naziva verom, ili iz onoga što se naziva verom i milosrđem. Da on ne razume drukčije nego da misliti o ovim stvarima spasava otuda je što on ni malo ne misli o zlima u zadovoljstvima u kojima se nalazi; i sve dok njihova

BOŽANSKA PROMISAO

zadovoljstva ostaju, ostaju i zla; zadovoljstva potiču od požude za njima koja ih neprestano podstiče i koja ih, takođe, stvara onda kada ih nikakav strah ne suzbija. Sve dotle dok zla ostaju u požudama, i otuda u zadovoljstvima njihove ljubavi, nema vere, milosrđa, sažaljenja, niti molenja, osim samo u spoljašnjem koje svetu izgleda stvarno, a ipak to nije. Oni mogu da se uporede sa vodom, koja izlazi iz nečistog izvora i koja se ne može piti. Sve dok je čovek takav da misli o nebu i o Bogu iz religije, a ipak ništa ne misli o zlima kao grehovima, on je još uvek u prvobitnom stanju; ali on dolazi u drugo stanje, ili stanje popravljanja, onda kada počinje da misli da postoji takva stvar kao što je greh; i još više kada misli da je ovo ili ono greh, i kada u izvesnoj meri to u sebi ispituje i to neće. *Čovekovo treće stanje, koje je stanje preporoda*, nadovezuje se na prethodno stanje i produžava ga. Ono počinje kada čovek prestane da čini zla kao grehove, napreduje kada ih se kloni, i biva usavršeno kada se protiv njih bori; i tada, on u onoj meri u kojoj ih pobeđuje, što potiče od Gospoda, biva preporođen. Kod njega koji je preporođen red je u životu suprotan; od prirodnog, on je postao duhovan; jer prirodno odvojeno od duhovnog je suprotno redu, a duhovno je saglasno redu; iz tog razloga preporođen čovek postupa iz milosrđa; i on čini da ono što pripada njegovom milosrđu postane ono što pripada njegovoj veri. Ipak, on postaje duhovan samo u onoj meri u kojoj je u istinama; jer svaki čovek biva preporođen pomoću istina i života koji im je saglasan; jer uz pomoć istina on poznaje život, a uz pomoć života postupa u skladu sa istinom. Tako on sjedinjuje dobro i istinu, što je duhovni brak u kome se nalazi nebo.

85.* Da čovek biva popravljen i preporođen pomoću dve sposobnosti koje se zovu razboritost i svojevoljnost, i da bez njih ne može biti popravljen i preporođen, otuda je što uz pomoć razboritosti može da razume i zna šta je zlo, a šta dobro i, otuda, šta je lažno, a šta istinito; a pomoću svojevoljnosti može da hoće ono što razume i zna. Ali sve dok vlada zadovoljstvo koje potiče od ljubavi ka zlu, on ne može imati slobodno htenje prema dobru i istini, i ne može ih učiniti proizvodom svog razmišljanja; iz tog razloga ne može sebi da ih pripoji; jer, kao što je napred rečeno, stvari koje čovek čini iz slobode saglasno razumu pripajaju mu se kao sopstvene; a ukoliko nisu prisvojene kao sopstvene čovek nije popravljen i preporođen. Osim toga, on po prvi put postupa iz zadovoljstva koje dolazi od ljubavi ka dobru i istini onda kada je zadovoljstvo od ljubavi ka zlu i laži uklonjeno; jer se dva suprotna zadovoljstva potičuća od ljubavi ne daju u isto vreme. Postupati iz zadovoljstva koje potiče od ljubavi jeste postupati iz slobode; i pošto se razum blagonaklono odnosi prema ljubavi, to je istovremeno i postupati saglasno razumu.

86. Pošto svi ljudi, bez obzira da li su zli ili dobri, imaju razboritost i svojevoljnost, to zao čovek, isto kao i dobar, može da razume istinu i da čini dobro; ali zao čovek to ne može da čini iz slobode saglasno razumu, dok dobar čovek može; jer je zao čovek u

* Broj 84 je izostavljen u originalnom tekstu. (*Prim. prev.*)

BOŽANSKA PROMISAO

zadovoljstvu koje potiče od ljubavi ka zlu, a dobar čovek u zadovoljstvu koje potiče od ljubavi ka dobru. Stoga istina koju zao čovek razume, i dobro koje on čini, njemu ne bivaju pripojeni, ali bivaju pripojeni dobrom čoveku; a bez pripajanja kao sopstvenog nema popravljajanja niti preporadjanja. Jer se kod zlih zla sa obmanama nalaze u centru, a dobra sa istinama na periferiji; a kod dobrih su dobra sa istinama u centru, a zla sa lažima na periferiji: i u oba se slučaja stvari koje su u centru šire čak do periferije, kao toplota od vatre koja je u centru, i kao hladnoća od leda koji je u centru. Tako su kod zlog (čoveka) dobra na periferiji okaljana zlima koja su u centru, a kod dobrog (čoveka) zla na periferiji postaju slaba od dobara koja su u centru. To je razlog što zla ne škartiraju preporođenog čoveka, a dobra ne spasavaju nepreporođenog.

87.V. Pomoću ove dve sposobnosti čovek biva popravljen i preporođen u onoj meri u kojoj ga one mogu navesti da prizna da sve istinito i dobro što misli i čini potiče od Gospoda, a ne od njega samog. Šta je popravljajanje, a šta preporod u prethodnom je upravo rečeno; i da čovek biva popravljen i preporođen pomoću dve sposobnosti, razboritosti i svojevoljnosti; a zato što se to čini pomoću njih, o njima će nešto više biti rečeno. Usled razboritosti čovek ima sposobnost da razume, a usled svojevoljnosti sposobnost da hoće, obe te stvari naizgled iz sebe; ali moći iz slobode hteti dobro, i otuda ga čini saglasno razumu, moguće je samo onima koji su preporođeni. Zao čovek može iz slobode da hoće samo zlo, i on ga čini saglasno misli koju pomoću podržavanja čini sličnom razumu. Zlo može da se podrži isto kao i dobro; ali se zlo podržava greškama i prividima koji tokom podržavanja postaju obmane; i kada je podržano, ono izgleda kao da potiče od razuma.

88. Svako ko ima bilo koju misao potičuću od unutaršnjeg razmišljanja može uvideti da moć da se hoće i razume ne potiče od čoveka, već od Njega Koji ima sâmu Moć, ili Koji je ima u njenoj suštini (essence). Razmislite samo o tome odakle dolazi moć. Zar ona nije od Njega Koji je ima u njenoj samoj snazi, odnosno, Koji je ima u Sebi i, prema tome, iz Sebe? Moć je, stoga sama po sebi Božanska. Za svaku moć mora da postoji izvorište koje je daje; i, prema tome, rešenost iz jednog unutaršnjeg ili višeg »sebstva«. Oko ne može da vidi samo od sebe, niti uvo može samo od sebe da čuje, niti usta sama od sebe da govore, niti ruka sama od sebe da radi; mora postojati izvorište i otuda rešenost, koja potiče od uma. Niti je um sposoban da misli ili hoće ovo ili ono sam od sebe, osim iz nečega što je unutarnje ili više, pomoću čega je podstaknut da to čini. Isto je i sa moći da se razume i moći da se hoće; one mogu biti date samo od Njega Koji u Sebi ima moć htenja i moć razumevanja. Iz ovih stvari je očigledno da ove dve sposobnosti koji se nazivaju razboritošću i svojevoljnošću potiču od Gospoda, a ne od čoveka; i zato što one potiču od Gospoda, ishodi da čovek ništa neće i ne razume iz sebe, nego samo naizgled iz sebe. Svako ko zna i veruje da htenje svakog dobra i razumevanje svake istine potiču od Gospoda, a ne od čoveka, može u sebi da potvrdi da je tako. Reč uči da *ne može čovek*

BOŽANSKA PROMISAO

ništa primiti ako mu ne bude dano s neba (Jovan III, 27.); jer bez mene ne možete činiti ništa (Jovan XV. 5.).

89. Dakle, pošto svo htenje potiče od ljubavi a svo razmevanje od mudrosti, ishodi da je moć da se hoće potičuća od Božanske Ljubavi, a moć da se razume potičuća od Božanske Mudrosti; stoga su obe od Gospoda, koji je sâma Božanska Ljubav i sâma Božanska Mudrost. Iz toga ishodi da postupanje iz slobode saglasno razumu ne potiče ni iz jednog drugog izvora. Svako postupa saglasno razumu, jer sloboda, poput ljubavi, ne može da se odvoji od htenja. Ali kod čoveka postoji unutarnja i spoljašnja volja; i on može da postupa saglasno spoljašnjem, a da istovremeno ne postupa saglasno unutarnjem; tako on postupa kao licemer i laskavac; a spoljašnje htenje i dalje je potičuće od slobode, jer je ono od čovekove ljubavi prema tome da izgleda drukčije od onoga što jeste, ili od ljubavi prema nekom zlu koje ima u nameri, usled ljubavi njegove unuratnje volje. Ali, kao što je ranije rečeno, zao čovek ne može iz slobode saglasno svom razume činiti nešta drugo osim zla; on ne može iz slobode saglasno razumu činiti dobro. On to zaista može da čini, ali ne iz unutarnje slobode koja je njegova prava sloboda, iz koje spoljašnja sloboda izvlači ono što nije dobro.

90. Rečeno je da čovek pomoću ove dve sposobnosti može da se popravi i preporodi u onoj meri u kojoj može biti naveden da prizna da je sve dobro i istinito što misli i čini potičuće od Gospoda, a ne od njega. Da čovek to može da prizna samo pomoću ove dve sposobnosti zbog toga je što one potiču od Gospoda i jesu Gospodnje u čoveku, kao što je očigledno iz onoga što je već rečeno. Stoga ishodi da čovek to ne može da čini iz sebe nego iz Gospoda; ali ipak on to može da čini naizgled kao iz sebe; to je svima dato od Gospoda. Ako veruje da to potiče iz njega, ukoliko je mudar, ipak će priznati da ne potiče od njega; u suprotnom istina koju misli i dobro koje čini nisu istina i dobro sami po sebi; jer u njima je čovek, a ne Gospod; a dobro u kome je čovek, ukoliko je zarad Spasenja, jeste dobro radi zasluge; dok dobro u kome je Gospod nije radi zasluge.

91. Ali da priznanje Gospoda i priznanje da sve dobro i istinito potiče od Njega, dovodi do toga uzrokujući da čovek bude popravljen i preporođen, jeste nešto što nekolicina može da uvidi razumevanjem; jer može se ovako razmišljati – Šta to priznanje čini, s obzirom da je Gospod svemoguć i da želi spasenje svih, i da otuda može i hoće, samo ako je pokrenut ka milosrđu? Ali tako misliti ne potiče od Gospoda; niti je, stoga, to od unutarnjeg vida poteklog iz razumevanja, odnosno od nekog prosvetljenja; stoga će ovde biti ukratko rečeno šta priznanje čini. U duhovnom svetu, gde su prostori samo prividi, mudrost dovodi do prisutnosti, a ljubav do sjedinjenosti; i *vice versa*. Postoji priznanje Gospoda iz mudrosti i postoji priznanje Gospoda iz ljubavi. Priznanje Gospoda potičuće od mudrosti, koje razmatrano samo po sebi nije ništa drugo nego znanje, dolazi od učenja; a priznanje Gospoda iz ljubavi potiče iz života koji je njemu (učenju) saglasan;

BOŽANSKA PROMISA O

ovo daje sjedinjenost, a drugo daje prisutnost. To je razlog što oni koji odbacuju učenje o Gospodu sebe udaljuju od Njega; i pošto oni odbacuju i život, oni sebe odvajaju od Njega; dok su oni koji ne odbacuju učenje a odbacuju život prisutni, ali ipak odvojeni. Oni su poput prijatelja koji međusobno razgovaraju, ali jedan drugog ne vole; i oni su poput dve osobe od kojih jedna govori drugoj kao prijatelj, ali je mrzi kao neprijatelja. Da je tako poznato je i iz uobičajene predstave da onaj koji dobro poučava i dobro živi biva spasen, dok onaj koji dobro poučava a rđavo živi ne biva; takođe i da onaj ko ne priznaje Gospoda, ne može biti spasen. Iz ovih stvari biva očigledno koja je to vrsta religije kada se, kako se to kaže, o Gospodu misli iz vere, a ništa se ne čini iz milosrđa. Iz tog razloga Gospod kaže: *»A što me zovete: Gospode! Gospode! A ne izvršujete što vam govorim? Svaki koji ide za mnom i sluša riječi moje i izvršuje ih, on je kao čovjek koji gradi kuću, pa udari temelj na kamenu. A koji sluša i ne izvršuje, on je kao čovjek koji načini kuću na zemlji bez temelja.«* (Luka VI. 46-49).

92. VI. SJEDINJENOST GOSPODA SA ČOVKOM I RECIPROCNA SJEDINJENOST ČOVKA SA GOSPODEM, OSTVARUJE SE POMOĆU OVE DVE SPOSOBNOSTI. Sjedinjenost sa Gospodom i preporod su jedno, jer u onoj meri u kojoj je neko sjedinjen sa Gospodom on je preporođen. Iz tog razloga sve što je napred rečeno o preporodu može da se kaže o sjedinjenosti; i ono što je ovde rečeno o sjedinjenosti može da se kaže o preporodu. Da postoji sjedinjenost Gospoda sa čovekom i recipročna sjedinjenost čoveka sa Gospodom, Sam Gospod (nas) uči kod Jovana: *»Budite u meni i ja ću u vama. I koji bude u meni i ja u njemu on će roditi mnogi rod (XV. 4,5). U onaj ćete vi dan doznati da sam ja u ocu svojem, i vi u meni, i ja u vama (XIV.20).«* Iz samog rasuđivanja svako može da vidi da ne postoji sjedinjenost razuma [anumus] ukoliko istovremeno nije i recipročna, i da recipročnost (uzajamnost) sjedinjuje. Ako neko voli drugoga, a nije voljen za uzvrat, onda kako se jedan približava tako se drugi povlači; ali ako je za uzvrat voljen, onda kako se jedan približava tako se približava i drugi, i dolazi do sjedinjenosti. Osim toga, ljubav hoće da bude voljena; to je u nju usađeno; i u onoj meri u kojoj je za uzvrat voljena, ona je u sebi i u svojom zadovoljstvu. Iz ovih stvari je očigledno da kada bi samo Gospod voleo čoveka, a ne bi bio voljen za uzvrat, Gospod bi prilazio a čovek bi se povlačio; dakle, Gospod bi neprestano nastojao da do čoveka dopre i da u njega uđe, a čovek bi se okretao i odlazio. To je slučaj sa onima koji su u paklu; ali kod onih koji su u nebu postoji uzajamna sjedinjenost. Pošto Gospod hoće sjedinjenost sa čovekom radi njegovog spasenja, On takođe daje da nešto u čoveku bude recipročno. Recipročno u čoveku je ovo: da dobro, koje on hoće i čini iz slobode, i istina, koju on hoće i misli i govori saglasno razumu, izgledaju kao da su potičući od njega samog; i da to dobro u njegovoj volji, i ta istina u njegovom razumevanju, izgledaju kao njegovi sopstveni. Zaista, oni čoveku izgledaju kao da potiču od njega, i upravo kao da jesu njegovi sopstveni, bez ikakve razlike; razmotrite da li bilo ko, bilo kojim čulom opaža drukčije. O tom prividu kao da je potičuće od njega, pogledajte prethodno rečeno (br. 74-

BOŽANSKA PROMISAO

77): i o pripajanju kao da je njegovo sopstveno (br. 78-81). Jedina razlika je u tome što čovek treba da prizna da ne čini dobro i ne misli istinito iz sebe, već iz Gospoda; i da, stoga, dobro koje čini i istina koju misli nisu njegovi sopstveni. Sjedinjenost nastaje kada se tako misli iz neke ljubavi u volji, zato što je to istina; jer tako čovek gleda ka Gospodu i Gospod gleda ka čoveku.

93. Kakva je razlika između onih koji veruju da je svo dobro potičuće od Gospoda i onih koji veruju da je dobro potičuće od njih samih, bilo mi je dato i da čujem i da vidim u duhovnom svetu. Oni koji veruju da je dobro potičuće od Gospoda okreću lice ka Njemu, i primaju zadovoljstvo i blaženstvo dobra. Dok oni koji veruju da je dobro potičuće od njih samih, gledaju ka sebi, i u sebi misle da imaju zaslugu; i zato što gledaju ka sebi, mogu da osećaju samo zadovoljstvo sopstvenog dobra, koje nije zadovoljstvo dobra već zla; jer ono što je čovekovo sopstveno jeste zlo; a zadovoljstvo zla, koje se opaža kao dobro, jeste pakao. Ako oni koji su činili dobro i verovali da ono potiče od njih samih, nakon smrti ne prime istinu da svo dobro potiče od Gospoda, onda se druže sa paklenim genijima i na kraju sa njima postaju jedno; dok oni koji prime ovu istinu bivaju popravljeni: ali niko (tu istinu) ne primi osim onih koji su tokom svog života gledali ka Bogu; a gledati tokom svog života ka Bogu nije ništa drugo nego kloniti se zala kao grehova.

94. Sjedinjenost Gospoda sa čovekom, i recipročna sjedinjenost čoveka sa Gospodom, ostvaruje se tako što čovek voli bližnjega kao samog sebe, i voli Gospoda iznad svega. Voleti bližnjega kao samog sebe nije ništa drugo nego ne postupati neiskreno i nepravedno prema njemu, ne mrzeti ga i ne goreti željom da mu se osveti, ne psovati ga i ne klevetati, ne činiti preljubu sa njegovom ženom i ne činiti mu druge slične stvari. Ko ne uviđa da onaj ko takve stvari čini ne voli bližnjega kao samog sebe? Ali oni koji ne čine takve stvari zato što su to zla prema bližnjemu, i u isto vreme grehovi prema Gospodu, postupaju sa bližnim iskreno, pravedno, prijateljski i savesno; i pošto Gospod postupa isto tako, nastaje recipročna sjedinjenost; a kada postoji recipročna sjedinjenost, šta god da čovek čini prema bližnjemu on čini iz Gospoda; a sve što čovek čini iz Gospoda jeste dobro; i tada njemu nije bližnji osoba već dobro u osobi. Voleti Gospoda iznad svega nije ništa drugo nego ne činiti zlo Reči jer je u Reči Gospod, niti svetim stvarima crkve jer je Gospod u svetim stvarima crkve, niti bilo čijoj duši, jer je svačija duša u ruci Gospodnjoj. Oni koji se klone ovih zala kao ogromnih grehova vole Gospoda iznad svega; međutim, to ne može da čini niko osim onih koji vole bližnjega kao sebe; jer su te dve stvari sjedinjene.

95. Pošto postoji sjedinjenost Gospoda sa čovekom i čoveka sa Gospodom, stoga postoje dve tablice zakona, jedna za Gospoda, a druga za čoveka. Onoliko koliko čovek naizgled iz sebe izvršava zakone tablice čovekove, u istoj meri mu Gospod omogućava da izvršava

BOŽANSKA PROMISA O

zakone Njegove tablice. Dok čovek koji ne izvršava zakone sopstvene tablice, koji se svi odnose na ljubav prema bližnjemu, ne može izvršavati zakone tablice Gospodnje, koji se svi odnose na ljubav ka Gospodu. Na koji način mogu ubica, lopov, preljubnik i lažni svedok da vole Gospoda? Zar razum ne nalaže da je biti takvog karaktera i voleti Boga kontradiktorno? Zar nije đavo takav? Može li on da čini drukčije nego da mrzi Boga? Ali kada čovek gaji odvratnost prema ubistvu, preljubi, krađi i lažnom svedočenju kao đavolskim (stvarima), on onda može [da voli Gospoda]; jer tada on okreće lice od đavola ka Gospodu; a kada okrene lice ka Gospodu, ljubav i mudrost mu bivaju dati; one ulaze u čoveka preko lica, a ne preko zadnje strane vrata. Zbog toga što sjedinjenost sa Gospodom nastaje na takav i ni na jedan drugi način, te dve tablice se nazivaju sporazumom; a sporazum je između dvoje.

96. VII. *Gospod čuva ove dve Sposobnosti u Čoveku nedirnite i kao svetinju, tokom cele Svoje Božanske Promisli.* Razlog je taj što bez ove dve sposobnosti čovek ne bi mogao da ima razumevanje i volju, pa stoga ne bi bio čovek; i, još jednom, bez ove dve sposobnosti čovek ne bi mogao da bude sjedinjen sa Gospodom, i tako ne bi mogao da bude popravljen i preporođen; i dalje, bez ove dve sposobnosti čovek ne bi mogao da ima besmrtnost i večni život. Da je tako može se zaista videti iz znanja o tome šta su svojevolsnost i razboritost – koje su dve dotične sposobnosti – koje je izloženo na prethodnim stranama; ali ne jasno, osim ako se stvari koje su upravo izložene kao uzroci ne predstave kao zaključci; stoga one moraju da se objasne. *Bez ove dve sposobnosti čovek ne bi imao volju i razumevanje, i stoga ne bi bio čovek.* Jer čovek ima Volju samo otuda što može slobodno da hoće kao iz sebe; a da slobodno hoće kao iz sebe potiče od moći, koju mu neprestano daje Gospod, koja se naziva svojevolsnošću; i čovek ima Razumevanje samo otuda što može da razume, kao iz sebe, da li je neka stvar razumna ili nije; a da razume da li je naka stvar razumna ili nije potiče od druge sposobnosti koju mu neprestano daje Gospod, koja se naziva razboritošću. Te sposobnosti sjedinjuju se u čoveku kao volja i razumevanje; prema tome: zato što čovek može da hoće, on može i da razume; jer htenje se ne daje bez razumevanja; razumevanje je njegov partner ili supružnik, bez koga ono ne može da postoji; iz tog razloga je sa moći koja se naziva svojevolsnošću data moć koja se naziva razboritošću. I dalje: ako razumevanju oduzmete htenje, vi ne razumete ništa; i sve dotle dok hoćete, vi imate moć da razumete, pod uslovom da su prisutna, ili istovremeno otvorena, ona pomagala koja se nazivaju znanjima, jer su ona kao alat radnicima. Rečeno je da možete da razumete sve dotle dok hoćete, to jest, sve dotle dok volite da razumete, jer volja i ljubav deluju kao jedno. To, zaista, izgleda kao paradoks; ali tako izgleda onima koji ne vole da razumeju, i stoga nemaju htenje; a oni koji nemaju htenje kažu da ne mogu (da razumeju). A ko ne može da razume, i ko može da razume ali sa poteškoćama, biće obznanjeno u narednom članku. Bez dokaza je očigledno da kada čovek ne bi imao volju iz moći koja se naziva svojevolsnošću, i razumevanje iz sposobnost koja se naziva razboritošću, on ne bi bio

BOŽANSKA PROMISAO

čovjek. Zveri nemaju te sposobnosti. Čini se kao da zveri mogu da hoće i da razumeju, ali one to ne mogu; to je prirodno osećanje, koje je samo po sebi želja, sa znanjem kao njegovim supružnikom, koje ih samo navodi i pokreće da čine ono što čine. Postoji, zaista, jedan građanski i moralni [element] u njihovom znanju; ali on nije iznad znanja, jer one nemaju duhovno, od kojeg potiče opažanje moralnog, kao i iz njega proističu analitičku misao. One, zaista, mogu da se nauče da čine bilo šta; ali to je samo nešto prirodno što se pridodaje njihovom znanju, i istovremeno njihovom osećanju, što biva reprodukovano ili kroz vid ili kroz sluh; ali to ni na koji način ne postaje predmet njihove misli, još manje razuma u njima. Ali ponešto o tome može da se vidi iz prethodnog (br. 74). *Da bez ove dve sposobnosti čovek ne bi mogao biti sjedinjen sa Gospodom i, prema tome, biti popravljen i preporođen* pokazano je u prethodno rečenom. Jer Gospod obitava u ove dve sposobnosti i kod zlih i kod dobrih ljudi; i pomoću njih sjedinjava Sebe sa svakim čovekom. Otuda zao čovek, isto kao i dobar, može da razume; i otuda on, potencijalno, ima htenje dobra i razumevanje istine; što oni nisu delotvorni to je od zloupotrebe ovih sposobnosti. Da Gospod obitava u ovim sposobnostima kod svakog čoveka, potiče od uticaja Njegove volje; Njegova želja da ga čovek primi, da ima Svoje stanište u njemu i da mu da blaženstva večnog života, potiče od Volje Gospodnje jer je od Njegove Božanske Ljubavi. Ta Volja Gospodnja čini da čoveku izgleda kao da misli, govori, hoće i postupa od sebe. Da to čini uticaj Volje Gospodnje može da se dokaže pomoću mnogih stvari iz duhovnog sveta. Jer ponekad Gospod tako ispuni nekog anđela Svojim Božanskim da anđeo ne zna da nije Gospod. Tako su bili ispunjeni anđeli koje su videli Abraham, Hagar i Gideon, koji su stoga sebe nazivali Jehovom; o kojima se može videti u Reči. Isto tako jedan duh može da se ispuni drugim, sve dok ne zna za drugo nego da on jeste drugi. Često sam to viđao. U nebu se takođe zna da Gospod sve radi pomoću Htenja, i da ono što On hoće biva učinjeno. Iz ovih stvari je očigledno da pomoću ove dve sposobnosti Gospod sjedinjuje Sebe sa čovekom i uslovljava da čovek bude recipročno sjedinjen. Ali kako je čovek pomoću ovih sposobnosti recipročno sjedinjen i kako, usled toga, pomoću njih biva popravljen i preporođen, rečeno je u prethodnom i još će više biti rečeno u onome što sledi. *Da čovek bez ove dve sposobnosti ne bi imao besmrtnost i večni život* ishodi iz stvari koje su upravo rečene – da se sjedinjenost sa Gospodom ostvaruje pomoću njih, a takođe i popravljanje i preporod; pomoću sjedinjavanja čovek ima besmrtnost, a pomoću popravljanja i preporoda ima večni život. I pošto pomoću ove dve sposobnosti, kao što je rečeno, nastaje sjedinjenost Gospoda sa svakim čovekom, zlim kao i dobrim, stoga svaki čovek ima besmrtnost. Ali da večni život, odnosno nebeski život, ima samo onaj čovek u kome postoji recipročna sjedinjenost od najdubljeg do krajnjeg. Iz ovih stvari mogu se sagledati razlozi iz kojih Gospod te dve sposobnosti u čoveku čuva nedirnite i kao svete tokom cele Svoje Božanske Promisli.

BOŽANSKA PROMISAO

97. VIII. *Stoga je od Božanske Promisli da čovek treba da postupa iz slobode saglasno razumu.* Postupati iz slobode saglasno razumu, i postupati iz samovoljnosti i razboritosti, jesu ista stvar; tako je i sa postupanjem iz htenja i razumevanja; ali jedna je stvar postupati iz slobode saglasno razumu, ili iz svojevoljnosti i razboritosti, a druga postupati iz sâme slobode saglasno sâmom razumu, ili iz sâme svojevoljnosti saglasno sâmoj razboritosti; jer čak i čovek koji čini zlo iz ljubavi prema zlu, i podržava ga u sebi, postupa zapravo iz slobode saglasno razumu; ali njegova sloboda ipak nije sloboda sama po sebi ili sâma sloboda, nego je uistinu paklena sloboda, koja je sama po sebi ropstvo; a njegov razum nije razum sam po sebi već je ili prividan ili pogrešan, ili ono što izgleda kao razum usled potkrepljivanja. Pa ipak, i jedno i drugo potiče od Božanske Promisli; jer kada bi se sloboda da se hoće zlo, i da se ono pomoću potkrepljivanja učini naizgled saglasno razumu, oduzela prirodnom čoveku, svojevoljnost i razboritost bi iščezle, a sa njima i volja i razumevanje; i on ne bi mogao biti otrgnut od zla i popravljen; niti bi mogao biti sjedinjen sa Gospodom i živeti zauvek. Iz tog razloga Gospod čuva slobodu u čoveku kao što čovek čuva zenicu oka svoga. Ali, ipak, Gospod kroz slobodu neprestano odvaja čoveka od zala; i u onoj meri u kojoj kroz slobodu On može od zla da ga odvoji, u toj meri On kroz slobodu (u njega) usađuje ono što je dobro. Tako ga On postepeno, umesto paklene slobode, obdaruje nebeskom slobodom.

98. Napred je rečeno da svaki čovek ima sposobnost htenja koja se naziva svojevoljnošću, i sposobnost razumevanja koja se naziva razboritošću; ali treba dobro da se zna da su te sposobnosti kod čoveka kao nakalemljene, jer je u njima sâma njegova ljudska priroda. Ali, kao što je upravo rečeno, jedno je postupati iz slobode saglasno razumu, a drugo postupati iz sâme slobode, saglasno sâmom razumu. Niko ne postupa iz sâme slobode saglasno sâmom razumu, osim onih koji su se patili da bi od Gospoda bili preporođeni; svi ostali, međutim, postupaju iz slobode saglasno misli, koju učine sličnom razumu. Pa ipak je svaki čovek, osim onih koji su rođeni kao idioti ili preterano glupi, sposoban da dostigne sâmi razum i putem njega sâmu slobodu; ali mnogobrojni razlozi iz kojih svi to ne čine, biće izloženi u onome što sledi. Ovde će samo biti rečeno ko su oni kojima sâma sloboda ili sâma svojevoljnost, zajedno sa sâmim razumom ili sâmom razboritošću, ne može biti data; a kome može biti data sa poteškoćom. Sâma svojevoljnost i sâma razboritost ne mogu biti date onima koji su rođeni kao idioti, niti onima koji su postali idioti, sve dok se nalaze u tom stanju. Sâma svojevoljnost i sâma razboritost ne mogu biti date onima koji su rođeni glupi i zatupljeni, niti ikome ko je takav postao usled tromosti lenjosti, ili usled bolesti koja je učinila rezvratnim ili sasvim zatvorila unutrašnjosti njegovog uma, ili usled ljubavi prema životinjskom životu. Sâma svojevoljnost i sâma razboritost ne mogu biti date onima iz Hrišćanskog sveta koji potpuno poriču Božansvenost Gospodnju i svetost Reči, i koji su to poricanje u sebi održali potvrđenim do kraja života; jer to se podrazumeva pod grehom protiv Duha svetoga, koji se ne oprašta ni u ovom svetu, ni u onom svetu (Mat. XII. 31,32). Niti sâma

BOŽANSKA PROMISA O

svojevoljnost i sâma razboritost mogu biti date onima koji sve stvari pripisuju prirodi a ništa Božanskom, i koji su to učinili svojom verom uz pomoć prosuđivanja na osnovu vidljivih stvari; jer to su ateisti. Sâma svojevoljnost i sâma razboritost mogu sa poteškoćom biti date onima koji su sebe mnogo podržavali u religijskim obmanama, jer onaj koji potvrđuje obmanu jeste onaj koji poriče istinu; ali one mogu biti date onima koji nisu sebe toliko podržali, u kojoj god da su religiji; o tom predmetu pogledajte ono što je izloženo u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Deca ne mogu ući u sâmu svojevoljnost i sâmu razboritost sve dok ne dostignu doba adolescencije; jer se kod čoveka unutrašnjosti uma otvaraju postepeno; u međuvremenu ona su kao seme iz nezrelog voća koje u zemlji ne može da proklija.

99. Rečeno je da sâma sloboda i sâma razboritost ne mogu biti date onima koji su poricali Božanstvenost Gospodnju i svetost Reči, niti onima koji su sebe podržali u korist prirode, a protiv Božanskog; i mogu sa poteškoćom biti date onima koji su na mnogo načine sebe podržali u religijskim obmanama; pa ipak, oni nisu svi izgubili same sposobnosti. Čuo sam da su ateisti koji su postali đavoli i satane, razumeli tajne mudrosti isto kao i anđeli, ali samo dok su o njima slušali od drugih; kada su se vratili u sopstvene misli, nisu razumeli, jer to nisu želeli. Ali njima je pokazano da su takođe mogli da žele da razumeju, da ih ljubav, i otuda zadovoljstvo zla, nije odvrćala; oni su to razumeli kada su čuli; i potvrdili su da su imali moć ali da nisu želeli da je imaju; jer ne bi mogli da hoće ono što hoće, što je zlo, iz svog uživanja u njegovooj (zla) požudi. Često sam u duhovnom svetu slušao slične divne stvari; i iz njih mi je u potpunosti potvrđeno da svaki čovek ima svojevoljnost i razboritost; i da svako može da uđe u sâmu svojevoljnost i sâmu razboritost ako se kloni zala kao grehova. Ali odrastao čovek koji ne uđe u sâmu svojevoljnost i sâmu razboritost u svetu, ne može nikad u njih da uđe nakon smrti; jer tada njegovo stanje života ostaje za sva vremena onakvo kakvo je bilo u svetu.

ZAKON JE BOŽANSKE PROMISLI DA ČOVEK TREBA, KAO OD SEBE, DA UKLONI ZLA KAO GREHE IZ SPOLJAŠNJEG ČOVEKA; TAKO, I NIKAKO DRUKČIJE, GOSPOD MOŽE DA UKLONI ZLA IZ UNUTARNJEG ČOVEKA, I TADA, U ISTO VREME, IZ SPOLJAŠNJEG

100. Svako može, samo na osnovu razuma, da vidi da Gospod, koji je sâmo Dobro i sâma Istina, ne može da uđe u čoveka dok zla i laži nisu iz njega uklonjeni; jer je zlo suprotno dobru, a laž je suprotna istini; a dve suprotnosti se nigde ne mogu izmešati, već kada se

BOŽANSKA PROMISAO

jedna približi drugoj nastaje bitka koja traje sve dok jedna ne ustupi mesto drugoj; pa ona koja popušta odlazi, dok druga zauzima njeno mesto. U takvom kontrastu se nalaze nebo i pakao, ili Gospod i đavo. Može li iko razborito da misli da Gospod može da uđe tamo gde vlada đavo? Ili da nebo može da bude tamo gde je pakao? Ko ne može da vidi, iz razboritosti koja je data svakom razumnom čoveku da, da bi Gospod ušao, đavo mora da se izbací; ili da, da bi ušlo nebo, pakao mora da se ukloni? Taj kontrast se podrazumeva pod rečima koje je Avraam iz neba uputio bogatašu u paklu: *I preko svega toga postavljena je među nama i vama velika propast, da oni koji bi htjeli odovud k vama preći, ne mogu, niti oni otuda k nama da prelaze* (Luka, XVI. 26). Sâmo zlo je pakao, a sâmo dobro je nebo; ili, što je isto, sâmo zlo je đavo, a sâmo dobro je Gospod; i čovek u kome vlada zlo je pakao u najmanjem obliku; a čovek u kome vlada dobro je nebo u najmanjem obliku. Pošto je tako, kako može nebo da uđe u pakao, kada je između njih postavljena tako velika propast (ponor) da se od jednog do drugog ne može preći? Iz ovoga ishodi da se pakao mora u potpunosti ukloniti, da bi Gospod sa nebom mogao da uđe.

101. Ali mnogi, posebno oni koji su se utvrdili u veri odvojenoj od dobrotvornosti, ne znaju da se nalaze u paklu onda kada su u zlima; niti pak znaju šta su zla, zato što ne razmišljaju o njima; jer oni kažu da se na njih zakon ne odnosi, i da ih, otuda, ne optužuje; takođe i da, zato što nimalo ne mogu da doprinesu spasenju, ne mogu iz sebe da uklone nijedno zlo; i da, osim toga, ne mogu da učine ni jedno dobro iz sebe. To su oni koji ne haju za razmišljanje o zlu; i pošto za to ne haju, neprestano se u njemu nalaze. Da se oni podrazumevaju pod jarcima, o kojima Gospod govori kod Mateja (XXV, 32, 33, 41-46), može se videti u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O VERI. U stihu 41 o njima je rečeno: *Idite od mene prokleti u oganj vječni pripravljeni đavolu i anđelima njegovijem*. Jer oni koji ni malo ne razmišljaju o zlima u sebi, to jest, ne ispituju sebe i nakon toga ne prestaju sa njima, ti su neupućeni u to šta je zlo, i vole ga iz zadovoljstva koje ono pruža; jer onaj ko je neupućen u to šta je zlo, taj ga voli; i onaj koji ne haje za razmišljanje o zlu, taj se u njemu neprestano nalazi. On je poput slepog čoveka koji ne vidi; jer misao vidi dobro i zlo, kao što oko vidi lepo i ružno. U zlu je onaj ko ga smišlja i hoće, kao i onaj koji veruje da zlo ne izlazi Bogu pred videlo, i da, ako izlazi, ono biva oprošteno; jer na taj način on za sebe misli da je bez zla. Ako se takvi uzdržavaju od činjenja zala, to ne čine zato što su to gresi protiv Boga, već zato što se boje zakona i gubitka ugleda; ali oni ga ipak čine u svom duhu, jer je čovekov duh taj koji razmišlja i hoće; iz tog razloga ono što čovek u svom duhu misli u svetu, to on čini nakon svog odlaska sa sveta kada postaje duh. U duhovnom svetu, u koji svaki čovek dolazi nakon smrti, ne pita se kakva je bila tvoja vera, niti učenje, već kakav je bio tvoj život; prema tome, kakve je on prirode i kakvoće; jer se zna da kakav je nečiji život, takva je njegova vera, i takavo je njegovo učenje; jer život sebi sačini (odgovarajuće) učenje i (odgovarajuću) veru.

BOŽANSKA PROMISAO

102. Iz onoga što je sada rečeno može biti očigledno da je zakon Božanske Promisli da čovek treba da ukloni zla; jer bez njihovog uklanjanja, Gospod ne može da se sjedini sa čovekom, i da ga vodi ka nebu. Ali pošto nije poznato da čovek treba, kao od sebe, da ukloni zla iz spoljašnjeg čoveka, i da ukoliko on to ne učini kao od sebe, Gospod ne može da ukloni zla koja se nalaze u njemu u njegovom unutarnjem, stoga će te stvari biti izložene u svetlosti razuma, sledećim redosledom: I. Svaki čovek ima spoljašnje i unutarnje svoje misli. II. Spoljašnje čovekove misli je samo po sebi iste kakvoće kao i njeno unutarnje. III. Unutarnjost ne može da se oslobodi požuda zla sve dok se ne uklone zla u spoljašnjem čoveku, jer ona to sprečavaju. IV. Zla u spoljašnjem čoveku ne mogu biti uklonjena od strane Gospoda, osim posredstvom čoveka. V. Stoga čovek mora, kao od sebe, da ukloni zla iz spoljašnjeg čoveka. VI. Tada Gospod oslobađa čoveka od požuda zla u unutarnjem čoveku, i od samih zala u spoljašnjem. VII. Neprestano je [nastojanje] Božanske Promisli Gospodnje da sjedini čoveka sa Sobom, i Sebe sa čovekom, kako bi mogao da mu da blaženstva večnog života; što može da se učini samo ukoliko su zla sa njihovim požudama uklonjena.

103. I. *Svaki čovek ima spoljašnje i unutarnje svoje misli.* Pod spoljašnjim i unutarnjim misli ovde se podrazumeva isto što i pod spoljašnjim i unutarnjim čovekom, pod čime se ne misli ni na šta drugo nego na spoljašnje i unutarnje volje i razumevanja; jer volja i razumevanje čine čoveka: a pošto se i volja i razumevanje jasno ispoljavaju u mislima, mi kažemo spoljašnje i unutarnje čovekove misli. Dalje, pošto čovekovo telo nije to koje hoće i razume, i stoga misli, nego je to njegov duh, ishodi da su to spoljašnje i unutarnje spoljašnje i unutarnje čovekovog duha. Ono što čini telo, bilo da govori ili radi, samo je posledica unutarnjeg i spoljašnjeg čovekovog duha; jer je telo prosto poslušno.

104. Da svaki čovek u podmaklom dobu, ima spoljašnje i unutarnje svoje misli, i stoga spoljašnje [i unutarnje] volje i razumevanja, ili spoljašnje i unutarnje duha, što je istovetno sa spoljašnjim i unutarnjim čovekom, očigledno je svakome ko obrati pažnju na misli i namere drugoga, onako kako ih otkrivaju njegove reči i dela; i svoje sopstvene takođe, kada je u društvu i kada je sam. Jer neko može da razgovara sa drigim na prijateljski način iz spoljašnje misli, a da i pored toga bude zlonameran u unutarnjoj misli. Iz spoljašnje misli, i u isto vreme iz njenog osećanja, neko može da govori o ljubavi prema bližnjemu i ljubavi ka Gospodu, dok i pored toga u svojoj unutarnjoj misli ne mari za bližnjega, i ne boji se Boga. Čovek takođe može da govori iz spoljašnje misli i osećanja zajedno, o pravdi građanskih zakona, o vrlinama moralnog života, i o stvarima učenja i duhovnog života; a da i pored toga, kada je sam sa sobom, iz unutarnje misli i njenog osećanja govori protiv građanskih zakona, vrlina moralnog života, i stvari učenja i duhovnog života. To čine one koji su u požudama zla, a koji i pored toga žele da pred svetom izgleda da nisu u njima. Mnogi takođe, onda kada čuju druge da pričaju, u sebi

BOŽANSKA PROMISAO

razmišljaju: »Da li oni unutarne u sebi isto misle što i govore? Da li im treba verovati ili ne? Šta nameravaju?« Poznato je da ulizice i licemeri imaju udvojenju misao; jer su oni u stanju da se obuzdavaju i da vode računa o tome da ne otkriju unutarnju svoje misli; a neki mogu da je kriju sve dublje i dublje unutarne, i da blokiraju vrata da se ne bi pojavila (spolja). Da su spoljašnjost i unutarnju misli date čoveku jasno se vidi iz toga što je on sposoban da vidi spoljašnjost misli iz unutarnjosti, kao i da o njoj razmišlja i da o njoj prosuđuje da li je zla ili nije. Ljudski um je takav zbog dve sposobnosti koje čovek ima od Gospoda, koje se nazivaju svojevolutnošću i razboritošću; ukoliko čovek ne bi, usled njih (svojevolutnosti i razboritosti), imao spoljašnje i unutarnje svoje misli, on ne bi mogao da opazi i uvidi bilo koje zlo u sebi i da se popravi; niti bi zaista mogao da govori, već samo da ispušta zvuke poput zveri.

105. Unutarnje čovekove misli potiče od životne ljubavi i osećanja i opažanja koja iz nje proizlaze; spoljašnje čovekove misli potiče od sadržaja pamćenja koji služi životnoj ljubavi za učvršćivanje i kao sredstvo za ostvarenje njenog cilja. Od ranog detinjstva pa sve do mladalačkog doba čovek se nalazi u spoljašnjem misli iz naklonosti prema znanju, koje tada čini unutarnje misli; a osim toga, iz životne ljubavi sa kojom je rođen od roditelja tu prodire nešto od požude i naklonosti koja iz nje proizlazi. Ali kasnije se njegova životna ljubav uspostavlja saglasno načinu na koji on živi; i njena osećanja, sa opažanjima koja iz njih potiču, sačinjavaju unutarnju njegovu misli. A iz životne ljubavi proizlazi ljubav prema sredstvima [ostvarenja njenih koristi]; čija zadovoljstva i znanja, koja se u tu svrhu izvlače iz pamćenja, sačinjavaju spoljašnje njegove misli.

106. II. *Spoljašnje čovekove misli je sama po sebi iste kakvoće kao i unutarnje.* Da je čovek od glave do pete onakav kakva je njegova životna ljubav pokazano je u prethodno rečenom. Stoga će ovde najpre biti rečeno nešto o čovekovoju životnoj ljubavi; jer dok se to ne uradi ništa se ne može reći o osećanjima, koja zajedno sa opažanjima sačinjavaju čovekovo unutarnje, i o zadovoljstvima osećanja koja zajedno sa mislima sačinjavaju njegovo spoljašnje. Postoje mnogobrojne ljubavi; ali dve su od njih, nebeska ljubav i paklena ljubav, poput vladara i kraljeva. Nebeska ljubav je ljubav ka Gospodu i bližnjemu; a paklena ljubav je ljubav prema sebi i svetu. Te ljubavi su jedna drugoj suprotne, kao što su suprotni nebo i pakao; jer onaj koji je u ljubavi prema sebi i svetu ne želi dobro nikome osim sebi; dok onaj koji je u ljubavi ka Gospodu i u ljubavi prema bližnjemu želi dobro svima. Ove dve ljubavi su ljubavi čovekovog života, ali sa značajnim varijetetima. Nebeska ljubav je životna ljubav onih koje vodi Gospod, a paklena ljubav je životna ljubav onih koje vodi đavo. Ali ničija životna ljubav ne može da bude bez izvora, koji se nazivaju osećanjima. Izvori paklene ljubavi su osećanja zla i neistine – zapravo pohote; a izvori nebeske ljubavi su osećanja dobra i istine – zapravo ljubavne žudnje. Osećanja paklene ljubavi, koja su zapravo pohote, ima onoliko koliko i zala; a osećanja nebeske ljubavi, koja su zapravo ljubavne žudnje, ima onoliko koliko i

BOŽANSKA PROMISAO

dobara. Ljubav obitava u svojim osećanjima kao vladar u svojoj zemlji, i kao kralj u svom kraljevstvu; ona gospodari i ima vrhovnu vlast nad stvarima koje pripadaju umu, to jest, stvarima čovekove volje i razumevanja, i otuda tela. Čovekova životna ljubav upravlja celim čovekom pomoću njoj pripadajućih osećanja i proističućih opažanja, i pomoću njoj propadajućih zadovoljstava i proističućih misli – (ona upravlja) unutarnjim njegovog razuma pomoću osećanja i proističućih opažanja, a spoljašnjim pomoću zadovoljstava osećanja i proističućih misli.

107. Oblik te vladavine u izvesnoj meri može da se sagleda pomoću poređenja. Nebeska ljubav sa osećanjima dobra i istine, i proističućim opažanjima, zajedno sa zadovoljstvima proizašlim iz tih osećanja, i proističućim mislima, može da se uporedi sa drvetom i njegovim granama, lišćem i plodovima. Životna ljubav je drvo; grane sa lišćem su osećanja dobra i istine sa njihovim opažanjima; a plodovi su zadovoljstva osećanja sa njihovim mislima. Dok paklena ljubav sa njenim osećanjima zla i obmane, koja su požude, zajedno sa zadovoljstvima ovih požuda i proističućim mislima, može da se uporedi sa paukom i mrežom koja ga okružuje. Sama ljubav je pauk; požude zla i obmane, sa njihovim lukavstvima unutrašnjosti, su niti koje su najbliže paukovom sedištu; a zadovoljstva ovih požuda, sa njihovim lukavim maistorijama, su udaljenije niti na kojima muve bivaju uhvaćene, zapletene i pojedene.

108. Iz ovih poređenja može takođe da se vidi povezanost svih stvari volje i razumevanja, ili čovekovog uma, sa njegovom životnom ljubavlju, ali ipak ne razborito. Ta povezanost se razborito može videti na ovaj način: svuda postoje tri stvari koje zajedno sačinjavaju jedno; one se nazivaju ciljem, uzrokom i učinkom; ovde je životna ljubav cilj, osećanja i njihova opažanja su uzrok, a zadovoljstva osećanja sa pripadajućim mislima su učinak; jer na sličan način kao što cilj putem uzroka dolazi do učinka, tako i ljubav putem osećanja dolazi do zadovoljstava, a putem opažanja do misli. Sami učinci nalaze se u zadovoljstvima uma i mislima onda kada su zadovoljstva potičuća od volje a misli od razumevanja, prema tome kada tu postoji potpuna saglasnost. Tada su to učinci čovekovog duha koji, ukoliko se ne ostvare putem tela ipak bivaju kao ostvareni onda kada postoji saglasnost; oni su tada takođe zajedno u telu, gde borave sa njegovom životnom ljubavlju i brekcú za akcijom koja nastaje ukoliko nema smetnji. Takve su požude zla i takva su sâma zla kod onih koji u svom duhu zla čine dozvoljenim. Dalje, pošto se cilj sjedinjuje sa uzrokom, i putem uzroka sa učinkom, tako čini i životna ljubav sa unutarnjim misli i putem toga sa njenim spoljašnjim. Stoga je očigledno da je spoljašnje čovekove misli samo po sebi onakvo kakvo je unutarnje; jer cilj sve što mu pripada predaje uzroku, i putem uzroka učinku; jer ne postoji ništa esencijalno u učinku osim onoga što je u uzroku i putem uzroka u cilju: i pošto je na taj način cilj ono veoma esencijalno što ulazi u uzrok i učinak, stoga se uzrok i učinak nazivaju posrednim i krajnjim ciljevima.

BOŽANSKA PROMISAO

109. Ponekad izgleda kao da spoljašnje čovekove misli nije samo po sebi onakvo kakvo je unutarne; ali to se dešava zbog toga što životna ljubav, sa pripadajućim unutarnjim oko sebe, postavlja ispod sebe supstitut, koji se naziva ljubav prema sredstvima, i nalaže mu da obrati pažnju i motri kako ništa što potiče od njenih pohota ne bi moglo sebe da otkrije. Stoga taj supstitut iz lukavosti svog nadređenog, što je životna ljubav, govori i deluje saglasno građanskim stvarima kraljevstva, moralnim stvarima razuma i duhovnim stvarima crkve; a neki to čine tako maistorski i dovitljivo da niko ne primećuje da oni nisu onakvi kakvi izgledaju sudeći po tome šta govore i rade; i na kraju usled navike prikrivanja oni jedva da i sami to znaju. Takvi su svi licemeri; takvi su sveštenici koji u srcu ne mare za bližnjega i ne boje se Boga, a ipak propovedaju o ljubavi prema bližnjemu i ljubavi prema Bogu; takve su sudije koje sude zavisno od poklona i prijateljstva, a pretvaraju se da su predani pravdi i o sudu govore iz razuma; takvi su trgovci koji su u srcu neiskreni i nepošteni, dok postupaju iskreno zbog dobiti; i takvi su preljubnici kada iz razboritosti, koja pripada svim ljudima, govore o čistoti braka; i tako dalje. Ali ako se te iste osobe oslobode svoje ljubavi prema sredstvima, supstitutu njihove životne ljubavi, ako skinu grimizne haljine od finog platna u koje su je odenule, i obuku je u sopstvenu kućnu haljinu, tada oni misle, i ponekad sa svojim dragim prijateljima koji su u istoj životnoj ljubavi iz svoje misli pričaju - sasvim suprotno. Može se verovati da se, kada te osobe pričaju tako pravedno, iskreno i pobožno iz ljubavi prema sredstvima, kakvoća unutarnjosti njihove misli ne nalazi u spoljašnjosti; ali ona se ipak nalazi; u tim osobama je licemerje; u njima je ljubav prema sebi i svetu, koja je vešta da sačuva ugled, zarad časti ili bogatstva, čak do krajnjg spoljašnjeg privida. Ta kakvoća unutarnjosti nalazi se u spoljašnjem njihove misli kada govore i delaju na takav način.

110. Kod onih, međutim, koji se nalaze u nebeskoj ljubavi unutarnjost i spoljašnjost misli, ili unutarnji i spoljašnji čovek kada govore deluju kao jedno; oni i ne znaju za bilo kakvu razliku. Njihova životna ljubav sa svojim osećanjima dobra i opažanjima istine nalazi se poput duše u svemu što misle i otuda govore i čine. Ako su sveštenici oni propovedaju iz ljubavi ka bližnjemu i ljubavi ka Gospodu; ako su sudije oni sude na osnovu sâme pravde; ako su trgovci postupaju iz sâme iskrenosti; ako su venčani oni vole svoju ženu iz sâme čednosti; i tako dalje. Njihova životna ljubav takođe ima ljubav prema sredstvima kao svog zamenika, koga poučava i vodi ka tome da deluje iz mudrosti, i odeva ga u haljine oduševljena za istine učenja i, u isto vreme, za dobra života.

111. III. *Unutarne ne može da se oslobodi požuda zla sve dok se ne uklone zla iz spoljašnjeg čoveka, jer ona to sprečavaju.* To ishodi iz onoga što je prethodno rečeno, (naime) da je spoljašnje čovekove misli samo po sebi iste kakvoće kao i unutarne njegove misli; i da su oni povezani poput stvari koje ne samo da se nalaze jedna u okviru druge, već su i potičuće jedna od druge; iz tog razloga ne može da se ukloni jedna,

BOŽANSKA PROMISAO

ukoliko se u isto vreme ne ukloni i druga. Tako je sa svakim spoljašnjim koje potiče od unutarnjeg, i sa svakom narednom stvari koja potiče od prethodne, i sa svakim učinkom koji potiče od uzroka. Dalje, zato što požude sa prepredenostima čine unutarnje misli kod zlih ljudi, a zadovoljstva požuda sa podvaljivanjima čine spoljašnje njihove misli, i pošto su zadovoljstva spojena sa požudama tako da čine jedno, ishodi da unutarnje ne može da se očisti od požuda sve dok se ne uklone zla u spoljašnjem čoveku. Treba da se zna da je čovekova unutarnja volja ono što se nalazi u požudama, a unutarnje razumevanje u prepredenostima, i da je spoljašnja volja ono što se nalazi u zadovoljstvima požuda, a spoljašnje razumevanje u podvaljivanjima iz prepredenosti. Svako može da uvidi da požude sa njihovim zadovoljstvima čine jedno, i da prepredenosti i podvaljivanja čine jedno: takođe da ovo četvoro čini jedan komplet i da zajedno sačinjavaju kao jedan svežanj; iz čega je ponovo očigledno da unutarnje koje se sastoji od požuda ne može da bude izbačeno na drugi način osim uklanjanjem spoljašnjeg koje se sastoji od zala. Požude kroz svoja zadovoljstva stvaraju zla; ali kada se veruje da su zla dozvoljena, što dolazi od saglasnosti volje i razumevanja, tada zadovoljstva i zla čine jedno. Da je saglasnost delo, to je poznato; na to se odnose i reči Gospodnje: *A ja vam kažem da svaki koji pogleda na ženu sa željom, već je učinio preljubu u srcu svojemu* (Mat. V, 28). Isto je sa drugim zlima.

112. Iz ovoga sada može da bude očigledno da, da bi čovek bio oslobođen požuda zla, zla na svaki način moraju biti uklonjena iz spoljašnjeg čoveka; jer dok se to ne učini, požude nemaju kuda da izađu; a ako se izlaz ne ponudi požude ostaju unutra, izdišu iz sebe zadovoljstva, i tako podstiču čoveka na saglasnost, i na taj način na delo. Požude ulaze u telo putem spoljašnjeg misli; iz tog razloga kada u spoljašnjem misli postoji saglasnost, požude su odmah u telu – (kao) zadovoljstvo koje se oseća u njemu. Da je um onakav kakvo je telo, prema tome ceo čovek, može da se vidi u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI. To može da se ilustruje poređenjima, kao i primerima. Pomoću poređenja: požude sa njihovim zadovoljstvima mogu da se uporede sa vatrom; što je više podsticana ona više gori; i što joj se više pusti na volju ona se više širi, sve dok u gradu ne počne da proždire kuće, a u šumi drveće. Požude zla su i u Reči upoređene sa vatrom i otuda sa požarom zala. Požude zla sa njihovim zadovoljstvima i u duhovnom svetu se pojavljuju kao vatre; oganj pakla nije ništa drugo. One mogu da se uporede i sa poplavama i izlivima vode kada nasipi ili brane popuste. One takođe mogu da se uporede sa gangrenoznim ranama i čirevima koji, ako idu svojim tokom i nisu lečeni, donose smrt telu. Pomoću primera: očigledno je da ukoliko se ne uklone zla u spoljašnjem čoveku, požude i njihova zadovoljstva rastu i vrve. Što lopov više krade to oseća više strasti za krađu, dok na kraju ne može da se zaustavi; tako je i sa prevarantom što više vara. Isto se dešava sa mržnjom i osvetom, sa luksuzom i neumerenošću, sa brakolomstvom i sa huljenjem. Poznato je da ljubav prema vladanju, koja potiče od ljubavi prema sebi, proporcionalno raste ukoliko je neobuzdavana; isto je i sa ljubavlju prema posedovanju,

BOŽANSKA PROMISA O

koja potiče od ljubavi prema svetu; izgleda da one nemaju grnaice niti kraja. Iz čega je očigledno da dok se zla u spoljašnjem čoveku ne uklone, njihove požude cvetaju; i, još jednom, da požude rastu u onoj meri u kojoj se zla ne obuzdavaju.

113. Čovek ne može da opaža požude svojih zala; on zapravo opaža njihova zadovoljstva ali o njima ipak ne razmišlja mnogo; jer zadovoljstva zanose misli i isključuju razmišljanje. Iz tog razloga kada neko ne bi iz nekog drugog izvora znao da su to zla, on bi ih nazvao dobrima; i činio bi ih iz slobode, saglasno razumu svoje misli; a kada to čini on ih sebi pripaja. Ukoliko ih podrži kao dozvoljene on povećava dvor vladajuće ljubavi, koja je njegova životna ljubav. Njen dvor sačinjavaju požude; jer one su kao poslanici i pratioci (vladajuće, tj. životne ljubavi) preko kojih ona upravlja spoljašnjošću koja sačinjava njeno kraljevstvo. Ali kakav je kralj takvi su i poslanici i pratioci, i takvo je kraljevstvo. Ako je kralj đavo, onda su poslanici i pratioci duševne bolesti, a narod njegovog kraljevstva sačinjavaju laži svake vrste, koje poslanici, koje nazivaju mudrim iako su duševno bolesni, prikazuju kao istine pomoću razmišljanja zasonovanih na obmanama i pomoću iluzija, i uzrokuju da laži budu priznate kao istine. Može li se takvo stanje u čoveku izmeniti drukčije osim pomoću uklanjanja zala u spoljašnjem čoveku? Tako i požude koje su povezane sa zlima bivaju uklonjene. U protivnom ni jedan put pred požudama ne stoji otvoren kako bi mogle da odu; jer one su zatvorene kao grad pod opsadom, i kao čir koji se nije otvorio.

114. IV. *Zla u spoljašnjem čoveku ne mogu biti uklonjena od strane Gospoda, osim posredstvom čoveka.* To učenje je prihvaćeno u svim hrišćanskim crkvama, gde čovek pre nego što pristupi Svetoj Pričesti treba sebe da ispita, da uvidi i prizna svoje grehe, i da se za njih pokaje tako što će prestati da ih čini i što će ih odbaciti jer su od đavola; i da u suprotnom njegovi gresi ne bivaju oprošteni, a on biva proklet. Englezi, iako priznaju samo učenje vere, ipak u obraćanju prilikom Svete Pričesti otvoreno poučavaju o ispitivanju, priznavanju i ispovedanju greha, kajanju i obnovi života; a onima koji to ne čine prete se na sledeći način: da će u suprotnom đavo ući u njih, kao što je ušao u Judu, ispuniti ih svakim bezakonjem i uništiti kako njihovo telo, tako i dušu. Nemci, Šveđani i Danci, koji takođe priznaju samo učenje vere, u molitvi Svete Pričesti poučavaju o istome; preteći, takođe, da će u suprotnom, zato što mešaju sveto i profano, biti podvrgnuti paklenim mukama i večnom prokletstvu. To sveštenik glasno čita pred onima koji će se pričestiti; i oni to slušaju priznajući u potpunosti da je tako. Ipak, kada iste te osobe istog tog dana čuju propovedanje o samoj veri, i da ih zakon ne osuđuje jer ih je Gospod (svojom žrtvom) iskupio, i da oni od sebe ne mogu da učine nikakvo dobro osim onog koje se čini zbog zasluge, kao i da takvo postupanje nema ničeg spasavajućeg u sebi, već (da to ima) samo vera, oni se vraćaju kući ni malo ne mareći za svoje prethodno ispovedanje, i odbvacujući ga, ukoliko razmišljaju na osnovu propovedanja o samoj veri. Sada se postavlja pitanje šta je istinito [jer dve stvari koje su jedna drugoj suprotne ne

BOŽANSKA PROMISAO

mogu obe biti istinite] – da bez ispitivanja, uočavanja, priznavanja, ispovedanja i odbacivanja grehova, prema tome bez pokajanja, gresi ne mogu biti oprošteni; prema tome ne može biti spasenja već (samo) večnog prokletstva? Ili da te stvari ništa ne doprinose spasenju jer je Gospod stradanjem na krstu iskupio sve čovekove grehe za one koji veruju; i da oni koji imaju samo veru, sa uverenjem da je tako i sa verovanjem u pripisivanje zasluge Gospodu, nemaju grehe i izlaze pred Boga poput onih čije lice posle umivanja sija? Iz ovoga je očigledno da je uobičajena vera svih crkava Hrišćanskog Sveta da čovek treba sebe da ispita, da uvidi i prizna svoje grehe, i da nakon toga prestane sa njima; i da u suprotnom nema spasenja već prokletstva. Da je to i prava Božanska Istina očigledno je iz onih odlomaka iz Reči u kojima se čoveku nalaže da se pokaje; kao što su sledeći: *Jovan pak govoraše: Rodite dakle rodove dostojne POKAJANJA. Jer već i sjekira stoji drvetu kod korijena; i svako drvo koje dobra roda ne rađa siječe se i u oganj se baca* (Luka, III, 8, 9); *Isus reče im: ako se ne POKAJETE, svi ćete tako izginuti* (Luka XIII, 3, 5); *Isus propovedaše jevanđelje o carstvu Božijemu, govoreći: POKAJTE se i vjerujte jevanđelje.* (Marko I, 14, 15); *Isus posla svoje učenike i oni otidoše i propovjedahu da se treba POKAJATI* (Marko, VI, 12); i *Isus reče apostolima da propovjedaju POKAJANJE u ime njegovo i oproštenje grijehâ po svijem narodima* (Luka XXIV, 47); *Jovan propovedaše krštenje POKAJANJA ZA OPROŠTENJE GRIJEHÂ* (Marko I, 4; Luka III, 3). Razmislite o ovome sa nešto razumevanja; i ako u sebi imate veru videćete da je pokajanje grehova put ka nebu, i da vera odvojena od pokajanja nije vera; i da su oni koji nisu u veri jer se ne kaju, na putu za pakao.

115. Oni koji su u veri odvojenoj od dobrotvorstva, a koji su sebe u njoj učvrstili na osnovu poslanice Pavla Rimljanima *da čovjek biva opravdan vjerom bez djêlâ zakona* (Rim. III, 28), obožavaju ovo kazivanje poput ljudi koji obožavaju sunce; i postaju slični onima koji svoje oči postojano fokusiraju na sunce čime pogled postaje tako zamračen da ne mogu videti ništa od onoga što se nalazi usred svetlosti. Jer oni ne uviđaju šta se tu podrazumeva pod delima Zakona, da su to obredi koje je u svojim knjigama opisao Mojsije i koji se u njima svuda nazivaju Zakonom; a ne naredbe Dekaloga. Iz tog razloga, da se pod njim (Zakonom) to ne bi podrazumevale naredbe Dekaloga, on (Pavle) objašnjava govoreći: *Kvarimo li dakle zakon vjerom? Bože sačuvaj! Nego ga još utvrđujemo* (Isto, strofa 31). Oni koji su na osnovu ovog kazivanja sebe učvrstili u veri odvojenoj od dobrotvorstva, usled napregnutog gledanja u taj odlomak kao u sunce, ne primećuju mesta na kojima Pavle nabraja zakone vere kao prava dela dobrotvorstva; i šta je vera bez njenih zakona? Niti vide mesta na kojima on nabraja zla dela i kaže da oni koji ih čine ne mogu ući u nebo. Iz čega je očigledno kakvo je slepilo podstaknuto pogrešnim razumevanjem tog jednog odeljka.

116. Da zla u spoljašnjem čoveku ne mogu da se uklone drukčije nego posredstvom čoveka, otuda je što je od Božanske Promisli Gospodnje da sve što čovek čuje, vidi,

BOŽANSKA PROMISAO

misli, hoće, govori i čini u potpunosti izgleda kao njegovo sopstveno. U prethodno rečenom (br. 71-95 *et seq.*¹) je pokazano da bez tog privida ne bi moglo da bude nikakvog primanja Božanske Istine od strane čoveka, nikakvog opredeljenja za činjenje dobra, nikakvog pripajanja ljubavi i mudrosti, niti dobrotvorstva i vere, i stoga nikakvog sjedinjavanja sa Gospodom; shodno tome nikakvog popravljanja i preporoda, i otuda spasenja. Jasno je da bez tog privida ne bi moglo biti pokajanja za grehe, pa ni vere; kao i da čovek bez tog privida nije čovek, već lišen razumskog života biva poput zveri. Neka onaj ko hoće da konsultuje svoj razum vidi da li postoji bilo koji drugi privid osim da čovek misli o dobru i istini, duhovnoj kao i moralnoj i građanskoj, od sebe; i neka potom primi učenje da sve dobro i istinito potiče od Gospoda, a ništa od čoveka; i zar neće izvući zaključak da čovek mora da čini dobro i misli istinu kao od sebe, a da ipak prizna da su oni od Gospoda; stoga, takođe, da on treba da ukloni zla kao od sebe, a da ipak uvek priznaje da to čini od Gospoda?

117. Ima mnogo onih koji ne znaju da su u zlima jer ih spolja ne čine; jer se boje građanskih zakona, kao i gubitka ugleda; i tako oni iz običaja i navike nauče da se klone zala kao štetnih za njihovo dostojanstvo i bogatstvo. Ali ako se ne klone zala usled načela vere, jer su ona gresi i protivna Bogu, onda požude zla sa njihovim zadovoljstvima i dalje ostaju u njima poput nečiste vode koja je zaustavljena ili se ustajala. Ako bi ispitali svoje misli i namere oni bi pronašli te požude, ukoliko znaju šta je to greh. Mnogo je takvih koji su se učvrstili u veri odvojenoj od dobrotvorstva, koji zato što veruju da ih zakon ne osuđuje, ne obraćaju čak ni pažnju na grehe; a neki se pitaju da li gresi postoje i misle da ukoliko postoje oni nisu gresi pred Bogom jer su oprošteni. Takvi su i prirodni moralisti koji veruju da građanski i moralni život stvara sve stvari, a Božanska Promisao nijednu. Takvi su i oni koji vredno stiču ugled i pošteno i čestito ime zarad časti ili dobiti. Ali oni koji poseduju takav karakter, i osim toga preziru religiju, nakon smrti postaju duhovi požuda, koji sebi izgledaju kao da su ljudi, ali onima koji ih posmatraju sa odstojanja (izgledaju) kao *priapi*²; oni poput sova vide u mraku a ne na svetlu.

118. Iz ovih stvari sada ishodi potvrda člana V, koji glasi da *stoga čovek mora kao od sebe da ukloni zla iz spoljašnjeg čoveka*, što je takođe objašnjeno u tri članka ŽIVOTNOG UČENJA ZA NOVI JERUSALIM: u jednom, da se niko ne može kloniti zala kao grehova, u toj meri da ima unutarnju averziju prema njima, na drugi način osim boreći se protiv njih: u drugom, da čovek mora da se kloni zala kao grehova i da se bori protiv njih kao od sebe: u trećem, da ukoliko se neko kloni zala iz bilo kog drugog razloga osim zbog toga što su to gresi, on ih se ne kloni već samo sprečava njihovo pojavljivanje pred svetom.

¹ Lat. *Et sequentia* – i naredni

² *Priapi* - falusi

BOŽANSKA PROMISA O

119. VI. *Tada Gospod oslobađa čoveka od požuda zla u unutarnjem čoveku, i od samih zala u spoljašnjem.* Da Gospod oslobađa čoveka od požuda zla onda kada on kao od sebe ukloni zla, tako je zbog toga što Gospod ne može da ga oslobodi ranije; jer se zla nalaze u spoljašnjem čoveku a požude zla u unutarnjem, i oni su spojeni poput korenja i stabla. Iz tog razloga ukoliko zla nisu uklonjena nema otvora; jer ona se preprečuju i zatvaraju vrata; a njih Gospod ne može da otvori drukčije osim putem čoveka, kao što je pokazano u onome što je upravo rečeno. Prema tome kada čovek kao od sebe otvori vrata, tada Gospod u isto vreme iskorenjuje požede. Razlog je i u tome što Gospod deluje na čovekovo najdublje unutarnje, i iz najdubljeg unutarnjeg na ono što ishodi, sve do krajnjeg: a u krajnjem se istovremeno čovek i nalazi. Stoga sve dok sam čovek drži krajnje zatvorenim, ne može da dođe ni do kakvog prečišćenja; jet Gospod može da deluje samo u unutrašnjosti na isti način na koji deluje u paklu [a čovek koji je u požudama i u isto vreme u zlima je jedan oblik pakla], i to delovanje je samo pravljenje takvog rasporeda da jedna stvar ne može da uništi drugu, i da dobro i istina ne mogu da budu povredni. Da Gospod neprestano poziva i nagoni čoveka da mu otvori vrata očigledno je iz Njegovih reči: *Evo stojim na vratima i kucam: ako ko čuje glas moj i otvori vrata, ući ću k njemu i večeraću s njime, i on sa mnom.* (Apok. III, 20)

120. Čovek apsolutno ništa ne zna o unutarnjem stanju svog uma ili o svom unutarnjem čoveku; tu međutim postoji bezbroj stvari od kojih ni jedna ne dolazi do čovekove spoznaje. Jer je unutarnjost čovekove misli, ili njegov unutarnji čovek, sam njegov duh; a u njemu se nalazi bezbroj stvari, isto kao i u njegovom telu; zaista, čak i u većoj meri bezbrojnih; jer je čovekov duh po svom obliku čovek, i sve stvari koje mu pripadaju saobrazne su stvarima čovekovog tela. Dalje, pošto čovek, na osnovu bilo koje senzacije, ništa ne zna o načinu na koji njegov um ili duša, zajednički i pojedinačno, deluju na sve stvari koje pripadaju telu, on isto tako ne zna na koji način Gospod deluje na sve stvari njegovog uma ili duše, to jest, na sve stvari njegovog duha. To delovanje je neprestano; u njemu čovek nema učešća; ali ipak, Gospod ne može da očisti čoveka od bilo koje požude zla u njegovom duhu ili unutarnjem čoveku, sve dok čovek svoje spoljašnje drži zatvorenim. Čovek svoje spoljašnje drži zatvorenim pomoću zala, od kojih mu svako izgleda kao samo jedno, iako se u svakome od njih nalazi bezbroj stvari; kada čovek ukloni to kao jedno, tada Gospod uklanja bezbrojne stvari koje se u njemu nalaze. To se podrazumeva pod time da Gospod tada čisti čoveka od požuda zla u unutarnjem čoveku, i od njegovih zala u spoljašnjem.

121. Mnogi misle da samo verovanje u ono što uči crkva čisti čoveka od zala; neki veruju da činjenja dobra čisti; neki da to čini poznavanje stvari kao što su one koje pripadaju crkvi, i govorenje i poučavanje o njima; neki da to čini čitanje Reči i pobožnih knjiga; neki (veruju da to čini) često odlaženje u crkve, slušanje propovedi, i posebno odlaženje na Svetu Pričest; drugi (veruju da to čini) odricanje od sveta i posvećivanje pobožnosti; i

BOŽANSKA PROMISA O

drugi (veruju da to čini) proglašavanje sebe krivim za sve grehe; i tako dalje. Ipak, ništa od toga ni malo ne čisti čoveka, ukoliko on ne ispita sebe, ne uvidi svoje grehe, prizna ih, osudi sebe zbog njih i pokaje se na taj način što sa njima prestane; i sve to on mora da učini kao od sebe, ali ipak sa priznanjem u svom srcu da to čini od Gospoda. Dok se to ne učini stvari koje su navedene nisu ni od kakve pomoći; jer one su učinjene ili zbog zaluge ili iz licemerja; i oni koji ih čine pred anđelima u nebu izgledaju kao lepe bludnice, koje šire neprijatan miris usled svojih bolesti; ili kao ružne žene koje su jako našminkane kako bi izgledale lepe; ili kao maskirani glumci i mimičari na sceni; ili kao majmuni u odeći ljudi. Ali kada se zla uklone, tada radnje koje smo napred naveli postaju pripadajuće njihovoj ljubavi; i oni pred anđelima u nebu izgledaju kao lepa ljudska bića, i kao njihovi partneri i drugovi.

122. Ali mora se dobro znati da čovek u činu pokajanja treba da gleda samo u Gospoda; ukoliko gleda samo u Boga Oca on ne može da se pročisti; niti ako gleda u Oca zarad Sina: niti (ako gleda) u Sina samo kao čoveka. Jer samo je jedan Bog, i On je Gospod, (pri čemu je) Njegovo Božansko i Ljudsko biće jedna Osoba, kao što je pokazano u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU. Da bi svako ko počinje sa radom na pokajanju mogao da gleda samo u Gospoda, On je osnovao Svetu Pričest koja potvrđuje opraštanje grehova onima koji su se pokajali. Ona to potvrđuje jer prilikom Pričesti svako gleda samo u Gospoda.

123. VII. *Neprestano je [nastojanje] Božanske Promisli Gospodnje da sjedini čoveka sa Sobom, i Sebe sa čovekom, kako bi mogao da mu da blaženstva večnog života; što može da se učini samo ukoliko su zla sa njihovim požudama uklonjena.* Da je neprestano [nastojanje] Božanske Promisli Gospodnje da sjedini čoveka sa Sobom, i Sebe sa čovekom, i da je ta sjedinjenost ono što se naziva popravljanjem i preporodom, i da otuda čovek biva spasen, pokazano je u prethodno rečenom (br. 27-45). Ko ne uviđa da je sjedinjenost sa Bogom večni život i spasenje? To uviđa svako ko veruje da su ljudi od postanja slika i obličje Boga (Pos. I, 26, 27) i ko zna šta su to slika i obličje Boga. Ko od onih koji imaju pouzdan razum, sve dok razmišlja iz svoje razboritosti i želi da misli iz svojevoljnosti, može da veruju da postoje tri Boga, u suštini jednaka, i da Božansko Suštastvo ili Božanska Suština mogu da budu podeljeni? O tome da postoji Trojstvo u jednom Bogu može da se razmišlja, i to može da se razume, kao što može da se razume da postoje duša i telo i život koji potiče od njih, u anđelu i u čoveku. I pošto ovo Trojstvo u Jednom postoji samo u Gospodu, ishodi da sjedinjenost mora biti sa Njim. Iskoristite svoju razboritost i u isto vreme slobodu mišljenja, i videćete ovu istinu u njenom svetlu; ali najpre priznajte da postoji Bog, i da postoji nebo i večni život. Dalje, zato što je Bog jedan, a čovek je od postanja načinjen kao Njegova slika i obličje, i zato što je čovek pomoću paklene ljubavi i njenih požuda i zadovoljstava ušao u ljubav prema svim zlima, i na taj način u sebi uništio sliku i obličje Boga, ishodi da je neprestano [nastojanje]

BOŽANSKA PROMISAO

Božanske Promisli Gospodnje da sjedini čoveka sa Sobom, i Sebe sa čovekom, i da na taj način učini čoveka Svojom slikom. Ishodi, takođe, da je to sa ciljem da Gospod može da da čoveku blaženstva večnog života; jer takva je Božanska Ljubav. On ne može da ih da čoveku (blaženstva), niti može da ga učini Svojom slikom, ukoliko čovek kao iz sebe ne ukloni grehe iz spoljašnjeg čoveka, jer Gospod nije samo Božanska Ljubav, nego je i Božanska Mudrost, a Božanska Ljubav ne čini ništa što nije potičuće od njene sopstvene Božanske Mudrosti i u saglosti sa njom. Da čovek ne može da se sjedini sa Gospodom i da na taj način bude popravljen, preporođen i spasen, ukoliko mu nije dozvoljeno da deluje iz svojevoljnosti saglasno razumu, jer je time čovek čovek, u saglasnosti je sa Božanskom Mudročću Gospodnjom; a sve što je saglasno Božanskoj Mudrosti Gospodnjoj pripada i Njegovoj Božanskoj Promisli.

124. Ovome ću dodati dve tajne anđeoske mudrosti, iz kojih se može sagledati kakvoća Božanske Promisli: jedna je da Gospod ni na koji način ne deluje na nešto pojedinačno u čoveku, odvojeno, već na sve stvari u isto vreme; a druga, da Gospod deluje iz najdubljeg unutarnjeg i krajnje spoljašnjeg u isto vreme. *Da Gospod ni na koji način ne deluje na nešto pojedinačno u čoveku, odvojeno, već na sve stvari koje mu pripadaju u isto vreme,* stoga je što su sve stvari koje pripadaju čoveku u takvoj povezanosti, i putem povezanosti u takvom obliku, da ne deluju kao mnogobrojne već kao jedna. Poznato je da je čovek što se tiče tela u takvoj povezanosti, i putem povezanosti u takvom obliku. Ljudski um je takođe u sličnom obliku, što potiče od povezanosti svih stvari u njemu; jer ljudski um je duhovni čovek i, takođe, stvarno čovek. Iz toga potiče to što je ljudski duh, koji je um u telu, čovek u svom celokupnom obliku; iz tog razloga je čovek nakon smrti u istoj meri čovek kao i kada je u svetu, samo sa tom razlikom što je ostavio navlake koje sačinjavaju njegovo telo u svetu. Dakle, pošto je ljudski oblik takav da svi delovi sačinjavaju opštu celinu koja deleje kao jedno, ishodi da jedan deo ne može da se izvadi s mesta i da mu se položaj promeni, osim uz pristanak ostalih; jer kada bi se jedan pomerio sa svog mesta i promenio položaj, to bi oštetilo oblik koji deluje kao jedno. Iz ovoga je očigledno da Gospod nikada ne deluje na bilo kog pojedinačno već na sve zajedno. Dakle Gospod deluje na sveopšte anđeosko nebo, jer je sveopšte anđeosko nebo pred očima Gospoda jedan čovek. Tako On deluje i na svakog anđela, zato što je svaki anđeo nebo u najmanjoj formi. Tako On deluje i na svakog čoveka, najneposrednije na sve stvari njegovog uma i kroz njih na sve stvari njegovog tela; jer je čovekov um njegov duh, i saglasno sjedinjenosti sa Gospodom anđeo, dok je telo poslušnost. Ali treba dobro uočiti da Gospod deluje i na pojedinosti u čoveku odvojeno, da, na potpune posebnosti, ali u isto vreme kroz sve stvari njegovog oblika; ali On ne menja stanje bilo kog dela ili bilo čega u pojedinosti, ukoliko to nije prikladno celom obliku. Ali o tome će više biti rečeno u onome što sledi; gde će se pokazati da je Božanska Promisao Gospodnja sveopšta zato što je u pojedinostima, i da je u pojedinostima zato što je sveopšta. *Gospod deluje iz najdublje unutarnjeg i krajnje spoljašnjeg u isto vreme* jer se tako, i nikako drugačije, sve

BOŽANSKA PROMISAO

stvari uopšte i pojedinačno drže zajedno, u povezanosti; jer posrednici zavise uzastopno od najdublje unutarnjih sve do krajnje spoljašnjih, a u krajnjim su zajedno; jer kao što je pokazano u trećem delu rasprave o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI u krajnjem sve stvari postoje istovremeno od prvog. Zbog toga je, takođe, Gospod iz večnosti ili Jehova došao u svet i tu postavio i rodio Ljudskost u krajnje spoljašnjem, kako bi On mogao biti u prvom i krajnjem u isto vreme; i da tako od prvih stvari kroz krajnje može da upravlja celinom sveta i na taj način spase ljude koje On može da spase saglasno zakonima Svoje Božanske Promisli, koji su i zakoni Njegove Božanske Mudrosti. I otuda, potiče to da nijedan smrtnik ne bi mogao da bude spasen da Gospod nije došao u svet, kao što je u Hrišćanskom Svetu poznato; u vezi čega pogledajte UČENJE NOVOG JERUSALIMA O VERI. Zbog toga se Gospod naziva Prvim i Poslednjim.

125. Ove anđeoske tajne su pretpostavljene da bi se moglo razumeti kako Božanska Promisao Gospodnja nastoji da sjedini čoveka sa Sobom i Sebe sa čovekom: to se ne čini odvojeno, u svakoj pojedinačnoj stvari koja čoveku pripada, već u svemu što mu pripada, odjednom; i to se čini iz čovekovog najdublje unutarnjeg i krajnjeg spoljašnjeg u isto vreme. Čovekovo najdublje je njegova životna ljubav, dok su krajnje stvari koje se nalaze u spoljašnjem njegove misli; a posrednici su stvari koje se nalaze u unutarnjem njegove misli. Kakve su oni kakvoće kod zlog čoveka već je pokazano; iz čega je ponovo očigledno da Gospod ne može da deluje iz najdubljeg i krajnjeg u isto vreme osim zajedno sa čovekom; jer je čovek zajedno sa Gospodom u krajnjem. Iz tog razloga kada čovek deluje u krajnjem, koje mu je na raspolaganju zbog njegove slobode, tada Gospod deluje iz čovekovog najdubljeg i uzdiže ga čak do krajnjeg. Stvari koje se nalaze u čovekovom najdubljem i uzdižu se sve do krajnje spoljašnjeg čoveku su potpuno nepoznate; i stoga je on potpuno neuk u pogledu toga kako i šta Gospod tu radi; ali pošto su ove stvari povezane sa krajnjim kao jedno, stoga nije neophodno znati više nego da on mora da se kloni zala kao grehova i da gleda u Gospoda. Tako, i nikako drukčije, njegova životna ljubav, koja je od rođenja paklena, može da bude uklonjena od strane Gospoda, i da na njeno mesto bude zasađena nebeska životna ljubav.

126. Kada je od strane Gospoda nebeska životna ljubav zasađena na mesto paklene životne ljubavi, tada su osećanja dobra i istine zasađena na mesto požuda zla i laži; i zadovoljstva osećanja dobra su zasađena na mesto zadovoljstava požuda zla i laži; i dobra nebeske ljubavi su zasađena na mesto zala paklene ljubavi. Tada je umesto lukavosti zasađena smotrenost, a umesto zlih misli zasađene su misli mudrosti. Tako je čovek ponovo rođen i postaje novi čovek. Koja dobra se uzdižu na mesto zala može da se vidi u ŽIVOTNOM UČENJU ZA NOVI JERUSALIM; kao i da u onoj meri u kojoj se čovek kloni zala kao grehova i od njih se okreće, u toj meri on voli istine mudrosti; i u toj meri veruje i biva duhovan.

BOŽANSKA PROMISA O

127. Na osnovu obraćanja koje se čita u svim Hrišćanskim Crkvama pre Svete Pričesti napred je pokazano da je uobičajeno verovanje celog Hrišćanskog Sveta da čovek mora sebe da ispita, da uvidi svoje grehe, prizna ih, ispovedi ih pred Bogom, i prestane sa njima; i da je to pokajanje, oproštenje grehova, i prema tome spasenje. Isto to je jasno i na osnovu Vere koja je naslovljena Atanasijusom, i koja je prihvaćena u celom Hrišćanskom Svetu; na čijem kraju se nalaze ove reči: »Gospod će doći da sudi živima i mrtvima, i prilikom Njegovog dolaska oni koji su činili dobro ući će u večni život, a oni koji su činili zlo ući će u večni oganj.«

128. Ko ne zna iz Reči da će život posle smrti biti dodeljen svakome saglasno njegovim delima? Otvorite Reč, čitajte je i to ćete jasno uvideti; ali dok to činite udaljite misli od vere i prosuđivanja samo na osnovu nje. Kao dokaz da Gospod o ovome uči svuda Reči uzmite ovih nekoliko primera: *Svako dakle DRVO KOJE NE RAĐA RODA DOBRA sijeku i u oganj bacaju. I tako dakle PO RODOVIMA njihovijem poznaćete ih (Mat. VII, 19, 20). Mnogi će reći meni u onaj dan: Gospode! Gospode! Nijesmo li u ime tvoje prorokovali, i tvojijem imenom čudesa mnoga tvorili? I tada ću im ja kazati; nikad vas nijesam znao; idite od mene koji ČINITE BEZAKONJE (Mat. VII, 22, 23). Svaki dakle koji sluša ove moje riječi i IZVRŠUJE IH, kazaću da je kao mudar čovjek koji sazida kuću svoju na kamenu: a svaki koji sluša ove moje riječi a NE IZVRŠUJE IH, on će biti kao čovjek lud koji sazida kuću svoju na pijesku (Mat. VII, 24, 26; Luka VI, 46-49). Jer će doći sin čovečiji u slavi oca svojega s anđelima svojijem i tada će VRATITI SVAKOME PO DJELIMA NJEGOVIJEM (Mat. XVI, 27). Za to vam kažem da će se od vas uzeti carstvo Božije, i DAĆE SE NARODU KOJI NJEGOVE RODOVE DONOSI (Mat. XXI, 43). Isus reče im: Mati moja i braća moja oni su koji slušaju riječ Božiju i IZVRŠUJU JE (Luka VIII, 21). Kad stanete na polju stajati i kucati u vrata govoreći: Gospode! Gospode! Otvori nam; a on će reći: Kažem vam: ne poznajem vas otkuda ste; odstupite od mene SVI KOJI NEPRAVDU ČINITE (Luka XIII, 25-27). I izaći će koji su ČINILI DOBRO u vaskrsenije života, a koji su ČINILI ZLO u vaskrsenije suda. (Jovan V. 29) A znamo da Bog ne sluša GREŠNIKE; nego ako ko poštuje Boga i VOLJU NJEGOVU TVORI onoga sluša (Jovan IX, 31). Kad ovo znate, blago vama ako ga IZVRŠUJETE (Jovan XIII, 17). Ko ima zapovjesti moje i DRŽI IH on je onaj što ima ljubav k meni; i ja ću imati ljubav k njemu; i k njemu ćemo doći, i u njega ćemo se staniti (Jovan XIV, 21, 23; i stihovi 15 i 24). Vi ste prijatelji moji AKO TVORITE što vam ja zapovjedam; ja vas izabrah da ROD RODITE; i da vaš ROD ostane (Jovan XV, 14, 16). Gospod reče Jovanu: anđelu Efeske crkve napiši: ZNAM TVOJA DJELA; no imam na tebe, što si LJUBAV svoju prvu ostavio; POKAJ SE i PRAVA DJELA ČINI; ako li ne, dignuću svijetnjak tvoj s mjesta njegova (Apok. II, 1, 2, 4, 5). I anđelu crkve Smiranske napiši: ZNAM TVOJA DJELA (Apok. II, 8, 9). I anđelu Pergamske crkve napiši: ZNAM DJELA TVOJA; POKAJ SE (Apok. II, 12, 13, 16). I anđelu Tijaterske*

BOŽANSKA PROMISAO

crkve napiši: ZNAM TVOJA DJELA i LJUBAV, i da posljednjih ima više no prvijeh (Apok. II, 18, 19). I anđelu Sardske crkve napiši: ZNAM TVOJA DJELA, da imaš ime da si živ, a mrtav si; NE NAĐOH TVOJIJEH DJELA SAVRŠENIJEH PRED BOGOM; POKAJ SE (Apok. III, 1, 2, 3). I anđelu Filadelfijske crkve napiši: ZNAM TVOJA DJELA (Apok. III, 7, 8). I anđelu Laodikijske crkve napiši: ZNAM TVOJA DJELA; POKAJ SE (Apok III, 14, 15, 19). I čuh glas s neba gdje mi govori: napiši: blago mrtvima koji umiru u Gospodu od sad; DJELA NJIHOVA IDU ZA NJIMA (Apok. XIV, 13). I knjiga se otvori, koja je knjiga života; i sud primiše mrtvaci PO DJELIMA SVOJIMA (Apok. XX, 12, 13). I evo ću doći skoro, i plata moja sa mnom, DA DAM SVAKOME PO DJELIMA NJEGOVIJEM (Apok. XXII, 12). Toliko iz Novog zavata; ima još više u Starom, iz koga ću navesti samo ovo: Stani na vratima doma Gospodnjega, i oglasi ondje ovu riječ, i reci: Ovako govori Gospod nad vojskama, Bog Izrailjev: popravite svoje putove i djela svoja; ne uzdajte se u lažne riječi govoreći: crkva Gospodnja, crkva Gospodnja, crkva Gospodnja ovo je. Kradete, ubijate i činite preljubu, kunete se krivo, pa onda dohodite i stajete preda mnom u ovom domu, koji se zove mojim imenom, i govorite: izbavimo se, da činite sve ove gadove. Je li ovaj dom, koji se zove mojim, u vašim očima pećina hajdučka? Gle, i ja vidim, veli Gospod (Jer. VII, 2, 3, 4, 9, 10, 11).

ZAKON JE BOŽANSKE PROMISLI DA ČOVEK NE TREBA DA BUDE PRISILJEN SPOLJAŠNJIM SREDSTVIMA DA MISLI I HOĆE STVARI RELIGIJE, PREMA TOME DA U NJIH VERUJE I DA IH VOLI; VEĆ DA ČOVEK TREBA SEBE DO NJIH DA DOVEDE I, PONEKAD, SEBE DA PRISILI

BOŽANSKA PROMISAO

129. Ovaj zakon Božanske Pomisli proizlazi iz dva prethodna, a to su: da čovek treba da deluje iz slobode saglasno razumu, o čemu pogledajte br. 71-99; i da on to treba da čini od sebe, mada od Gospoda, prema tome, kao od sebe, o čemu pogledajte br. 100-128. I pošto biti prisiljen nije od slobode saglasno razumu, i nije od sebe, već je od onoga što nije sloboda i što potiče od drugoga, stoga ovaj zakon Božanske Promisli po redosledu dolazi iza dva prethodna. Svako takođe zna da niko ne može biti prisiljen da misli ono što neće da misli, ili da hoće ono što neće; niti da veruje ono što ne veruje; niti da voli ono što ne voli, i sigurno ne ono što nije voljan da voli. Jer se čovekov duh, ili njegov um, nalazi u punoj slobodi da misli, hoće, veruje i voli; on je u toj slobodi usled uticaja iz duhovnog sveta koji ne prisiljava (jer čovekov duh ili um se nalaze u tom svetu), a ne usled uticaja iz prirodnog sveta, koji se ne prima, osim ukoliko ta dva uticaja ne deluju kao jedno. Čovek može biti naveden da kaže da misli i želi neke stvari, i da neke stvari veruje i voli; ali ako one nisu potičuće od njegovog osećanja i, otuda, od njegovog razuma, ili ukoliko to ne postanu, on ih i dalje ne misli, neće, ne veruje i ne voli. Čovek takođe može biti prisiljen da govori u prilog religije i da postupa u skladu sa njom; ali ne može biti prisiljen da misli u prilog religije iz bilo kakve vere, i da je hoće iz bilo kakve ljubavi. Osim toga, u kraljevstvima gde su pravda i sud pod nadzorom, traži se da niko ne govori protiv religije, i da ništa ne čini protiv nje; ali ipak niko ne može biti prisiljen da misli i hoće u njenu korist. Jer svako ima slobodu da misli iz pakla i da hoće u njegovu korist, kao i da misli i hoće u korist neba; ali razum pokazuje šta je jedan u pogledu kvaliteta, a šta je drugi; i kakva sudbina čeka jednog, a kakva drugog; a na osnovu razuma, volja daje nečemu prednost i vrši svoj izbor. Iz ovoga može biti jasno da spoljašnje ne može da prisili unutarnje. Pa i pored toga, to se ponekad čini; ali da je to štetno biće pokazano sledećim redosledom: I. Niko se ne popravljaju pomoću čuda i znakova, zato što oni prisiljavaju. II. Niko se ne popravljaju pomoću vizija i razgovora sa mrtvima, zato što oni prisiljavaju. III. Niko se ne popravljaju pretnjama i kaznama, zato što one prisiljavaju. IV. Niko se ne popravljaju u stanjima koja nisu stanja razboritosti i svojevolsnosti. V. Prisilite sebe nije suprotno razboritosti i svojevolsnosti. VI. Spoljašnji čovek treba da se popravi posredstvom unutarnjeg, a ne obrnuto.

130. I. *Niko se ne popravljaju pomoću čuda i znakova, zato što oni primoravaju.* U prethodnom je pokazano da čovek ima unutarnje i spoljašnje svoje misli, i da se Gospod uliva kroz unutarnje čovekove misli u spoljašnje, i tako ga uči i vodi; takođe (je pokazano) da je od Božanske Promisli Gospodnje da čovek treba da postupa iz slobode saglasno razumu. Sve bi to izčezlo iz čoveka kada bi se činila čuda, i kada bi čovek pomoću njih bio naveden da veruje. Da je tako može razborito da se uvidi na ovaj način: ne može se poreći da čuda pobuđuju veru, i da snažno ubeđuju da je ono što govori i misli onaj koji čuda čini istinito; i da sve to isprva toliko okupira spoljašnjost čovekove misli da je, na izvestan način, vezuje i fascinira. Ali čovek tako biva lišen svoje dve sposobnosti koje se nazivaju razboritošću i svojevolsnošću, tako da ne može da postupa iz

BOŽANSKA PROMISAO

slobode saglasno razumu; i Gospod ne može kroz unutarnje da utiče u spoljašnje čovekove misli, osim da prosto pusti čoveka da svojom razboritošću potvrdi stvar koja je pomoću čuda postala sastavni deo njegove vere. Stanje čovekove misli je takvo da on iz unutarnjeg misli vidi stvar u spoljašnjem svoje misli kao u ogledalu; jer, kao što je prethodno rečeno, čovek može da vidi svoju misao, što može poticati jedino od misli koja je u većoj meri unutarnja; a kada vidi stvar kao u ogledalu, on takođe može ovako i onako da je preokrene, i da je oblikuje sve dok mu se ne učini lepa. Ukoliko je stvar istina, ona može da se uporedi sa devicom ili mladićem, lepim i punim života; ali ako čovek (stvar) ne može da okrene na ovaj i onaj način, i da je oblikuje, već samo da veruje u nju usled ubeđenosti prouzrokovane čudom, onda, ukoliko je u pitanju istina, može da se uporedi sa devicom ili mladićem pokrivenim drvetom ili kamenom, u kojima nema života. Može takođe da se uporedi sa predmetom koji se nalazi neposredno pred očima, pri čemu se samo on vidi, skrivajući od pogleda sve što se nalazi sa njegove obe strane ili iza njega. I, još jednom, može da se uporedi sa zvukom koji se neprestano čuje i koji odvrća pažnju od harmonije drugih zvukova. Takvo slepilo i gluvoća pobuđuju se u ljudskom umu čudima. Tako je sa svim onim što je potvrđeno, a što nije sa razboritošću razmatrano pre potvrđivanja.

131. Iz ovoga može biti jasno da vera koja je pobuđena čudima nije vera već ubeđenost; jer u njoj nema ničeg razumnog, a još manje nečeg duhovnog; jer to je samo spoljašnje bez unutarnjeg. Isto je sa svakom stvari koju čovek čini iz takve vere ubeđenosti, bez obzira da li priznaje Boga, klanja mu se u kući ili crkvi, ili čini dobra dela. Kada samo čudo vodi čoveka ka priznavanju, klanjanju i pobožnosti, on postupa iz prirodnog čoveka, a ne iz duhovnog. Jer čudo uliva veru spoljašnjim putem, a ne unutarnjim; otuda od sveta, a ne od neba; a Gospod ni na koji način ne ulazi u čoveka osim unutarnjim putem, koji je put Reči i učenja i propovedanja iz nje; i pošto čuda taj put zatvaraju, stoga se ona danas više ne čine.

132. Da su čuda takve prirode može biti sasvim očigledno na osnovu onih koja su izvedena pred narodom Judeje i Izraela. I pored toga što su videli tako mnogo čuda u egipatskoj zemlji i kasnije na Crvenom moru, i još više njih u pustinji, a posebno na gori Sinaju, gde je objavljen Zakon, nakon samo mesec dana, dok je Mojsije čekao na toj gori, oni su sebi napravili zlatno tele, i priznali ga za Jehovu koji ih vodi iz egipatske zemlje (Egzod.¹ XXXII, 4, 5, 6). Zatim, ponovo, na osnovu čuda koja su kasnije izvedena u zemlji Hanan; ipak, i pored njih, oni su podjednako često odustajali od zapovedenog im klanjanja. To je isto tako očigledno iz čuda koje je Gospod činio pred njima kada je bio u svetlu; pa i pored toga su ga razapeli. Čuda su pred njima izvedena jer su ljudi Judeje i Izraela bili u potpunosti spoljašnji, i uvedeni su u zemlju Hanan jedino zbog toga da bi

¹ Egzodus – Izlazak, Druga knjiga Mojsijeveg petoknjižja.

BOŽANSKA PROMISA O

mogli da predstavljaju crkvu i njeno unutarnje pomoću spoljašnjeg klanjanja, a loš čovek može da predstavlja isto kao i dobar čovek; jer spoljašnje su rituali, koji su svi među ovim ljudima igrali ulogu duhovnih i nebeskih stvari: čak je i Aron, iako je načinio zlatno tele i naredio da mu se klanja (Egzod. XXXII, 2-5, 35), još uvek mogao da predstavlja Gospoda i Njegovo delo spasenja. I tako, pošto nisu mogli biti navedeni da ove stvari predstavljaju putem unutarnjeg klanjanja, oni su stoga na to navedeni, zapravo, nagnani i naterani čudima. Da nisu mogli biti navedeni unutarnjim klanjanjem je stoga što nisu priznali Gospoda, iako čitava Reč, koja je bila sa njima, samo o Njemu govori; a onaj koji ne priznaje Gospoda ne može da primi ništa od unutarnjeg klanjanja. Ali nakon što se Gospod pokazao i bio prihvaćen i priznat u crkvama kao večiti Bog, čuda su prestala.

133. Ali uticaj čuda na dobre je različit od uticaja čuda na rđave. Dobri ne priželjkuju čuda već veruju u čuda koja su zabeležena u Reči; i ako čuju bilo šta o čudu, oni tome poklanjaju pažnju samo kao malom argumentu koji potvrđuje njihovu veru; jer njihovo razmišljanje potiče od Reči, prema tome od Gospoda, a ne od čuda. Drukčije je sa rđavima; oni zaista mogu da budu podstaknuti i naterani da veruju pomoću čuda, da se klanjaju i budu pobožni, ali samo za kratko; jer su njihova zla zatvorena (unutar njih), i požude zala i zadovoljstva koja iz njih proističu neprestano deluju protiv njihovog spoljašnjeg klanjanja i pobožnosti; tako u nameri da pobegnu iz svog zatvora i izađu napolje, oni razmišljaju o čudu, i na kraju ga nazivaju trikom ili veštinom, ili delom prirode, i tako se vraćaju svojim zlima; a onaj koji se posle klanjanja vraća svojim zlima, skrnavi dobra i istine klanjanja; a sudbina koja nakon smrti čeka one koji skrnave je najgora od svih. To su oni koji se podrazumevaju pod rečima Gospodnjim (Mat. XII. 43-45) da je njihovo potonje stanje gore od prvog. Osim toga, kada bi se čuda činila sa onima koji ne veruju na osnovu čuda iz Reči, ona bi se pred takvim osobama morala činiti neprestano i očigledno. Iz ovoga može da bude jasno zašto se čuda danas ne čine.

134. II. *Niko se ne popravljaja pomoću vizija i razgovora sa mrtvima zato što oni primoravaju.* Vizije su od dve vrste, Božanske i đavolske. Božanske vizije odvijaju se pomoću predstavnika neba; a đavolske vizije pomoću magije pakla. Postoje i fantastične vizije koje su iluzije zamišljenog uma. *Božanske vizije* koje, kao što je rečeno, nastaju pomoću predstavnika neba, su onakve kakve su imali proroci, koji, kada su bili u njima, nisu bili u telu već u duhu; jer vizije se ne mogu javiti nikome ko se nalazi u stanju telesne budnosti. Iz tog razloga je rečeno da su proroci, kada su im se one javljale, bili u duhu; što je očigledno iz odlomaka koji slede: Jezekilja kaže: *Tada me podiže duh i odnese U UTVARI DUHOM BOŽJIM u Haldejsku k roblju: i UTVARA koju vidjeh otide od mene* (Jezek. XI, 1, 24). I ponovo kaže: *I podiže me duh među nebo i zemlju, i odnese me u Jerusalim u UTVARI BOŽJOJ* (Jezek. VIII, 3, i naredne strofe). On je na sličan način bio u utvari Božijoj, ili u duhu, kada je video četiri živa stvorenja koja su bila heruvim (gl. I i X); kao i kada je video novi hram i novu zemlju, I anđela koji ih

BOŽANSKA PROMISAO

premerava (gl. XL-XLVIII). Da je tada bio u utvarama Božjim, on kaže (gl. XL, 2); kao i (da je bio) u duhu (gl. XLIII, 5). U sličnom stanju bio je Zaharije kada je video čoveka kako jaše među drvećem mirte (Zah. I, 8, itd.); kada je video četiri roga (I, 18); i čoveka u čijoj ruci je bilo uže meračko (II, 1, itd.); kada je video svećnjak i dva drveta masline (IV, 1, etc.); kada je video leteću knjigu i efu (V, 1-6); i kada je video četvoro kola koja su izlazila između dve gore, i konje (VI, 1, itd.). U sličnom stanju bio je Danilo kada je video kako četiri zveri izranjaju iz mora (Dan. VII, 1, itd.); i kada je video borbu između ovna i jarca (VIII, 1, itd.). Da je te stvari video u viziji svog duha rečeno je (VII, 1, 2, 7, 13; VIII, 2; X, 1, 7, 8); kao i da je anđela Gavрила video u viziji (IX, 21). Jovan je takođe bio u viziji duha kada je video ono što je opisao u Apokalipsi; kao kada je video sedam svećnjaka i usred njih Sina Čovekova (Apok. I, 12-16); kada je video presto na nebu i Nekoga kako sedi na prestolu, i četiri životinje koje su bile heruvim, ukруг oko njega (gl. IV); kada je video da Jagnje uzima knjigu života (gl. V); kada je video konje kako izlaze iz knjige (gl. VI); kada je video sedam anđela sa trubama (gl. VIII); kada je video otvoren studenac bezdana i dim koji izlazi iz njega (gl. IX); kada je video aždahu i njenu borbu sa Mihailom (gl. XII); kada je video dve zveri, jednu kako izlazi iz mora i drugu iz zemlje (gl. XIII); kada je video ženu koja sedi na zveri crvenoj (gl. XVII); i pali Vavilon (gl. XVIII); kada je video belog konja i Njega Koji sedi na njemu (gl. XIX); kada je video novo nebo i novu zemlju i sveti Jerusolim kako silazi s neba (gl. XXI); i kada je video reku vode života (gl. XII). Da je te stvari video u viziji duha, to je rečeno (I, 10; IV, 2; V, 1; VI, 1; XXI, 1, 2). Takve su bile vizije koje su im dolazile od neba, pred duhovnim, a ne telesnim vidom. Takve (vizije) se danas više ne pojavljuju, jer kada bi (se pojavljivale) ne bi ih razumeli; jer su one načinjene putem predstavmika u kojima sve ukazuje na unutarnje stvari crkve i na tajne nebeske. Osim toga, Danilo je predskazao (IX, 24), da će one prestati kada Gospod dođe u svet. Ali *đavolske vizije* se ponekad pokazuju, pobuđene entuzijastičnim i vizionarskim duhovima koji iz delirijuma u kome se nalaze sebe nazivaju Duhom Svetim. Ali ti duhovi su sada sakupljeni i bačeni u pakao odvojen od paklova ostalih. Iz ovoga je očigledno da niko ne može biti popravljen pomoću bilo kojih drugih vizija osim onih iz Reči. Postoje i *fantastične vizije* ali one su samo iluzije zamišljenog uma.

134 (a). Da se niko ne popravlja ni putem razgovora sa mrtvima jasno je iz reči Gospoda o bogatašu u paklu i Lazaru u naručju Avraama; jer bogataš kaže: *Molim te dakle, oče, da pošalješ Lazara kući oca mojega, jer imam pet braće: neka im posvjedoči da ne bi i oni došli na ovo mjesto mučenja. Reče mu Avraam: oni imaju Mojsija i proroke, neka njih slušaju. A on reče: ne, oče Avraame! Nego ako im dođe ko iz mrtvih pokajaće se. A Avraam mu reče: ako ne slušaju Mojsija i prorokâ, da ko i iz mrtvih ustane neće vjerovati* (Luka XVI, 27-31). Razgovor sa mrtvima proizveo bi efekat poput onog sa čudima, kao što je gore napomenuto; naime, da bi čovek bio ubeden i naveden na klanjanje za kratko vreme; ali pošto to lišava čoveka

razboritosti i u isto vreme zatvara njegova zla, kao što je napred rečeno, ova čin ili unutarnja spona se oslobađa, i zatvorena zla izbijaju, sa bogohuljenjem i skrnavljenjem. Ali to se dešava samo kada duhovi podstiču neku dogmu religije; što ni u jednoj prilici ne čini bilo koji dobar duh, a još manje neki anđeo neba.

135. Pa ipak, razgovor sa duhovima je dozvoljen i dodeljivan je mnogima vekovima unazad, ali sa anđelima neba retko; kada se on odvija oni govore sa čovekom njegovim maternjim jezikom, i samo u nekoliko rači; ali oni koji govore uz dopuštenje Gospodnje nikada ne kažu ništa što oduzima slobodu rasuđivanja, niti poučavaju; jer samo Gospod uči čoveka, ali posredno kroz Reč, u stanju prosvetljenja, o čemu (ćemo govoriti) kasnije. Da je tako dato mi je da saznam ličnim iskustvom. Sa duhovima i anđelima sada razgovaram već mnogo godina; nijedan se duh nije usudio, niti je ijedan anđeo želeo da mi bilo šta kaže, još manje da me pouči o bilo čemu iz Reči, ili o bilo kojem učenju iz Reči; ali sam Gospod me je učio i davao mi tumačenja, (Gospod) koji mi se otkrio i otada se neprestano pojavljivao, i sada se pojavljuje pred mojim očima kao Sunce u kome se nalazi On, na sličan način kao što se pojavljuje anđelima.

136. III. *Niko se ne popravlja pretnjama i kaznama, zato što one prisiljavaju.* Poznato je da spoljašnje ne može da prisili unutarnje, ali da unutarnje može da prisili spoljašnje; takođe i da unutarnje u tolikoj meri odbija prinudu od strane spoljašnjeg da se okreće na drugu stranu. Poznato je i to da spoljašnja zadovoljstva mame unutarnje da pristane i da voli; može se, takođe, znati da postoji prisiljeno unutarnje i slobodno unutarnje. Ali, iako su sve te stvari poznate, ipak je potrebno da se ilustruju; jer ima mnogo stvari koje kada se čuju, zato što su istinite odmah bivaju opažene kao takve, i stoga potvrđene; ali ukoliko nisu u isto vreme podržane objašnjenjima, one mogu argumentima pogrešnih zaključaka biti dovedene u sumnju; i na kraju mogu biti negirane. Stoga stvari koje su upravo spomenute kao poznate moraju ponovo da se razmotre i razborito dokažu. Prvo: *spoljašnje ne može da prisili unutarnje, ali unutarnje može da prisili spoljašnje.* Ko može da se prinudi da veruje i voli? Čovek ne može da se prisili da veruje u većoj meri nego što bi mogao da se prisili da misli da je neka stvar takva onda kada on ne misli da je takva; i čovek ne može da se prisili da voli u većoj meri nego što bi mogao da se prisili da hoće onda kada neće; osim toga, vera je od misli, a ljubav od volje. Ali unutarnje može da se prisili od strane spoljašnjeg da ne govori loše protiv zakona kraljevstva, moralnih normi života i svetinja crkve; u tolikoj meri unutarnje može da se prisili pretnjama i kaznama, i ono i biva prisiljeno, i treba to da bude. To unutarnje, međutim, nije ono pravo ljudsko unutarnje; već je to unutanje koje čovek ima zajedno sa zverima, koje takođe mogu biti prisiljene; ljudsko unutarnje ima svoje sedište na višem nivou od ovog životinjskog unutarnjeg. Ovde se misli na to ljudsko

unutarnje koje ne može biti prisiljeno. Drugo: *unutarnje u tolikoj meri odbija prinudu od strane spoljašnjeg da se okreće na drugu stranu.* To je zbog toga što unutarnje želi da bude u slobodi i slobodu voli; jer sloboda pripada čovekovoj životnoj ljubavi, kao što je u prethodnom pokazano. Iz tog razloga, kada sloboda oseti da je primorana, ona se povlači takoreći u sebe, okreće se na drugu stranu, i gleda na prisilu kao na neprijatelja; jer se ljubav koja čini čovekov život razljuti i utiče na čoveka da misli da on na taj način nije svoj, prema tome da ne živi sopstveni život. To što je čovekovo unutarnje takvo potiče od zakona Božanske Promisli Gospodnje da čovek treba da deluje iz slobode saglesno razumu. Iz ovoga je očigledno da je štetno pomoću pretnji i kazni prisiljavati ljude da se klanjaju Božanskom. Ali postoje oni koji se muče da bi se primorali na veru, i oni koji se ne muče. Oni koji se muče da bi se primorali na veru su mnogobrojni u okviru papinske jurisdikcije; ali to se dešava onima u čijem klanjanju nema ničega unutarnjeg nego je sve spoljašnje. Od onih koji se ne muče da bi se prisilili mnogobrojni pripadaju engleskoj naciji; i iz toga proizlazi da u njihovom klanjanju postoji unutarnje; a ono što je tu u spoljašnjem potiče od unutarnjeg. U duhovnom svetlu njihove unutarnjosti u pogledu vere izgledaju kao svetli oblaci; dok u svetlosti neba unutarnjosti prethodno spomenutih u pogledu vere izgledaju kao tamni oblaci. Obe te pojave dostupne su viđenju u duhovnom svetlu, i svako ko to želi videće ih kada nakon smrti dođe u taj svet. Osim toga prinudeno klanjanje zatvara zla, koja onda leže sakrivena poput vatre u drvetu pod pepelom, koja neprestano tinja i širi se sve dok ne izbije u plamenima; dok klanjanje koje nije prinudeno već spontano ne zatvara zla, pa su ona stoga poput vatre koja odjednom bukne i ugasi se. Iz ovoga je očigledno da unutarnje tako odbija prinudu da se okreće na drugu stranu. Unutarnje može da prisili spoljašnje zato što je unutarnje poput gospodara, a spoljašnje poput sluge. Treće: *spoljašnja zadovoljstva mame unutarnje da pristane, kao i da voli.* Postoje dve vrste zadovoljstava, zadovoljstva razumevanja i zadovoljstva volje; zadovoljstva razumevanja su takođe i zadovoljstva mudrosti; a zadovoljstva volje su takođe i zadovoljstva ljubavi; jer je mudrost od razumevanja, a ljubav je od volje. Sada, pošto zadovoljstva tela i njegovih čula, koja su spoljašnja zadovoljstva, deluju kao jedno sa unutarnjim zadovoljstvima koja pripadaju razumevanju i volji, ishodi da unutarnje, kao što toliko odbacuje prisilu spoljašnjeg da se okreće na drugu stranu, tako sa naklonošću gleda na zadovoljstvo u spoljašnjem, čak toliko da se okreće ka njemu; tako nastaje saglasnost na strani razumevanja, i ljubav na strani volje. Sva deca u duhovnom svetlu uvode se, od strane Gospoda, u anđeosku mudrost, i na taj način u nebesku ljubav, pomoću zadovoljstava i prijatnih stvari; najpre pomoću lepih stvari u njihovim domovima, i pomoću onoga što je prijatno u baštama; onda pomoću izlaganja duhovnih stvari, koja utiču na unutarnjosti njihovih umova putem uživanja; i kasnije pomoću istina mudrosti, i tako pomoću dobara ljubavi: otuda neprestano pomoću zadovoljstava

prema njihovom redosledu; najpre pomoću zadovoljstava ljubavi prema razumevanju i njegovoj mudrosti; a kasnije pomoću zadovoljstava ljubavi prema volji, koja postaje njihova životna ljubav pod čijim uticajem se sve ostale stvari koje su ušle pomoću zadovoljstva drže podređenim. To se odvija zbog toga što svaka stvar koja pripada razumevanju i volji mora da se oblikuje pomoću spoljašnjeg pre nego što se oblikuje pomoću unutarnjeg; jer svaka stvar koja pripada razumevanju i volji najpre se oblikuje pomoću onoga što ulazi putem telesnih čula, uglavnom putem vida i sluha; ali kada se prvobitno razumevanje i prvobitna volja oblikuju, onda se unutarnje čovekove misli prema njima odnosi kao prema spoljašnjem misli, pa se ili sjedini sa njima, ili se odvoji od njih; ono (unutarnje čovekove misli) se sjedinjuje sa njima ako donose zadovoljstvo, a odvaja se od njih ako to ne čine. Ali mora dobro da se zna da unutarnje razumevanja ne sjedinjuje sebe sa unutarnjim volje, već da unutarnje volje sjedinjuje sebe sa unutarnjim razumevanja, i čini da ta sjedinjenost bude recipročna; ali to se čini pomoću unutarnjeg volje, a ne ni najmanje, pomoću unutarnjeg razumevanja. Otuda dolazi to što čovek ne može da se popravi samo pomoću vere, već pomoću ljubavi prema volji, koja predstavlja veru za sebe. Četvrto: *postoji primorano unutarnje i slobodno unutarnje*. Primorano unutarnje postoji kod onih koji se samo spoljašnje klanjaju, a ne i unutarnje; jer je njihovo unutarnje da misle i hoće ono na šta je spoljašnje primorano. To su oni koji se klanjaju ljudima, živim i mrtvim, i koji otuda obožavaju idole, i veruju u čuda; u njima ne postoji drugo unutarnje osim onoga koje je u isto vreme spoljašnje. Ali kod onih koji se klanjaju unutarnje postoji unutarnje koje je prisiljeno; jedno (koje je prisiljeno) strahom, i drugo (koje je prisiljeno) ljubavlju. Unutarnje koje je primorano strahom nalazi se kod onih koji se klanjaju iz straha od mučenja pakla i njegovog ognja; ali to unutarnje nije unutarnje misli, o kome se prethodno govorilo, već je spoljašnje misli, koje se ovde naziva unutarnjošću zato što pripada misli. Unutarnje čovekove misli, o kome se prethodno govorilo, ne može se prisiliti nikakvim strahom; ali se može prisiliti ljubavlju i strahom od njenog gubitka. Strah Božiji u pravom smislu nije ništa drugo (nego to). Biti prisiljen ljubavlju i strahom od njenog gubitka jeste prisiliti sebe; a da prisiliti sebe nije u suprotnosti sa samovoljnošću i razboritošću videće se iz onoga što sledi.

137. Iz ovoga se može sagledati kakvoća prinuđenog klanjanja i klanjanja koje nije prinuđeno. Prinuđeno klanjanje je telesno, bez duha, nejasno i tužno; telesno zato što pripada telu a ne umu; bez duha jer u njemu nema života; nejasno jer u njemu nema razumevanja; i tužno jer u njemu nema nebeske radosti. Dok je klanjanje koje nije primorano, kada je istinsko, duhovno, živo, razumljivo a radosno; duhovno jer je u njemu duh Gospodnji; živo jer je u njemu život Gospodnji; razumljivo jer je u njemu mudrost Gospodnja; i radosno jer je nebo Gospodnje u njemu.

138. IV. *Niko ne biva popravljen u stanjima koja nisu razboritost i svojevolsnost.* U prethodnom je pokazano da se ništa ne pripaja čoveku osim onoga što on čini iz slobode saglasno razumu. To je zato što je sloboda od volje a razum od razumevanja; i kada čovek postupa iz slobode saglasno razumevanju, on tada postupa iz volje pomoću svog razumevanja; a bilo šta da se učini iz sjedinjenosti to dvoje biva pripojeno. Sada, pošto Gospod hoće da čovek bude popravljen i preporođen, kako bi mogao da ima večni život ili život u nebu; i pošto niko ne može da bude popravljen i preporođen ukoliko se dobro ne pripoji njegovoj volji, tako da bude kao njegovo sopstveno, i ukoliko se istina ne pripoji njegovom razumevanju, tako da, takođe, bude kao njegova sopstvena; i pošto ništa ne može da se pripoji bilo kome ukoliko nije učinjeno iz slobode volje saglasno razumu razumevanja, ishodi da niko ne biva popravljen u stanjima ne-slobode i ne-razboritosti. Takvih stanja ima mnogo, ali se ona uopšteno mogu odnositi na sledeće: stanja straha, nesreće, poremećenog uma [*animus*], telesne bolesti, neukosti i ograničenosti razumevanja. Ali reći ćemo ponešto o svakom stanju pojedinačno.

139. *Niko ne biva popravljen u stanju straha,* je strah oduzima slobodu i razum, ili svojevolsnost i razboritost; jer ljubav otvara unutarnjosti uma, dok ih strah zatvara; a kada su zatvorene, čovek razmišlja ali malo, i samo o onome što tada sebe predstavlja umu [*animus*] ili čulima. Tako je sa svim strahovima koji ovladaju umom [*animus*]. U prethodnom je pokazano da čovek ima unutarnje i spoljašnje svoje misli: strah ni na koji način ne može da ovlada unutarnjim čovekove misli; ono je uvek u slobodi, jer je u svojoj životnoj ljubavi; ali on može da ovlada spoljašnjim čovekove misli, i kada to učini tada se unutarne čovekove misli zatvori; a kada je ono zatvoreno, čovek više ne može da postupa iz slobode saglasno razumu, i otuda ne može biti popravljen. Strah koji ovladava spoljašnjim čovekove misli i zatvara unutarnje (misli) je uglavnom strah od gubitka časti i bogatstva; ali strah od građanskih kazni i od spoljašnjih crkvenih kazni ne zatvara unutarnje čovekove misli, jer ti zakoni samo određuju kazne za one koji govore i postupaju protiv građanskih interesa kraljevstva i duhovnih stvari crkve, a ne za one koji misle protiv njih. Strah od kazni pakla zaista ovladava spoljašnjim čovekove misli, ali samo za par trenutaka, sati ili dana; ono se ubrzo vraća u svoju slobodu koja dolazi od unutarnjeg misli, i koja zapravo potiče od duha i životne ljubavi, i naziva se mišlju srca. Ali strah od gubitka časti i bogatstva ovladava spoljašnjim čovekove misli; i kada to učini on onda zatvara unutarnje misli odozgo sprečavajući uticanje iz neba, i onemogućavajući da čovek bude popravljen. Razlog za to je taj što je životna ljubav svakog čoveka od rođenja ljubav prema sebi i svetu; a ljubav prema sebi čini jedno sa ljubavlju prema časti, a ljubav prema svetu čini jedno sa ljubavlju prema dobiti. Stoga kada čovek poseduje čast i bogatstvo, usled straha da ih ne izgubi on u sebi ojačava sredstva koja služe časti i dobitku; koja mogu da budu ili građanska ili crkvena i koja su, u oba slučaja, sredstva vlasti. Onaj koji još uvek ne poseduje čast i bogatstvo, čini slično ukoliko za njima teži;

BOŽANSKA PROMISAO

ali on to čini iz straha da na račun njih ne izgubi ugled. Rečeno je da taj strah ovladava spoljašnjim misli i zatvara unutarnje odozgo, sprečavajući uticaj neba; a za njega (unutarnje misli) se kaže da je zatvoreno kada potpuno čini jedno sa spoljašnjim, jer tada ono nije u sebi, već u spoljašnjem. Ali pošto su ljubavi ka sebi i svetu paklene ljubavi, i izvori svih zala, očigledno je kakvu kakvoću ima unutarnje misli samo po sebi kod onih kod kojih su to životne ljubavi, ili u kojima one vladaju; naime, da je ono (unutarnje misli tih ljudi) puno požuda zla svake vreste. To nije poznato onima koji se iz straha od gubitka dostojanstva i bogatstva, nalaze u snažnoj ubeđenosti u pogledu religije u kojoj se nalaze; posebno kod one religije koja obuhvata ideju da oni treba da budu obožavani kao božanstva, i u isto vreme kao Pluton u paklu. To za spasenje duša može da bude kao blago svetlo žara, a ipak potiče od ognja pakla. Pošto taj strah posebno oduzima sâmu razboritost i sâmu svojevolsnost, koje su po svom poreklu nebeske, očigledno je da to stoji na putu sprečavajući popravljjanje čoveka.

140. Niko ne biva popravljen u *stanju nesreće*, ako samo onda misli na Boga i moli za Njegovu pomoć, jer je to stanje prinude; stoga se on, kada dođe u stanje slobode, vraća u svoje prethodno stanje, u kome je malo razmišljao o Bogu ili nije razmišljao ni malo. Drukčije je sa onima koji su se u prethodnom stanju slobode plašili Boga. Pod strahom od Boga podrazumeva se strah od toga da se On ne uvredi; a vređati Njega znači grešiti; i to ne potiče od straha već od ljubavi; jer, zar se onaj koji voli drugoga ne boji da ga ne uvredi? I zar se ne boji utoliko više ukoliko više voli? Bez tog straha ljubav je bljutava i površna; (potičuća) samo od misli, a ne od volje. Pod stanjima nesreće podrazumevaju se stanja očajanja usled opasnosti, kao u bitkama, dvobojima, brodolomima, poplavama, požarima, pretećeg ili neočekivanog gubitka bogatstva, gubitka položaja i otuda počasti, i ostale slične stvari. Misli na Boga samo u tim prilikama, nije od Boga već od sebe; jer um tada kao da je zatvoren u telu, prema tome nije slobodan, i stoga nije u razboritosti, bez čega nema popravljjanja.

141. Niko ne biva popravljen u *stanju poremećenog uma* [*animus*] jer to oduzima razboritost i shodno tome slobodu postupanja u skladu sa razumom. Jer je razum bolestan, a ne zdrav; a zdrav razum je razborit, a bolestan nije. Takva poremećena stanja su melanholija, lažne i pogrešne savesti, halucinacije svih vrsta, patnje uma [*animus*] usled nesreća, anksioznosti i mentalne muke usled telesnih bolesti; takva stanja se ponekad smatraju iskušenjima, ali to nisu; jer istinska iskušenja imaju za predmet duhovne stvari, i u njima je um razborit; dok ova imaju za svoj predmet prirodne stvari, i u njima je um bolestan.

142. Niko ne biva popravljen u *stanju telesne bolesti* jer razum tada nije u slobodnom stanju; jer stanje uma zavisi od stanja tela. Kada je telo bolesno, bolestan je i um, usled povlačenja iz sveta, ako ne na drugi način; jer um povučen iz sveta zaista razmišlja o

BOŽANSKA PROMISAO

Bogu ali ne od Boga, jer nije u slobodi razuma. Čovek ima slobodu razuma iz toga što se nalazi u sredini između neba i sveta, i što može da misli iz neba i iz sveta, takođe i iz neba o svetu, i iz sveta o nebu. Stoga kada je čovek bolestan i misli o smrti i o stanju svoje duše nakon smrti, on tada nije u svetu, već je apstrahovan u duhu; a samo u takvom stanju niko ne može biti popravljen; ali može da se učvrsti, ukoliko je popravljen pre nego što ga je bolest oborila. Slično je sa onima koji se odreknu sveta i svake delatnosti u njemu, i predaju se samo mislima o Bogu, nebu i spasenju; ali o ovome više na drugom mestu. Stoga te osobe, ukoliko nisu popravljene pre svoje bolesti, nakon nje, ako umru, postaju onakve kakve su bile pre nego što su se razbolele. Stoga je uzaludno misliti da tokom bolesti bilo ko može da učini delo pokajanja ili da primi bilo kakvu veru; jer u tom pokajanju nema dela, a u toj veri nema dobrotvornosti; stoga i kod jednog i kod drugog sve potiče od usta, a ništa od srca.

143. Niko se ne popravlja u *stanju nepoznavanja*, jer se svekoliko popravljanje postiže pomoću istina i života koji je u saglasnosti sa njima; iz tog razloga oni koji ne poznaju istine ne mogu da se poprave; ali ukoliko žele istine usled naklonosti prema njima, oni nakon smrti u duhovnom svetu bivaju popravljeni.

144. Niti bilo ko može biti popravljen u *stanju ograničenosti razumevanja*. Jer oni (koji su u tom stanju) ne poznaju istine i shodno tome ne poznaju život; jer razumevanje mora da poučava o njima, a volja mora da ih izvršava; a kada volja čini ono o čemu razumevanje uči, tada život postaje saglasan istinama. Ali kada je razumevanje ograničeno, onda je i volja zatvorena; i iz slobode saglasno razumu ona čini samo zlo koje je potvrđeno razumevanjem, što je obmana. Religija poučava da pored glupavosti i slepa vera ograičava razumevanje; isto to čini i učenje o lažnom; jer kao što istine otvaraju razumevanje tako ga laži zatvaraju; one ga zatvaraju odozgo i otvaraju odozdo; a razumevanje koje je otvoreno samo ispod ne može da uvidi istine, već može samo da potvrdi šta god hoće, posebno laž. Razumevanje se takođe ogranočava pohlepama zla; sve dok je volja u njima ona utiče na razumevanje kako bi ih ono podržalo; i sve dok su pohlepe zla podržane, volja ne može biti u osećinjima dobra, i iz njih videti istine, i tako biti popravljena. Na primer: kod onoga ko se nalazi u pohlepi preljube, njegova volja, koja se nalazi u zadovoljstvu njegove ljubavi, deluje na razumevanje radi podržavanja pohlepe preljube; jer ona kaže: šta je to preljuba? Ima li ičega lošeg u njoj? Zar ona nije slična onome što se dešava između muža i žene? Zar se ne može potomstvo roditi iz preljube isto kao i iz braka? Zar ne može žena da bude sa više njih bez štete? Šta duhovno ima sa time? Tako razmišlja razumevanje koje je tada prostitutka volje, i koje je usled razvrata u volji postalo tako glupo da ne može da uvidi da je supružanska ljubav duhovna, (da je to) sama nebeska ljubav koja je odraz ljubavi Gospoda i crkve, iz koje je i izvedena; i da je prema tome ona sama po sebi sveta, da je sâma čednost, čistota i nevinost; i da ona čini da ljudi budu ljubavi koje su dobile formu, kao što supružnici

BOŽANSKA PROMISAO

mogu uzajamno da se vole iz najdubljeg, i da na taj način sebe formiraju u ljubavi; i da preljuba tu formu uništava, a time i odraz Gospoda; i da, što je strašno, preljubnik meša svoj život sa životom muža u ženi, jer se u semenu nalazi čovekov život. I pošto je ovo grešno stoga se pakao naziva preljubom, a nebo se, sa druge strane, naziva brakom. Osim toga ljubav prema preljubi povezana je sa najnižim paklom, dok je ljubav koja je istinski bračna povezana sa najunutarnjijim nebom; reproduktivni organi su, takođe, kod oba pola, saobrazni društvima najunutarnjijeg neba. Ove su stvari izložene kako bi se znalo kako je ograničeno razumevanje kada je volja u pohlepi zla; i da niko ne može biti popravljen u stanju ograničenosti razumevanja.

145. V. *Sebe prisiliti nije u suprotnosti sa razboritošću i svojevolsnošću.* Prethodno je pokazano da čovek ima unutarnje i spoljašnje svoje misli, i da se oni razlikuju kao prethodno i potonje, ili kao nadređeni i podređeni; i pošto su toliko različiti oni mogu da deluju odvojeno, i mogu da deluju združeno. Unutarnje i spoljašnje čovekove misli deluju odvojeno kada čovek iz spoljašnjeg svoje misli govori ili čini drukčije od onoga što unutarnje misli ili hoće; a združeno deluju onda kada on govori i čini ono što unutarnje misli i hoće; ovo potonje je uobičajeno kod iskrenih, a prethodno kod neiskrenih. Sada, pošto su unutarnje i spoljašnje uma toliko različiti, unutarnje može čak da se bori sa spoljašnjim, i da ga putem borbe primora na pristanak. Bitka se vodi onda kada čovek misli da su zla gresi i stoga hoće sa njima da prestane; jer kada sa njima prestane vrata bivaju otvorena; a kada su otvorena požude zla koje su zaposlele unutarnje njegove misli bivaju izbačene od strane Gospoda, i na njihovo mesto se zasađuju osećanja dobra; što se dešava u unutarnjem misli. Ali pošto zadovoljstva požuda zla koja opsedaju spoljašnje njegove misli ne mogu da se izbace u isto vreme, stoga se bitka vodi između unutarnjeg i spoljašnjeg misli. Unutarnje želi ta zadovoljstva da izbaciti zato što su to zadovoljstva zla i nisu u skladu sa osećanjima dobra u kojima se ono sada nalazi; i na mesto zadovoljstava zla ono želi da uvede zadovoljstva dobra koja su u skladu; zadovoljstva dobra su ono što se naziva dobrima ljubavi prema bližnjima. Iz te suprotnosti izbija bitka koja se, ako se razvije, naziva iskušenjem. Sada, pošto je čovek čovek usled unutarnjeg svoje misli, jer je ono sam duh čovekov, jasno je da čovek sebe prisiljava onda kada prisiljava spoljašnje svoje misli na pristanak, ili na to da primi zadovoljstva njegovih osećanja koja su dobra ljubavi prema bližnjemu. Očigledno je da ovo nije u suprotnosti sa razboritošću i svojevolsnošću već je sa njima saglasno, jer razboritost prouzrokuje tu bitku, a svojevolsnost je produžava. I sama svojevolsnost, zajedno sa razboritošću, obitava u unutarnjem čoveku, i odatle u spoljašnjem. Stoga kada unutarnje pobjedi, što se dešava kada unutarnje prisili spoljašnje na pristanak i saglasnost, tada Gospod čoveku daje sâmu svojevolsnost i sâmu razboritost; jer tada Gospod čoveka odvaja od unutarnje slobode, koja je sama po sebi ropstvo, i stavlja ga u nebesku slobodu, koja je sama po sebi prava sloboda, i on ulazi u bratstvo sa anđelima. Da su oni koji su u

BOŽANSKA PROMISA O

gresima robovi, i da Gospod čini slobodnima one koji putem Reči primaju od Njega istinu, On uči kod Jovana (VIII, 31-36)

146. Ovo se može ilustrovati primerom čoveka koji je osetio zadovoljstvo u prevari i tajnoj krađi, a sada uviđa i unutarnje priznaje da su to gresi, i stoga želi da sa njima prestane. Onda kada prestaje izbija bitka između unutarnjeg čoveka i spoljašnjeg. Unutarnji čovek je u osećanju iskrenosti, ali spoljašnji još uvek nalazi zadovoljstvo u varanju; to zadovoljstvo, zato što je potpuno suprotno zadovoljstvu iskrenosti, ne uzmiče ukoliko nije prisiljeno; a ne može se prisiliti drukčije osim borbom; i tada, kada je izvojevana pobeda, u spoljašnjeg čoveka ulazi zadovoljstvo ljubavi prema onome što je iskreno, što je dobrotvorstvo; nakon toga zadovoljstvo u prevari njemu postepeno postaje neprijatno. Tako je sa svim drugim gresima, kao sa preljubom i kurvarstvom, osvetom i mržnjom, huljenjem i laganjem. Ali najteža od svih borbi je ona sa ljubavlju prema vlasti koja potiče od ljubavi prema sebi; i ko nju obuzda taj lako obuzda sve druge ljubavi prema zlu, jer je ona vodeća.

147. Ukratko ćemo navesti i kako Gospod isteruje požude zla koje unutarnji čovek ima od rođenja, i na njihovo mesto stavlja osećanja dobra, onda kada čovek kao od sebe ukloni zla kao grehe. Prethodno je pokazano da čovek ima prirodni um, duhovni um, i nebeski um; i da je on samo u prirodnom umu sve dok je u požudama zla i njihovim zadovoljstvima; i da je sve dotle duhovni um zatvoren; ali čim čovek nakon samorazmatranja prizna zla kao grehe protiv Boga, jer su ona suprotna Božanskim zapovestima, i stoga želi sa njima da prestane, Gospod otvara duhovni um, i ulazi u prirodni pomoću osećanja dobra i istine; i On ulazi u razboritost, i iz nje dovodi u red one stvari koje su, niže u prirodnom, suprotne redu. To je ono što čoveku izgleda kao bitka; a kod onih koji su se mnogo odali zadovoljstvima zla, kao iskušenje; jer iz toga ishodi mučenje uma [*animus*] kada se red u njegovim mislima izokreće. Sada, pošto se bitka vodi protiv stvari koje se nalaze u samom čoveku, i koje on oseća kao sopstvene, i pošto niko ne može da se bori protiv sebe osim iz dublje unutarnjeg nivoa sebe i iz slobode koja se na tom nivou nalazi, ishodi da se tada unutarnji čovek bori protiv spoljašnjeg, i da to čini iz slobode, kao i da prisiljava spoljašnje na poslušnost; tada je to prisiljavanje sebe. Očigledno je da to nije u suprotnosti sa svojevolsjnošću i razboritošću već da je sa njima saglasno.

148. Osim toga svaki čovek želi da bude slobodan, i da od sebe otkloni ne ono što je slobodno već ono što je ropsko. Svaki dečak koji je ispod učitelja želi da bude sopstveni gospodar i na taj način slobodan; slično je i sa svakim slugom koji je ispod svog gospodara, i sa svakom sluškinjom koja je ispod svoje gospodarice; svaka devica želi da napusti dom svoga oca i da se uda, kako bi u sopstvenoj kući mogla slobodno da postupa; svaki mladić koji želi da radi, ili da se bavi poslovanjem, ili da

BOŽANSKA PROMISA O

izvršava dužnosti bilo koje kancelarije, dok je kontrolisan od strane ostalih želi da se oslobodi, kako bi raspolagao samim sobom. Sebe prisiljavaju svi oni koji svojevolumno služe radi slobode; i kada sebe prisiljavaju, oni postupaju iz slobode saglasno razumu, ali iz jedne unutarnje slobode, iz koje se na spoljašnju slobodu gleda kao na ropstvo. Ovo je predočeno kao dokaz da prisiliti sebe nije u suprotnosti sa razboritošću i svojevolumnošću.

149. Prvi razlog zbog koga čovek ne želi na sličan način da izađe iz duhovnog ropstva u duhovnu slobodu, je taj što on ne zna šta je duhovno ropstvo, a šta je duhovna sloboda; on ne zna istine koje o tome uče; a bez istina se veruje da je duhovno ropstvo sloboda, a duhovna sloboda ropstvo. Drugi razlog je taj što je religija Hrišćanskog Sveta zatvorila razumevanje, a sama vera ga je zapečatila; jer svaka od njih je poput gvođenog zida oko sebe postavila dogmu da su teološka pitanja transcendentna i da im stoga ne treba prilaziti putem bilo kakve razboritosti, te da su religija i vera za slepe, a ne za one koji vide; na taj način su stvari koje objašnjavaju šta je duhovna sloboda ostale prikrivene. Treći razlog je taj što samo nekolicina ispituje sebe i vidi svoje grehe; a onaj ko ih ne vidi i ne prestane sa njima nalazi se u njihovoj slobodi, koja je paklena sloboda, sama po sebi ropstvo; a odatle videti nebesku slobodu bilo bi kao videti dan u mrklom mraku, i kao videti ispod tamnog oblaka ono što potiče od sunca iznad. Zbog toga se ne zna šta je nebeska sloboda, i da je razlika između nje i paklene slobode kao razlika između onoga što je živo i onoga što je mrtvo.

150. VI. *Spoljašnji čovek mora biti popravljen posredstvom unutarnjeg, a ne obrnuto.* Pod unutarnjim i spoljašnjim čovekom se podrazumeva isto što i pod unutarnjim i spoljašnjim misli, o čemu se u prethodnom često govorilo. Da se spoljašnje popravlja pomoću unutarnjeg stoga je što unutarnje utiče u spoljašnje, a ne obrnuto. Da postoji uticaj duhovnog u prirodno, a ne obrnuto, poznato je u učenom svetu; a da unutarnji čovek mora najpre da se očisti i obnovi, pa onda spoljašnji poznato je u crkvi; to je poznato zato što Gospod o tome uči i razum tako nalaže. Gospod o tome uči kroz ove reči: *Teško vama licemjeri što čistite spolja čašu i zdjelu a iznutra su pune grabeža i nepravde. Fariseju slijepi! Očisti najprije iznutra čašu i zdjelu da budu i spolja čiste* (Mat. XXIII, 25, 26). Da razum tako nalaže obilato je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI. Jer ono o čemu Gospod uči, On i omogućava čoveku da shvati pomoću razuma, i to na dva načina: kod jednog, čovek u sebi uvidi da je stvar takva čim je čuje; kod drugog on je razume pomoću objašnjenja. Da vidi u sebi to je u njegovom unutarnjem čoveku, a da razume pomoću objašnjenja, to je u spoljašnjem čoveku. Ko u sebi ne vidi, kada mu se izloži, da najpre mora da se pročisti unutarnji čovek, pa spoljašnji pomoću njega? Ali onaj ko o ovome ne primi opštu predstavu iz neba, može da luta kada konsultuje spoljašnje svoje misli; samo iz njega niko ne vidi drukčije nego da spoljašnja dela dobrotvorstva i pobožnosti spasavaju, bez unutarnjih.

BOŽANSKA PROMISAO

Tako je i kod drugih stvari; kao da se vid i sluh ulivaju u misao, a miris i ukus u opažanje, prema tome spoljašnje u unutarnje, iako je međutim obrnuto slučaj. To što stvari koje se vide i čuju izgledaju kao da se ulivaju u misao je pogreška; jer u očima razumevanje vidi, a u uhu ono čuje, a ne obrnuto. Tako je i kod svih drugih stvari.

151. Ali ovde će nešto biti rečeno o sredstvima pomoću kojih unutarnji čovek biva popravljen, i posredstvom njega spoljašnji. Unutarnji čovek se ne popravlja samo pomoću znanja, razumejvanja i posedovanja mudrosti; shodno tome ne samo putem mišljenja; već putem htenja onoga što znanje, razumevanje i mudrost uče. Kada čovek zna, razume i ima mudrost da vidi da postoji nebo i pakao, i da su sva zla od pakla, a sva dobra od neba, ako tada on ne želi zlo zato što je ono od pakla, već želi dobro zato što je ono od neba, on se nalazi na prvom koraku popravljanja, i na izlazu iz pakla i ulazu u nebo. Kada nastavi dalje i želi da prestane sa zlima, on se nalazi na drugom koraku popravljanja, i tada je izvan pakla ali još uvek nije u nebu; koje on vidi iznad sebe. Ovo unutarnje mora postojati kako bi čovek mogao da bude popravljen; ali čovek se ne popravlja ukoliko i spoljašnje i unutarnje nisu popravljeni. Spoljašnje se popravlja posredstvom unutarnjeg onda kada spoljašnje prestane sa zlima koje unutarnje ne želi jer su od pakla, i još više kada ih se, iz tog razloga, klanja i bori se protiv njih. Stoga je unutarnje da se hoće a spoljašnje da se čini; jer ukoliko neko ne čini ono što hoće, onda tu postoji izvesna nevoljnost, i na kraju ispada da on to neće. Iz ovih nekoliko tvrdnji može da se vidi kako spoljašnji čovek biva popravljen posredstvom unutarnjeg; to je i značenje Gospodovih reči upućenih Petru: *Isus mu odgovori: ako te ne operem nemaš dijela sa mnom. Reče mu Simon Petar: Gospode! ne samo noge moje, nego i ruke i glavu. Isus mu reče: opranome ne treba do samo noge oprati, jer je sav čist* (Jovan XIII, 8, 9, 10). Pod pranjem se podrazumeva duhovno pranje, koje je očišćenje od zala; pod pranjem glave i ruku se misli na čišćenje unutarnjeg čoveka; a pod pranjem nogu na čišćenje spoljašnjeg čoveka. Da kada je unutarnji čovek očišćen, spoljašnji mora da bude očišćen, misli se pod ovim: *opranome ne treba do samo noge oprati.*^N Da je svako pročišćenje od zala od Gospoda misli se pod ovim: *ako te ne operem nemaš djela sa mnom.* Da pranje kod Jevreja predstavlja očišćenje od zala, i da se to podrazumeva u Reči pod pranjem, i da se pod pranjem stopala podrazumeva očišćenje prirodnog ili spoljašnjeg čoveka pokazano je na mnogo mesta u delu ARCANA COELESTIA.

152. Pošto čovek ima unutarnje i spoljašnje i pošto oba moraju da se poprave kako bi čovek mogao biti popravljen; i pošto niko ne može biti popravljen ukoliko ne ispita sebe, ne uvidi i prizna svoja zla i nakon toga prestane sa njima; ishodi da ne samo da spoljašnje mora da se ispita, nego i unutarnje. Ako se ispita samo spoljašnje, čovek vidi samo ono što je zapravo uradio, kao da nije počinio ubistvo, niti preljubu, niti krađu, niti je lažno

^N Rekla bih da je ovde greška, kod Svedenborga ili u prevodu na engleski.

BOŽANSKA PROMISAO

svedočio; i tako dalje. On prema tome ispituje zla svoga tela, a ne zla svoje duše; pa ipak, zla duše moraju da se ispituju kako bi bilo ko mogao da se poravi; jer nakon smrti čovek živi kao duh, i sva zla koja se nalaze u duhu ostaju; a duh se ne ispituje ni na koji drugi način osim pomoću toga što čovek obraća pažnju na svoje misli, posebno na svoje namere, jer su namere misli potičuće od volje; tu se nalaze zla u svom zametku i korenu, to jest, u požudama i njihovim zadovoljstvima; i ukoliko se ona ne uvide i ne priznaju čovek je još uvek u zlima, iako ih nije počinio u spoljašnjostima. Da misliti iz namere jeste hteti i činiti, očigledno je iz reči Gospodnjih: *Svaki koji pogleda na ženu sa željom, već je učinio preljubu u srcu svojemu* (Mat. V, 28). Takvo je ispitivanje unutarnjeg čoveka, saglasno kome je spoljašnji čovek u suštini ispitan.

153. Često sam se čudio da iako ceo Hrišćanski Svet priznaje da se treba kloniti zala kao grehova, i da u suprotnom ona nisu oproštena, te da ako gresi nisu oprošteni nema spasenja, ipak teško da jedan u hiljadu to razume. U duhovnom svetu je u vezi te stvari izvršeno ispitivanje i otkriveno je da je tako. Jer svako u Hrišćanskom Svetu to priznaje na osnovu obraćanja koja se čitaju pred onima koji pristupaju Svetoj Pričesti, jer u njima je to otvoreno rečeno; pa ipak, kada ih pitaju da li to znaju, oni odgovore da ne znaju, i da to nikada nisu znali. Razlog je taj što o tome nisu razmišljali, i što je veliki broj razmišljao samo o veri i o spasenju jedino pomoću nje. Takođe sam se čudio da sama vera u tolikoj meri zatvara oči da kada oni koji su se u njoj utvrdili čitaju Reč, ne vide ništa što je u njoj rečeno o ljubavi, dobrotvorstvu i delima. Oni kao da su verom zamazali sve stvari Reči, kao što neko mastilom zamaže ono što je napisao, usled čega ništa ispod ne može da se vidi; a ako se išta pojavi, to biva apsorbovano takvom verom, i za to se kaže da je vera.

**ZAKON JE BOŽANSKE PROMISLI DA ČOVEK TREBA DA BUDE VOĐEN I
UČEN OD STRANE GOSPODA IZ NEBA PUTEM REČI, I UČENJA I
PROPOVEDANJA IZ NJE, A DA U SVEKOLIKOJ POJAVNOSTI IZGLEDA DA
TO ČINI SAM OD SEBE**

154. Da čovek sam sebe vodi i poučava to je u saglasnosti sa prividom; a sa isinom je u saglasnosti da je čovek vođen i poučavan samo od strane Gospoda. Oni koji u sebi podržavaju privid i u isto vreme ne podržavaju istinu, ne mogu iz sebe da uklone zla kao grehe; dok oni koji u sebi u isto vreme potvrđuju privid i istinu, mogu; jer zla kao grehe prividno uklanja čovek, a istinski Gospod. Potonji mogu biti popravljeni: prethodni ne mogu. Oni koji u sebi potvrđuju privid, a u isto vreme ne potvrđuju istinu, u unutarnjosti su idolopklonici, jer se klanjaju sebi i svetu; ako nemaju veru oni postaju obožavaoci prirode i prema tome ateisti; ukoliko imaju veru oni postaju obožavaoci ljudi i u isto vreme slika. To su oni koji se u prvoj zapovesti Dekaloga danas podrazumevaju pod onima koji imaju druge bogove. Dok oni koji u sebi potvrđuju privid, i u isto vreme istinu, postaju poštovaoci Gospoda; jer njih Gospod izdiže iz njihovog propriuma, koji se nalazi u prividu, i dovodi ih u svetlost, u kojoj se nalazi istina i koja je istina; i On im omogućava da unutarnje uvide da oni ne vode i ne uče sami sebe, već da ih vodi i uči Gospod. Ono što je razborito i u jednom i u drugom slučaju mnogima može da izgleda slično; ali je različito. Razborito onih koji su u prividu i u isto vreme u istini je duhovno razborito; dok je razborito onih koji su u prividu i u isto vreme nisu u istini prirodno razborito; ovo potonje razborito može da se uporedi sa izgledom bašte u svetlosti zime, dok duhovno razborito može da se uporedi sa izgledom bašte u svetlosti proleća. Ali o tim temama ćemo govoriti više sledećim redosledom: I. Čoveka vodi i poučava samo Gospod. II. Čoveka vodi i poučava Gospod putem anđeoskog neba i iz njega. III. Gospod čoveka vodi uticajem, a poučava ga ilustrovanjem. IV. Gospod čoveka uči kroz Reč, i učenje i propovedanje iz nje, prema tome neposredno Sobom. V. U svekolikoj pojavnosti spoljašnosti čovek je vođen i poučavan od strane Gospoda (na takav način da to izgleda kao od sebe.

155. I. *Čoveka vodi i poučava samo Gospod.* Ovo kao univerzalna posledica proizlazi iz svih stvari koje su pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; kako iz onih koje su tamo dokazane o Božanskoj Ljubavi Gospodnjoj i Njegovoj Božanskoj Mudrosti u Prvom delu, tako i iz onih o Suncu duhovnog sveta i suncu prirodnog sveta u Drugom delu; takođe (i iz stvari) o stepenima u Tećem delu; i o stvaranju univerzuma u Četvrtom delu; i, takođe, o stvaranju čoveka u Petom delu.

BOŽANSKA PROMISA O

156. Da čoveka vodi i poučava samo Gospod, znači da on živi jedino od Gospoda; jer je njegova životna volja vođena, a njegovo životno razumevanje poučavano. Ali to je suprotno onome kako stvari izgledaju; jer čoveku izgleda da on živi od sebe, a istina je ipak da on živi od Gospoda, a ne od sebe. Sada, pošto čoveku, sve dok je u svetu, ne može putem čula da se dâ opažanje da on živi samo od Gospoda - jer mu se privid da živi od sebe ne oduzima zato što bez njega čovek ne bi bio čovek – stoga se to mora učiniti jasnim pomoću objašnjenja, što se kasnije potvrđuje iskustvom i konačno Rečju.

157. Da čovek živi samo od Gospoda, a ne od sebe, dokazuje se pomoću sledećih objašnjenja: postoji jedna jedina suština, jedan jedini sadržaj i jedna jedina forma, od kojih potiču sve suštine, sadržaji i forme koji su stvoreni. Ta jedna jedina suština, sadržaj i forma jeste Božanska Ljubav i Božanska Mudrost, od koje potiču sve stvari koje su povezane sa ljubavlju i mudročću kod čoveka. Sve stvari su povezane i sa sâmim Dobrom i sâmom Istinom: a Dobro i Istina su život, od koga potiče život svih stvari, i od koga potiču sve stvari života. Osim toga to Jedno Jedino i Sâmo je Sveprisutno, Sveznajuće i Svemoguće. I to Jedno Jedino i Sâmo je Gospod iz večnosti ili Jehova. Prvo: *postoji jedna jedina suština, jedan jedini sadržaj i jedna jedina forma, od kojih potiču sve suštine, sadržaji i forme koji su stvoreni.* To je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; u Drugom delu tog rada pokazano je da je Sunce anđeoskog neba, koje je od Gospoda i u kome je Gospod, taj jedan jedini sadržaj i forma od koje su sve stvari koje su stvorene, i da ništa ne postoji niti može postojati što nije od tog Sunca. Da su sve stvari nastale od njega putem izvođenja saglasno stepenima pokazano je u Tećem delu. Ko putem razuma ne opaža i ne priznaje da postoji jedna jedina suština od koje je sva suština, ili jedno jedino Suštastvo (Esse) od koga je svo suštastvo? Šta može da postoji bez suštastva (esse)? I šta je Suštastvo (Esse) od koga je svo suštastvo (esse) osim sâmog Suštastva (Esse)? A to što je sâmo Suštastvo je i jedno jedino Suštastvo i Suštastvo samo po sebi. Pošto je tako, i pošto to svako opaža i priznaje na osnovu razuma, ili, ako ne, onda svako može da opazi i prizna, šta drugo ishodi nego da je to Suštastvo, koje je sâmo Božansko, koje je Jehova, Sve svih stvari koje jesu i postoje? Isto je ako se kaže da postoji jedan jedini sadržaj od koga potiču sve stvari; i pošto sadržaj bez forme nije ništa, ishodi da postoji i jedna jedina forma od koje su sve stvari. Da je Sunce anđeoskog neba taj jedan jedini sadržaj i jedna jedina forma, i na koji način se ta suština, sadržina i forma dalje menjaju u stvarima koje su stvorene, pokazano je u gore navedenoj raspravi. Drugo: *ta jedna jedina suština, sadržaj i forma jeste Božanska Ljubav i Božanska Mudrost, od koje potiču sve stvari koje su povezane sa ljubavlju i mudročću kod čoveka.* Ovo je takođe u potpunosti pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I BOŽANSKOJ MUDROSTI. Kod čoveka su sve stvari koje odaju utisak da žive, povezane sa ljubavlju i razumevanjem u njemu; i da ovo dvoje sačinjava čovekov život svako opaža i priznaje na osnovu razuma. Šta drugo čujemo osim: »Hoću to« ili »Ovako ja razumem« ili »Volim to« ili »Ovako ja mislim«? A pošto čovek hoće ono što voli i

BOŽANSKA PROMISAO

misli ono što razume, stoga su sve stvari volje povezane sa ljubavlju, a sve stvari razumevanja sa mudrošću. I pošto te dve stvari ne mogu ni u kome da postoje od njega samog, već od Njega koji je sâma Ljubav i sâma Mudrost, ishodi da je to od Gospoda iz večnosti, ili Jehove; kada to ne bi bilo iz tog izvora, čovek bi bio sâma ljubav i sâma mudrost, stoga Bog iz večnosti; na samu tu pomiso ljudski um se zgrozi. Može li bilo šta da postoji osim iz onoga što mu je prethodilo? I može li to prethodno da postoji osim iz onoga što mu je takođe prethodilo? I prema tome, na kraju – osim od Prvog koje je Samo po Sebi? Treće: *na sličan način su sve stvari povezane sa sâmim Dobrom i sâmom Istinom*. Svako ko ima razum opaža i priznaje da je Bog sâmo Dobro i sâma Istina i, dalje, da su svo dobro i istina od Njega; i da stoga svo dobro i istina ne mogu da potiču ni iz jednog drugog izvora osim od sâmog Dobra i sâme Istine. Svaki razborit čovek te stvari potvrđuje čim ih čuje. Stoga kada se kaže da je sve što pripada volji i razumevanju, ili sve što pripada ljubavi i mudrosti, ili sve što pripada osećanju i misli kod čoveka koji je vođen od strane Gospoda, povezano sa dobrom i istinom, ishodi da sve stvari koje taj čovek hoće i razume, ili koje voli i u kojima je mudar, ili koje ga pogađaju i o kojima razmišlja, jesu od Gospoda. Otuda svako u crkvi zna da svo dobro i sva istina u čoveku nisu dobro i istina sami po sebi, već su to samo dobro i istina koji su od Gospoda. Pošto su ove stvari istinite, ishodi da sve što takav čovek hoće i misli potiče od Gospoda. Iz onoga što sledi videće se da je i svaki zao čovek sposovan da hoće i misli iz tog istog izvora. Četvrto: *Oni su život, od koga potiče život svih stvari i sve stvari života*. To je pokazano na mnogim mestima u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I BOŽANSKOJ MUDROSTI. Ljudski razum, pre svega sluh, takođe prihvata i priznaje da je sav čovekov život od njegove volje i razumevanja, jer ukoliko mu se volja i razumevanje oduzmu on ne živi; ili, što je isto, da je sav čovekov život od njegove ljubavi i misli, jer ako mu se ljubav i misao oduzmu on ne živi. Dalje, pošto sve što je od volje i razumevanja, ili sve što je od ljubavi i misli u čoveku, potiče od Gospoda, kao što je već rečeno, ishodi da je sve što pripada životu od Njega. Peto: *to jedno Jedino i Sâmo je sveprisutno, sveznajuće i svemoguće*. Ovo takođe svaki hrišćanin priznaje na osnovu svog učenja, i svaki nejevrejtin na osnovu svoje religije. I zato svako, ma gde da je, misli za Boga da je tamo gde je i on, i moli mu se kao prisutnom. I pošto svako tako misli i tako se moli, ishodi da niko ne može da misli drukčije osim da je Bog svuda, stoga da je sveprisutan; na sličan način (se misli) da je On sveznajući i svemogući. Iz tog razloga svako ko se u svom srcu moli Bogu, moli ga da ga vodi, jer On to može da čini; na taj način tada svako priznaje da je Božansko sveprisutno, sveznajuće i svemoguće. On to tada priznaje jer okreće svoje lice ka Gospodu, i ta se istina tada uliva iz Nega. Šesto: *to Jedno Jedino i Sâmo je Gospod iz večnosti, ili Jehova*. U UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU, pokazano je da je Bog Jedan u suštini i u ličnosti, i da je taj Bog Gospod; i da je Sâmo Božansko, koje se naziva Ocem Jehovom, Gospod iz večnosti; da je Božansko Ljudsko Sin začet od njegovog Božanskog iz večnosti, i rođen u svetlu; i da je proističuće Božansko Duh Sveti. Kazali smo Sâmo ili Jedno Jedino zbog toga što je prethodno rečeno da je Gospod iz

BOŽANSKA PROMISAO

večnosti, ili Jehova sâm život, jer je On sâma Ljubav i sâma Mudrost, ili sâmo Dobro i sâma Istina, iz kojih su sve stvari. Da je Gospod stvorio sve stvari iz Sebe, a ne ni iz čega, može da se vidi u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I BOŽANSKOJ MUDROSTI. Na osnovu ovih stvari, istina da je čovek vođen i poučavan samo od Gospoda, potvrđena je objašnjenjima.

158. Ista ta istina anđelima se potvrđuje ne samo razumom već i živim opažanjem; posebno anđelima trećeg neba; ti anđeli primaju uticaj Božanske Ljubavi i Bužanske Mudrosti od Gospoda; i pošto to primaju, a na osnovu svoje mudrosti znaju da je to život, oni stoga kažu da žive od Gospoda, a ne od sebe; i ne samo da to kažu, već i vole i žele da tako bude. Pa ipak, po svemu onome kako stvari izgledaju oni kao da žive od sebe; ne, zapravo kod njih se još više čini da je tako, nego kod drugih anđela; jer, kao što je u prethodnom pokazano: *što je neko prisnije sjedinjen sa Gospodom, to sebi jasnije izgleda kao da je sopstveni, i to jasnije uočava da je Gospodnji*. I meni je dato da budem u sličnom opažanju, i u isto vreme u spoljašnjem izgledu, sada već mnogo godina. Iz čega sam se potpuno uverio da ništa što hoću i mislim ne potiče od mene, ali izgleda kao da je od mene; a dato mi je i da to hoću i volim. Ova istina može se potvrditi na osnovu mnogih drugih stvari iz duhovnog sveta; ali ove dve su za sada dovoljne.

159. Da samo Gospod ima život jasno je na osnovu ovih odlomaka iz Rači: *Ja sam vaskrsenje i život: koji vjeruje mene ako i umre življeće* (Jovan XI, 25). *Ja sam put i istina i život* (Jovan XIV, 6). *Bog bješe riječ. U njoj bješe život, i život bješe vidjelo ljudima* (Jovan I, 1, 4). Reč je ovde Gospod. *Kako što otac ima život u sebi, tado daje i sinu da ima život u sebi* (Jovan V, 26). Da čoveka vodi i poučava samo Gospod jasno je na osnovu ovih odlomaka: *Bez mene ne možete činiti ništa* (Jovan XV, 5). *Ne može čovjek ništa primati ako mu ne bude dano s neba* (Jovan III, 27). *Čovjek ne može ni dlake jedne bijele ili crne učiniti* (Mat. V, 36); pod dlakom se u Reči podrazumeva najmanja od svih stvari.

160. Da je i život zlih istoga porekla biće napred pokazano u posebnom članku. Ovde će to biti samo ilustrovano pomoću poređenja. Od sunca sveta dolazi i toplota i svetlost; i oni se prosipaju podjednako na drveće koje rađa loš rod i na drveće koje rađa dobar rod; i oni oživljavaju i rastu podjednako. Razlika potiče od formi u koje se ta toplota uliva, ne od toplote same po sebi. Isto je sa svetlošću; ona se razliva u boje zavisno od formi na koje pada; postoje lepe i prijatne boje, i postoje ružne i tužne boje; a svetlost je ipak ista. Isto je sa uticajem duhovne toplote koja je sama po sebi Ljubav, i duhovne svetlosti koja je sama po sebi Mudrost, koje se šire iz Sunca duhovnog sveta. Razliku čine forme u koje se ulivaju, a ne ta toplina koja je ljubav i ta svetlost koja je mudrost same po sebi. Forme u koje se ulivaju su ljudski umovi. Na osnovu ovoga je sada jasno da čoveka vodi i poučava samo Gospod.

BOŽANSKA PROMISAO

161. Šta je život životinja pokazano je u prethodnom; naime, da je to život samo prirodnog osećanja i sa njime povezanog znanja, i da je to posredan život, saobrazno životu onih koji su u duhovnom svetu.

162. II. *Čovek je vođen i poučavan samo od strane Gospoda kroz anđeosko nebo i iz njega.* Rečeno je da je čovek vođen od strane Gospoda kroz anđeosko nebo i iz njega; ali da je vođen kroz anđeosko nebo saglasno je spoljašnjem izgledu; dok je saglasno istini da je vođen iz njega. Čini se da je to kroz anđeosko nebo zato što se Gospod pojavljuje iznad tog neba kao Sunce; istina je da je to iz tog neba zato što je Gospod u njemu, kao što je duša u čoveku. Jer je Gospod sveprisutan i nije u prostoru kao što je u prethodnom pokazano; iz tog razloga razdaljina je spoljašnji privid saglasan sjedinjenosti s Njim; a sjedinjenost je saglasna primanju ljubavi i mudrosti od Njega. I zato što niko ne može biti sjedinjen s Gospodom kao što je On u samom Sebi (sjedinjen), stoga se On anđelima pojavljuje na rastojanju kao Sunce; ali On je ipak u celom anđeoskom nebu, kao što je duša u čoveku; i na sličan način u svakom društvu neba, kao i u svakom tamošnjem anđelu; jer čovekova duša nije samo duša celine već i svakog dela. Ali pošto prema onome kako stvari izgledaju Gospod vlada svekolikim nebom i kroz njega svetom iz Sunca koje je od Njega i u kome je On [u vezi tog Sunca pogledajte raspravu o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, Drugi deo]; i pošto je za svakog čoveka dopustivo da govori na osnovu spoljašnjeg izgleda, i pošto on drukčije i ne može da čini, stoga je, takođe, za svakoga ko nije u samoj mudrosti dopustivo da misli da Gospod vlada svim stvarima i svakom stvari iz Svog Sunca; kao i da On vlada svetom kroz anđeosko nebo. I anđeli nižih nebesa misle na osnovu takvog spoljašnjeg privida; dok anđeli viših nebesa govore, zapravo, iz spoljašnjeg privida, ali misle iz istine, a istina je da Gospod vlada univerzumom iz anđeoskog neba, to jest, iz Sebe. Da prostodušni i mudri govore isto ali ne misle isto može da se ilustruje pomoću sunca sveta. O njemu svi govore saglasno spoljašnjem prividu da ono izlazi i zalazi; ali mudri, iako govore to isto, ipak misle da ono stoji i ne pomera se, što je i istina, dok je ono drugo spoljašnji privid. Isto to može da se ilustruje pomoću spoljašnjih privida u duhovnom svetu; jer se prostori i udaljenosti u njemu pojavljuju isto kao u prirodnom svetu; ali oni su ipak spoljašnji prividi saglasni različitosti osećanja i otuda misli. Slično je sa spoljašnjim prividom Gospoda u Njegovom Suncu.

163. Kako Gospod vodi i poučava svakog čoveka iz anđeoskog neba biće izloženo u nekoliko reči. U raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, u prethodno rečenom sadašnje rasprave o BOŽANSKOJ PROMISLI, kao i u radu o NEBU I PAKLU, koji je objavljen 1758. godine u Londonu, na osnovu stvari koje sam video i čuo obznanjeno je da se sveopšte anđeosko nebo pojavljuje pred Gospodom kao jedan čovek, a isto tako i svako nebesko društvo; i da odatle potiče to što je svaki anđeo i duh u

BOŽANSKA PROMISAO

savršenom obliku čovek. U gore navedenim raspravama takođe je pokazano da nebo nije nebo usled propriuma anđela, već usled primanja Božanske Ljubavi i Božanske Mudrosti Gospoda od strane anđela. Iz čega može da bude očigledno da Gospod vlada sveopštim nebom kao jednim čovekom; i da to nebo, zato što je samo po sebi jedan čovek, jeste sami odraz i slika Gospodnja; i da Sam Gospod vlada tim nebom kao što duša vlada telom. I pošto svekolikim ljudskim rodnom vlada Gospod, njime se ne vlada kroz nebo već iz neba putem Gospoda; shodno tome iz Njega, jer je, kao što je rečeno, On nebo.

164. Ali pošto je u pitanju tajna anđeoske mudrosti, to može da razume samo onaj čovek čiji je duhovni um otvoren; jer je on, zahvaljujući sjedinjenosti sa Gospodom, anđeo; takav čovek, na osnovu onoga što je (u prethodnom) pretpostavljeno, može da razume ovo što će sada uslediti: 1. Svi ljudi i svi anđeli nalaze se u Gospodu i Gospod u njima, saglasno sjedinjenosti sa Njim, ili, što je isto, saglasno primanju ljubavi i mudrosti od Njega. 2. Svako od njih ima svoje dodeljeno mesto u Gospodu, stoga u nebu, saglasno kvalitetu sjedinjenosti ili primanja od Njega. 3. Svako na svom mestu ima svoj položaj različit od položaja ostalih; i iz opšte koristi izvodi svoj zadatak saglasno svojoj situaciji, svojoj funkciji i svojoj potrebi, na sličan način kao svaka stvar u ljudskom telu. 4. Gospod svakog čoveka prima na njegovo mesto saglasno njegovom životu. 5. Svaki čovek je od ranog detinjastva vođen ka tom Božanskom Čoveku čija duša i život je Gospod; i iz Njega, a ne van Njega, on je vođen i poučavan od strane Njegove Božanske Ljubavi saglasno Njegovoj Božanskoj Mudrosti. Ali zato što se sloboda čoveku ne oduzima, čovek ne može biti vođen i poučavan drugačije nego, saglasno primanju, kao od sebe. 6. Oni koji primaju, vođeni su na svoje sopstveno mesto putem beskrajnih spirala, kao putem krivudajućih reka, skoro isto kao što je hranljivi sok vođen kroz mezenterijum i mlečne kanale ka svom prijemniku, i iz njega kroz grudni kanal u krv, i time na svoju destinaciju. 7. Oni koji ne primaju odvajaju se od onih koji su unutar Božanskog Čoveka, kao što se fekalije i urin odvajaju od čoveka. To su tajne anđeoske mudrosti koje čovek u izvesnoj meri može da razume; ali ima ih daleko više koje ne može.

165. III. *Gospod čoveka vodi pomoću uticaja, a uči pomoću ilustracije.* Gospod čoveka vodi pomoću uticaja jer su vođenje i uticanje izrazi koji se odnose na ljubav i volju; i Gospod čoveka poučava pomoću ilustracije, jer su učenje i ilustracija izrazi koji se pravilno predičiraju mudrosti i razumevanju. Poznato je da svaki čovek samog sebe vodi iz sopstvene ljubavi, a ne iz razumevanja, i da ga saglasno toj ljubavi vode drugi. On je vođen iz razumevanja i saglasno njemu samo kada razumevanje oblikuju ljubav ili volja; a kada je to slučaj, onda se i za razumevanje može reći da je vođeno; ali tada ipak nije razumevanje to koje je vođeno već volja od koje je razumevanje. Izraz uticaj se koristi zbog toga što je postalo uobičajeno da se kaže da duša utiče u telo, i da je uticaj duhovni a ne fizički, a čovekova duša ili život jeste njegova ljubav ili volja, kao što je već pokazano; takođe i zbog toga što je uticaj sličan uticanju krvi u srce, i iz srca u pluća. Da postoji saobraznost srca sa voljom, i pluća sa razumevanjem, i da je sjedinjenost volje sa razumevanjem poput uticanja krvi iz srca u pluća, pokazano je u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI.

BOŽANSKA PROMISAO

166. Ali čovek je poučavan pomoću ilustracije jer su učenje i ilustracija izrazi koji se koriste u vezi razumevanja; jer je razumevanje, koje je čovekov unutarnji vid, prosvetljeno pomoću duhovnog svetla, kao što je oko, ili čovekov spoljašnji vid, prosvetljeno putem prirodnog svetla. Oba se takođe isto uče; ali unutarnji vid, koji pripada razumevanju, uči se na osnovu duhovnih predmeta; a spoljašnji vid, koji pripada oku, uči se na osnovu prirodnih predmeta. Postoji duhovna svetlost i prirodna svetlost; prema spoljašnjem izgledu obe su iste, ali prema unutarnjem nisu; jer prirodna svetlost potiče od sunca prirodnog sveta, i otuda je sama po sebi mrtva; dok duhovna svetlost potiče od Sunca duhovnog sveta, i otuda je sama po sebi živa; ta potonja svetlost je ona koje prosvetljava ljudsko razumevanje, a ne prirodna svetlost. Prirodna ili racionalna svetlost [*lumen*] nije od potonjeg nego od prethodnog. Ona se naziva prirodnom ili racionalnom svetlošću [*lumen*] zato što je duhovno-prirodna; jer u duhovnom svetu postoje tri stepena svetlosti: nebeska svetlost, duhovna svetlost i duhovno-nebeska svetlost. Nebeska svetlost je plamteća rumena svetlost; nju poseduju oni koji su u trećem nebu. Duhovna svetlost je blistava bela svetlost; nju poseduju oni koji su u srednjem nebu. A duhovno-prirodna svetlost je slična svetlosti dana u našem svetu; tu svetlost poseduju oni koji su u krajnjem nebu; kao i oni koji su u svetu duhova, koji se nalazi u sredini između neba i pakla; ali u svetu duhova ta svetlost je kod dobrih poput one tokom leta na zemlji, a kod zlih poput one tokom zime. Treba, međutim, da se zna da svekolika svetlost duhovnog sveta nema ništa zajedničko sa svetlošću prirodnog sveta; one se razlikuju kao što se razlikuje ono što je živo od onoga što je mrtvo. Iz čega je jasno da prirodna svetlost, poput one koja je pred našim očima, ne prosvetljuje razumevanje, dok duhovna svetlost to čini. Čovek to ne zna jer do sada nije znao ništa o duhovnoj svetlosti. Da je duhovna svetlost po svom poreklu Božanska Mudrost ili Božanska Istina pokazano je u radu o NEBU I PAKLU.

167. Pošto smo sada govorili o svetlosti neba, moramo nešto reći i o svetlosti pakla. I svetlost u paklu ima tri stepena. Svetlost u najnižem paklu je kao svetlost gorućeg ćumura; svetlost u srednjem paklu je poput svetlosti plamena vatre sa ognjišta; i svetlost najvišeg pakla je kao svetlost sveća, a za neke kao svetlost meseca noću. Te svetlosti takođe nisu prirodne već duhovne; jer je sva prirodna svetlost mrtva i gasi razumevanje; a oni koji su u paklu imaju sposobnost razumevanja, koja se naziva razboritošću, kao što je prethodno pokazano; a sama razboritost potiče od duhovne svetlosti, a ne, ni u najmanjoj meri, od prirodne svetlosti; duhovna svetlost koju oni imaju usled razboritosti menja se u paklenu svetlost, kao što se svetlost dana preokreće u tamu noći. Pa ipak svi u duhovnom svetu, kako oni u nebesima tako oni u paklovima, u svojoj sopstvenoj svetlosti vide isto tako jasno kao što čovek vidi tokom dana u svojoj; razlog je taj što svako ima vid formiran za primanje svetlosti u kojoj se nalazi. Tako je vid anđela u nebu formiran za primanje svetlosti u kojoj je nebo; a vid duhova pakla prilagođen je za primanje njihove

BOŽANSKA PROMISAO

svetlosti poput onog kod sova i slepih miševa, koji noću i uveče vide predmete isto tako jasno kao ostale ptice po danu; jer su njihove oči oblikovane za primanje njihove svetlosti. Ali razlika između ovih svetlosti jasno se ukazuje onima koji iz jedne svetlosti gledaju u drugu; kao što kada neki anđeo neba gleda u pakao, on tamo ne vidi ništa osim gustog mraka; i kada neki duh pakla gleda u nebo on tamo ne vidi ništa osim gustog mraka; razlog je taj što je nebeska mudrost kao gusti mrak onima koji su u paklu; a sa druge strane, paklena maloumnost je gusti mrak onima koji su u nebu. Iz ovoga može biti očigledno da je svetlost u kojoj se nalazi jedan čovek po kvalitetu onakva kakvo je njegovo razumevanje; i da nakon smrti svako dolazi u svoju svetlost, jer u bilo kojoj drugoj svetlosti ne vidi. A u duhovnom svetu gde je sve duhovno čak i u pogledu tela, svačije oči su formirane tako da vide iz sopstvene svetlosti. Svačija životna ljubav tvori za sebe razumevanje, pa isto tako i svetlost; jer je ljubav poput vatre života, od koje potiče svetlost života.

168. Pošto malo njih bilo šta zna o ilustraciji u kojoj se nalazi razumevanje čoveka koga poučava Gospod, nešto ćemo reći o njoj. Postoje unutarnja i spoljašnja ilustracija potekla od Gospoda; i postoji, takođe, unutarnja i spoljašnja ilustracija potekla od čoveka. Unutarnja ilustracija potekla od Gospoda sastoji se u čovekovom opažanju, kada prvi put nešto čuje, da li je to što je čuo istinito ili nije istinito; spoljašnja ilustracija potiče od ovoga, u misli. Unutarnja ilustracija potekla od čoveka je samo od potvrde; a spoljašnja ilustracija potekla od čoveka je samo od znanja. Ali raći ćemo nešto o njima pojedinačno. *Razborit čovek na osnovu unutarnje ilustracije potekle od Gospoda* za ogroman broj stvari opaža, kada prvi put o njima nešto čuje, da li su istinite ili nisu istinite; kao na primer, da je ljubav život vere, ili da vera živi od ljubavi. Na osnovu unutarnje ilustracije čovek takođe opaža da sve što voli to hoće, i da ono što hoće to čini, i da shodno tome, voleti znači činiti; i, još jednom, da šta god da čovek veruje iz ljubavi, on to i hoće i čini, i da, shodno tome, imati veru jeste i činiti; kao i da jedan bezbožan čovek ne može imati ljubav ka Bogu i otuda ne može imati veru u Boga. Razborit čovek na osnovu unutarnje ilustracije ove stvari opaža čim ih čuje: da je Bog Jedan; da je On svesprisutan; da je svo dobro od Njega; takođe i da se sve stvari nalaze u odnosu sa dobrom i istinom; i da je svo dobro od sâmog Dobra i sva istina od sâme Istine. Takve i slične stvari čovek opaža unutarnje u sebi onda kada ih čuje; on ima to opažanje zato što ima razboritost, koja se nalazi u svetlosti neba koje ilustruje. *Spoljašnja ilustracija* je ilustracija misli potekla od te unutarnje ilustracije; a misao je u toj ilustraciji srazmerno tome koliko ostaje u opažanju koje ima na osnovu unutarnje ilustracije, i srazmerno tome koliko u isto vreme ima spoznaje istine i dobra; jer iz njih ona izvlači objašnjenja pomoću kojih potvrđuje. Misao iz ove spoljašnje ilustracije vidi stvar na obe strane; na jednoj strani, ona vidi objašnjenja koja potvrđuju, a na drugoj strani spoljašnje privide koji oslabljuju; potonje ona raspršuje, prethodne prikuplja. *Ali unutarnja ilustracija potekla od čoveka* je sasvim drugačija; pomoću nje čovek vidi stvar na jednoj strani a ne na drugoj; i kada je potvrdi,

BOŽANSKA PROMISAO

on je vidi u svetlosti koja je naizgled poput svetlosti o kojoj smo prethodno govorili, ali to je zimska svetlost. Na primer: sudija koji zbog poklona i radi dobiti sudi nepravedno, nakon što je presudu potvrdio pomoću zakona i objašnjenja, u svojoj presudi ne vidi ništa drugo osim da je ona pravedna. Neki vide nepravdu; ali pošto ne žele da je vide, oni sebe zamračuju i oslepljuju, pa tako ne vide. Isto je sa sudijom koji svoje odluke donosi zbog prijateljstva, da bi dobio naklonost, i zbog vezanosti usled odnosa. Kod takvih osoba je ono što načuju od nekog čoveka na vlasti ili slavne ličnosti istovetno sa onim što zaključuju na osnovu sopstvene inteligencije. Oni su slabi mislioci; jer svoje viđenje formiraju na osnovu obmana koje potvrđuju; a obmana zatvara oči, dok ih istina otvara. Takve osobe ne vide ni jednu istinu na osnovu svetlosti istine, niti bilo šta pravedno na osnovu ljubavi prema onome što je pravedno, već samo na osnovu svetlosti potvrđivanja, a to je varljiva svetlost. U duhovnom svetu oni se pojavljuju kao lica bez glave, ili kao lica koja liče na ljudska lica sa drvenim glavama iza sebe; i oni se nazivaju razumnom stokom jer poseduju potencijalnu razboritost. *A spoljašnja ilustracija potekla od čoveka* je kod onih koji misle i govore samo na osnovu znanja utisnutog u memoriju; oni teško da mogu bilo šta da potvrde iz sebe.

169. To su razlike u ilustraciji, i otuda u opažanju i misli. Postoji jedna stvarna ilustracija pomoću duhovne svetlosti; ali ilustracija potekla od te svetlosti ne pojavljuje se nikome u prirodnom svetu zato što prirodna svetlost nema ničeg zajedničkog sa duhovnom svetlošću; ali ta se ilustracija meni ponekad pokazivala u duhovnom svetu, jer nju oni koji su u ilustraciji potekloj od Gospoda vide kao svetleću pojavu oko glave koja sija u boji ljudskog lica. Kod onih, međutim, koji su u ilustraciji potekloj od njih samih, ta svetleća pojava se ne nalazi oko glave već oko usta i oko brade.

170. Pored ovih ilustracija postoji i jedna druga koja čoveku otkriva u kojoj veri i u kakvoj inteligenciji i mudrosti se nalazi; to obelodanjenje je takvo da on sam opaža stanje u sebi. On se šalje u društvo u kome postoji iskrena vera i istinska inteligencija i mudrost; i tu se njegova unutarnja razboritost otvara, na osnovu čega on vidi kakvoću svoje vere, i svoje inteligencije i mudrosti, čak do priznanja. Video sam neke koji su se odatle vraćali; i čuo ih kako priznaju da nisu imali vere, iako su u svetu verovali da je imaju mnogo, i više nego ostali; isto to (su priznavali) u vezi svoje inteligencije i mudrosti. To su bile osobe koje su bile samo u veri, a nisu bile niukakvom dobrotvorstvu, i koje su bile u inteligenciji potekloj od njih samih.

171. IV. *Gospod čoveka poučava kroz Reč, i učenje i propovedanje na osnovu nje, i na taj način neposredno samo iz Sebe.* U prethodnom je rečeno i pokazano da čoveka vodi i poučava samo Gospod, i da to čini iz neba, a ne kroz nebo, niti kroz bilo kog tamošnjeg anđela; i pošto ga vodi samo Gospod, ishodi da je on vođen neposredno, a ne posredno. Ali kako se to čini sada će biti opisano.

172. U UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU pokazano je da je Gospod Reč, i da celokupno učenje crkve mora da bude izvedeno iz Reči. Dakle, pošto je Gospod Reč, ishodi da je čovek koji je učen iz Reči, učen od strane Samog Gospoda. Ali pošto je to teško razumeti, biće ilustrovano sledećim redosledom: 1. Gospod je Reč jer je Reč od Njega i o Njemu. 2. I zato što je ona Božanska Istina Božanskog Dobra. 3. Stoga biti učen iz Reči znači biti učen od strane Njega. 4. Time što se to vrši posredno kroz propovedanje ne oduzima se neposrednost. Prvo: *Gospod je Reč jer je Reč od Njega i o Njemu*. Da je Reč od Gospoda to niko ko je u crkvi ne poriče; ali da je Reč samo o Gospodu to se zapravo ne poriče, nego nije poznato; ali je pokazano u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU; takođe i u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Dakle, pošto je Reč samo od Gospoda, i samo o Gospodu, ishodi da je čovek, kada je učen iz Reči, učen od Gospoda, jer je Reč Božanska. Ko može da prenese Božansko i da ga zasadi u srce osim Samog Božanskog, od Koga je i Kojim se bavi? Iz tog razloga Gospod, kada govori o Svojoj sjedinjenosti sa učenicima, kaže *da oni treba da ostanu u Njemu, i riječi Njegove u njima* (Jovan XV, 7); *da su riječi koje im On riječe duh i život* (Jovan VI, 63); *i da će se On staniti u onome ko drži riječi Njegove* (Jovan XIV, 20-24). Iz tog razloga je misliti od Gospoda misliti iz Reči, kao kroz Reč. Da sve stvari Reči komuniciraju sa nebom, pokazano je u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. I pošto je Gospod nebo, to znači da su sve stvari Reči povezane sa Samim Gospodom. Anđeli neba zaista su povezani; ali to je takođe od Gospoda. Drugo: *Gospod je Reč zato što je ona Božanska Istina Božanskog Dobra*. Da je Gospod Reč On ovim rečima uči kod Jovana: *U početku bješe riječ, i riječ bješe u Boga, i Bog bješe riječ. I riječ postade tijelo i useli se u nas* (Jovan I, 1, 14). Pošto se ovo do sada nije drukčije razumelo osim sa značenjem da Bog uči čoveka kroz Reč, stoga je to objašnjavano kao hiperbolički izraz, koji podrazumeva da Gospod nije sâma Reč. Razlog je taj što oni nisu znali da se pod Rečju podrazumeva Božanska Istina Božanskog Dobra, ili, što je isto, Božanska Mudrost Božanske Ljubavi. Da je to Sam Gospod pokazano je u Prvom delu rasprave o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; a da su one Reč pokazano je u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Ovde će takođe biti ukratko objašnjeno kako je Gospod Božanska Istina Božanskog Dobra. Nijedan čovek nije čovek usled svog lica i tela, već usled dobra njegove ljubavi i usled istina njegove mudrosti; i pošto je čovek čovek usled toga, svaki čovek je i svoja sopstvena istina i svoje sopstveno dobro, ili svoja sopstvena ljubav i svoja sopstvena mudrost; bez njih on nije čovek. Ali Gospod je sâmo Dobro i sâma Istina, ili, što je isto, sâma Ljubav i sâma Mudrost; a oni su Reč koja u početku bješe u Boga, i bješe Bog, i postade telo. Treće: *Stoga biti učen iz Reči znači biti učen od strane Sâmog Gospoda*, jer je ona od sâmog Dobra i sâme Istine, ili od sâme Ljubavi i sâme Mudrosti, koje su, kao što je rečeno, Reč; ali svako biva poučavan saglasno sopstvenom razumevanju ljubavi; ono što je iznad tog razumevanje ne ostaje trajno. Svi oni koji su poučavani od strane Gospoda u Reči, poučavani su o samo

BOŽANSKA PROMISA O

nekoliko istina u svetu, a o mnogo njih kada postanu anđeli; jer unutarnjost Reči, koju sačinjavaju Božanske duhovne i Božanske nebeske stvari, usađuje se u isto vreme, ali se u čoveku otvara tek nakon njegove smrti, u nebu, gde je on u anđeoskoj mudrosti, koja je u odnosu na ljudsku mudrost, prema tome njegovu predašnju mudrost, neiskaziva. Da se Božanske duhovne i Božanske nebeske stvari nalaze u svemu i u svim pojedinostima Reči, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Četvoro: *Time što se to čini posredno kroz propovedanje ne uklanja se neposrednost.* Reč se ne može učiti drukčije osim posredno kroz roditelje, učitelje, propovednike, knjige, i posebno kroz njeno čitanje. I pored toga ona se ne uči putem njih, već putem Gospoda kroz njih. To znaju i propovednici koji kažu da ne govore iz sebe već iz Božijeg Duha; i da je sva istina, kao i svo dobro, od Boga; oni zaista mogu da je govore (Reč), i da je približe razumevanju mnogih, ali ne (mogu da je približe) bilo čijem srcu; a ono što nije u srcu u razumevanju iščezava; pod srcem se podrazumeva čovekova ljubav. Iz ovih stvari se može videti da je čovek vođen i poučavan samo od strane Gospoda; i neposredno putem Njega, kada je (vođen i poučavan) iz Reči. To je jedna tajna koja pripada tajnama anđeoske mudrosti.

173. Da posredstvom Reči svetlost imaju i oni koji su izvan crkve i nemaju Reč, pokazano je u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. I pošto čovek posredstvom Reči ima svetlost, i usled te svetlosti ima razumevanje, i pošto zli isto kao i dobri imaju razumevanje, ishodi da iz izvorne svetlosti nastaju izvodi svetlosti, koji su opažanja i misli o bilo kom predmetu uopšte. Gospod kaže: *Bez mene ne možete činiti ništa* (Jovan XV, 5); *Ne može čovjek ništa primati ako mu ne bude dano s neba* (Jovan III, 27); *Otac koji je na nebesima zapovijeda svome suncu, te obasjava i zle i dobre, i daje dažd pravednima i nepravednima* (Mat. V, 45). Ovde se, kao i na drugim mestima u Reči, pod suncem podrazumeva Božansko Dobro Božanske Ljubavi; a pod daždom Božanska Istina Božanske Mudrosti. Oni se daju zlima i dobrima, i pravednima i nepravednima; jer kada se ne bi davali niko ne bi imao opažanje i misao. Da postoji samo jedan život od koga svi imaju život pokazano je u prethodnom; a opažanje i misao su od života; iz tog razloga su opažanje i misao iz istog izvorišta iz koga je i život. Da sva svetlost koja oblikuje razumevanje potiče od Sunca duhovnog sveta, koje je Gospod, već je mnogim stvarima pokazano.

174. V. *Čovek je vođen i poučavan od strane Gospoda, prema svekolikom prividu u spoljašnjosti, kao od sebe.* To se čini u čovekovim spoljašnjostima, ali ne u unutarnjostima. Niko ne zna kako Gospod vodi i pučava čoveka u njegovim unutarnjostima, jer niko ne zna kako duša funkcioniše tako da oko može da vidi, uvo da čuje, jezik i usta da govore, srce da pokreće krv, pluća da dišu, stomak da vari, jetra i pankreas da raspodeljuju, bubrezi da izlučuju, i druge bezbrojne stvari. Te stvari ne dopiru do čovekovog opažanja i osećanja. Slično je sa stvarima koje čini Gospod u

BOŽANSKA PROMISAO

unutarnjim sadržajima i formama uma, koje su beskrajno mnogobrojnije. Ono što Gospod radi u njima ne pokazuje se čoveku; ali sami učinci, koji su brojni, pokazuju se, isto kao i neki uzroci tih učinaka. Oni su spoljašnjosti u kojima je čovek zajedno sa Gospodom. I pošto spoljašnjosti sa unutarnjostima čine jedno, jer se one pripajaju u jedan niz, stoga u unutarnjostima Gospod ne može da napravi nikakav drukčiji red osim onog koji je saglasan sa redom koji se putem čoveka pravi u spoljašnjostima. Svako zna da čovek misli, hoće, govori i deluje prema celokupnom spoljašnjem prividu kao od sebe; i svako može da vidi da bez tog spoljašnjeg privida čovek ne bi imao volju i razumevanje, prema tome ne bi imao osećanje i misao, kao i prijem bilo kog dobra i istine od Gospoda. S obzirom da je tako, ishodi da bez tog spoljašnjeg privida ne bi bilo poznavanja Boga, ni dobrotvornosti i vere, shodno tome ni popravljajanja i preporađanja, pa stoga ni spasenja. Iz čega je očigledno da je taj spoljašnji privid Gospod dao čoveku radi svih tih koristi; i najviše zato da čovek može da ima moć primanja i uzvraćanja, pomoću koje Gospod može da se sjedini sa njim i on sa Gospodom, i da putem te sjedinjenosti čovek može da živi večno. To je spoljašnji privid koji ovde treba razumeti.

ZAKON JE BOŽANSKE PROMISLI DA ČOVEK NE TREBA DA OPAŽA I OSEĆA BILO ŠTA OD DELOVANJA BOŽANSKE PROMISLI, ALI DA IPAK ZNA DA ONO POSTOJI I DA GA PRIZNAJE

175. Prirodni čovek koji ne veruje u Božansku Promisao u sebi misli: »Šta je Božanska Promisao, kada zli napreduju u častima i zadobijaju bogatstvo u većoj meri nego dobri? I kada mnoge takve stvari više uspevaju onima koji ne veruju u Božansku Promisao nego onima koji veruju? Zaista, kada vidim da neverujuć i bezbožni mogu da izazovu povredu, gubitak, nesreću, a ponekad i smrt verujućim i pobožnim, i da to putem lukavosti i zlobe čine.« On takođe misli: »Zar mi samo iskustvo ne pokazuje jasno kao dan da lukave smicalice, ukoliko ih dovitljiv i vešt čovek učini naizgled dostojnim poverenja i pravednim, imaju prevagu nad istinom i pravdom? Šta su stvari drugo nego neminovnosti, posledice i slučajnosti u kojima se ne pojavljuje ništa od Božanske Promisli? Zar neminovnosti ne pripadaju prirodi? Zar posledice nisu uzroci koji proističu iz prirodnog ili građanskog reda? I zar slučajnosti ne potiču od nepoznatih uzroka ili pak uopšte nemaju uzroka?« Tako dakle u sebi misli prirodni čovek, koji ništa ne pripisuje Bogu već sve pripisuje prirodi; jer onaj koji ništa ne pripisuje Bogu, ništa ne pripisuje Božanskoj Promisi; jer Gospod i Božanska Promisao čine jedno. Ali duhovni čovek u sebi drukčije govori i misli. Iako ne opaža Božansku Promisao kao uzrok, niti je svestan (Božanske Promisli) na osnovu onoga što vidi očima, on ipak zna da ona postoji i priznaje je. Dakle, pošto su spoljašnji prividi i iz njih proizašle pogreške, koji su napred spomenuti, zaslepili razumevanje, i pošto ono ne može da primi nijedan uvid ukoliko pogreške koje su prouzrokovale slepilo i obmane koje su uslovile gusti mrak ne budu odagnane, i pošto to može da se čini samo pomoću istina, koje u sebi sadrže moć da odagnaju obmane, stoga te istine moraju da se obelodane; to će, radi jasnosti, biti učinjeno sledećim redosledom: I. Kada bi čovek opažao i osećao delovanje Božanske Promisli, on ne bi delovao iz slobode sagalsno razumu; niti bi mu bilo šta izgledalo kao da potiče od njega. Isto bi bilo kada bi on unapred znao događaje. II. Kada bi čovek jasno video Božansku Promisao, on bi se suprotstavio redu i pravcu njenog toka, i sprečio bi je i uništio. III. Kada bi čovek jasno video Božansku Promisao, on bi ili poricao Boga ili bi sebe učinio Bogom. IV. Čoveku je dozvoljeno da vidi Božansku Promisao s leđa a ne s lica; takođe i u duhovnom stanju a ne u prirodnom stanju.

176. I. *Kada bi čovek opažao i osećao delovanje Božanske Promisli, on ne bi delovao iz slobode sagalsno razumu; niti bi mu bilo šta izgledalo kao sopstveno. Isto bi bilo kada bi on unapred znao događaje.* U odgovarajućim člancima prethodnog teksta objasnili smo da je zakon Božanske Promisli da čovek treba da deluje iz slobode saglasno razumu; kao i da sve što čovek hoće, misli, govori i čini njemu treba da izgleda kao da potiče od njega;

BOŽANSKA PROMISAO

i da bez tog privida nijedan čovek ne bi imao ništa sopstveno, niti bi bio svoj sopstveni, prema tome ne bi imao nikakav proprium; i tako mu se ništa na bi moglo pripisati, usled čega bi bilo svejedno da li je činio zlo ili dobro, da li je verovao u Boga ili je imao uverenje pakla; jednom rečju, on ne bi bio čovek. Sada ćemo pokazati da čovek ne bi imao nimalo slobode da deluje sagalsno razumu, i da ne bi imao privid da deluje kao iz sebe, kada bi opazio i osećao delovanje Božanske Promisli; jer kada bi ga opazio i osećao on bi i bio vođen njime; jer Gospod putem Svoje Božanske Promsili sve vodi, a čovek samo prividno vodi samog sebe, kao što je, takođe, pokazano u prethodnom. Iz tog razloga kada bi on bio vođen, sa živim opažanjem i osećanjem da je vođen, on ne bi bio svestan života; i tada bi, ne mnogo različit od kipa, bio podstican da ispušta zvuke i da deluje. Ako bi ipak bio svestan života, on bi bio vođen kao jedna karika u lisicama i okovima, ili kao vučna stoka pred kolima. Ko ne uviđa da čovek tada ne bi imao slobodu; a kada nimalo ne bi imao slobodu, on nimalo ne bi imao razum; jer svako misli iz slobode i u slobodi, i sve što ne misli iz slobode i u slobodi ne izgleda mu kao da je od njega, već kao da je od drugoga; zaista, ako o ovome unutarne pažljivo razmislite, videćete da on ne bi imao misao, još manje razum, i da stoga ne bi bio čovek.

177. Neprekidno je nastojanje Božanske Promisli Gospodnje da odvoji čoveka od zala. Kada bi bilo ko mogao da opaža i oseća to neprestano nastojanje, a da ipak ne bude vođen kao jedna karika, zar se on ne bi neprestano protivio, i stoga se ili borio protiv Boga, ili sebe pomešao sa Božanskom Promišlju? Ako bi se desilo potonje, on bi sebe, takođe, načinio Bogom; u slučaju prethodnog on bi se oslobodio od sprečavanja i porekao Boga. Iz ovoga je sasvim očigledno da bi postojale dve sile koje bi neprestano delovale jedna protiv druge, sila zla iz čoveka i sila dobra iz Gospoda; a kada dve suprotnosti deluju jedna protiv druge, onda ili jedna pobeđuje, ili obe propadaju; ali u ovom slučaju ako jedna pobeđi obe propadaju; jer zlo koje je od čoveka ne prima dobro potičuće od Gospoda u trenutku, niti dobro potičuće od Gospoda izbacuje zlo iz čoveka u trenutku; kada bi se izvršilo jedno ili drugo u trenutku, u čoveku ne bi ostalo života. Ove i mnoge druge štetne posledice bi usledile kada bi čovek očigledno opazio ili osećao delovanje Božanske Promisli. Ali to ćemo jasno pokazati primerima u onome što sledi.

178. Čoveku nije dozvoljeno da predviđa događaje i zbog toga da bi mogao delovati iz slobode saglasno razumu; jer poznato je da čovek ono što voli želi da ostvari, i da pomoću razuma sebe vodi ka tom ostvarenju; kao i da ne postoji ništa o čemu čovek razmišlja razumom, kako bi moglo da se ostvari putem misli, što ne potiče od ljubavi. Iz tog razloga kada bismo od Božanskog predviđanja znali ishod ili događaj (koji sledi) čovekov razum bi se umirio, a sa razumom njegova ljubav; jer se ljubav sa razumom završava u ostvarenju; i odatle onda počinje iznova. Veliko je zadovoljstvo razuma da iz ljubavi vidi ostvarenje u mislima, ne u momentu ostvarenja, nego pre njega; ili ne u sadašnjosti, nego u budućnosti. Otuda čovek ima ono što se naziva NADOM, koja u

BOŽANSKA PROMISAO

razumu raste i opada kako on vidi ili anticipira događaj. To zadovoljstvo se završava sa događajem; ali kasnije biva izbrisano zajedno sa mišlju o događaju. Slično bi bilo sa događajem koji bi se unapred znao. Ljudski um se neprestano nalazi u tri stvari koje se nazivaju ciljem, uzrokom i učinkom. Ako jedna od njih nedostaje, ljudski um nije živ. Osećanje poteklo od volje je cilj iz koga; misao potekla od razumevanja je uzrok pomoću koga; i aktivnost tela, govor usta ili spoljajšnja senzacija, su učinci cilja kroz misao. Svakome je očigledno da ljudski um nije u životu kada je samo u osećanju poteklom od volje i ni u čemu drugom, i isto tako kada je samo u učinku. Iz tog razloga um ne dobija život iz jedne od ovih stvari kada je ona odvojena, nego iz njih tri sjedinjene. Život uma bi se smanjio i opadao u slučaju predviđenog događaja.

179. Pošto predviđanje budućih događaja oduzima sâmo ljudsko, koje je – delovati iz slobode sagalsno razumu – stoga nikome nije dato da zna budućnost; ali je svakome dozvoljeno da izvlači zaključke o budućim događajima na osnovu razuma; otuda je razum, sa svim onim što mu pripada, u životu. To je razlog što čovek ne zna svoju sudbinu nakon smrti, ili za bilo koji događaj pre nego što je s njim; jer kada bi znao on ne bi više mislio iz svog unutarnjeg sebstva, kako bi trebalo da deluje ili radi tako da mu to može doći; već samo iz spoljašnjeg sebstva da mu to dolazi; a to stanje zatvara unutarnjosti njegovog uma, u kojima dve sposobnosti njegovog života, koje su svojevoljnost i razboritost, najviše borave. Želja da se unapred zna budućnost postoji kod većine ljudi; ali ta želja svoje poreklo izvodi iz ljubavi prema zlu; stoga je ona otklonjena iz onih koji veruju u Božansku Promisao, i data im je vera da Gospod određuje njihovu sudbinu; i shodno tome oni ne žele da je znaju unapred, kako na neki način ne bi omeli Božansku Promisao. O tome Gospod uči mnogim iskazima kod Luke XII, 14-48. Da je to zakon Božanske Promisli može da se potvrdi pomoću mnogo toga iz duhovnog sveta. Većina ljudi kada nakon smrti dođe u taj svet žali da zna svoju sudbinu; ali njima se kaže da im je sudbina u nebu ukoliko su dobro živeli, a u paklu ukoliko su loše živeli. Ali pošto se svi, čak i zli, boje pakla, oni pitaju šta bi trebalo da čine i u šta bi trebalo da veruju kako bi mogli da dođu u nebo; ali odgovara im se da treba da čine i veruju kako hoće, ali da znaju da oni u pakli niti čine dobro niti veruju u istinu; nego samo (oni) u nebu. Pronađi šta je dobro i šta je istinito, i misli istinito i čini dobro, ukoliko si sposoban. Tako je svako ostavljen da deluje iz slobode sagalsno razumu, u duhovnom svetu isto kao i u prirodnom; ali kao što su postupali u ovome svetu oni postupaju i u onome; jer svakoga čeka njegov život i otuda njegova sudbina; jer sudbina potiče od života.

180. II. *Kada bi čovek jasno video Božansku Promisao, on bi se suprotstavio redu i pravcu njenog toka, i sprečio bi je i uništio.* Da bi razborit, kao i prirodan čovek, mogao ove stvari jasno da opazi, one moraju da se ilustruju primerima sledećim redosledom: 1. Spoljašnje stvari tako su povezane sa unutarnjim stvarima da čine jedno u svakom delovanju. 2. Čovek je u Gospodu samo u izvesnim spoljašnjostima (Gospoda); a kada bi

BOŽANSKA PROMISAO

u isto vreme bio i u unutarnjostima, on bi izokrenuo i uništio sav red i pravac toka Božanske Promisli. Ali te stvari ćemo, kao što smo napred rekli, ilustrovati primerima. Prvo: *Spoljašnje stvari su tako povezane sa unutarnjim stvarima da čine jedno u svakom delovanju.* To se može ilustrovati primerima (onoga što se dešava kod) izvesnih delova ljudskog tela. U celom telu i u svakom njegovom delu postoje spoljašnjosti i unutarnjosti; spoljašnjosti tela nazivaju se kožom, membranama i opnama; unutarnjosti su oblici različito sačinjeni i prepleteni od nervnih vlakana i krvnih sudova. Opna koja ih okružuje, sa svojim produžecima ulazi u sve unutarnjosti čak do najdubljih; tako spoljašnje koje je opna sjedinjuje sebe sa svim unutarnjostima koje su oblici sačinjeni od združenih vlakana i sudova. Iz čega ishodi da kao što spoljašnje deluje ili se na njega deluje, tako isto unutarnjosti deluju, ili se na njih deluje; jer postoji neprestana povezanost svega, s kraja na kraj. Uzmite samo neku opštu opnu tela, plućnu maramicu na primer, koja je zajednička opna grudi, ili srca i pluća, i anatomski je posmatrajete; ili ako niste izučavali anatomiju konsultujte poznavaoce anatomije; i opazite da ta opšta opna, pomoću različitih vijuga i sve finijih i finijih izdanaka, ulazi u najdublje delove pluća, čak do u najmanje bronhijalne grane, i u prave folikule koji su počeci pluća; da ne spominjemo njeno kasnije napredovanje kroz dušnik ka grkljanu, i odatle ka jeziku. Iz toga je jasno da postoji neprestana povezanost između krajnje spoljašnjeg i najdublje unutarnjeg; iz tog razloga, kao što krajnje spoljašnje deluje ili se na njega deluje, tako i najdublje unutarnjosti deluju i na njih se deluje. To je razlog što kada je ova spoljašnja opna, plućna maramica, skupljena ili upaljena ili razjedena, pluća rade iz svojih najdubljih delova; i ako se bolest pogorša sva aktivnost pluća može da prestane i da čovek umre. Isto je tako na svim drugim mestima u čitavom telu: isto je sa trbušnom maramicom koja je zajednička opna trbušnog dela utrobe; i isto je sa opnama drugih organa, kao što su želudac, jetra, pankreas, slezina, creva, mezenterijum, bubrezi i organi za reprodukciju kod oba pola. Uzmite bilo koji trbušni deo utrobe i, ili ga ispitate sami pa ćete videti, ili pitajte one koji su vični nauci pa ćete čuti. Uzmite na primer jetru i otkrićete da postoji povezanost između trbušne maramice i opne tog organa i, kroz opnu, sa njenim najdubljim delovima; jer postoje neprekidni izdanci opne i umetci ka unutarnjim delovima, i stoga nastavci ka najdubljim delovima; i putem toga su svi delovi tako međusobno povezani da kada opna deluje, ili se na nju deluje, isto tako deluje čitava forma, ili se na nju deluje. Isto je i sa drugim organima jer u svakoj formi opšte i pojedinačno, ili univerzalno i posebno, putem izvanredne povezanosti deluje kao jedno. Iz onoga što sledi će se videti da su promene i varijacije stanja kod duhovnih formi, koje su povezane sa delovanjima volje i razumevanja, iste kao one koje se dešavaju u prirodnim formama i njihovim delovanjima koja su povezana sa pokretom i akcijom. Dakle, pošto je čovek zajedno sa Gospodom u nekim spoljašnjim delovanjima, i pošto nijednome nije oduzeta sloboda delovanja u saglasnosti sa razumom, ishodi da Gospod ne može drukčije da deluje u unutarnjostima osim povezano sa čovekom u spoljašnjostima. Iz tog razloga ako se čovek ne kloni i ne okrene od zala kao grehova,

BOŽANSKA PROMISAO

spoljašnje misli i volje, i u isto vreme njihove unutarnjosti postaju pokvarene i bivaju uništene; slično kao što plućna maramica pogođena svojom bolešću prouzrokuje upalu pluća, koja prouzrokuje smrt tela. Drugo: *kada bi čovek u isto vreme bio i u unutarnjostima (Gospoda), on bi izokrenuo i uništio sav red i pravac toka Božanske Promisli*. I ovo se može ilustrovati primerima iz ljudskog tela. Kada bi čovek znao sva delovanja kako mozga na vlakna, i vlakna na mišiće, tako i mišića na pokretanje, i kada bi na osnovu tih znanja određivao sve stvari kao što određuje svoje aktivnosti, zar ne bi sve pokvario i uništio? Kada bi čovek znao kako želudac veri, kako okolna utroba apsorbuje svoj deo, razrađuje krv i šalje je gde treba stvarajući život, i kada bi time raspolagao kao što raspolaže svojim spoljašnjostima, kao na primer činom uzimanja hrane i pića, zar ne bi sve pokvario i uništio? Kad on ne može da raspolaže spoljašnjim, koje izgleda tako jednostavno, a da ga ne uništi obiljem i neumerenošću, šta bi učinio kada bi raspolagao unutarnjostima, koje su bezbrojne? Iz tog razloga su unutarnjosti u celosti izuzete od čovekove volje, kako on nikakvom voljom ne bi mogao u njih da prodre i da ih podredi svojoj kontroli, osim mišića, koji predstavljaju opnu; pa i za njih se ne zna kako deluju; samo se zna da deluju. Isto je sa drugim organima; jer kada bi čovek raspolagao unutarnjostima oka radi viđenja, unutarnjostima uha radi slušanja, unutarnjostima jezika radi osećanja ukusa, unutarnjostima kože radi osećanja dodira, unutarnjostima srca radi sistolskog delovanja, unutarnjostima pluća radi disanja, unutarnjostima mezenterijuma radi distribucije hilusa, unutarnjostima bubrega radi izlučenja, unutarnjostima reproduktivnih organa radi plodenja, unutarnjosti materice radi razvijanja embriona, i tako dalje; zar on ne bi na beskonačan broj načina u njima pokvario i uništio red u napredovanju Božanske Promisli? Poznato je da se čovek nalazi u spoljašnjostima; kao da on vidi očima, čuje ušima, oseća ukus jezikom, oseća dodir kožom, diše plućima, oploduje svoju ženu, i tako dalje. Zar mu nije dovoljno da zna spoljašnjosti i da njima raspolaže zarad telesnog i umnog zdravlja? Kada on to ne može da učini, čime bi rezultiralo kada bi raspolagao i unutarnjostima? Iz ovih razmatranja sada se može ustanoviti da kada bi čovek jasno video Božansku Promisao, on bi ometao njen red i pravac njenog toka, i sprečio bi je i uništio.

181. Isto je sa duhovnim stvarima uma kao i sa prirodnim stvarima tela, jer su sve stvari uma saobrazne stvarima tela; stoga, takođe, um stavlja u pokret telo u njegovim spoljašnjostima, i uopšte ga vodi ka punom zadovoljstvu. On pokreće oko da vidi, uvo da čuje, usta i jezik da jedu i piju, kao i da govore, ruke da rade, stopala da hodaju, reproduktivne organe da vrše razmnožavanje. Um ne samo da pokreće spoljašnjosti ka tim radnjama, već i unutarnjosti u svim njihovim ciklusima, krajnje spoljašnjosti iz najdubljih unutarnjosti, i najdublje unutarnjosti iz krajnjih spoljašnjosti. Tako dok pokreće usta da govore on u isto vreme pokreće pluća, grkljan, glasne žice, jezik, usta – svaki od tih delova različito, u skladu sa njegovom funkcijom, a takođe i lice u saglasnosti sa njima. Stoga je jasno da ono što je rečeno o prirodnim oblicima tela mora

BOŽANSKA PROMISAO

isto tako da se kaže o duhovnim oblicima uma; i da ono što je rečeno o prirodnim radnjama tela mora da se kaže i za duhovne radnje uma; shodno tome, kao što čovek raspolaže spoljašnjostima, Gospod raspolaže unutarnjostima; prema tome na jedan način ako čovek rasplaže spoljašnjostima iz sebe, a na drugi ako raspolaže spoljašnjostima od Gospoda, i u isto vreme kao iz sebe. Pored toga, čovekov um je u celokupnoj svojoj formi čovek; jer je on u njegovom duhu koji se nakon smrti u celosti pojavljuje kao čovek, onakav kakav je bio u svetu; stoga postoje iste stvari kako u telu, tako i u umu. Zato ono što je rečeno o sjedinjenosti spoljašnjosti i unutarnjosti u telu treba da se razume i kao sjedinjenost spoljašnjosti i unutarnjosti u umu, sa jedinom razlikom što je jedna prirodna, a druga duhovna.

182. III. *Kada bi čovek jasno video Božansku Promisao, on bi ili poricao Boga, ili od sebe načinio Boga.* Čovek koji je samo prirodan sebi govori: »Šta je Božanska Promisao? Da li je ona bilo šta drugo ili više od reči koju običnim ljudima upućuje sveštenik? Ko vidi bilo šta od nje? Zar se sve stvari ovoga sveta ne čine iz smotrenosti, mudrosti, lukavosti i zlobe? I zar otuda nisu sve ostale stvari neminovnosti i posledice; sa još mnogo slučajnosti pored toga? Da li Božanska Promisao leži prikrivena u njima? Kako može (da bude) u prevari i podmuklosti? Pa ipak je rečeno da od Božanske Promisli potiču sve stvari. U tom slučaju neka je vidim, pa ću u nju verovati. Zar može bilo ko u nju da veruje pre nego što je vidi?« Tako sebi govori čovek koji je samo prirodan; ali duhovni čovek drugačije govori. Zato što priznaje Boga on priznaje i Božansku Promisao, i takođe je vidi. Ali on je ne može učiniti očiglednom bilo kome ko misli samo u prirodnom iz prirodnog; jer takav čovek ne može da uzdigne svoj um iznad prirode i da u njenim spoljašnjim prividima vidi nešto od Božanske Promisli, ili da iz njenih zakona, koji su i zakoni Božanske Promisli, izvuče zaključke o njoj. Iz tog razloga kada bi je video očigledno on bi je pomešao sa prirodom i tako ne samo da bi je obavio zabludama, već bi je i profanisao. I umesto da je prizna on bi je porekao; a onaj ko u srcu poriče Božansku Promisao poriče i Boga. Mora se misliti ili da Bog vlada svim stvarima ili da to čini priroda. Onaj koji misli da Bog upravlja svim stvarima, misli da su one vođene samom Ljubavlju i samom Mudročću, prema tome samim Životom; dok onaj koji misli da priroda upravlja svim stvarima, misli da su one vođene pomoću prirodne toplote i prirodne svetlosti, koje su međutim same po sebi mrtve, jer potiču od mrtvog sunca. Zar ono što je samo po sebi živo ne vodi mrtvo? Zar može ono što je mrtvo upravljati bilo čime? Ako mislite da ono što je mrtvo može sebi dati život, vi ste maloumni; život mora poticati od Života.

183. Izgleda neverovatno da bi čovek, kada bi očigledno video Božansku Promisao i njeno delovanje, porekao Boga; jer izgleda kao da svako ko je jasno vidi, ne bi mogao ništa drugo nego da je prizna, i da prema tome prizna Boga; ali sasvim je suprotno. Božanska Promisao nikada ne deluje jedinstveno sa ljubavlju čovekove volje, već

BOŽANSKA PROMISAO

neprestano protiv nje; jer čovek usled naslednog zla uvek brekće ka najnižem paklu; ali ga Gospod Svojom Promišlju neprestano odvlači i odbija od njega, (vodeći ga) najpre u blaži pakao, onda iz njega, i na kraju k Sebi u nebo. To delovanje Božanske Promisli je večno. Iz tog razloga, kada bi čovek otvoreno video ili osetio ovo odbijanje ili izvođenje, on bi se naljutio i odnosio bi se prema Bogu kao prema svom neprijatelju, i porekao bi ga iz zla koje pripada njegovom propriumu. Zato se čovek, time što ne može to da zna, drži u slobodi, iz koje ne zna za drugo osim da vodi samog sebe. Ali neka primeri posluže za ilustraciju: čovek usled svoje nasledne prirode želi da postane veliki; takođe želi da postane bogat; i u onoj meri u kojoj su te ljubavi nesuzbijane on želi da postane veći i bogatiji, i na kraju da bude najveći i najbogatiji; i tu se on ne bi zaustavio; već bi želeo da postane veći od Samog Boga, i da poseduje samo nebo. Ta pohlepa leži najdublje skrivena u naslednom zlu, i shodno tome u čovekovom životu i prirodi njegovog života. Božanska Promisao ne odnosi to zlo u trenutku, jer kada bi to učinila čovek ne bi živeo; već ga odnosi tako mirno i postepeno da čovek o tome ništa ne zna. To se čini tako što se čoveku dozvoljava da deluje saglasno misli koju on izvlači iz razuma; i onda ga pomoću različitih sredstava, kako onih koja pripadaju razumu tako i građanskih i moralnih, Božanska Promisao odvodi onoliko daleko koliko može biti odveden u slobodi. Niti zlo može iz bilo koga da se odnese osim ukoliko se ne pojavi, bude viđeno i priznato; to je kao rana koja se ne leči ukoliko nije otvorena. Stoga kada bi čovek znao i video da Gospod pomoću Božanske Promisli tako radi protiv njegove životne ljubavi, od koje on dobija svoje najveće zadovoljstvo, on ne bi mogao da učini ništa drugo nego da ide suprotno i postane besan, da izvodi dokaze protiv nje, govori teške reči i na kraju, u saglasnosti sa svojim zlom, otkloni delovanje Božanske Promisli poričući je, i na taj način poričući Boga; posebno ako bi video da ona stoji na putu njegovom uspehu i da može ostati bez časti i bogatstva. Ali mora da se zna da Gospod nikada ne odvrća čoveka od pokušaja da zadobije počasti ili da stekne bogatstvo, već da ga odvaraća od pohlepe za zadobijanjem počasti samo radi istaknutosti, ili radi njega samog; isto tako od sticanja bogatstva samo radi izobilja, ili radi moći. Ali kada ga odvlači od toga on ga vodi ka ljubavi prema koristima, tako da istaknutost može da uvažava ne radi sebe samog već radi koristi, i prema tome kao nešto što pripada koristima, pa otuda njemu; a ne kao da pripada njemu, pa otuda koristima. Isto je sa bogatstvom. Da Gospod neprestano ponižava ponosne i uzvisuje ponižene, On uči na mnogim mestima u Reči; a ono što On tamo uči takođe pripada Njegovoj Božanskoj Promisli.

184. Isto se čini sa ostalim zlima u kojima se čovek nalazi naslendo, kao što su preljube, prevare, osveta, bogohuljenje i druga slična zla; od kojih nijedno ne bi moglo biti uklonjeno kada sloboda da o njima misli i da ih hoće ne bi bila ostavljena čoveku, kako bi on mogao da ih ukloni kao od sebe; što on i pored toga ne može da učini ukoliko ne prizna Božansku Promisao i ukoliko se ne moli da ona to učini. Bez te slobode i Božanske Promisli zajedno, ta zla bi bila kao otrov koji se drži u sebi i ne izbacuje se,

BOŽANSKA PROMISAO

koji za kratko vreme može da se raširi i da prouzrokuje smrt celog sistema; ona bi tada bila kao bolest sâmog srca od koje telo brzo umire.

185. Da je tako ne može se saznati na bolji način nego na osnovu slučaja ljudi nakon smrti, u duhovnom svetu. Tamo mnogi od njih koji su u prirodnom svetu postali veliki i bogati, i koji su u počastima i bogatstvu samo sebe gledali, najpre govore o Bogu i o Božanskoj Promisli, kao da su ih priznali u svom srcu. Ali zato što tada očigledno vide Božansku Promisao, i iz nje svoju krajnju sudbinu, da će otići u pakao, oni tamo sebe sjedinjuju sa đavolima, i tada ne samo da poriču nego i hule na Boga; i na kraju ulaze u takav delirijum da kao moćnije priznaju đavole za svoje bogove, i ništa tako žaroko ne žele kao da i sami postanu bogovi.

186. Da bi čovek otišao u suprotnost Bogu i da bi ga i poricao kada bi jasno video delovanje Njegove Božanske Promisli, to je stoga što se on nalazi u zadovoljstvu svoje ljubavi, i što to zadovoljstvo upravo sačinjava njegov život. Iz tog razloga čovek, kada ostaje u zadovoljstvu svoje ljubavi, u svojoj slobodi; jer sloboda i to zadovoljstvo čine jedno. Stoga kada bi on uočavao da je neprestano odvrtačen od svog zadovoljstva, on bi se razbesneo na onoga ko želi da uništi njegov život, koga bi smatrao za neprijatelja. Da do toga ne bi dolazilo Gospod se sa Svojom Božanskom Promišlju ne pojavljuje očigledno, već pomoću nje vodi čoveka tiho kao što neprimetna struja ili pogodan tok nose brod. Usled toga čovek ne zna za drugo osim da je neprestano u svom propriumu, jer sloboda čini jedno sa propriumom.

Otuda je jasno da sloboda pripaja čoveku ono što Božanska Promisao uvodi; što ne bi bilo tako da Božanska Promisao sebe očigledno pokazuje. Pripojiti znači oživeti.

187. IV. *Čoveku je dozvoljeno da Božansku Promisao vidi s leđa ali ne s lica; kao i u duhovnom stanju a ne u prirodnom stanju. Videti Božansku promisao s leđa a ne s lica jeste videti je nakon a ne pre; a videti je iz duhovnog a ne iz prirodnog stanja jeste videti je iz neba a ne iz sveta. Svi koji primaju uticaj iz neba i priznaju Božansku Promisao, a posebno oni koji su putem popravljivanja postali duhovni, kada vide događaje u nekom predivnom sledu kao da vide Božansku Promisao i priznaju je iz unutarne potvrde. Oni ne žele da je vide s lica, to jest, pre nego što postoji; jer se boje da se njihova sopstvena volja ne nametne bilo čemu u njenom redu i pravcu. Drugačije je sa onima koji ne priznaju nikakav uticaj iz neba već samo iz sveta; posebno sa onima koji su postali prirodni usled podržavanja spoljašnjih privida u sebi. Oni ne vide ništa od Božanske Promisli s leđa, ili nakon Promisli; ali žele da je vide s lica, ili pre nego što postoji; i pošto Božanska Promisao deluje pomoću sredstava, a sredstva se ostvaruju kroz čoveka ili kroz svet, stoga bez obzira da li je vide s lica ili s leđa oni je pripisuju ili čoveku ili prirodi, i tako se učvršćuju u njenom odricanju. Razlog što je tako pripisuju je taj što je*

BOŽANSKA PROMISAO

njihovo razumevanje zatvoreno odozgo, a otvoreno samo odozdo, prema tome zatvoreno prema nebu a otvoreno prema svetu; a nije dato da se Božanska Promisao vidi iz sveta, već iz neba. Ponekad sam se u sebi pitao da li bi oni priznali Božansku Promisao kada bi njihovo razumevanje bilo otvoreno odozgo, i kada bi jasno kao dan videli da je priroda sama po sebi mrtva, i da ljudska inteligencija sama po sebi nije ništa; već da usled uticaja izgleda da i jedna i druga postoje; i opazio sam da je oni koji su sebe učvrstili u korist prirode i ljudske mudrosti ne bi priznali, jer bi prirodna svetlost koja utiče odozdo odmah zasenila duhovnu svetlost koja dolazi odozgo.

189. Čovek koji je postao duhovan pomoću priznavanja Boga i mudar pomoću odbijanja svog propriuma, vidi Božansku Promisao u celom svetu, i u svim stvarima koje mu pripadaju uopšte i pojedinačno. On je vidi ako gleda stvari prirode; on je vidi ako gleda građanske stvari; on je vidi ako gleda duhovne stvari; i to kako u istovremenoj, tako i u uzastopnoj povezanosti stvari, u ciljevima, u uzrocima, u učincima, u koristima, u formama, u velikim i malim stvarima; posebno u onima koje se tiču ljudskog spasenja, kao da je Jehova dao Reč, da je putem nje učio ljude o Bogu, o nebu i paklu, o večnom životu, i o tome da je On Sâm došao u svet da ih iskupi i spase. Iz duhovne svetlosti u prirodnoj svetlosti, čovek te stvari vidi, i druge pored njih, kao i Božansku Promisao koja se nalazi u njima. Ali čovek koji je samo prirodan ne vidi nijednu od tih stvari. On je poput nekoga ko vidi veličanstven hram, i čuje propovednika u Božanskim stvarima prosvetljenog, a kod kuće kaže da nije vido ništa osim kamene kuće, i da nije čuo ništa osim artikulisanih glasova; ili kao kratkovida osoba, koja uđe u baštu koja je izuzetna po svakovrsnom voću, i ode kući i kaže da je videla samo šumu i drveće. Takve osobe i nakon smrti, kada postanu duhovi i budu podignute u anđeosko nebo gde se sve stvari nalaze u formama koje predstavljaju ljubav i mudrost, ne vide ništa, čak ni da postoje; što sam video da se dešava sa mnogima koji su poricali Božansku Promisao Gospodnju.

190. Mnogo je toga trajnog stvoreno da bi ono što nije trajno moglo da postoji. Trajnosti su ustanovljene promene u izlasku i zalasku sunca i meseca, kao i zvezda; njihova nevidljivost usled uzajamnih položaja koja se naziva pomračenjima; toplota i svetlost koje od njih dolaze; godišnja doba koja su proleće, leto, jesen i zima; doba dana koja su jutro, podne, večer i noć; takođe i vazdušni omotači, vode i zemlje razmatrani sami po sebi; sposobnost vegetiranja u biljnom carstvu; i zajedno sa njom sposobnost množenja u životinjskom carstvu; i sve ostalo što se putem ovih trajnosti neprestano stvara onda kada su one pokrenute saglasno zakonima reda. Ove i mnoge druge stvari obezbeđene su od postanja kako bi jedan beskrajno raznolik niz stvari mogao da postoji; jer stvari koje su promenljive ne mogu da postoje mimo stvari koje su nepromenljive, utvrđene i sigurne. Ali neka primeri to ilustruju. Raznolikost vegetacije ne bi postojala da izlaženje i zalaženje sunca, i toplota i svetlost koje od njih potiču, nisu trajni. Harmonije postoje u beskrajnim varijetetima ali one ne bi mogle postojati da vazdušni omotači sa svojim

BOŽANSKA PROMISAO

zakonitostima nisu nepromenljivi, a vazduh u njegovom obliku. Raznolikosti svetlosti, koje su takođe beskrajne, ne bi mogle da postoje da eter sa njegovim zakonitostima i oko sa svojim oblikom nisu nepromenljivi; isto tako boje, da svetlost nije nepromenljiva. Isto je sa mislima, rečima i delima koji su takođe beskrajno raznoliki; oni ne bi mogli da postoje da organske forme tela nisu nepromenljive. Zar ne mora kuća da bude nepokretna da bi čovek mogao da obavlja razne stvari u njoj? Zar nije isto sa hramom, da bi u njemu moglo da se klanja, besedi, poučava i pobožno razmišlja? Tako je i kod drugih stvari. Što se tiče samih raznolikih stvari^N koje egzistiraju u okviru stvari koje su nepromenljive, utvrđene i sigurne; one se beskonačno nastavljaju, i nemaju kraja, pa ipak među svim stvarima univerzuma i u svakoj od njih pojedinačno nikada se ne javlja jedna koja je sasvim ista kao i druga; niti se to može desiti u onima koje slede, sve do večnosti. Ko raspolaže ovim raznolikostima koje se kreću ka beskraju i večnosti, tako da one mogu biti u redu, osim Njega koji je stvorio trajne stvari sa ciljem da u njima mogu da postoje raznolike stvari? I ko može da raspolaže beskrajnim raznolikostima života kod ljudi, osim Njega koji je sâm Život, to jest sâma Ljubav i sâma Mudrost? Zar bi bez Njegove Božanske Promisli, koja kao da je neprestano stvaranje, moglo da se sa bezbrojnim ljudskim osećanjima i iz njih proizašlim mislima, pa prema tome sa samim ljudima, raspolaže tako da oni čine jedno – zla osećanja i iz njih proizašle misli, (čine) jednog đavola koji je pakao; a dobra osećanja i iz njih proizašle misli (čine) jednog Gospoda u nebu? Da je svekoliko anđeosko nebo u očima Gospoda kao jedan čovek, koji je Njegova slika i odraz, i da je svekoliki pakao njemu suprotstavljen kao jedna ljudska monstroznost, rečeno je i pokazano na više mesta u prthodnom tekstu. Ove su stvari rečene jer neki prirodni ljudi čak i na osnovu nepromenljivih i stabilnih stvari koje su neophodne kako bi promenljive stvari u njima mogle da postoje, pronalaze argumente za svoje bunilo u korist prirode i njihove sopstvene mudrosti.

NE POSTOJI NEŠTO TAKO KAO ŠTO JE ČOVEKOVA SOPSTVENA MUDROST; SAMO IZGLEDA DA POSTOJI; I TREBA DA IZGLEDA KAO DA POSTOJI; ALI BOŽANSKA PROMISAO JE SVEOPŠTA USLED TOGA ŠTO SE NALAZI U NAJRAZLIČITIJIJIM PJEDINOSTIMA

191. Da ne postoji nešto tako kao što je čovekova sopstvena mudrost sasvim je suprotno spoljašnjem prividu i usled toga suprotno uverenju mnogih; i pošto je tako, niko ko na osnovu spoljašnjeg privida veruje da čovekova mudrost čini sve

^N Kao suprotnost trajnim stvarima ovde S. ne daje promenljive stvari, već raznolike stvari. Samo na jednom mestu kaže *variables* – promenljive, a svuda *varieties* – raznolike.

BOŽANSKA PROMISAO

stvari ne može da se uveri (da nije tako) drukčije osim pomoću objašnjenja koja potiču iz dubljeg ispitivanja, koja treba da se izvedu iz uzroka. Taj spoljašnji privid je posledica, a uzroci razotkrivaju zašto tako izgleda. U ovim uvodnim napomenama nešto ćemo reći o opštem verovanju u vezi tog predmeta. Učenje crkve da ljubav i vera nisu od čoveka nego od Boga, isto kao i umnost i inteligencija, pa stoga i mudrost, i uopšte sve što je dobro i istinito – u suprotnosti je sa spoljašnjim prividom. Kada se to učenje prihvati, mora se prihvatiti i da ne postoji nešto tako kao što je čovekova sopstvena mudrost, već da samo izgleda da postoji. Mudrost ne potiče ni iz jednog drugog izvora osim iz inteligencije i umnosti, a te dve stvari potiču jedino od razumevanja i misli, otuda od istine i dobra. Oni koji priznaju Božansku Promisao prihvataju to što je sada rečeno i u to veruju, dok oni koji priznaju ljudsku mudrost to ne čine. Istina, međjutim, mora da bude ili ono što uči crkva, da sva umnost i mudrost potiču od Boga; ili ono što uči svet, da sva umnost i mudrost potiču od čoveka. Mogu li se (ta dva stanovišta) izmiriti na bilo koji način osim (tvrdjenjem) da je ono što uči crkva istina, a ono što uči svet spoljašnji privid? Jer crkva svoj dokaz izvodi iz Reči, a svet iz svog propriuma; pri čemu je Reč od Boga, dok je proprium od čoveka. Pošto je mudrost od Boga a ne od čoveka, hrišćanin u svojoj pobožnosti moli Boga da vodi njegove misli, namere i dela; i takodje dodaje – zbog toga što on, od sebe, to ne može. I kada vidi da bilo ko čini dobro, on kaže da ga je Bog na to naveo; kao i mnoge druge slične stvari. Dakle, ko može tako da govori ukoliko u isto vreme unutarne u to ne veruje? A verovati u to unutarne potiče od neba. Međjutim, kada misli od sebe i prikuplja dokaze u korist ljudske mudrosti, čovek može da veruje suprotno; što potiče od sveta. Ali kod onih koji u srcu priznaju Boga unutarne vera pobeđuje; a spoljašnja vera (pobeđuje) kod onih koji u srcu ne priznaju Boga, bez obzira na to šta govore.

192. Rečeno je da neko ko na osnovu spoljašnjeg privida veruje da ljudska mudrost čini sve stvari ne može da se uveri (da nije tako) drukčije osim pomoću objašnjenja koja potiču od dubljeg ispitivanja, koja treba da se izvedu iz uzroka. Stoga da bi se objašnjenja koja su izvedena iz uzroka razumevanju učinila jasnim, ona moraju da se izlože odgovarajućim redosledom, koji će biti sledeći: I. Sve čovekove misli potiču od osećanja njegove životne ljubavi; i ne postoji, niti može postojati, bilo koja misao koja od njih ne potiče. II. Osećanja čovekove životne ljubavi poznata su samo Gospodu. III. Svojom Božanskom Promišlju Gospod vodi osećanja čovekove životne ljubavi, i u isto vreme misli, iz kojih je ljudska mudrost izvedena. IV. Svojom Božanskom Promišlju Gospod sjedinjuje osećanja čitavog ljudskog roda u jedan oblik, koji je ljudsko obličje. V. Stoga nebo i pakao, koji su sačinjeni od ljudskog roda, imaju taj oblik. VI. Oni koji su priznali samo prirodu i samo ljudsku mudrost, sačinjavaju pakao; a oni koji su priznali Boga i Njegovu Božansku Promisao, sačinjavaju nebo. VII. Sve te stvari ne bi se mogle činiti da čoveku ne izgleda kao da on misli od sebe i odlučuje od sebe.

193. I. Sve čovekove misli potiču od osećanja njegove životne ljubavi; i ne postoji, niti može postojati, bilo koja misao koja od njih ne potiče. Šta su u svojoj suštini životna ljubav, i osećanja i njihove misli, kao i iz njih proizašli osećaji i delatnosti koji se javljaju u telu, prethodno je pokazano u ovoj raspravi, kao i u raspravi pod nazivom

BOŽANSKA PROMISA O

ANDJEOSKA MUDROST O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, posebno u prvom i petom delu. Medjutim, pošto od njih potiču uzroci od kojih kao posledica nastaje ljudska mudrost, sada će biti neophodno da se i ovde predoče neke stvari o njima; jer stvari koje su zabeležene na prethodnim stranicama ne mogu se tako dobro povezati sa stvarima koje su napisane kasnije, kao što je to slučaj kada se ponove i predoče zajedno. U prethodnom delu sadašnje rasprave, kao i one o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, koju smo upravo naveli, pokazano je da je Gospod Božanska Ljubav i Božanska Mudrost; da to dvoje jesu sâm život; da od njih potiču čovekova volja i razumevanje, volja od Božanske Ljubavi a razumevanje od Božanske Mudrosti; da su srce i pluća u telu saobrazni tim dvema stvarima; i da stoga može biti očigledno da, kao što kucanje srca zajedno sa disanjem pluća upravlja čitavim čovekom u pogledu njegovog tela, tako volja zajedno sa razumevanjem upravlja celim čovekom u pogledu njegovog uma; i da, prema tome, u svakom čoveku postoje dva principa života, jedan prirodni i drugi duhovni, kao i da je prirodni princip života kucanje srca, a da je duhovni princip života volja uma; i da svako od njih sebi pripaja svog supružnika, sa kojim zajedno živi, i sa kojim izvršava funkcije života – srce sebi pripaja pluća, a volja sebi pripaja razumevanje. Dalje, pošto je ljubav duša volje, a mudrost duša razumevanja, pri čemu obe potiču od Gospoda, ishodi da ljubav predstavlja život svakog čoveka, i da kvalitet života zavisi od njene sjedinjenosti sa mudrošću; ili, što je isto, da volja predstavlja život svakog čoveka, i da kvalitet života zavisi od njene sjedinjenosti sa razumevanjem. Ali više o tim stvarima može da se vidi iz onoga što je u ovoj raspravi prethodno izloženo, a posebno iz prvog i petog dela ANDJEOSKE MUDROSTI O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI.

194. U napred navedenim raspravama takodje je pokazano da životna ljubav stvara iz sebe podredjene ljubavi, koje se nazivaju osećanjima, i da su ona spoljašnja i unutarinja; kao i da, uzeta zajedno, ona formiraju takoreći jedan dominion ili kraljevstvo, u kome je životna ljubav gospodar ili kralj. Pokazano je i da te podredjene ljubavi ili osećanja sebi pripajaju svoje supružnike, svako onog koji mu pripada; unutarinja osećanja pripajaju sebi supružnike koji se nazivaju opažanjima, a spoljašnja osećanja pripajaju sebi supružnike koji se nazivaju mislima; i da svako od njih živi zajedno sa svojim supružnikom, i izvršava dužnosti svog života; i da je sjedinjenost tog para slična sjedinjenosti životnog suštastva (esse) i životnog ispoljenja (existere), koja je takva da jedno nije ništa ukoliko nije zajedno sa drugim; jer šta je suštastvo (esse) života ukoliko on ne postoji? I šta je ispoljenje (existere) života ukoliko ne potiče od suštastva (esse) života? Takodje i da je sjedinjenost u životu slična onoj između zvuka i sklada, ili zvuka i govora, i uopšte slična onoj između kucanja srca i disanja pluća; a ta sjedinjenost koja je takva da jedno nije ništa bez drugog, i da postaje nešto pomoću sjedinjenosti sa drugim. Uzmimo na primer zvuk: svako ko misli da je zvuk nešto ukoliko u njemu nema onoga što ga čini karakterističnim, greši; kod čoveka je zvuk takodje saobrazan osećanju; i pošto u njemu

BOŽANSKA PROMISAO

uvek ima nečega što je karakteristično, stoga se na osnovu zvuka onoga ko priča zna osećanje njegove ljubavi; a na osnovu varijacije zvuka, koja je govor, zna se njegova misao. Otuda mudriji andjeli samo na osnovu zvuka glasa onoga ko priča opažaju njegovu životnu ljubav, zajedno sa izvesnim osećanjima koja su izvedena. Ove su stvari rečene da bi se znalo da ne postoji osećanje bez svoje misli; niti misao bez svog osećanja. O tim temama se može videti više iz napred rečenog u ovoj raspravi; kao i iz ANDJEOSKE MUDROSTI O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI.

195. Dalje, pošto životna ljubav ima svoje zadovoljstvo, a njena mudrost ima svoje prijatnosti, tako je i sa svakim osećanjem koje je u svojoj suštini podređena ljubav izvedena iz životne ljubavi kao potok iz izvora, kao grana iz drveta, ili kao arterija iz srca; stoga svako pojedinačno osećanje ima svoje zadovoljstvo, a otuda svako opažanje i svaka misao imaju svoju prijatnost. Iz toga ishodi da ta zadovoljstva i prijatnosti sačinjavaju čovekov život. Šta je život bez zadovoljstva i prijatnosti? On nije nešta živo već beživotno. Oduzmite ih i postaćete hladi ili ukočeni; dozvolite da nestanu i izdahnućete i umreti. Vitalna toplina potiče od zadovoljstava osećanja i od prijatnosti opažanja i misli. Pošto svako osećanje ima svoje zadovoljstvo, i od njega potičuća misao svoju prijatnost, iz toga može biti očigledno otkuda dobro i istina, kao i šta su dobro i istina u svojoj suštini. Svakome je dobro ono što je zadovoljstvo njegovog osećanja; a istina je ono što je prijatnost njegove misli potičuće od osećanja; jer svako naziva dobrim ono što, na osnovu ljubavi svoje volje, oseća kao zadovoljstvo; a istinom naziva ono što, na osnovu mudrosti svog razumevanja, opaža kao prijatnost. Oboje potiče od životne ljubavi, kao što voda teče od izvora, ili kao što krv teče iz srca; i objije su, uzeti zajedno, slični vodi, ili atmosferi, u kojoj se nalazi čitav ljudski um. Zadovoljstvo i prijatnost su u umu duhovni, a u telu prirodni; na obe strane oni sačinjavaju čovekov život. Iz ovoga je očigledno šta je to u čoveku što se naziva dobrim, a šta je to što se naziva istinom; kao i šta je to u čoveku što se naziva zlom, i što se naziva obmanom. Sigurno je da je njemu zlo ono što uništava zadovoljstvo njegovog osećanja, a obmana ono što uništava prijatnost njegove misli; otuda i to da zlo, zbog svog zadovoljstva, i obmana, zbog svoje prijatnosti, mogu da se nazovu dobrom i istinom, i da se može verovati da oni jesu dobro i istina. Dobra i istine u stvari su promene i varijacije stanja u oblicima uma; ali one se opažaju i žive jedino pomoću zadovoljstava i prijatnosti dobra i istine. Ove stvari su spomenute kako bi se moglo znati da se osećanje i misao nalaze u njihovom (zadovoljstva i prijatnosti) životu.

196. Dalje, pošto je čovekov um taj koji misli, a ne njegovo telo, i pošto on misli iz zadovoljstva svog osećanja, i pošto je čovekov um njegov duh koji živi nakon smrti, ishodi da čovekov duh nije ništa drugo nego osećanje, i iz njega proizašla misao. Da ne može postojati nijedna misao bez osećanja, sasvim je očigledno na osnovu duhova i andjela u duhovnom svetu; jer tamo svi misle iz osećanja svoje životne ljubavi i zadovoljstvo tih osećanja okružuje svakoga kao njegova atmosfera; i tamo su svi

BOŽANSKA PROMISAO

sjedinjani saglasno tim sferama koje poput isparavanja izlaze iz njihovih osećanja, kroz njihove misli; osim toga svačiji kvalitet je poznat na osnovu sfere njegovog života. Otuda može da se vidi da je svaka misao od osećanja i da je ona oblik svog osećanja. Slično je sa voljom i razumevanjem; kao i sa dobrom i istinom; i, takodje, sa dobrotvornošću i verom.

197. II. *Osećanja čovekove životne ljubavi poznata su samo Gospodu.* Čovek zna sopstvene misli i otuda svoje namere, jer ih u sebi vidi; i pošto od njih potiče celokupna mudrost, on i nju vidi u sebi. Tako ako je njegova životna ljubav ljubav prema sebi, on postaje ponosan na svoju inteligenciju i mudrost pripisuje sebi; on, takodje, sakuplja dokaze u korist toga i na taj način se udaljava od priznanja Božanske Promisli. Slično je ako je njegova životna ljubav ljubav prema svetu; ali to nema za posledicu njegovo udaljavanje u tolikoj meri. Iz ovoga je očigledno da te dve ljubavi sve pripisuju čoveku i njegovoj mudrosti a, ukoliko se unutarne ispituju, ništa Bogu i Njegovoj Promisli. Iz tog razloga kada se desi da takvi ljudi čuju da je istina da ljudska mudrost nema uticaja, već da jedino Božanska Promisao upravlja svim stvarima, ukoliko su u potpunosti ateisti, oni se na to smeju; međjutim, ukoliko su u svom sećanju sačuvali nešto od religije, i ukoliko im se kaže da sva mudrost potiče od Boga, oni se u prvom trenutku sa tim saglase, ali unutarne u svom duhu to ipak poriču. Takvi su posebno oni sveštenici koji vole sebe više nego Boga, i svet više nego nebo; ili, što je isto, koji služe Bogu radi časti i dobiti, ali i pored toga propovedaju da su dobročinstvo i vera, svo dobro i istina, kao i sva umnost, pa čak i mudrost, od Boga, a da ništa nije od čoveka. U duhovnom svetu sam jednom prilikom čuo dva sveštenika kako raspravljaju sa izvesnim kraljevskim ambasadorom o ljudskoj mudrosti, o tome da li ona potiče od Boga ili od čoveka. Rasprava je bila žestoka. U svom srcu njih troje je imalo sličnu veru, naime, da ljudska mudrost čini sve stvari, a da Božanska Promisao ne čini ništa; ali sveštenici su, budući teološki revnosni, rekli da ništa od umnosti i mudrosti ne potiče od čoveka; i kada je ambasador ljutito odgovorio da u tom slučaju nijedna misao ne pripada njemu, oni su rekli da je tako. Ali pošto su anđjeli opazili da njih troje veruju u slično, kraljevskom ambasadoru su rekli: »Stavite sveštenučku odoru na sebe, zamislite da ste sveštenik, i onda govorite.« On je to učinio; i tada je glasno rekao da u čoveku ne može biti umnosti i mudrosti osim one koja potiče od Boga; i taj stav je odbranio svojom uobičajenom rečitošću, sa puno racionalnih argumenata. Nakon toga je i sveštenicima rečeno da odbace svoje odore, da na sebe stave odežde političkih ministara i da zamisle da su oni; oni su to učinili i tada su odjednom mislili iz unutarne sebi i govorili na osnovu onih argumenata koje su ranije u sebi krili, u korist ljudske mudrosti, a protiv Božanske Promisli. Posle toga su njih troje, pošto su imali isto uverenje, postali srdačni prijatelji, i zajedno su stali na put lične mudrosti, koji vodi u pakao.

BOŽANSKA PROMISAO

198. U prethodnom je pokazano da čovek nema ni jednu misao koja ne bi poticala od nekog osećanja njegove životne ljubavi; i da misao nije ništa drugo nego oblik osećanja. Pošto, stoga, čovek svoju misao vidi, a ne može da vidi svoje osećanje, jer njega oseća, ishodi da na osnovu vidjenja, koje je spoljašnji privid, on zaključuje da lična mudrost čini sve stvari, a ne na osnovu osećanja, koje ne izlazi na videlo, već se oseća. Jer osećanje se manifestuje samo kroz izvesno zadovoljstvo misli i uživanje prilikom razmišljanja o njemu; i tada to uživanje i zadovoljstvo čine jedno sa mišlju kod onih koji iz ljubavi prema sebi ili iz ljubavi prema svetu veruju u svoju sopstvenu mudrost; i misao plivi dalje u svom zadovoljstvu, poput broda u rečnom toku, na šta njegov vlasnik ne obraća pažnju, nego samo na jedra koja je razapeo.

199. Čovek je u stvari sposoban da razmišlja o zadovoljstvu svog spoljašnjeg osećanja, sve dok ono deluje kao jedno sa zadovoljstvom nekog telesnog čula; pa ipak on ne razmišlja o činjenici da to zadovoljstvo potiče od zadovoljstva njegovog osećanja u misli. Na primer: kada kurvar vidi kurvu, njegove oči sijaju od lascivnosti, i on oseća zadovoljstvo u telu; ali ipak ne oseća zadovoljstvo svog osećanja ili pohotu u misli, već samo izvesnu želju koja je povezana sa telom. Slično je sa razbojnikom u šumi kada vidi putnike; i sa gusarom na moru kada vidi brodove; i tako dalje. Očigledno je da ta zadovoljstva upravljaju čovekovim mislima, i da misli bez njih nisu ništa; ali on misli da su to samo misli, dok misli pak nisu ništa drugo nego osećanja koja su pretvorena u oblike pomoću čovekove životne ljubavi, tako da mogu da se pojave na svetlosti; jer su sva osećanja u toplini, a sve misli na svetlosti. To su spoljašnja osećanja misli, koja se u stvari manifestuju kroz senzacije tela, a retko kada kroz mislao uma. Ali unutarnja osećanja misli, iz kojih spoljašnje crpi svoje postojanje, nikada se ne pokazuju pred čovekom; o njima on ne zna ništa više nego što o putu zna onaj koji spava u vagonu, ili ništa više nego što neko oseća okretanje zemlje. Dalje, pošto čovek ništa ne zna o stvarima koje se odvijaju u unutarnjostima njegovog uma, koje su tako beskrajne da se ne mogu odrediti brojevima, i pošto nešto spoljašnjosti koja ulazi u vidokrug misli ipak stvoreno od strane unutarnjosti, a unutarnjostima upravlja samo Gospod svojom Božanskom Promišlju, a to nešto spoljašnjosti je stvoreno od strane Gospoda i čoveka zajedno, kako onda bilo ko može da kaže da njegova sopstvena mudrost čini sve stvari? Kada bi samo jedna predstava misli mogla da vam se pokaže otvorenom, videli biste značajne stvari u većoj meri nego što govor može da izrazi. Da u unutarnjostima čovekovog uma postoje beskrajne stvari koje ne mogu da se odrede brojevima očigledno je na osnovu beskrajnih stvari tela, od kojih ništa ne doseže do vidjenja i osećaja osim same delatnosti, u velikoj meri pojednostavljene; njoj međjutim doprinose hiljade pokretačkih ili mišićnih vlakana, hiljade krvnih sudova, hiljade bronhija pluća koje moraju da saradjuju prilikom svake delatnosti, hiljade nervnih vlakana mozga i kičmenog stuba; a još je mnogo više toga u duhovnom čoveku, što je ljudski um, u kome su sve stvari oblici osećanja i od njih potičućih opažanja i misli. Zar duša koja raspolaže

BOŽANSKA PROMISAO

unutarnjostima ne raspolaže i delatnostima koje od njih potiču? Čovekova duša nije ništa drugo nego ljubav njegove volje i, shodno tome, ljubav koja pripada njegovom razumevanju. Kakva je ta ljubav, takav je ceo čovek; a kvalitet je određen saglasno rasporedu u spoljašnjostima, u kojima je čovek zajedno sa Gospodom. Iz tog razloga ukoliko on sve stvari pripisuje sebi i prirodi, ljubav prema sebi postaje duša; ali ukoliko sve stvari pripisuje Gospodu, ljubav prema Gospodu postaje duša; a ta druga ljubav je nebeska, dok je prva paklena.

200. Dalje, pošto zadovoljstva čovekovih osećanja, koja se kreću od najdubljeg kroz unutarnjosti do spoljašnjosti, i na kraju do krajnjeg koje je telo, nose čoveka kao što voda i vetar nose brod, i pošto ništa od toga do njega ne dopire osim onoga što se odvija u krajnjostima uma i tela, kako on može samo na osnovu toga da prisvaja sebi ono što je Božansko, samo zato što mu tih nekoliko krajnjih stvari izgledju kao da su njegove? On bi još manje trebalo da prisvaja sebi ono što je Božansko kada na osnovu Reči zna da čovek ne može ništa imati od sebe osim ako mu nije dato od neba; a na osnovu RAZUMA, da mu je taj spoljašnji privid dat, kako bi mogao da živi kao čovek, kako bi mogao da vidi šta je dobro a šta zlo, kako bi mogao da odabere jedno ili drugo, kako bi mogao sebi da pripoji ono što je izabrao, tako da može uzajamno da se sjedini sa Gospodom, da se popravi, preporodi, spase i živi večno. Da je taj spoljašnji privid čoveku dat kako bi mogao da deluje iz slobode saglasno razumu, i na taj način kao od sebe, a ne da sedi skrštenih ruku i da čeka uticaj, rečeno je i pokazano u prethodnom. Iz ovoga kao potvrđena ishodi sledeća tačka koju je trebalo dokazati, naime, III. *Svojom Božanskom Promišlju Gospod vodi osećanja čovekove životne ljubavi, i u isto vreme misli, iz kojih je ljudska mudrost izvedena.*

201. IV. *Svojom Božanskom Promišlju Gospod sjedinjuje osećanja [čitavog ljudskog roda] u jedan oblik, koji je ljudsko obličje.* Da je to sveopštost Božanske Promisli videće se u narednom odeljku. Oni koji sve stvari pripisuju prirodi, sve stvari pripisuju I ljudskoj Mudrosti; jer oni koji sve stvari pripisuju prirodi u srcu poriču Boga; a oni koji sve stvari pripisuju ljudskoj mudrosti u srcu poriču Božansku Promisao; jedno se ne može odvojiti od drugog. Pa ipak obe grupe, radi svog dobrog imena i iz straha od njegovog gubitka, kažu da Božanska Promisao jeste sveopšta, ali da njene pojedinosti počivaju u čoveku, i da se pod ljudskom mudrošću podrazumevaju te pojedinosti u složenoj celini. Ali razmislite u sebi o tome šta je sveopšta Promisao, kada joj se oduzmu pojedinosti. Da li je ona išta više od reči? Jer sveopštim se naziva ono što je sačinjeno od svih pojedinosti zajedno, kao što je ono opšte što počiva na posebnostima. Stoga, ako se oduzmu pojedinosti, šta je drugo sveopštost nego nešto što je iznutra prazno, i prema tome kao površina iza koje se ne krije ništa, ili kao složena celina u kojoj nema ničega? Ako bi se reklo da je Božanska Promisao sveopšta vlada, a da ona ipak ničim ne vlada, nego je samo povezana sa stvarima, kao i da je ono što pripada vladi preneto na druge, zar se to

BOŽANSKA PROMISAO

onda može nazvati sveopštom vladom? Nijedan kralj nema takvu vladu; jer kada bi neki kralj dozvolio svojim podređenim da vladaju svim stvarima njegovog kraljevstva, on ne bi više bio kralj nego bi se samo tako nazivao; na taj način bi imao samo dostojanstvo imena, a ne bilo kakve realnosti. Takvom kralju ne bi mogla da se predicira vlada, a još manje sveopšta vlada. Ono što je Promisao kod Boga naziva se mudrošću kod čoveka. Kao što se ne može reći da sveopšta mudrost pripada kralju koji za sebe nije zadržao ništa više od imena, kako bi se kraljevstvo moglo nazivati kraljevstvom i na taj način održati u celini, tako se ne može reći da postoji sveopšta Promisao ukoliko ljudi na osnovu sopstvene mudrosti obezbeđuju sve stvari. Isto je kada se ime sveopšte Promisli i svopšte vlade pripiše prirodi, kada se razume da je Bog stvorio univerzum, i obdario prirodu sa moći da sve stvari proizvodi iz sebe. Šta je, u tom slučaju, sveopšta Promisao nego metafizički termin, koji osim što je termin nema entitet? Osim toga, među onima koji pripisuju prirodi sve što je stvoreno, a ljudskoj mudrosti sve što je učinjeno, a koji ustima ipak govore da je Bog stvorio prirodu, ima mnogo onih koji misle o Božanskoj Promisli samo kao o jednoj besmislenoj reči. Ali slučaj je u stvari da se Božanska Promisao nalazi u najrazličitijim pojedinostima prirode, i u najrazličitijim pojedinostima ljudske mudrosti, i da je otuda sveopšta.

202. Iz tog razloga je Božanska Promisao Gospodnja sveopšta, potičuća od najrazličitijih pojedinosti; On je stvorio univerzum da bi u njemu mogla da postoji jedna beskrajna i večna tvorevina koja potiče od Njega; a ta tvorevina postoji pomoću Gospodovog formiranja neba od ljudi, koje pred njim može da bude kao jedan čovek, koji je Njegova slika i obličje. Da je nebo formirao od ljudi u očima Gospoda takvo, i da je ono kraj stvaranja, pokazano je u prethodnom (br. 27-45); takodje i da Božansko, u svemu što čini, ima u vidu beskrajno i večno (br. 46-69). Beskrajno i večno koje Gospod ima u vidu prilikom formiranja Njegovog neba od ljudi, jeste da ono treba da se poveća do beskrajnosti i do večnosti; i da tako On može neprestano da obitava u kraju Svoje tvorevine. To je beskonačna i večna tvorevina koju je Gospod obezbedio pomoću stvaranja univerzuma; i On se u toj tvorevini nalazi neprestano kroz Svoju Božansku Promisao. Ko od onih koji znaju i veruju na osnovu učenja crkve da je Bog beskrajan i večan: *jer u učenju svih crkvi Hrišćanskog Sveta stoji da je Bog Otac, Bog Sin i Bog Sveti Duh, beskrajan, večan, nestvoren, i svemoguć, pogledajte »Atanasijevu veru«*, može u tolikoj meri da bude lišen razuma da ne prizna, čim to čuje, da Bog ne može da čini drukčije osim da razmatra beskonačno i večno u Svom velikom delu stvaranja? Na šta drugo On može da gleda dok gleda iz Sebe? Takodje da On isto to razmatra u ljudskom rodu, od koga formira ono nebo koje je Njegovo sopstveno. Dalje, šta drugo Božanska Promisao može da ima za svoj cilj nego popravljjanje ljudskog roda i njegovo spasenje? A niko ne može biti popravljen pomoću samog sebe, posredstvom sopstvene mudrosti, već pomoću Gospoda, posredstvom Njegove Božanske Promisli. Otuda ishodi da ukoliko Gospod ne vodi čoveka u svakom momentu, čak i u najneznatnijem, čovek odstupa od

BOŽANSKA PROMISAO

puta popravljanja i propada. Svaka promena i varijacija stanja ljudskog uma menja i varira nešto u redu sadašnjih stvari, pa otuda i stvari koje slede; i zar se to ne bi dešavalo progresivno sve do večnosti? To je poput strele odapete iz luka, koja će, ako prilikom odvajanja od luka samo malo promaši pravac cilja, na razdaljini od hiljadu ili više koraka promašiti u ogromnoj meri. Tako bi bilo kada Gospod ne bi vodio stanja ljudskih umova tokom svakog najmanjeg dela trenutka. Gospod to čini saglasno zakonima Svoje Božanske Promisli; a sa tim zakonima je saglasno da to čoveku izgleda kao da on vodi samog sebe; ali Gospod predvidja kako on samog sebe vodi i neprekidno podešava okolnosti. Da su zakoni dopuštenja takodje zakoni Božanske Promisli, i da svaki čovek može biti popravljen i preporodjen, kao i da ne postoji nijedna druga predestinacija, videće se iz onoga što sledi.

203. Pošto stoga svaki čovek nakon smrti živi zauvek, i biva mu dodeljeno mesto ili u nebu ili u paklu, saglasno njegovom životu, i pošto i nebo i pakao moraju biti u obliku koji će delovati kao jedno, kao što je ranije rečno, i pošto u tom obliku nikome ne može biti dodeljeno bilo koje drugo mesto osim njegovog sopstvenog, ishodi da se ljudski rod kroz sve svetove nalazi pod okriljem Gospodnjim; i da je svako, od ranog detinjstva pa sve do kraja života vodjen od strane Gospoda u najrazličitijim pojedinostima, te da je njegovo mesto predvidjeno i u isto vreme obezbedjeno. Iz čega je očigledno da je Božanska Promisao Gospodnja sveopšta zato što je u najrazličitijim pojedinostima; i da je to beskrajna i večna tvorevima koju je Gospod za Sebe obezbedio stvaranjem univerzuma. Ništa od te sveopšte Promisli čovek ne vidi; a kada bi video, to bi mu se javljalo pred očima kao što se razbacane gomile i skupine materijala od kojih će se izgraditi kuća javljaju pred očima prolaznika; dok Gospod to vidi kao veličanstvenu palatu, koja se neprestano izgradjuje i uvećava.

204. V. *Nebo i pakao imaju takav oblik*. Da nebo ima ljudski oblik obznanjeno je u radu o NEBU I PAKLU, koji je objavljen u Londonu 1758. (br. 59-102); takodje i u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; pored toga i u nekoliko odeljaka ove rasprave. Iz tog razloga je to nepotrebno dalje potvrđivati. Rečeno je da i pakao ima ljudski oblik; ali to je monstruozan ljudski oblik, poput onog u kome se nalazi djavo, pod kojim se podrazumeva pakao u svoj složenoj celini. On ima ljudski oblik zato što su i oni koji se nalaze u njemu rođeni kao ljudi, i oni takodje imaju dve ljudske sposobnosti koje se nazivaju svojevolsnošću i razboritošću; iako su oni zloupotrebili svojevolsnost želeći i čineći zlo, i razboritost, razmišljajući o njemu i potvrđujući ga.

205. VI. *Oni koji su priznali samo prirodu i samo ljudsku mudrost, sačinjavaju pakao; a oni koji su priznali Boga i Njegovu Božansku Promisao, sačinjavaju nebo*. Svi koji vode zao život, unutarne priznaju samo prirodu i ljudsku mudrost; priznanje toga nalazi se unutarne skriveno u svom zlu, kako god da je ono pokriveno dobrima i istinama; to su

BOŽANSKA PROMISAO

samo pozajmljene haljine, ili venci cvetica koji venu, stavljeni oko zla kako se ono ne bi pokazalo ogoljeno. Zbog tog opšteg pokrivanja se ne zna da svi oni koji vode zao život unutarne priznaju samo prirodu i samo ljudsku mudrost; jer je to pokrivanjem sklonjeno sa videla; ali da ih oni bez obzira na to priznaju može biti očigledno na osnovu porekla i uzroka tog njihovog priznavanja. Da bi se to moglo obelodaniti, reći ćemo otkuda čovekova sopstvena mudrost i šta je ona; zatim otkuda Božanska Promisao i šta je ona; potom ko su i kakav kvalitet u sebi nose oni koji pripadaju svakoj od tih grupa; i na kraju, da su oni koji priznaju Božansku Promisao u nebu, a oni koji priznaju sopstvenu mudrost u paklu.

206. *Otkuda čovekova sopstvena mudrost i šta je ona?* Ona potiče od čovekovog propriuma, koji je njegova priroda, i koji se naziva njegovom dušom potičućom od roditelja. Taj proprium je ljubav prema sebi i otuda prema svetu, ili ljubav prema svetu i otuda prema sebi. Ljubav prema sebi je takva da uzima u obzir samo sebe, a druge vidi kao rdjave ili kao beznačajne; ako ikoga razmatra kao osobu od nekog značaja, to čini samo dok je slavi i dok joj se udvara. Kao što se u semenu nalazi nastojanje da oplodi i razmnoži, tako je u toj ljubavi najdublje unutarne skrivena želja da se postane veliki, i ako je moguće kralj, a onda, ako je moguće, bog. Takav je djavo; jer on je sâma ljubav prema sebi; on je takav da samog sebe obožava i ima naklonost jedino prema onima koji ga i sami obožavaju. Drugog djavola poput sebe mrzi jer želi da samo on bude obožavan. Pošto nema ljubavi koja je bez svog supružnika, a supružnik čovekove ljubavi ili volje se naziva razumevanjem; kada ljubav prema sebi nadahne svog supružnika razumevanje sopstvenom ljubavlju, to se u supružniku pretvara u gordost, što je gordost na čovekovu sopstvenu inteligenciju; odakle potiče čovekova sopstvena mudrost. Dalje, pošto ljubav prema sebi ima želju da postane jedini gospodar sveta, prema tome i bog, stoga požude zla, koje od nje potiču, iz nje dobijaju život koji imaju u sebi; što takodje čine opažanja požuda, koja su lukavstvo; a slično i zadovoljstva požuda, koja su zla; i misli tih zadovoljstava koje su obmane. Oni su svi nalik slugama i pomoćnicima gospodara koji deluju na svaki njegov mig, ne znajući da nisu oni ti koji deluju, nego se na njih deluje; na njih se deluje pomoću ljubavi prema sebi, kroz gordost čovekove sopstvene inteligencije. Otuda u svakom zlu, usled njegovog porekla, leži skrivena čovekova sopstvena mudrost. U njemu je takodje skriveno priznavanje samo prirode, jer je ljubav prema sebi zatvorila prozor na svom krovu kroz koji dopire nebo, kao i prozore sa strane, da ne bi videla i čula da samo Gospod upravlja svim mislima, i da je priroda sama po sebi mrtva, kao i da je čovekov proprium pakao, i da je shodno tome ljubav propriuma djavo; i tada, sa zatvorenim prozorima ona (ljubav prema sebi) ostaje u mraku, i tu sebi sačinjava ognjište za kojim sedi sa svojim supružnikom, i oni poput prijatelja zajedno razmišljaju u korist prirode, a protiv Boga, i u korist čovekove sopstvene mudrosti, a protiv Božanske Promisli.

BOŽANSKA PROMISAO

207. *Otkuda Božanska Promisao i šta je ona?* To je Božansko delovanje u čoveku koji je odstranio ljubav prema sebi; jer je ljubav prema sebi, kao što je rečeno, djavo; a požude i njihova zadovoljstva su zla njegovog kraljevstva koje je pakao. Kada se to ukloni, Gospod ulazi sa osećanjima ljubavi prema bližnjemu, i otvara prozor na krovu, kao i prozore sa strane, i prouzrokuje da čovek vidi da postoji nebo, život nakon smrti i večna sreća; i putem duhovne svetlosti i u isto vreme duhovne ljubavi, koje tada ulaze, On prouzrokuje da čovek prizna da Bog upravlja svim stvarima pomoću Svoje Božanske Promisli.

208. *Ko su i kakav kvalitet u sebi nose oni koji pripadaju svakoj od ovih grupa?* Oni koji priznaju Boga i Njegovu Božansku Promisao su kao anđeli neba koji osećaju odvratnost prema tome da vode sami sebe, i koji vole da ih vodi Gospod. Pokazatelj da njih vodi Gospod je to što oni vole bližnjega. Dok su oni koji priznaju prirodu i čovekovu sopstvenu mudrost poput duhova pakla, koji osećaju odvratnost prema tome da ih vodi Gospod, i koji vole da vode sami sebe. Ako spadaju u vodeće ljude kraljevstva, oni žele da vladaju svim stvarima; isto je tako i ako su episkopi crkve. Ako su sudije, oni izopačuju sudjenje i praktikuju ćudljivu moć nad zakonima; ako su učeni, oni koriste nauku radi podržavanja čovekovog propriuma i prirode; ako su trgovci, oni deluju kao pljačkaši; ako su ratari, kao lopovi. Svi su oni neprijatelji Boga i ismevači Božanske Promisli.

209. Karakteristično je da kada se nebo otvori takvim osobama, i kada im se kaže da su maloumni, i to se i učini očiglednim njihovom stvarnom opažanju, što se čini pomoću uticaja i stvarnja predstave, oni iz ozlojedjenosti i dalje zatvaraju nebo pred sobom i gledaju ka zemlji, ispod koje je pakao. To se u duhovnom svetu dešava sa onima koji su još uvek van pakla i koji su sličnog karaktera. Na osnovu toga je očigledna greška onih koji misle: »Kada bih video nebo i kada bih čuo da mi anđeli govore, ja bih priznao.« Njihovo razumevanje priznaje; ali ako to u isto vreme ne čini i volja, oni i dalje ne priznaju; jer ljubav volje nadahnjuje razumevanje čime god želi, a ne obrnuto; šta više, ona uništava u razumevanju sve što ne potiče od nje.

210. VII. *Sve te stvari ne bi mogle biti učinjene da čoveku ne izgleda kao da misli od sebe i odlučuje od sebe.* Na prethodnim stranicama u celosti je pokazano da čovek ne bi bio čovek da mu ne izgleda kao da živi od sebe; i da, otuda, misli i hoće, govori i deluje kao od sebe. Iz čega ishodi da ukoliko čovek ne bi kao iz sopstvene mudrosti odlučivao o svim stvarima koje pripadaju njegovom delokrugu i životu, on ne bi mogao biti vodjen od strane Božanske Promisli i Božanska Promisao o njemu ne bi mogla da odlučuje; jer bi on bio poput nekoga ko stoji spuštenih ruku, otvorenih usta, sklopljenih očiju i zadržanog daha, čekajući uticaj; on bi sebe na taj način lišio ljudskog, koje ima usled opažanja i osećanja da živi, misli, hoće, govori i deluje kao od sebe; i u isto vreme bi sebe lišio dve

BOŽANSKA PROMISAO

sposobnosti, koje su svojevrijednost i razboritost, pomoću kojih se razlikuje od zveri. Da bez tog spoljašnjeg privida čovek ne bi imao sposobnost da prima i uzvraća, i da, prema tome, ne bi imao besmrtnost, pokazano je u prethovnom ove rasprave, kao i u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI. Iz tog razloga, ako želite da vas vodi Božanska Promisao, koristite mudrost poput sluga ili ministra koji sa odanošću raspolaže dobrima svog gospodara. Ta mudrost je talant koji je dat slugama da njime trguju, na osnovu čega moraju da podnesu račune (Luka XIX, 13-25; Mat. XXV, 14-30). Sama mudrost čoveku izgleda kao njegova sopstvena; i veruje se da je njegova sopstvena, sve dotle dok čovek u sebi drži zatvorenog najsmrtnijeg neprijatelja Boga i Božanske Promisli, što je ljubav prema sebi. Ona obitava u unutarnjostima svakog čoveka od rođenja; ako je ne prepoznajete – jer ona ne želi da bude prepoznata – ona obitava sigurno i čuva vrata kako ih čovek ne bi otvorio i kako ne bi bila izbačena od strane Gospoda. Ta vrata otvara čovek time što se, kao od sebe, kloni zala kao grehova, priznajući istovremeno da to čini od Gospoda. To je mudrost sa kojom Božanska Promisao deluje u jedinstvu.

211. Da čovek ne bi propao, Božanska Promisao deluje toliko tajno da teško da iko može da zna za njeno postojanje. Jer čovekov proprium, koji je njegova volja, ni na koji način ne deluje u jedinstvu sa Božanskom Promišlju; čovekov proprium ima urođeno neprijateljstvo prema njoj; jer to je zmija koja je zavela praroditelje, o čemu je rečeno: *»I još mećem neprijateljstvo između tebe i žene i između sjemena tvojega i sjemena njezina; ono će ti na glavu stajati* (Postanje III, 15). Zmija je zlo svake vrste; njena glava je ljubav prema sebi; Seme žene je Gospod; neprijateljstvo koje je stavljeno jeste neprijateljstvo između ljubavi prema čovekovom propriumu i Gospoda, prema tome i između čovekove sopstvene mudrosti i Božanske Promisli; jer čovekova sopstvena mudrost neprestano podiže glavu, a Božanska Promisao je neprestano spušta. Ukoliko bi čovek to osećao on bi bio ljut i besan na Boga i propao bi; ali dok je ne oseća on može da bude ljut i besan na ljude i na samog sebe, kao i na sreću, usled čega ne propada. Iz tog razloga Gospod Svojom Božanskom Promišlju neprestano vodi čoveka u slobodi, a sloboda čoveku ne izgleda nikako drukčije nego kao njegova sopstvena. Osim toga, voditi čoveka uprkos njega samog u slobodi je kao podizanje sa zemlje teškog tereta koji pruža otpor, pomoću elisa; zbog čije moći se težina i otpor ne osećaju; i to je kao kada čovek putuje sa neprijateljem koji ima nameru da ga ubije, što on ne zna; a prijatelj ga odvodi nepoznatim stazama, i kasnije mu otkriva nameru njegovog neprijatelja.

212. Ko ne govori o sreći? I ko je ne priznaju zato što o njoj govori i zato što nešto o njoj iz iskustva zna? Ali ko zna šta je ona? Da ona jeste nešto, zato što biva i što postoji, ne može da se porekne; ali stvar ne može da biva i da postoji bez uzroka; međjutim, uzrok tog nečeg, ili sreće, nije poznat. Ali ipak, da ne bi bila porečena usled pukog nepoznavanja njenog uzroka, uzmimo domine ili karte i igrajmo, ili pričajmo sa onima koji igraju. Da li iko od njih poriče sreću? Jer oni se igraju sa njom, ili ona sa njima, na

BOŽANSKA PROMISAO

divan način. Ko može da ima uspeha protiv sreće ako ona sedne nasuprot njega? Zar to onda nije podsmeh mudrosti i obaveštenosti? Kada promešate domine i karte, zar ne izgleda kao da ona zna i kontroliše okrete i pokrete mišića ruku, bivajući, iz nekog razloga, više naklonjena jednom nego drugom? A može li uzrok nastati na bilo kom drugom izvoru osim Božanske Promisli u krajnjem? Gde pomoću postojanosti i promenljivosti ona divno deluje sa ljudskom mudrošću, istovremeno krijući sebe. Poznato je da su plemići nekada priznavali Sreću, i da su joj Italijani izgradili hram u Rimu. O toj sreći koja je, kao što je rečeno, Božanska Promisao u krajnjem, meni je dozvoljeno da naučim mnogo stvari, koje nemam slobodu da obznanim; na osnovu čega mi je postalo očigledno da to nije iluzija uma, niti sport prirode, niti nešto bez uzroka, jer je to ništa; već da je to očigledan dokaz da se Božanska Promisao nalazi u najrazličitijim pojedinostima čovekovih misli i aktivnosti. Pošto Božanska Promisao postoji u najrazličitijim pojedinostima čak i tako bezvrednih i trivijalnih stvari, zar ona ne mora da se nalazi i u najrazličitijim pojedinostima stvari koje nisu beznačajne i sitne, kao što su afere mira i rata u svetu, kao i stvari koje se tiču spasenja i života u nebu?

213. Ali znam da ljudska mudrost u većoj meri vuče razum na svoju stranu, nego što to čini Božanska Promisao; jer se Božanska Promisao ne pokazuje, dok ljudska mudrost to čini. Lakše se prihvata da postoji samo jedan Život, koji je Bog, i da je celo čovečanstvo primaoc života od Njega, kao što je u prethodnom izobilno pokazano; a ipak, to je jedna te ista stvar, jer mudrost pripada životu. Ko na osnovu svog rasudjivanja ne govori u korist čovekove sopstvene mudrosti i u korist prirode kada govori iz prirodnog ili spoljašnjeg čoveka? Ko, takodje, prilikom rasudjivanja ne govori u korist Božanske Promisli i Boga, kada govori iz duhovnog ili unutarnjeg čoveka? Ali ja kažem prirodnom čoveku: »Molim te napiši knjige, jednu u korist čovekove sopstvene mudrosti, drugu u korist prirode, i ispuni ih mogućim, verovatnim, prikladnim i, prema tvom sudu, četvrtim dokazima; i daj ih potom u ruke bilo kog andjela.« Znam da će andjeo ispod napisati ovih nekoliko reči: »Sve su to Spoljašnji Prividi i Obmane.«

BOŽANSKA PROMISAO UZIMA U OBZIR VEČNE STVARI; A PROLAZNE STVARI SAMO U ONOJ MERI U KOJOJ SU ONE U SAGLASNOSTI SA VEČNIM STVARIMA

214. Da Božanska Promisao uzima u obzir večne stvari, a prolazne stvari samo u onoj meri u kojoj one sa večnim stvarima čine jedno, biće pokazano sledećim redosledom: I. Prolazne stvari odnose se na titule i bogatstva, prema tome na počasti i dobitak u svetu. II. Večne stvari odnose se na duhovne titule i bogatstvo, koji potiču od ljubavi i mudrosti u nebu. III. Čovek odvaja prolazne od večnih stvari; ali ih Gospod sjedinjuje. IV. Sjedinjenost prolaznih i večnih stvari jeste Božanska Promisao Gospodnja.

215. I. *Prolazne stvari odnose se na titule i bogatstva, prema tome na počasti i dobitak u svetu.* Prolazne stvari su mnogobrojne, pa ipak se sve one odnose na titule i bogatstva. Pod prolaznim stvarima se podrazumevaju one koje ili vremenom propadaju, ili se završavaju sa životom čoveka u svetu; dok se pod večnim stvarima podrazumevaju one koje ne propadaju i ne završavaju se usled proticanja vremena, pa prema tome usled proticanja života u svetu. Pošto se, kao što je rečeno, sve prolazne stvari odnose na titule i bogatstva, od značaja je, naime, da se zna sledeće: šta su titule i bogatstva i otkuda oni; kakvog je kvaliteta ljubav prema njima radi njih samih, a kakvog je kvaliteta ljubav prema njima radi koristi; da se te dve ljubavi razlikuju jedna od druge kao pakao i nebo; da razliku između te dve ljubavi čovek teško spoznaje. Ali o svemu tome treba govoriti zasebno. Prvo: *šta su titule i bogatstva i otkuda oni.* U drevna vremena titule i bogatstva su bili nešto sasvim drugo od onoga što su kasnije postepeno postali. U najstarija vremena nisu postojala drukčija dostojanstva od onih koja su nalik poštovanju između roditelja i dece; to su bila dostojanstva ljubavi, potpunog poštovanja i obožavanja; ne zbog toga što su ih oni rodili, već zbog pouka i mudrosti koje su od njih primili, koje su drugo rodjenje, samo po sebi duhovno, jer je to rodjenje njihovog duha. Samo je takvo dostojanstvo postojalo u drevna vremena; jer su tada nacije, porodice i domaćinstva bili zasebni, a ne pod vladama, kao što je to danas slučaj. Otac porodice je bio nosilac dostojanstva. Stari pisci su ta vremena nazivali Zlatnim Vekovima. Ali nakon tih vremena, ljubav prema posedovanju nadmoćnosti radi samog zadovoljstva te ljubavi postepeno je zauzimala mesto; i pošto se tada u isto vreme pojavila mržnja i neprijateljstvo protiv onih koji se ne bi predali, narodi, porodice i domaćinstva su se usled neophodnosti grupisali i ujedinjavali u društva i određivali jednog nad sobom, koga su najpre nazivali sudijom, pa kasnije knezom, i na kraju kraljem ili cerem; i tada su počeli i da se štite gradovima, nasipima i zidovima. Od sudije, kneza, kralja ili cara, kao od glave prema telu, na mnoge se širila požuda za posedovanjem nadmoćnosti, poput zaraze; tada su se naglo pojavili stepeni visokih zvanja kao i počasti koje su im saglasne; a sa njima ljubav prema sebi i ponos na sopstvenu mudrost. Nešto slično se dešavalo sa ljubavlju prema bogatstvima. U drevna vremena, kada su nacije i porodice obitavale odvojene jedna od druge, nije postojala nikakva druga ljubav prema bogatstvima osim želje da se poseduju stvari neophodne za život, koje su ljudi sebi obezbeđivali stadima i zemljom, poljima i baštama, koji su im obezbeđivali hranu. Među neophodnostima njihovog života nalazile su se i lepe kuće, u kojima je bilo korisnih stvari svake vrste, kao i odeća; roditelji, deca, sluge i sluškinje brinuli su o svim stvarima u kući i obavljali neophodan rad. Ali nakon što se ljubav prema posedovanju nadmoćnosti pojavila i uništila ovu republiku, pojavila se i ljubav prema posedovanju bogatstva preko nivoa neophodnosti, i narasla je do takvih visina da je želela da poseduje bogatstvo svih drugih. Te dve ljubavi su poput krvnih srodnika; jer onaj ko želi da dominira nad svim stvarima, želi i da poseduje sve stvari; jer na taj način svi drugi postaju sluge, a samo oni gospodari. Ovo je

BOŽANSKA PROMISAO

očigledno kod onih koji pripadaju papinskoj jurisdikciji, koji su podigli svoju donimaciju čak do neba i prestola Gospodnjeg, na koji su postavili sebe; jer oni, takodje, teže ka tome da zadobiju bogatstvo celog sveta, i da uvećavaju svoje riznice bez kraja. Drugo: *kakvog je kvaliteta ljubav prema titulama i bogatstvima radi njih samih; a kakvog je kvaliteta ljubav prema titulama i bogatstvima radi koristi.* Ljubav prema titulama i počastima radi titula i počasti jeste ljubav prema sebi – preciznije, to je ljubav prema posedovanju nadmoćnosti, koja potiče od ljubavi prema sebi; a ljubav prema bogatstvima i obilju radi bogatstava i obilja jeste ljubav prema svetu – preciznije, to je ljubav za posedovanjem dobara drugih na bilo koji način. Dok ljubav prema titulama i bogatstvima radi kosti jeste ljubav prema koristima, što je isto što i ljubav prema bližnjemu; jer to radi čega čovek deluje jeste cilj zbog koga deluje, i jeste prvo ili primarno; dok su druge stvari sredstva i sekundarne. Što se tiče ljubavi prema titulama i počastima radi njih samih, što je isto što i ljubav prema sebi – preciznije, što i ljubav prema posedovanju nadmoćnosti koja potiče od ljubavi prema sebi – to je ljubav prema propriumu, a čovekov proprium je sve što je zlo. Stoga se kaže se čovek radja u svim zlima, i da ono što nasledno ima u sebi nije ništa drugo nego zlo. To što je nasledno u čoveku jeste njegov proprium, u kome se on nalazi, i u koji dolazi kroz ljubav prema sebi, a posebno kroz ljubav prema posedovanju nadmoćnosti koja potiče od ljubavi prema sebi; jer čovek koji je u toj ljubavi ne uzima u obzir ništa drugo osim sebe, i na taj način svoje misli i osećanja uvlači u svoj proprium. Otuda se u ljubavi prema sebi nalazi ljubav prema činjenju zla. Razlog je taj što čovek ne voli bližnjega nego samo sebe; a onaj koji voli samo sebe, vidi druge samo kao nešto van sebe, ili kao rdjave, ili kao beznačajne, koje on u poredjenju sa sobom prezire, računajući da, kada im nanosi zlo, to nije ništa. Otuda to što neko ko je u ljubavi prema nadmoćnosti, koja potiče od ljubavi prema sebi, smatra da nije ništa kada prevari bližnjeg, počini preljubu sa njegovom ženom, psuje ga, sveti mu se čak do smrti, besni na njega, i slično. Taj kvalitet kod čoveka potiče od činjenice da sam djavo, sa kojim je on postao sjedinjen i koji ga vodi, nije ništa drugo nego ljubav prema nadmoćnosti koja potiče od ljubavi prema sebi; a onaj koga vodi djavo, to jest pakao, biva naveden na sva ta zla; i njega neprestano vode zadovoljstva tih zala. Otuda svi oni koji su u paklu žele da čine zlo svima; dok oni koji su u nebu žele da čine dobro svima. Iz te suprotnosti javlja se srednje stanje u kome se nalazi čovek; i u njemu je on kao u tački ravnoteže, tako da se može okrenuti ili ka paklu ili ka nebu; i sve dotle dok je naklonjen zlima ljubavi prema sebi, on se okreće ka paklu; ali čim ukloni ta zla od sebe, on se okreće ka nebu. Bilo mi je dato da osetim kakvog je kvaliteta i kako je veliko zadovoljstvo ljubavi prema nadmoćnosti, koja potiče od ljubavi prema sebi. Uveden sam u njega da bih ga upoznao; i bilo je takvo da prevazilazi sva zadovoljstva koja na svetu postoje; to je zadovoljstvo čitavog uma od njegovog najdubljeg do krajnjeg; ali to zadovoljstvo se samo oseća u telu, kao nešto ugodno i prijatno što miriše u grudima; bilo mi je takodje dato da osetim da se iz tog zadovoljstva, kao iz izvora, izlivaju zadovoljstva svih zala, kao što su preljube, osvete, prevare, bogohuljenja i činjenje zla uopšte. Slično

BOŽANSKA PROMISAO

zadovoljstvo postoji i u ljubavi prema posedovanju imovine svih drugih na bilo koji način, i u požudama koje su iz nje izvedene; ipak ne u istom stepenu, osim ako ta ljubav nije sjedinjena sa ljubavlju prema sebi. Dok što se tiče titula i bogatstava koji se ne drže radi njih samih već radi koristi, tu nije u pitanju ljubav prema titulama i bogatstvima već ljubav prema koristima, kojima titule i bogatstva služe kao sredstva; ta ljubav je nebeska. Ali o tom predmetu više u onome što sledi. Treće: *da se te dve ljubavi razlikuju jedna od druge kao pakao i nebo*, očigledno je iz onoga što je upravo rečeno; čemu ću dodati to da su svi koji su u ljubavi prema nadmoćnosti, koja potiče od ljubavi prema sebi, kao duhovi u paklu, kogod da su, bili veliki ili mali; i da su svi koji su u toj ljubavi, u ljubavi prema svim zlima; ukoliko ih ne čine, oni ih ipak u svom duhu smatraju dozvoljenim; i shodno tome čine ih telesno onda kada ih zvanje i čast, i njihov strah od zakona u tome ne sprečavaju; i, osim toga, ljubav prema nadmoćnosti, koja potiče od ljubavi prema sebi, najdublje u sebi krije mržnju prema Bogu, pa shodno tome prema Božanskim stvarima koje pripadaju crkvi, a posebno prema Gospodu. Ukoliko se Gospod priznaje, to se čini samo ustima; a ako se priznaju Božanske stvari crkve, to se čini iz straha od gubitka časti. Razlog zbog koga ta ljubav duboko u sebi skriva mržnju prema Gospodu je taj što se duboko u njoj nalazi želja da se bude Bog; jer se ona klanja samo sebi i samo sebe obožava. Stoga ako je bilo ko slavi u tolikoj meri da kaže da u njoj ima Božanske Mudrosti, i da je ona božanstvo sveta, ona ga srčano voli. Drukčije je sa ljubavlju prema titulama i bogatstvima radi koristi; ta ljubav je nebeska, jer je ona, kao što je rečeno, isto što i ljubav prema bližnjemu. Pod koristima se podrazumevaju dobra; i stoga se pod činjenjem korisnih stvari podrazumeva činjenje dobra; a pod činjenjem korisnih stvari ili dobara se podrazumeva služenje i pomaganje drugima. Iako oni koji to čine poseduju titulu i bogatstvo, oni ih ipak razmatraju samo kao sredstva kojima se postižu koristi, prema tome kao sredstva za služenje i pomaganje. Takvi se podrazumevaju pod ovim rečima Gospodnjim: *»Koji hoće da bude veći među vama, da vam služi. I koji hoće među vama da bude prvi, da vam bude sluga«* (Mat. XX, 26, 27). Takvi su i oni kojima je Gospod poverio nadmoćnost u nebu; jer je nadmoćnost njima sredstvo za činjenja korisnih stvari ili dobra, prema tome za služenje; a kada su ciljevi ili ljubavi korsti ili dobra, tada oni ne vladaju, već Gospod, jer je svo dobro od Njega. Četvrto: *razliku između ovih ljubavi čovek teško spoznaje*. To je zbog toga što većina onih koji imaju titule i bogatstvo čini i koristi; ali oni ne znaju da li ih čine radi sebe ili radi koristi; ne znaju zbog toga što kod onih koji su u ljubavi prema sebi i svetu ima više žara i revnosti za činjenje koristi nego kod onih koji nisu u ljubavi prema sebi i svetu; ali prvi čine koristi radi slave ili dobitka, prema tome radi sebe; dok oni koji čine koristi radi koristi, ili dobra radi dobra, to ne čine od sebe nego od Gospoda. Razliku između njih čovek teško može da spozna, jer čovek ne zna da li ga vodi djavo ili Gospod. Onaj koga vodi djavo čini koristi radi sebe i sveta; dok onaj koga vodi Gospod čini dobra radi Gospoda i neba; i svi oni koji se klone zala kao grehova čine koristi od Gospoda, dok svi oni koji se ne klone zala kao grehova čine koristi od djavola; jer je zlo djavo, a korist ili dobro su

BOŽANSKA PROMISAO

Gospod. Prema tome se zna ta razlika, i nikako drukčije. U spoljašnjem obliku te dve stvari izgledaju slično; ali u unutarnjem obliku su potpuno različite; jedna je poput zlata u kome se nalazi otpad, dok je druga kao zlato unutar koga se nalazi čisto zlato; i jedno je poput veštačkog voća, koje po svom spoljašnjem obliku izgleda kao voće sa drveta, a ipak je obojeni vosak koji u sebi sadrži prašinu ili bitumen; dok je drugo kao plemenito voće, prijatnog ukusa i mirisa, unutar koga se nalazi seme.

216. II. *Večne stvari odnose se na duhovne titule i bogatstvo u nebu, koji potiču od ljubavi i mudrosti.* Pošto prirodan čovek zadovoljstva ljubavi prema sebi, koja su i zadovoljstva požuda zla, naziva dobrima, i pošto ih on i potvrđuje kao dobra, on stoga titule i bogatstvo naziva Božijim blagoslovima. Ali kada taj prirodni čovek vidi da se zli, isto kao dobri, podižu u zvanjima i napreduju u bogatstvu, a posebno kada vidi dobre prezrene i u siromaštvu, a zle u slavi i izobilju, on u sebi misli: »Šta je ovo? To ne može biti od Božanske Promisli; jer kada bi ona upravljala svim stvarima ona bi zvanja i bogatstvo davala dobrima, a zle bi ožalostila siromaštvom i prezirom, i na taj način bi ih navela da priznaju da postoji Bog i Božanska Promisao. Ali prirodan čovek, ukoliko nije prosvetljen duhovnim čovekom, to jest, ukoliko u isto vreme nije duhovan, ne vidi da počasti i bogatstvo mogu da budu blagoslovi, a mogu da budu i prokletstva; i da su, kada su blagoslovi, od Boga; a kada su prokletstva, od djavola. Poznato je da i djavo daje titule i bogatstvo; jer zbog toga se on naziva knezom ovoga sveta. Dalje, pošto se ne zna kada su titule i bogatstvo blagoslovi, a kada su prokletstva, to će biti rečeno sledećim redosledom: 1. Titule i bogatstvo su blagoslovi, i prokletstva. 2. Kada su blagoslovi, titule i bogatstvo su duhovni i večni; a kada su prokletstva onda su prolazni i kratkotrajni. 3. Titule i bogatstvo koji su prokletstva, u poredjenju sa onima koji su blagoslovi, su kao ništa prema svemu, ili kao ono što samo po sebi ne postoji, prema onome što samo po sebi jeste.

217. Sada će te tri tačke biti predstavljene zasebno. Prvo: *Titule i bogatstvo su blagoslovi, i prokletstva.* Opšte iskustvo potvrđuje da i pobožni i bezbožni, ili i pravedni i nepravedni, to jest, i dobri i zli, imaju titule i bogatstvo; a ipak niko ne može da porekne da bezbožni i nepravedni, to jest rdjavi, odlaze u pakao; dok pobožni i pravedni, to jest dobri, odlaze u nebo. Pošto je to istina, ishodi da su titule i bogatstva, ili počasti i izobilje, ili blagoslovi ili prokletstva, i da su oni blagoslovi dobrima a prokletstva zlima. U delu o NEBU I PAKLU, koje je objavljeno u Londonu 1758 [br. 357-365] pokazano je da su i bogati i siromašni, i veliki i mali u nebu, kao i u paklu; iz čega je očigledno da su titule i bogatstva bili blagoslovi u svetu onima koji su sada u nebu, a da su bili prokletstva u svetu onima koji su sada u paklu. Ali otkuda to da su oni blagoslovi, i otkuda to da su oni prokletstva, svako može da spozna ukoliko malo razmili o tom predmetu; odnosno, on može da zna da su oni blagoslovi onima koji nisu u njih srce položili, a da su prokletstva onima koji su u njih srce položili. Položiti srce u njih jeste voleti sebe u njima; a ne

BOŽANSKA PROMISAO

položiti srce u njih jeste voleti koristi, a ne sebe u njima. Priroda i kvalitet razlike između te dve ljubavi je objašnjena u prethodnom [br. 215]; čemu može da se doda da titule i bogatstvo neke zavedu, a neke ne zavedu. Oni zavedu kada pobude ljubav prema čovekovom propriumu, koja je ljubav prema sebi; a da je to ljubav prema paklu, koji se naziva i djavolom, takodje je rečeno u prethodnom; ali oni ne zavedu kada ne pobude tu ljubav. Razlog zbog koga se zli, isto kao i dobri, uzvisuju u počastima i napreduju u bogatstvu je taj što zli, isto kao i dobri, čine koristi; ali zli ih čine radi počasti i dobitka za sopstvenu ličnost; a dobri radi počasti i dobitka za samu stvar [za koju rade]. Dobri gledaju na počasti i dobitak same stvari kao na glavne razloge, a na počasti i dobitak sopstvene ličnosti kao na sporedne razloge; dok zli gledaju na počasti i dobitak svoje ličnosti kao na glavne razloge, a na počasti i dobitak same stvari kao na sporedne razloge. Ali ko ne uvidja da osoba, njena funkcija i počast služe stvari koju ona pomaže, a ne obrnuto? Ko ne vidi da je sudija radi pravde, magistrat radi javnog dobra i kralj radi kraljevstva, a ne obrnuto? I stoga svako, shodno zakonima kraljevstva, uživa dostojanstvo i počast saglasno dostojanstvu posla koji je njegova dužnost da obavlja; i da je ta razlika poput one između glavnog i sporednog? Onaj koji pripisuje sebi ili svojoj ličnosti počast koja pripada stvari, u duhovnom svetu, kada mu se predstavi, izgleda kao čovek sa izokrenutim telom, kome su noge gore, a glava dole. Drugo: *Kada su blagoslovi, titule i bogatstvo su duhovni i večni; a kada su prokletstva onda su prolazni i kratkotrajni.* U nebu postoje titule i bogatstvo isto kao u svetu, jer tamo postoje vlade, i shodno tome uprave i funkcije; tamo postoji i trgovina, pa prema tome i bogatstvo, jer postoje društva i zajednice. Sveopšte nebo je podeljeno na dva kraljevstva, od kojih se jedno naziva nebeskim kraljevstvom, a drugo duhovnim kraljevstvom; a svako kraljevstvo na bezbroj većih i manjih društava; sva ona, i svi koji se u njima nalaze, uređena su saglasno razlikama u ljubavi i otuda u mudrosti; društva nebeskog kraljevstva saglasno razlikama u nebeskoj ljubavi, koja je ljubav prema Gospodu; a društva duhovnog kraljevstva saglasno razlikama u duhovnoj ljubavi, koja je ljubav prema bližnjemu. Pošto takva društva postoje i pošto su svi koji su u njima u svetu bili ljudi, i otuda u sebi zadržali ljubavi koje su imali u svetu [s tom razlikom što su oni sada duhovni, i što su titule i bogatstva u duhovnom kraljevstvu duhovna, a u nebeskom kraljevstvu nebeska], ishodi da oni koji imaju više ljubavi i mudrosti od drugih imaju više titula i bogatstva; a to su oni kojima su titule i bogatstvo na svetu bili blagoslovi. Na osnovu ovoga se može videti priroda duhovnih titula i bogatstva: da oni pripadaju stanju a ne osobi. Osobe koje tamo imaju titule, zapravo su u sjaju i slavi kao kraljevi na zemlji; pa ipak, one na titule ne gledaju nikako drukčije osim kao na koristi u upravi i izvršavanju na kojima su angažovani. Oni zaista primaju počasti koje pripadaju njihovim titulama; ali ih ne pripisuju sebi, već koristima; a pošto su sve koristi od Gospoda, oni ih pripisuju Gospodu, od koga su nastale. Stoga su duhovne titule i bogatstvo, koji su večni, takvi. Dok je drugi slučaj sa onima kojima su titule i bogatstvo u svetu bili prokletstva. S obzirom da su ih oni pripisivali sebi a ne koristima, i pošto nisu želeli da budu vodjeni

BOŽANSKA PROMISA O

koristima, već da oni kontrolišu koristi, smatrajući ih koristima samo u onoj meri u kojoj one služe njihovoj časti i slavi, oni su stoga u paklu, gde su grešni robovi, prezreni i bedni. Iz tog razloga se te titule i bogatstvo, pošto propadaju, nazivaju prolaznim i kratkotrajnim. O tim dvema grupama ljudi Gospod ovako uči – Ne sabirajte sebi blaga na zemlji, gde moljac i rdja kviri, i gde lopovi potkopavaju i krađu; nego sabirajte sebi blaga na nebu, gde ni moljac ni rdja ne kviri, i gde lopovi ne potkopavaju i ne krađu. Jer gde je blago vaše, onde će biti i srce vaše (Mat. VI, 19-21). Treće: *Titule i bogatstvo koji su prokletstva, u poredjenju sa onima koji su blagoslovi, su kao ništa prema svemu, ili kao ono što samo po sebi ne postoji, prema onome što samo po sebi jeste. Sve ono što propada i ne postaje nešto, unutarne u sebi nije ništa; spolja ono odista jeste nešto, čak izgleda da je puno, a nekima dok traje izgleda kao da je sve; ali unutarne, samo po sebi, ono to nije. Ono je kao površina ispod koje nema ničega; ili kao glumac u kraljevskim odorama, kada se predstava završi. Ali ono što ostaje zauvek, samo po sebi je neprekidno nešto, prema tome sve; i ono takodje Jeste, jer ne prestaje da bude.*

218. III. *Čovek odvaja prolazne od večnih stvari; ali ih Gospod sjedinjuje.* To je tako zbog toga što su sve stvari koje pripadaju čoveku prolazne, i usled njih se čovek može nazvati prolaznim; a sve stvari koje pripadaju Gospodu su večne, i usled njih se Gospod naziva večnim. Prolazne stvari su i one koje imaju kraj i koje propadaju; dok su večne stvari one koje nemaju kraj i koje ne propadaju. Svako može da vidi da to dvoje ne može da se sjedini osim pomoću beskrajne mudrosti Gospodnje; i da, prema tome, Gospod može da ih sjedini, a čovek ne. Ali da bi se moglo spoznati da to dvoje čovek odvaja, a Gospod sjedinjuje, stvari ćemo izložiti sledećim redosledom: 1. Šta su prolazne a šta večne stvari. 2. Čovek je sam po sebi priolazan, a Gospod je Sam po Sebi večan; i stoga iz čoveka ne može da proizadje ništa osim prolaznog, a iz Gospoda može da proizadje samo večno. 3. Prolazne stvari odvajaju od sebe večne stvari, a večne stvari sjedinjuju sa sobom prolazne stvari. 4. Gospod sjedinjuje čoveka sa Sobom pomoću spoljašnjih privida. 5. I pomoću saobraznosti.

219. Ali te tačke moraju da se predstave i potvrde jedna po jedna. Prvo: *Šta su prolazne, a šta večne stvari?* Prolazne su sve one stvari koje su svojstvene prirodi, i koje su, shodno tome, svojstvene čoveku. Stvari koje su svojstvene prirodi pre svega su prostori i vreme, koji imaju ograničenje i završenje; otuda su stvari koje su svojstvene čoveku one koje pripadaju njegovoj sopstvenoj volji i razumevanju, i shodno tome njegovom osećanju i misli, a pre svega njegovoj mudrosti; poznato je da su te stvari konačne i ograničene. Dok su večne stvari sve one koje su svojstvene Gospodu, i koje kao da su svojstvene čoveku, od Njega. Sve stvari koje su svojstvene Gospodu su beskrajne i večne, prema tome bezvremenske, odnosno bez ograničenja i kraja. Otuda su i stvari koje kao da su svojstvene čoveku, takodje beskrajne i večne; pa ipak ni jedan njihov deo ne pripada čoveku, nego su one samo od Gospoda u čoveku. Drugo: *Čovek je sam po sebi prolazan,*

BOŽANSKA PROMISAO

a Gospod je Sam po Sebi večan; i stoga iz čoveka ne može da proizadje ništa osim prolaznog, a iz Gospoda može da proizadje samo večno. U prethodnom je rečeno da je čovek sam po sebi prolazan, a da je Gospod Sam po Sebi večan. Pošto ni iz koga ne može da proizadje ništa drugo osim onoga što je u njemu, ishodi da iz čoveka ne može da proizadje ništa drugo osim prolaznog, a iz Gospoda ništa osim večnog. Jer beskonačno ne može da proizadje iz konačnog; [reći] da može je protivrečnost. Ali beskonačno još uvek može da proizadje iz konačnog, ne ipak iz konačnog, već kroz njega, iz beskonačnog. S druge strane, konačno ne može da proizadje iz beskonačnog; [reći] da može takodje je protivrečnost; pa ipak, beskonačno može da proizvede konačno, ali ono tada nije proizašlo, već je stvoreno. O tom predmetu pogledajte ANDJEOSKU MUDROST O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, od početka do kraja. Iz tog razloga, ako od Gospoda proizlazi ono što je konačno, kao što je slučaj sa mnogim stvarima kod čoveka, to ne proizlazi od Gospoda već od čoveka; i za to može da se kaže da je od Gospoda kroz čoveka, jer tako izgleda. To može da se predstavi sledećim rečima Gospoda: *Dakle neka bude vaša riječ: da, da; ne, ne; a što je više od ovoga, oda zla je* (Mat. V, 37). Takav je govor svih koji su u trećem nebu; jer oni nikada ne razmišljaju o Božanskim stvarima, da li je nešto tako, ili nije tako; već oni od Gospoda u sebi vide da jeste tako ili nije tako. Iz tog razloga razmišljanje o Božanskim stvarima, da li su one takve ili nisu, potiče od onih koji razmišljaju ne videći ih od Gospoda, već želeći da vide od sebe; a ono što čovek vidi od sebe jeste zlo. Ali Gospod neprestano hoće ne samo to da čovek misli i govori o Božanskim stvarima, već i da o njima razmišlja, sa ciljem da može da vidi da je neka stvar takva ili nije takva; i za tu misao, razgovor ili razmišljanje, ukoliko se završe vidjenjem istine, može da se kaže da su u čoveku od Gospoda; ali oni su od čoveka sve dok on ne vidi i ne prizna istinu. Medjutim, samo od Gospoda potiče to što je čovek sposoban da misli, govori i prosudjuje; jer on tu moć ima od dve sposobnosti koje se nazivaju svojevolsnost i razboritost, a čovek te sposobnosti ima samo od Gospoda. Treće: *Prolazne stvari odvajaju od sebe večne stvari, a večne stvari sjedinjuju sa sobom prolazne stvari.* Da prolazne stvari od sebe odvajaju večne stvari, znači da to čini čovek, koji je prolazan usled prolaznih stvari u sebi; a da večne stvari sjedinjuju sa sobom prolazne stvari, znači da to čini Gospod, koji je vačan usled večnih stvari u Sebi, kao što je u prethodnom rečeno [br. 218]. Na prethodnim stranicama je pokazano da postoji sjedinjenost Gospoda sa čovekom, i recipročna sjedinjenost čoveka sa Gospodom; ali da recipročna sjedinjenost čoveka sa Gospodom nije od čoveka, već je od Gospoda; takodje i da je čovekova volja suprotna volji Gospodnjoj; ili, što je isto, da se čovekova sopstvena mudrost [suprotstavlja] Božanskoj Promisli Gospodnjoj. Iz toga ishodi da čovek od sebe odvaja svoje prolazne stvari od večnih stvari Gospoda, ali da Gospod sjedinjuje Svoje večne stvari sa čovekovim prolaznim stvarima, to jest, Sebe sa čovekom i čoveka sa Sobom. Pošto su te tačke u potpunosti raspravljene u prethodnom, dalje potvrđivanje nije potrebno. Četvrto: *Gospod sjedinjuje čoveka sa Sobom pomoću spoljašnjih privida.* Jer spoljašnji privid je da čovek od sebe voli bližnjega, čini dobro i govori istinu. Ukoliko

BOŽANSKA PROMISAO

čovjeku ne bi izgledalo kao da je to od njega, on ne bi voleo bližnjeg, činio dobro i govorio istinu, i u tom slučaju ne bi bio sjedinjen sa Gospodom. Ali pošto su ljubav, dobro i istina od Gospoda, očigledno je da Gospod čovjeka sjedinjuje sa Sobom pomoću spoljašnjih privida. Ali o tom prividu, o sjedinjenosti Gospoda sa čovjekom i o čovjekovoj recipročnoj sjedinjenosti sa Gospodom pomoću privida, dovoljno je rečeno u prethodnom. Peto: *Gospod sjedinjuje čovjeka sa Sobom pomoću saobraznosti*. To se čini pomoću Reči kao sredstva, čiji doslovni smisao sadrži puke saobraznosti. Da pomoću tog smisla postoji sjedinjenost Gospoda sa čovjekom, i recipročna sjedinjenost čovjeka sa Gospodom, pokazano je u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU, od početka do kraja.

220. IV. *Sjedinjenost prolaznih i večnih stvari u čovjeku jeste Božanska Promisao Gospodnja*. Ali pošto to ne može odmah da se razume ukoliko najpre nije dovedeno u red, i ukoliko se ne objašnjava i ne pokazuje sagalsno tom redu, stoga će red biti sledeći: 1. Od Božanske je Promisli da čovek sa smrću skida prirodne i prolazne stvari, i oblači duhovne i večne stvari. 2. Gospod Svojom Božanskom Promišlju sjedinjuje Sebe sa prirodnim stvarima pomoću duhovnih stvari, i sa prolaznim stvarima pomoću večnih stvari, sagalsno koristima. 3. Gospod sjedinjuje Sebe sa koristima pomoću saobraznosti, i na taj način pomoću spoljašnjih privida, saglasno čovekovim potvrdama. 4. Takva sjedinjenost prolaznih i večnih stvari jeste Božanska Promisao. Ali te stvari će se jasnije osvetliti pomoću objašnjenja. Prvo: *Od Božanske je Promisli da čovek sa smrću skida prirodne i prolazne stvari, i oblači duhovne i večne stvari*. Prirodne i prolazne stvari su krajnje spoljašnje stvari u koje čovek najpre ulazi, što čini prilikom rođenja, s tim što kasnije može da bude uveden u unutarnje i više stvari; jer krajnje spoljašnje su kopna, a ona su u prirodnom svetu. Otuda nijedan anđeo ili duh nisu stvoreni odmah; već su svi najpre rođeni kao ljudi, i tako uvedeni (u unutarnje i više stvari). Otuda oni imaju krajnje spoljašnje koje je u njima određeno i ustanovljeno, u kome i pomoću koga unutarnje stvari mogu da se drže jedna s drugom u vezi. Ali čovek najpre oblači prostije stvari prirode; njegovo telo je od njih; međjutim njih sa smrću skida i zadržava čistije stvari prirode koje su najbliže duhovnim stvarima; i tada su one njegova kopna. Osim toga, sve unutarnje i više stvari su u krajnje spoljašnjem zajedno, kao što je već pokazano na odgovarajućim mestima; iz tog razloga je svako delovanje Gospodnje sveobuhvatno od početnog do poslednjeg, pa otuda celovito. Ali pošto krajnje spoljašnjosti prirode ne mogu da prime duhovne i večne stvari, za koje je ljudski um načinjen, jer su one u sebi, a čovek je ipak rođen da postane duhovan i da živi večno, stoga njih čovek skida i zadržava samo unutarnje prirodne stvari, koje su prilagodjene i u skladu sa duhovnim i nebeskim stvarima, i koje im služe kao kopna; to se postiže odbacivanjem prolaznih i prirodnih krajnjosti, što je smrt tela. Drugo: *Gospod Svojom Božanskom Promišlju sjedinjuje Sebe sa prirodnim stvarima pomoću duhovnih stvari, i sa prolaznim stvarima pomoću večnih stvari, sagalsno koristima*. Prirodne i prolazne stvari nisu samo one koje

BOŽANSKA PROMISAO

su svojstvene prirodi, već i one koje su svojstvene ljudima u prirodnom svetu. Čovek sa smrću skida i jedne i druge, i oblači duhovne i večne stvari koje su im saobrazne. Da on njih oblači saglasno koristima višestruko je pokazano na prethodnim stranicama. Prirodne stvari koje su svojstvene prirodi, povezane su, uopšte, sa vremenima i prostorima, a posebno sa stvarima koje su vidjene na zemlji. Njih čovek sa smrću napušta, i na njihovo mesto prima duhovne stvari, koje su slične prirodnim u pogledu spoljašnjeg lica ili izgleda, ali nisu (slične) u pogledu unutarnjeg lica i same suštine; čime smo se takodje bavili u prethodno izloženom. Prolazne stvari koje su svojstvene ljudima u prirodnom svetu povezane su, uopšte, sa titulama i bogatstvom, a posebno sa neophodnim stvarima za svakog čoveka, što su hrana, odeća i stanište. One se sa smrću takodje skidaju i ostavljaju po strani; a oblače se i primaju stvari koje su u pogledu spoljašnjeg lica ili izgleda slične, ali nisu (slične) u pogledu unutarnjeg lica, ili u pogledu suštine. One sve imaju svoje unutarnje lice i svoju suštinu od koristi prolaznih stvari u svetu. Koristi su dobra koja se nazivaju dobrima milosrdja. Na osnovu ovoga može biti jasno da Gospod Svojom Božanskom Promišlju sjedinjuje duhovne i večne stvari sa prirodnim i prolaznim stvarima saglasno koristima. Terće: *Gospod sjedinjuje Sebe sa koristima pomoću saobraznosti, i na taj način tome pomoću spoljašnjih privida, saglasno čovekovim potvrdama.* Ali pošto te stvari ne mogu da razumeju oni koji još nisu stekli jasan uvid u to šta su saobraznosti, a šta spoljašnji prividi, stoga ti pojmovi moraju da se predstavljaju primerima i tako objasne. Sve stvari Reči su puke saobraznosti duhovnih i nebeskih stvari; i zato što su saobraznosti, one su takodje i spoljašnji prividi; to jest, sve stvari Reči su Božanska Dobra Božanske Ljubavi i Božanske Istine Božanske Mudrosti, koji su sami po sebi nagi, ali su u smislu doslovnog značenja Reči obučeni. Stoga izgledaju kao čovek u odeći koja je saobrazna stanju njegove ljubavi i mudrosti. Iz čega je očigledno da ako čovek potvrđuje spoljašnje privide, to je kao da tvrdi da je odeća čovek; tako spoljašnji prividi postaju greške. Drukčije je ako čovek traga za istinama i vidi ih u spoljašnjim prividima. Dalje, pošto sve koristi, ili istine i dobra milosrdja koje čovek čini bližnjemu, mogu da se čine ili saglasno spoljašnjim prividima ili saglasno samim istinama u Reči, stoga, ukoliko ih čini saglasno spoljašnjim prividima koje je potvrdio u sebi, čovek greši; ali ukoliko ih čini saglasno istinama, on ih čini onako kako treba. Na osnovu toga se može shvatiti šta se podrazumeva pod time da Gospod Sebe sjedinjuje sa koristima pomoću saobraznosti, i prema tome pomoću spoljašnjih privida, saglasno tome kako ih čovek potvrđuje. Čvrto: *Takva sjedinjenost prolaznih i večnih stvari je Božanska Promisao.* Da bismo to pojasnili, daćemo dva primera; jedan koji se odnosi na titule i počasti, i drugi koji se odnosi na bogatstva i obilje. I jedno i drugo su u spoljašnjem obliku prirodni i prolazni; ali su u unutarnjem obliku duhovni i večni. Titule sa odgovarajućim počastima su prirodne i prolazne kada čovek razmatra sebe lično u njima, a ne zajednicu i koristi; jer čovek onda unutarnje misli da je zajednica radi njega, a ne on radi zajednice. On je poput kralja koji misli da kraljevstvo i svi ljudi u njemu postoje radi njega, a ne da on živi radi kraljevstva i ljudi u njemu. Ali iste te titule sa odgovarajućim

BOŽANSKA PROMISA O

počastima su duhovne i večne kada čovek na sebe lično gleda kao da služi zajednici i koristima, a ne da one postoje zbog njega. Ako čovek to čini, onda je on u istini i u suštini svoje titule i počasti; ali ukoliko čini prethodno, onda je u saobraznosti i spoljašnjem prividu; i ukoliko ih potvrdi u sebi, on greši, i u sjedinjenosti je sa Gospodom samo kao oni koji su u obmanama i u zlima koja od njih potiču; jer su greške obmane sa kojima zla sebe sjedinjuju. Oni su zaista doprinosili koristima i dobru, ali od sebe a ne od Gospoda; stoga su stavili sebe na mesto Gospoda. Isto je sa bogatstvima i moći, koji su takodje ili prirodni i prolazni, ili duhovni i večni. Bogatstva i moć su prirodni i prolazni kod onih koji razmatraju samo njih same i sebe u njima, nalazeći u te dve stvari svo svoje uživanje i zadovoljstvo; ali iste te stvari su duhovne i večne kod onih koji u njima razmatraju koristi, i koji u njima nalaze unutarnje uživanje i zadovoljstvo. Kod takvih čak i spoljašnje uživanje i zadovoljstvo postaju duhovni, a prolazno postaje večno. Stoga su oni nakon smrti u nebu, i tamo žive u palatama u kojima se oblici stvari za upotrebu blistaju od zlata i dragog kamenja; oni, međjutim, na to gledaju samo kao na spoljašnjosti, blještave i prozirne usled unutarnjosti koje su koristi, koje njima donose pravo uzivanje i zadovoljstvo, koji su sami po sebi željena stanja i sreća neba. Suprotna sudbina čeka one koji su razmatrali bogatstva i moć samo radi sopstvene koristi i sebe, prema tome radi spoljašnjosti, a ne u isto vreme unutarnjosti; dakle saglasno spoljašnjim prividima, a ne saglasno njihovoj suštini. Kada takvi skinu bogatstva i moć, što čine prilikom smrti, oni oblače unutarnjosti koje im pripadaju; koje, budući da nisu duhovne, ne mogu biti drugo nego paklene; jer u njima je ili jedno ili drugo; ne mogu biti oba. Stoga za bogatstva oni imaju siromaštvo, a za stvari koje su posedovali, bedu. Pod koristima se ne podrazumevaju samo neophodna sredstva za život, koja su povezane sa hranom, odećom i staništem, za čoveka i one koji od njega zavise; već se podrazumevaju i dobro jedne zemlje, dobro društva i dobro bližnjega. Takvo dobro je trgovina kada je ona krajnja ljubav, i novac kao posredna podređena ljubav, pod uslovom da se trgovac kloni prevara i zlih veština kao grehova, i ima averziju prema njima. Drukčije je kada je novac krajnja ljubav, a trgovina posredna podređena ljubav; jer je to pohlepa koja je koren zala; u vezi čega pogledajte Jevandjelje po Luci XII, 15; i parabolu u vezi toga, stih 16-21.

**ČOVEK NE BIVA UNUTARNJE UVEDEN U ISTINE VERE I DOBRA MILOSRDJA,
OSIM UKOLIKO U NJIMA MOŽE DA OSTANE SVE DO KRAJA ŽIVOTA**

BOŽANSKA PROMISA O

221. U Hrišćanskom Svetu se zna da Gospod želi spasenje svih, kao i da je svemoguć; stoga mnogi misle da On može da spasi svakoga, kao i da spasava one koji ga mole za milost; pre svega one koji mole saglasno formuli primljene vere – da će Bog Otac biti milostiv radi Sina; posebno ukoliko u isto vreme mole da (budu osposobljeni da) mogu da prime veru. Ali da je sasvim drukčije videće se u poslednjem članku ove rasprave, gde će se objasniti da Gospod ne može da deluje suprotno zakonima Svoje Božanske Promisli, jer bi delovati protiv njih značilo delovati protiv Njegove Sopstvene Božanske Ljubavi i Mudrosti, prema tome protiv Njega; i gde će se videti da takva trenutna milost nije moguća, jer se spasenje čoveka postiže pomoću sredstava, a niko ne može da vodi čoveka saglasno njima osim Njega koji hoće spasenje svih, i u isto vreme je svemoguć, prema tome, Gospod. Sredstva pomoću kojih Gospod vodi čoveka su ono što se naziva zakonima Božanske Promisli; medju kojima je i to da čovek ne biva unutarne uveden u istine vere i dobra milosrdja, osim ukoliko u njima može da ostane sve do kraja života. Da bi to razumu bilo očigledno biće objašnjeno sledećim redosledom: I. Čovek može da bude uveden u mudrost duhovih stvari, kao i u ljubav prema njima, a da ipak ne bude popravljen. II. Ako čovek kasnije od njih odustane, i ode u suprotno, on skrnavi svete stvari. III. Postoji mnogo drugih vrsta skrnavljenja, ali ova je najgora od svih. IV. Stoga Gospod čoveka unutarne ne uvodi u istine mudrosti, i u isto vreme dobra ljubavi, osim ukoliko u njima može da ostane sve do kraja života.

222. I. *Čovek može da bude uveden u mudrost duhovih stvari, kao i u ljubav prema njima, a da ipak ne bude popravljen.* Razlog je taj što čovek ima razboritost i svojevoljnost; pomoću razboritosti on može da se uzdigne u mudrost, skoro andjeosku; a pomoću svojevoljnosti u ljubav, koja nije drukčija od andjeoske ljubavi. Pa ipak, kakva je ljubav, takva je mudrost; ako je ljubav nebeska i duhovna, mudrost takodje postaje nebeska i duhovna; ali ako je ljubav djavolska i paklena, i mudrost je djavolska i paklena. Ova druga (ljubav) u spoljašnjem obliku, i prema tome pred drugima, može da izgleda kao nebeska i duhovna; ali u unutarnjem obliku, koji je njena sama suština, ona je djavolska i paklena, ne van čoveka, već unutar njega. Ljudima ne izgleda da je takva jer su oni prirodni, i vide i čuju prirodno, a spoljašnji oblik je prirodan. Ali andjelima izgleda kao da je takva, jer su oni duhovni, i vide i čuju duhovno; a unutarnji oblik je duhovan. Iz ovoga je očigledno da čovek može biti uveden u mudrost duhovnih stvari, kao i u ljubav prema njima, a da ipak ne bude popravljen; ali on je tada uveden samo u prirodnu ljubav prema njima, a ne i u duhovnu ljubav prema njima. To je zbog toga što čovek sam može da udje u prirodnu ljubav; ali ga samo Gospod može uvesti u duhovnu ljubav; i oni koji su u nju uvedeni su popravljeni, dok oni koji su sami ušli u prirodnu ljubav nisu popravljeni. Jer ovi drugi su u najvećoj meri licemeri, a mnogo njih pripada redu jezuita, i unutarne ne veruje ni u šta Božansko, već se spolja igraju sa Božanskim stvarima poput vrača.

BOŽANSKA PROMISAO

223. Putem širokog iskustva u duhovnom svetu dato mi je da spoznam da čovek u sebi ima sposobnost razumevanja tajni mudrosti isto kao sâmi anđjeli. Jer video sam strašne đjavoле koji, kada čuju tajne mudrosti, ne samo da ih razumeju, već ih i govore iz svoje sopstvene razboritosti; ali čim se vrate svojoj đjavolskoj ljubavi, oni ih ne razumeju, već umesto njih, (razumeju) suprotne stvari koje su maloumne, i njih tada nazivaju mudrošću. Dozvoljeno mi je čak da čujem da se oni, kada su u stanju mudrosti, smeju sopstvenoj maloumnosti; a da se, kada su u stanju maloumnosti, smeju mudrosti. Čovek koji je bio takav u svetu, nakon smrti, kada postane duh, obično se stavlja u naizmenična stanja mudrosti i maloumnosti, kako bi mogao da vidi razliku medju njima. Ali, i pored toga što iz mudrosti vide da su maloumni, kada im se dâ da biraju, kao što se daje svakome, oni sebe ipak uvedu u stanje maloumnosti i to stanje vole, a stanje mudrosti tada mrze. Razlog je taj što je njihovo unutarnje bilo đjavolsko, a njihovo spoljašnje kao Božansko. To su oni koji se podrazumevaju pod đjavolima koji se pretvaraju da su anđjeli svetlosti; kao i pod onim koji je došao na svadbu neobučen u svadbenu ruho, i koji je bačen u tamu najkrajnju (Mat. XXII, 11-13).

224. Ko ne može da vidi da spoljašnje postoji od unutarnjeg, i da, shodno tome, spoljašnje svoju suštinu dobija od unutarnjeg? I ko iz iskustva ne zna da spoljašnje može da izgleda različito od svoje suštine koja potiče od unutarnjeg? Jer takav spoljašnji privid je očigledan kod licemera, laskavaca i tendenata. A da čovek može krajnje dobro da odglumi karakteristike koje nisu njegove, očigledno je kod glumaca i mimičara; jer oni znaju kako da predstave kraljeve, careve, pa i anđjele, tonom, jezikom, licem i gestovima, kao da su oni takvi; dok ipak nisu ništa drugo nego glumci. To je rečeno i zbog toga što čovek može na sličan način da se ponaša kao ulizica, kako u građanskim i moralnim, tako i u duhovnim stvarima; a poznato je i da mnogi to čine. Stoga kada je unutarnje u svojoj suštini pakleno, a spoljašnje po svom obliku izgleda duhovno, pri čemu spoljašnje ipak svoju suštinu izvlači iz unutarnjeg, kao što je napred rečeno, pitanje je gde je ta suština u spoljašnjem prikrivena. Ona se ne pojavljuje u gestovima, tonu, jeziku ili izrazu lica; ali ipak u svemu tome leži unutarnje prikrivena. Da je u tome unutarnje prikrivena sasvim je očigledno iz istoga u duhovnom svetu; jer kada čovek iz prirodnog sveta dodje u duhovni, što on čini prilikom smrti, on tada svoje spoljašnje ostavlja sa telom, i zadržava svoje unutarnje koje je nagomilao u duhu; i tada, ako je njegovo unutarnje bilo đjavolsko, on izgleda kao đjavo, kao što je u pogledu duha i bio dok je živeo u svetu. Ko ne priznaje da svaki čovek sa telom ostavlja spoljašnje, i ulazi u unutarnje, kada postaje duh? Ovome ću dodati i to da u duhovnom svetu postoji komunikacija osećanja i od njihovih poteklih misli; i zahvaljujući tome tamo niko ne može da priča drukčije nego što misli; kao i da tamo svako menja svoje lice i postaje nalik sopstvenom osećanju; tako da je njegov karakter na osnovu lica očigledan. Licemerima se ponekad dozvoljava da govore drukčije nego što misle; ali zvuk njihovog govora čuje se kao potpuno neharmoničan sa njihovim unutarnjim mislima; i putem tog neslaganja oni se raspoznaju od drugih. Otuda

BOŽANSKA PROMISA O

može da bude jasno da je unutarne skriveno u tonu, jeziku, licu i gestu spoljašnjeg; i da to ljudi u prirodnom svetu ne opažaju, ali je andjelima u duhovnom svetu očigledno.

225. Iz ovih razmatranja sada je očigledno da čovek, sve dok živi u prirodnom svetu, može da bude uveden u mudrost duhovnih stvari, kao i u ljubav prema njima; i da se to može desiti, i dešava se, kako sa onima koji su samo prirodni, tako i sa onima koji su duhovni; ali sa tom razlikom što su prvi na taj način popravljani, dok drugi istim sredstvima nisu popravljani. Kod onih koji su samo prirodni, može postojati i privid da vole mudrost; ali oni je ne vole drukčije nego što preljubnik voli otmenu ženu kao da je prostitutka, pričajući sa njom uljudno, poklanajući joj divne haljine, ali ipak misleći o njoj u sebi, kod kuće: »Ona je samo rdjava bludnica, koju ću uveriti u to da je volim zato što je naklonjena mojoj požudi; ali ako joj ne bi bila naklonjena, ja bih je odbacio.« Njegov unutarnji čovek je taj preljubnik; a spoljašnji ta žena.

226. II. *Ako čovek kasnije od njih odustane, i ode u suprotno, on sknavi svete stvari.* Ima mnogo drugih vrsta sknavljenja onoga što je sveto, koje se razmatraju u narednom članku; ali ova vrsta je najtužnija od svih; jer oni koji vrše tu vrstu sknavljenja nakon smrti nisu više ljudi; oni zaista žive, ali neprestano u fantastičnim delirijumima; njima se čini da lete na visini, dok ostaju tamo gde su i bave se fantazijama koje smatraju realnim stvarima; i pošto nisu više ljudi, o njima se ne govori kao o njemu ili njoj, već kao o tome. Da, kada se izvedu na videlo u svetlosti neba oni izgledaju kao kosturi, neki od njih kao kosturi u boji kostiju, neki kao gorući kosturi, a neki kao sprženi kosturi. U svetu nije poznato da oni koji vrše sknavljenje te vrste postaju takvi nakon smrti; a nije poznato zato što uzrok nije poznat. Sam uzrok je taj što kada čovek najpre prizna Božanske stvari i veruje u njih, a potom od njih odustane i poriče ih, on tada meša svete stvari sa profanim; a kada se one izmešaju ne mogu se odvojiti drukčije osim potpunim uništenjem. Ali da bi se te stvari jasnije opazile, moraju se objasniti redom koji je sledeći: 1. Šta god da čovek misli, govori i čini svojom voljom, bez obzira da li je to dobro ili zlo, njemu se pripaja i ostaje. 2. Ali Gospod Svojom Božanskom Promišlju neprestano predviđa i raspoređuje zlo tako da ono bude zasebno, i dobro tako da ono bude zasebno, i da su, prema tome, odvojeni. 3. Medjutim, to ne može da se učini ako čovek najpre prizna istine vere i živi u skladu sa njima, a potom ih odbaci i poriče. 4. On tada meša dobro i zlo do te mere da oni ne mogu da se odvoje. 5. A pošto dobro i zlo u svakom ljudskom biću treba da budu odvojeni, a u takvom čoveku se ne mogu odvojiti, on se stoga uništava u pogledu svega što je zaista ljudsko.

227. To su razlozi zbog kojih jedna takva grozota postoji; ali pošto oni nisu poznati, jer se o njima ne zna, moraju se objasniti na takav način da razumevanju budu očigledni. Prvo: *Šta god da čovek misli, govori i čini svojom voljom, bez obzira da li je dobro ili zlo, njemu se pripaja i ostaje.* To je pokazano u prethodnom (br. 78-81). Jer čovek ima

BOŽANSKA PROMISA O

spoljašnje ili prirodno pamćenje, i unutarnje ili duhovno pamćenje. U ovom drugom pamćenju upisane su sve stvari, uopšte i pojedinačno, koje je svojom voljom mislio, govorio i činio u svetu; i to sve stvari uopšte i pojedinačno tako kompletno, da ni jedna ne nedostaje. To pamćenje je knjiga njegovog života koja se nakon smrti otvara, i saglasno kojoj mu se sudi. U vezi tog pamćenja mnogo toga je predloženo na osnovu stvarnog iskustva u radu o NEBU I PAKLU (br. 461-465). Drugo: *Ali Gospod Svojom Božanskom Promišlju neprestano predviđa i raspoređuje zlo tako da ono bude zasebno, i dobro tako da ono bude zasebno, i da su, prema tome, odvojeni.* Svaki čovek je i u zlu i u dobru; jer je on u zlu od sebe, a u dobru od Gospoda; i čovek ne može da živi ukoliko nije i u jednom i u drugom; jer kada bi bio samo u sebi, i prema tome samo u zlu, on ne bi imao ništa od života; niti bi, kada bi bio samo u Gospodu, i prema tome samo u dobru, imao išta od života; jer on bi *u ovom drugom stanju života* bio poput nekoga ko se guši, neprestano se boreći za dah, ili kao neko ko je u agoniji smrti; a *u prvom stanju života* on bi bio ugašen, jer je zlo bez dobra samo po sebi mrtvo. Iz tog razloga je svaki čovek i u jednom i u drugom; ali razlika je u tome što je jedan unutarnje u Gospodu, a spoljašnje kao da je u samom sebi; dok je drugi unutarnje u sebi, a spoljašnje kao da je u Gospodu; i drugi je u zlu, a prvi je u dobru; ali bez obzira na to oba su i u jednom i u drugom. Da je i zao čovek i u jednom i u drugom, to je stoga što je on u dobru građanskog i moralnog života, kao i spoljašnje u nekom dobru duhovnog života; pored toga, njega Gospod drži u razboritosti i svojevolsnosti, kako bi imao sposobnost da bude u dobru; to je dobro kojim je svako, čak i loš čovek, vodjen od strane Gospoda. Na osnovu ovih razmatranja može da se vidi da Gospod odvaja zlo od dobra, tako da jedno može da bude unutarnje a drugo spoljašnje, i da On, prema tome, obezbeđuje da ne dodje do njihovog mešanja. Treće: *Ali to ne može da se učini ako čovek najpre prizna istine vere i živi u skladu sa njima, a potom ih odbaci i poriče.* To je očigledno iz onoga što je sada rečeno: iz prvoga da se sve što čovek misli, govori i čini svojom voljom njemu pripaja i ostaje, a iz drugog da Gospod Svojom Božanskom Promišlju neprestano predviđa i raspoređuje dobro, tako da ono bude samo, i zlo, tako da ono bude samo, prema tome da mogu da budu odvojeni. Pored toga, njih Gospod odvaja nakon smrti; od onih koji su unutarnje zli a spoljašnje dobri, dobro se oduzima, i oni se na taj način ostavljaju svom zlu; obrnuto se dešava onima koji su unutarnje dobri, a koji su se, kao i drugi ljudi, trudili da dodju do imovine, težili za titulama, nalazili zadovoljstvo u raznim zemaljskim stvarima i bili naklonjeni nekim požudama. Dobro i zlo kod njih ipak nisu izmešani, već su odvojeni poput unutarnjeg i spoljašnjeg, na taj način su oni u spoljašnjem obliku bili u mnogim stvarima koje su kao zlo, ali ne u unutarnjem. Obrnut je slučaj sa rdjavima koji su u spoljašnjem obliku izgledali kao dobri u pogledu pobožnosti, klanjanja, reči i dela, ali su u unutarnjem obliku ipak bili zli; kod njih je takodje zlo odvojeno od dobra. Ali kod onih koji su najpre priznali istine vere i živeli saglasno njima, a kasnije otišli u suprotno i obacili ih, a posebno ukoliko su ih porekli, dobro i zlo nije više odvojeno već izmešano; jer je takav čovek sebi prisvojio dobro, i sebi je, takodje, prisvojio zlo, i na taj način ih je sjedinio i

BOŽANSKA PROMISAO

izmešao. Četvrto: *On tada meša dobro i zlo do te mere da oni ne mogu da se odvoje.* To ishodi iz onoga što je upravo rečeno; a ako zlo ne može da se odvoji od dobra, i dobro od zla, onda nije moguće biti u nebu ili paklu. Svako ljudsko biće mora da bude ili u jednom ili u drugom; ne može biti u oba; jer bi on tako bio čas u nebu, čas u paklu; i dok je u nebu, on bi delovao u korist pakla, a dok je u paklu, delovao bi u korist neba; na taj način bi uništio živote svih oko sebe, nebeski život medju andjelima, a pakleni život medju djavolima; i tako bi svačiji život propao; jer svako mora da ima sopstveni život; niko ne živi u životu drugoga, još manje u suprotnom životu. Otuda u svakom čoveku nakon smrti, kada postaje duh ili duhovni čovek, Gospod odvaja dobro od zla, i zlo od dobra; dobro od zla kod onih koji su unutarne zli; a zlo od dobra kod onih koji su unutarne dobri; što je u saglasnosti sa Njegovim rečima: *Jer ko ima, daće mu se, i preteći će mu; a koji nema, uzeće mu se i ono što ima* (Mat. XIII, 12; XXV, 29; Marko, IV, 25; Luka VIII, 18; XIX, 26). Peto: *A pošto dobro i zlo u svakom ljudskom biću treba da budu odvojeni, a u takvom čoveku se ne mogu odvojiti, on se stoga uništava u pogledu svega što je zaista ljudsko.* Ono što je zaista ljudsko svako ima usled razboritosti, u sposobnosti da vidi i zna, ukoliko hoće, šta je istina i šta je dobro; kao i usled svojevoljnosti, u sposobnosti da to hoće, misli, govori i čini; kao što je prethodno pokazano. Ali ta svojevoljnost sa njenom razboritošću je kod onih koji su u sebi pomešali dobro i zlo uništena. Jer oni iz dobra ne mogu da vide zlo, niti iz zla znaju dobro, zato što oni čine jedno; stoga oni medju sposobnostima nemaju više razboritost, ili potencijalnost, niti stoga bilo kakvu svojevoljnost. Iz tog razloga oni su poput pukih fantastičnih halucinacija, kao što je u prethodnom rečno; i više se ne pojavljuju kao ljudi, već kao kosti sa nešto prevučene kože; i stoga kada se spomenu o njima se ne govori kao o njemu ili njoj, već kao o tome. Takva je sudbina onih koji na ovaj način mešaju svete sa profanim stvarima. Ali ima mnogo drugih vrsta skrnavljenja, koje ipak nisu takve kao ova; o čemu ćemu govoriti u sledećem članku.

228. Nijedan čovek ne skrnavi svete stvari ukoliko za njih ne zna; jer onaj koji ne zna ne može da ih prizna i da ih kasnije porekne. Stoga oni koji su van Hrišćanskog Sveta, i koji o Gospodu i o iskupljenju i spasenju putem Njega, ništa ne znaju, ne skrnave te stvari kada ih ne prime, ili čak kada govore protiv njih. Niti ih sami Jevreji skrnave, jer oni od ranog detinjstva nisu voljni da ih prime i priznaju. Bilo bi drukčije kada bi ih oni primili i priznali, a kasnije porekli, što se retko čini; medjutim, mnogi od njih ih priznaju spoljašnje, a poriču unutarne, kao licemeri. Ali svete stvari putem njihovog mešanja sa profanim stvarima skrnave oni koji ih najpre prime i priznaju, a kasnije od njih odustanu i poriču ih. Nije važno to što ih oni u ranom detinjstvu prime i priznaju, što čine svi Hrišćani; jer tada ne primaju i ne priznaju stvari koje pripadaju veri i dobročinstvu na osnovu bilo koje razboritosti i svojevoljnosti, to jest, razumejući ih, iz volje, već samo iz pamćenja i poverenja u učitelja; i ukoliko žive prema njima to je usled slepe poslušnosti. Ali

ako onda kada čovek počne da koristi svoju razboritost i svojevoljnost, što on postepeno počinje da čini kako ulazi u mladićstvo i zrelo doba, prizna istine i živi prema njima, a kasnije ih porekne, on meša svete stvari sa profanim i od čoveka postaje jedan onakav monstrum; kao što je rečeno u prethodnom. Ali ako je čovek u zlu od vremena kada počne da poseduje sopstvenu razboritost i svojevoljnost, to jest, kada postane svoj gospodar, čak do ranog zrelog doba, a kasnije prizna istine vere i živi saglasno njima, ukoliko tada ostane u njima sve do kraja života, on ih ne meša; jer Gospod tada odvaja zla predjašnjeg života od dobra kasnijeg života. Tako je učinjeno sa svima koji su se pokajali. Ali više o tim stvarima u onome što sledi.

229. III. *Ima mnogo drugih vrsta skrnavljenja onoga što je sveto, ali ova vrsta je najgora od svih.* U najopštijem smislu pod skrnavljenjem se podrazumeva celokupna bezbožnost; tako se pod onima koji skrnave podrazumevaju svi bezbožni, koji u srcu poriču Boga, svetost Reči i, shodno tome, duhovne stvari crkve, koje su sâma svetost, a o kojima oni takodje govore bezbožno. Ali mi se sada ne bavimo njima nego onima koji tvrde da veruju u Boga, održavaju svetinje Reči i priznaju duhovne stvari crkve; većina njim, medjutim, samo ustima. Razlog zbog koga oni vrše skrnavljenje je taj što je ono što je iz Reči sveto u njima i sa njima, i oni skrnave to što je u njima i što sačinjava jedan deo njihovog razumevanja i volje; dok u bezbožnima, koji poriču Božansko i Božanske stvari ne postoji ništa sveto što mogu da skrnave. Oni su zaita ti koji skrnave ali ipak nisu grešni.

230. Skrnavljenje onog što je sveto podrazumeva se pod Drugom Zapovešću Dekaloga – *Ne skrnavi ime Božije*; a da skrnavljenje ne treba da se čini podrazumeva se pod Molitvom Gospodnjom – *Neka se sveti ime Tvoje*. Teško da bilo ko u Hrišćanskom Svetu zna šta se podrazumeva pod Imenom Božijim. Razlog je taj što se ne zna da u duhovnom svetu nema imena kao u prirodnom svetu, već da je svako nazvan prema kvalitetu svoje ljubavi i mudrosti. Jer čim bilo ko udje u društvo ili zajednicu sa drugima, on tamo odmah biva nazvan saglasno kvalitetu. Imenovanje se vrši duhovnim jezikom, koji je takav da svemu može dati naziv, jer tamo svako slovo azbuke označava jednu stvar, a nekoliko slova sjedinjenih u jednu reč, koja čini ime osobe, uključuje celokupno stanje stvari. To je jedno od čuda duhovnog sveta. Iz ovih razmatranja je očigledno da u Reči Ime Božije označava Boga sa svim Božanskim što je u Njemu i što iz Njega proističe; i pošto je Reč proističuće Božansko, ona je Ime Božije; a pošto su sve Božanske stvari koje se nazivaju duhovnim stvarima crkve potičuće od Reči, one su takodje Ime Božije. Iz ovih razmatranja se može videti šta se podrazumeva pod Drugom Zapovešću Dekaloga – *Ne skrnavi Ime Božije*; i pod stihom Molitve Gospodnje – *Neka se sveti Ime Tvoje*. Ime Božije i Gospodnje ima isto značenje na mnogim mestima u Reči, u oba Zaveta, kao kod Mateja VII, 22; X, 22; XVIII, 5, 20; XIX, 29; XXI, 9; XXIV, 9;

BOŽANSKA PROMISA O

i kod Jovana I, 12; II, 23; III, 18; XII, 13,28; XIV, 13,14; XVI, 23, 24, 26; XVII, 6; XX, 31; pored ostalih mesta; kao i na mnogo mesta u Starom Zvetu. Onaj ko zna to značenje imena, može da zna šta znače ove reči Gospodnje: *Koji prima proroka u ime proročko, platu proročku primiće; a koji prima pravednika u ime pravedničko, platu pravedničku primiće. I ako ko napoji jednoga od ovijeh malijeh samo čašom studene vode u ime učeničko, zaista vam kažem, neće mu plata propasti* (Mat. X, 41,42). Onaj koji pod imenom proročkim, pravedničkim i učeničkim podrazumeva samo proroka, pravednika i učenika, ovde ne zna za drugo značenje osim bukvalnog; niti zna šta je plata proročka, ili plata pravednička, ili plata za napajanje učenika studenom vodom; dok se, pak, pod imenom i platom proročkom podrazumeva stanje i sreća onih koji su u Božanskim istinama; pod imenom i platom pravedničkom se podrazumeva stanje i sreća onih koji su u Božanskim dobrima; a pod učenikom se podrazumeva stanje onih koji se nalaze u nekima od duhovnih stvari crkve; čaša studene vode znači nešto od istine. Da se kvalitet stanja ljubavi i mudrosti, ili dobra i istine označava imenom takodje je jasno iz ovih reči Gospodnjih: *A koji ulazi na Vrata jest pastir ov cama: Njemu vratar otvara, i ovce glas njegov slušaju, i svoje ovce zove po imenu, i izgoni ih* (Jovan X, 2, 3). Zvati ovce po imenu jeste učiti i voditi svakoga ko je u dobru milosrdja saglasno stanju njegove ljubavi i mudrosti; pod Vratima se podrazumeva Gospod, što je jasno na osnovu devetog stiha: *Ja sam Vrata, ko udje kroza me spašće se. Iz čega je očigledno da se mora pristupiti Samom Gospodu da bi bilo ko mogao da bude spasen; i onaj koji Mu pristupa je pastir ov cama; a onaj koji Mu ne pristupa je lupež i hajduk, kao što je rečno u prvoj strofi istog poglavlja.*

231. Pošto se pod skrnavljenjem onoga što je sveto podrazumeva skrnavljenje od strane onih koji iz Reči znaju istine vere i dobra milosrdja, i koji ih takodje u izvesnoj meri priznaju, a ne od strane onih koji ih ne znaju, niti od strane onih koji ih usled bezbožništva u potpunosti odbacuju, stoga je ono što sada sledi rečeno o prvima, a ne o drugima. Ima nekoliko vrsta skrnavljenja koje oni vrše, od kojih su neka lakša, a neka u većoj meri nedopustiva; ali ona se mogu svrstati u ovih sedam: PRVU VRSTU SKRNAVLJENJA čine oni koji prave šale na račun Reči i o njoj, ili na račun Božanskih stvari crkve i o njima. To neki čine iz poročne navike, uzimajući imena ili izraze iz Reči i uvodeći ih u primedbe koje su nekulturne i ponekad besramne; to mora da bude povezano sa izvesnim preziranjem Reči; dok je, pak, Reč u svim stvarima uopšte i pojedinačno Božanska i sveta; jer svaki izraz u njoj krije u sebi nešto Božansko, putem čega ima komunikaciju sa nebom. Ali ta vrsta skrnavljenja može da bude lakša ili u većoj meri nedopustiva saglasno priznanju svetosti Reči, i nepristojnosti govora u koji su je oni koji prave šale na njen račun uneli. DRUGU VRSTU SKRNAVLJENJA čine oni koji razumeju i priznaju Božanske Istine, a ipak žive suprotno njima. Pri tome oni koji samo razumeju skrnave lakše, a oni koji i priznaju (skrnave) u većoj meri nedopustivo; jer

BOŽANSKA PROMISAO

razumevanje samo poučava, pri čemu teško da to čini drukčije nego što propovednik poučava, a ne sjedinjuje sebe sa voljom; dok priznavanje sebe sjedinjuje, pošto se ništa ne može priznati drukčije nego uz pristanak volje. Ali sjedinjenost je ipak različita, i kada se živi suprotno od istina koje su priznate, skrnavljenje je saglasno sjedinjenosti. Prema tome ako neko priznaje da su osveta i mržnje, preljube i kurvarstva, prevare i obmane, bogohuljenja i laži grehovi protiv Boga, a ipak ih čini, on se nalazi u skrnavljenju koje je u većoj meri nedopustivo; jer Gospod kaže: *A onaj sluga koji zna volju gospodara svojega i nije se pripravio, niti učinio po volji njegovoj, biće vrlo bijen* (Luka XII, 47). A na drugom mestu: *Kad biste bili slijepi, ne biste imali grijeha; a sad govorite da vidite, tako vaš grijeh ostaje* (Jovan IX, 41). Ali jedna je stvar priznati spoljašnje privide istine, a druga priznati prave istine; oni koji priznaju prave istine, a ipak ne žive saglasno njima, u duhovnom svetu se javljaju bez svetlosti i topline života u tonu glasa i govora, kao da su puke nepokretne stvari. **TREĆU VRSTU SKRNAVLJENJA čine oni koji primenjuju (doslovni) smisao slova Reči da bi potvrdili zle ljubavi i pogrešne principe.** To je zbog toga što je potvrdjivanje laži poricanje istine, a potvrdjivanje zla odbijanje dobra; a Reč u svojoj suštini nije ništa drugo nego Božanska Istina i Božansko Dobro; a oni se, u krajnje spoljašnjem smislu, koji je (doslovni) smisao slova (Reči), ne javljaju u ogoljenim istinama, osim tamo gde uče o Gospodu i o samom putu spasenja, već u preobučenim istinama koje se nazivaju prividima istine; iz tog razloga taj smisao može da se izopači kako bi potvrdio mnoge vrste jeresi. Ali onaj koji potvrđuje zle ljubavi čini nasilje Božanskim Dobrima; a onaj koji potvrđuje lažne principe čini nasilje Božanskim Istinama. Ovo drugo nasilje se naziva iskrivljavanjem istine; a prvo krivotvorenjem dobra; oba se u Reči podrazumevaju pod ćudima. Jer se duhovna Svetost, koja se naziva i Duhom Istine potičućim od Gospoda, nalazi u svakoj pojedinosti smisla slova Reči. Ta svetost je povredjena kada se Reč iskrivljuje i krivotvori. Očigledno je da je to skrnavljenje. **ČETVRTU VRSTU SKRNAVLJENJA čine oni koji ustima govore pobožne i svete stvari, i koji se tonom i gestom takodje prave da imaju osećanja ljubavi prema njima, a u srcu ipak u njih ne veruju i ne vole ih.** Većina tih su licemeri i Fariseji kojima se nakon smrti oduzima sva istina i dobro, i bivaju poslani u tamu krajnju. Oni koji su zbog skrnavljenja ove vrste sebe utvrdili protiv Božanskog i protiv Reči, pa shodno tome i protiv duhovnih stvari Reči, sede u najgoroj nemosti, nesposobni da pričaju, želeći da brbljaju o pobožnim i svetim stvarima kao što su to činili u svetu, ali nesposobni da to čine; jer je u duhovnom svetu svako primoran da govori onako kako misli; dok licemer želi da govori drukčije od onog što misli; otuda nastaje jedno preprečivanje u ustima, zbog koga mogu samo da mrmljaju. Ali licemerstvo može biti lakše i u većoj meri nedopustivo, saglasno potvrdama protiv Boga i spoljašnjih razmišljanja u prilog Njega. **PETU VRSTU SKRNAVLJENJA čine oni koji sebi pripisuju ono što je Božansko.** To se podrazumeva pod Luciferom, u četrnaestom poglavlju kod Isaije. Tu se pod Luciferom podrazumeva Vavilon, što je jasno na osnovu četvrte i dvadeset druge strofe istog poglavlja, gde je i opisana njegova sudbina. Isto se takodje podrazumeva i opisano je u

BOŽANSKA PROMISAO

sedamnaestom poglavlju Apokalipse, kao kurva koja sedi na skerletnoj zveri. Vavilon i Haldeja su spomenuti na mnogo mesta u Reči; i pod Vavilonom se tu podrazmeva skrnavljenje dobra, a pod Haldejom skrnavljenje istine; i jedno i drugo od strane onih koji sebi pripisuju ono što je Božansko. *ŠESTU VRSTU SKRNAVLJENJA čine oni koji priznaju Reč, a ipak poriču Božanstvenost Gospoda.* Oni se u Reči nazivaju Socinijima, a neki od njih Arijanima. Sudbina obeju je da oni prizivaju Oca a ne Gospoda i da neprestano mole Oca, neki čak zarad Sina, da ih primi u nebo, ali uzalud, čak sve dok ne ostanu bez nade u spasenje; i tada se obaraju u pakao medju one koji poriču Boga. Ti se podrazumevaju pod onima koji bogohule na Duha Svetoga, kojima neće biti oprošteno ni na ovome svetu, ni na onome (Mat. XII, 32). Razlog je taj što je Bog jedan, kao Ličnost i u Suštini, u kome se nalazi Trojstvo, i taj Bog je Gospod; i pošto je Gospod takodje Nebo i pošto su, shodno tome, oni koji su u nebu u Njemu, stoga oni koji poriču Božanstvenost Gospoda ne mogu biti primljeni u nebo i ne mogu biti u Gospodu. Da je Gospod Nebo i da su, shodno tome, oni koji su u nebu u Gospodu pokazano je u prethodnom. *SEDMU VRSTU SKRNAVLJENJA čine oni koji najpre priznaju Božanske istine i žive u saglasnosti sa njima, a kasnije ih odbacuju i poriču.* To je najgora vrsta skrnavljenja zato što oni do te mere mešaju svete stvari sa profanim da se one ne mogu razdvojiti; a one se ipak, da bi bili ili u nebu ili u paklu, moraju razdvojiti; i zato što to kod njih ne može da se učini sve što je ljudsko, kako intelektualno tako i voljno, biva iskorenjeno; i, kao što je prethodno rečeno, oni prestaju da budu ljudi. Skoro isto to se dešava sa onima koji u srcu priznaju Božanske stvari Reči i crkve, i potpuno ih ugradjuju u svoj proprium koji je ljubav prema posedovanju dominacije nad svim stvarima; o čemu je dosta toga rečeno u prethodnom; jer nakon smrti, kada postanu duhovi, oni u potpunosti ne žele da ih vodi Gospod, već žele sami sebe da vode; a kada je njihova ljubav nekontrolisana oni žele ne samo da dominiraju nad nebom, već i nad Gospodom; a pošto to ne mogu da čine, oni Gospoda poriču i postaju djavoli. Mora se znati da životna ljubav, koja je i vladajuća ljubav, ostaje u svakome nakon smrti, i ne može se odstraniti. Oni koji vrše skrnavljenje te vrste podrazumvaju se pod mlakima; o kojima je u Apokalipsi napisano: *Znam tvoja djela da nijesi ni studen ni vruć. O da si studen ili vruć! Tako, budući mlak, i nijesi ni studen ni vruć, izbljuvaću te iz usta svojijeh* (Apokalipsa, III, 15.16). Tu vrstu skrnavljenja je, prema tome, opisao Gospod kod Mateja: *A kad nečisti duh izidje iz čovjeka, ide kroz bezvodna mjesta tražeći pokoja, i ne nadje ga. Onda reče: da se vratim u dom svoj otkuda sam izišao; i došavši nadje prazan, pometen i ukrašen. Tada otide i uzme sa sobom sedam drugijeh duhova gorijeh od sebe, i ušavši žive ondje; i bude potonje gore čovjeku onome od prvoga* (Mat. XII, 43-45). Čovekovo preobraćanje je tu opisano kao nečisti duh koji izlazi iz njega; a njegovo ponovno vraćanje na ranija zla nakon što su dobara i istina izbačeni, opisano je vraćanjem nečistog duha sa sedam drugih gorih od njega u kuću koja je za njega pripremljena; a skrnavljenje onoga što je sveto od strane profane osobe opisano je poslednjim tvrdjenjem da taj čovek postaje gori od prethodnog. Isto se podrazumeva kod Jovana pod ovim: *Isus reče onome koji je*

BOŽANSKA PROMISAO

izlečen u banji Vitezda: Eto si zdrav, više ne griješi, da ti ne bude gore (Jovan V, 14). Da Gospod obezbedjuje da čovek ne može da prizna istine unutarne a da potom od njih odustane i postane profan, podrazumeva se pod ovim rečima: *Zaslijepio je oči njihove i okamenio srca njihova, da ne vide očima ni srcem razumiju, i ne obrate se da ih iscijelim* (Jovan XII, 40). Da se ne obrate da ih iscelim znači da ne priznaju istine, a nakon toga ih odbace i postanu profani. Iz istog razloga Gospod govori u parabolama, kao što On Sam kaže (Mat. XIII, 13). Da se Jevrejima zabranjuje da jedu salo ili krv (Levit. III, 17; VII, 23, 25) znači da ne treba da skrnave ono što je sveto; jer salo znači Božansko Dobro, a krv Božansku Istinu. Da onaj koji se jednom obratio treba da ostane u dobru i istini do kraja života Gospod uči kod Mateja: *Isus reče, onaj koji pritrpi do kraja biće spasen* (Mat. X, 22; i Marko XIII, 13).

232. IV. *Stoga Gospod ne uvodi čoveka unutarne u istine mudrosti i u isto vreme dobra ljubavi, osim ukoliko u njima može da ostane do kraja života.* Da bismo to pokazali moramo početi od udaljenih koraka iz dva razloga; prvo, zato što je to od značaja za ljudsko spasenje; drugo, zato što od poznavanja tog zakona zavisi poznavanje zakona dopuštenja, kojima će se baviti sledeće poglavlje. To je od značaja za ljudsko spasenje; jer kao što je u prethodnom rečeno, onaj koji najpre prizna Božanske stvari Reči i shodno tome crkve, a nakon toga od njih odustane skrnavi svete stvari na način koji je najmanje dopustiv. Stoga se ta tajna Božanske Promisli, da bi se obelodanila, s ciljem da razuman čovek može da je vidi u sopstvenoj svetlosti, mora otkriti sledećim redosledom: 1. Zlo i dobro ne mogu da budu u čovekovim unutarjostima zajedno, pa stoga ni laž zla i istina dobra zajedno. 2. Gospod ne može da uvede dobro i istinu dobra u čovekove unutarjosti, osim ukoliko su zlo i laž zla odatle odstranjeni. 3. Kada bi se dobro sa svojom istinom tu uvelo ranije ili u većoj meri nego što je zlo sa svojom laži odstranjeno, čovek bi odustao od dobra i vratio se svom zlu. 4. Kada je čovek u zlu mnoge istine mogu da se uvedu u njegovo razumevanje, i mogu da se sačuvaju u pamćenju, a da se ipak ne oskrnave. 5. Ali se Gospod Svojom Božanskom Promišlju posebno stara da ne dodje do prihvatanja tog sadržaja putem volje, ranije i u većoj meri nego što je čovek iz sebe odstranio zlo u spoljašnjem čoveku. 6. Kada bi oni bili primljeni ranije i u većoj meri, onda bi volja izopáčila dobro, a razumevanje iskrivilo istinu, pomoću njihovog mešanja sa zloma i lažima. 7. Stoga Gospod čoveka ne uvodi unutarne u istine mudrosti i dobra ljubavi, osim ukoliko može u njima da ostane sve do kraja života.

233. U nameri da se ova tajna Božanske Promisli otkrije na takav način da rauman čovek može da je vidi u sopstvenoj svetlosti, tačke koje su sada navedene moraju da se objasne jedna po jedna. Prvo: *Zlo i dobro ne mogu da postoje u čovekovim unutarjostima zajedno, pa stoga ni laž zla i istina dobra zajedno.* Pod čovekovim unutarjostima se podrazumeva unutarne njegove misli, o kome on ne zna ništa pre nego što dodje u duhovni svet i na njegovu svetlost, što čini nakon smrti. U prirodnom svetu ono može da

BOŽANSKA PROMISAO

se prepozna samo u zadovoljstvu njegove ljubavi u spoljašnjem misli i iz samih zala kada ih ispituje u sebi; jer, kao što je u prthodnom pokazano, unutarne čovekove misli pripaja se spoljašnjem misli takvim spojem da se oni ne mogu odvojiti. Ali više o tome može da se vidi u prethodnom. Rečeno je dobro i istina dobra, kao i zlo i laž zla; jer dobro ne može biti dato bez njegove istine, niti zlo bez njegove laži; jer su oni bližnji po postelji ili bračni partneri; jer život dobra potiče od njegove istine, a život istine potiče od njenog dobra; isto je sa zlom i njegovom laži. Da zlo i njegova laž i dobro i njegova istine ne mogu biti u čovekovim unutarjostima zajedno, razuman čovek može da vidi bez objašnjenja; jer je zlo suprotno dobru, a dobro zlu, a dve suprotnosti ne mogu biti zajedno. Osim toga, u svakom zlu je prisutna mržanja prema dobru, a u svakom dobru je prisutna ljubav prema šticeњу sebe od zla i otklanjanju zla iz sebe; odakle proizlazi da jedno ne može biti sa drugim; a kada bi bili zajedno, tu bi najpre izbili sukob i borba, a onda uništenje; što Gospod i uči ovim rečima: *Svako carstvo koje se razdijeli samo po sebi, opustjeće; i svaki grad ili dom koji se razdijeli sam po sebi, propaće. Koji nije sa mnom, protiv mene je; i koji ne sabira sa mnom, prosipa* (Mat. XII, 25-30). A na drugom mestu: *Niko ne može dva gospodara služiti: jer ili će na jednoga mrziti, a drugoga ljubiti; ili će se jednome prikloniti, a za drugog ne mariti* (Mat. VI, 24). Dve suprotnosti ne mogu da postoje u jednoj suštini ili formi a da se ona ne pocepa na dva dela ili propadne. Kada bi jedna pristupila i približila se drugoj, one bi se verovatno razdvojile kao dva neprijatelja, od kojih bi jedan zadržao svoj logor ili ostao unutar svog utvrdjenja, a drugi bi se povukao i ostao spolja. Tako je sa zlima i dobrima u licemeru; on je i u jednim i u drugima, ali je zlo unutra a dobro spolja, i tako su oni razdvojeni i ne mešaju se. Iz ovoga je sada očigledno da zlo sa svojom laži i dobro sa svojom istinom ne mogu da budu zajedno. Drugo: *Gospod ne može da uvede dobro i istinu dobra u čovekove unutarjosti, osim ukoliko su zlo i laž zla odatle odstranjeni*. To je neophodna posledica gore pomenutog; jer ako zlo i dobro ne mogu da budu zajedno, dobro ne može da se uvede pre nego što se zlo odstrani. Rečeno je čovekove unutarjosti, pod čime se podrazumeva unutarne misli; a u ovim (unutarjostima) kojima se sada bavimo mora se nalaziti ili Gospod ili djavo; Gopod je tu posle popravljjanja, a djavo je tu pre njega; i stoga u onoj meri u kojoj se čovek muči da bi se popravio, djavo biva isteran; ali ukoliko se on ne muči da bi se popravio, djavo ostaje. Ko ne vidi da Gospod ne može da udje sve dok je djavo tu; a on je tu sve dotle dok čovek drži vrata zatvorenim, vrata putem kojih čovek biva zajedno sa Gospodom. Da Gospod ulazi kada čovek svojim sredstvima otvori vrata, On uči u Apokalipsi: *Evo stojim na vratima i kucam: ako ko čuje glas moj i otvori vrata, ući ću k njemu i večeraću s njim, i on sa mnom* (III, 20). Vrata se otvaraju pomoću čovekovog uklanjanja zla, time što se od njih kloni i što se prema njima oseća averzija kao prema paklenim i djavoljskim; jer je svejedno da li se kaže zlo ili djavo; a sa druge strane je isto da li se kaže Dobro ili Gospod; jer je Gospod u svom dobru a djavo je u svom zlu. Na osnovu ovih razmatranja istina (početnog) tvrdjenja je očigledna. Treće: *Kada bi se dobro sa svojom istinom uvelo ranije ili u većoj meri nego što je zlo sa svojom*

BOŽANSKA PROMISAO

laži odstranjeno, čovek bu odustao od dobra i vratio se svom zlu. Razlog je taj što bi zlo preovladalo, a ono što preovlada pobjeđuje; ako ne odmah, onda kasnije. Dok zlo još uvek preovladjuje, dobro ne može da se uvede u unutarnje odaje, već samo u ulazne holove; s obzirom da, kao što je rečeno, zlo i dobro ne mogu da budu zajedno; a ono što se nalazi samo u ulaznim holovima neprijatelj iz odaja odstranjuje; otuda dolazi do povalačenja dobra i povratka zla, što je najgora vrsta sknavljenja. Osim toga, istinsko zadovoljstvo čovekovog života je da voli sebe i svet više od svega drugog. To zadovoljstvo ne može se odstraniti u jednom trenutku nego postepeno; ali u onoj meri u kojoj bilo šta od tog zadovoljstva ostane u čoveku, u toj meri će zlo u njemu biti jače. A to zlo ne može da se odstrani ni na koji drugi način osim tako što se ljubav prema sebi pretvara u ljubav prema koristima, ili time što ljubav prema posedovanju vlasti nije radi sebe nego radi koristi; jer na taj način koristi sačinjavaju glavu, a ljubav prema sebi ili prema vladanju najpre sačinjava telo ispod glave, a kasnije stopala kojima se hoda. Ko ne vidi da dobro mora da sačinjava glavu, i da je, kada ono to čini, Gospod u njoj? Dobro i korist su jedno. Ko ne vidi da je, ako zlo sačinjava glavu, djavo u njoj? A pošto građansko i moralno dobro, kao i duhovno dobro u jednom spoljašnjem obliku, moraju da se prime, ko ne vidi da ono (dobro) onda sačinjava stopala i tabane, i da se na njemu hoda? Pošto stanje čovekovog života treba da se izokrene, tako da ono što je gore dodje dole (a to izokretanje ne može da se postigne u trenutku, jer najveće zadovoljstvo života, koje potiče od ljubavi prema sebi i iz nje proizašle ljubavi prema nadmoći, može da se smanjuje i pretvara u ljubav prema koristima samo postepeno), stoga Gospod ne može da uvede dobro pre ili u većoj meri nego što je zlo odstranjeno; a ako bi se to učinilo, čovek bi odustao od dobra i vratio se svom zlu. Četvrto: *Kada je čovek u zlu mnoge istine mogu da se uvedu u njegovo razumevanje, i mogu da se sačuvaju u pamćenju, a da se ipak ne oskrnave.* Razlog je taj što se razumevanje ne uliva u volju, već volja u razumevanje; i pošto se ne uliva u volju, razumevanje može da primi mnoge istine, i da ih zadrži u pamćenju, a da se one ipak ne izmešaju sa zlom volje, pa tako svete stvari neće biti oskrnavljene. Takodje je svakome stavljeno u dužnost da iz Reči ili iz propovedanja nauči istine, da ih zapamti i da o njima razmišlja. Jer od istina koje su u pamćenju i koje iz njega dolaze u misao, razumevanje mora da nauči volju, to jest, mora da nauči čoveka šta da radi. Stoga su to osnovna sredstva popravljanja. Dok su istine samo u razumevanju i iz njega u pamćenju, one nisu unutar čoveka već spolja. Čovekovo pamćenje može da se uporedi sa preživarskim stomakom izvesnih životinja, u koji one najpre prime hranu; koja, dok je tamo, nije u njihovom telu već van njega; međjutim, kada one izvuku hranu iz tog stomaka i jedu je, ona postaje deo njihovog života, i telo biva nahranjeno. Ali u čovekovom pamćenju ne nalaze se materijalne već duhovne hrane, koje se podrazumevaju pod istinama, a koje su same po sebi znanja; u onom stepenu u kome ih čovek odabira pomoću mišljenja, što bi bilo kao pomoću preživanja, njegov duhovni um je nahranjen. Ljubav volje je ta koja želi, i koja kao da ima apetit za njih, pa prouzrokuje da se one uzmu i da se njima nahrani. Ako je ta ljubav zlo, onda zlo želi, a ono kao da

BOŽANSKA PROMISAO

ima apetit za nečiste stvari; ali ako je dobro, onda dobro želi, a ono kao da ima apetit za čiste stvari; i ono razdvaja, otpušta i izbacuje one stvari koje mu ne odgovaraju; što se čini na razne načine. Peto: *Ali se Gospod Svojom Božanskom Promišlju posebno stara da ne dodje do prihvatanja tog sadržaja putem volje, ranije i u većoj meri nego što je čovek iz sebe odstranio zlo u spoljašnjem čoveku.* Jer ono što potiče od volje ulazi u čoveka, biva mu pripojeno i postaje njegov život; i u samom životu, koji čovek ima usled volje, ne mogu postojati zlo i dobro zajedno, jer bi u tom slučaju on propao; već i jedno i drugo mogu da budu u razumevanju, gde se nazivaju lažima zla i istinama dobra, ali ipak ne zajedno; u suprotnom čovek ne bi mogao da razlikuje zlo od dobra, i da raspozna dobro od zla; ali oni su tu različiti i odvojeni, kao što je kuća podeljena na unutrašnjost i spoljašnjost. Kada zao čovek misli i govori dobre stvari on tada misli i govori spoljašnje; ali kada misli zlo onda (misli) unutarne; iz tog razloga kada govori dobre stvari njegov govor kao da dolazi iz zidova kuće; i to može da se upoređi sa voćem koje je spolja lepo, ali je iznutra crvljivo i trulo; kao i sa jajetom zmaja koje ima divnu opnu. Šesto: *Kada bi oni bili primljeni ranije i u većoj meri, onda bi volja izopačila dobro, a razumevanje iskrivilo istinu, pomoću njihovog mešanja sa zlima i lažima.* Kada je volja u zlu ona onda izopačuje dobro u razumevanju; a dobro koje je u razumevanju izopačeno jeste zlo u volji, jer ono dokazuje da je zlo dobro, a da je dobro zlo; zlo to čini sa svim dobrom, koje mu je suprotno. Zlo i iskrivljuje istinu, jer je istina dobra suprotna laži zla; volja to isto čini u razumevanju; a ne razumevanje samo od sebe. Izopačenja dobra u Reči su opisana kao preljuba; a iskrivljenja istine kao kurvarstva. Ta izopačenja i iskrivljenja se postižu razmišljanjima prirodnog čoveka koji je u zlu; kao i pomoću potvrđivanja koja se vrše na osnovu spoljašnjeg izgleda (doslovnog) smisla slova Reči. Ljubav prema sebi, koja je glava svih zala, nadmašuje druge ljubavi po svojoj dovitljivosti u izopačivanju dobara i iskrivljanju istina; i ona to čini jednom zloupotrebom razboritosti koju svaki čovek, kako zao tako dobar, ima od Gospoda. Da, ona pomoću potvrđivanja može zlo da učini potpuno istim kao dobro, a laž istom kao istina. Šta je to što ona ne može da učini kada pomoću hiljadu argumenata može da potvrdi da je priroda samu sebe stvorila, i da je potom stvorila ljude, zveri i ono što pripada biljnom kraljevstvu? Kao i da putem uticaja iz njene unutarne prirode uslovljava da ljudi žive, da analitički misle i da mudro razumeju. Ljubav prema sebi prednjači u svojoj dovitljivosti u potvrđivanju svega što hoće, zbog toga što njenu spoljašnju površinu sačinjava izvesna bistrina svetlosti koja je po svojim bojama šarenolika. Ta bistrina je dičenje pameću, koje pripada toj ljubavi, kao i time da se bude istaknut i da se vlada. Ali kada ta ljubav potvrdi takve stvari, ona onda postaje tako slepa da ne vidi drugo nego da je čovek zver, i da čovek i zver misle slično; da, da kada bi zver mogla da govori, ona bi bila čovek u drugom obliku. Ako bi nekim ubedjivanjem bila navedena da veruje da nešto od čoveka živi nakon smrti, ona je tada tako slepa da veruje da i zveri žive nakon smrti; i da je to nešto što živi nakon smrti samo fini dah života, kao para, koja se neprestano spušta nazad u svoj leš; ili da je to nešto vitalno bez vida, sluha ili govora, prema tome slepo, gluvo i mutavo, što leprša uokolo i

BOŽANSKA PROMISAO

razmišlja; pored drugih maloumnih ideja, po kojima priroda, koja je sama po sebi mrtva, podstiče svoju zamisao. To čini ljubav prema sebi, koja gledana sama po sebi jeste ljubav prema propriumu; a čovekov proprium u pogledu njegovih osećanja koja su sva prirodna, nije različit od života životinje; a u pogledu njegovih opažanja, pošto ona potiču od tih osećanja, nije različit od noćne sove. Iz tog razloga onaj koji neprestano uvlači misli u svoj proprium, ne može da se podigne iz prirodne i udje u duhovnu svetlost, i vidi bilo šta od Boga, neba i večnog života. Pošto je ova ljubav takva, a ipak prednjači po svojoj dovitljivosti u potvrđivanju svega što hoće, ona stoga može sa sličnom dovitljivošću da izopačuje dobra Reči i iskrivljuje njene istine, kada se iz neke nužde primora na njihovo priznanje. Sedmo: *Stoga Gospod čoveka ne uvodi unutarne u istine mudrosti i dobra ljubavi, osim ukoliko može u njima da ostane sve do kraja života.* Gospod to čini kako čovek ne bi mogao da padne u najmanje dopustivu vrstu skrnavljenja onoga što je sveto, o čemu smo u ovom članku govorili. Zbog te opasnosti Gospod i dozvoljava zla života, i mnoge jeresi klanjanja. O njihovom dopuštanju nešto će biti izloženo u odeljcima koji slede.

I ZAKONI DOPUŠTENJA SU ZAKONI BOŽANSKE PROISLI

234. Ne postoje zakoni dopuštenja koji su zasebni ili odvojeni od zakona Božanske Promisli, već su oni jedno isto. Iz toga razloga se kaže da Bog neku stvar dozvoljava, pod čime ne treba razumeti da je On hoće, već da je On ne može sprečiti na račun

BOŽANSKA PROMISAO

cilja, koji je spasenje. Sve što se čini radi cilja, koji je spasenje, saglasno je zakonima Božanske Promisli. Jer, kao što je ranije rečeno, imajući stalno u vidu taj cilj, Božanska Promisao postupa neprestano drugačije od čovekove volje, i njoj suprotno; iz tog razloga u svakom momentu svog delovanja, ili na svakom koraku svog napredovanja, tamo gde primeti da čovek skreće od cilja, ona ga usmerava, savija i raspoređuje saglasno svojim zakonima, odvođeći ga od zla i vodeći ga ka dobru. Da to ne može da se čini bez dopuštanja zla, videće se u onome što sledi. Osim toga ništa se ne može dopustiti bez razloga, a razlog postoji samo u nekom zakonu Božanske Promisli i taj zakon pokazuje zašto je to dopušteno.

235. Onaj koji ni malo ne priznaje Božansku Promisao u svom srcu ne priznaje Boga, već umesto Boga priznaje prirodu, a umesto Božanske Promisli ljudsku mudrost. Da je to tako nije očigledno; jer čovek može da misli na dva različita načina i da govori na dva različita načina; on može da misli i govori na jedan način iz unutrašnjosti sebe, a na drugi način iz spoljašnjosti sebe; on je poput šarke koja dozvolja da se vrata kreću u oba pravca, u jednom pravcu kada osoba ulazi, a u drugom kada izlazi; ili kao jedro pomoću kojeg ladja može da promeni pravac, kada ga vlasnik ladje raširi. Oni koji su se učvrstili u pravcu ljudske mudrosti u tolikoj meri da poriču Božansku Promisao, ne upravljaju svojim umom ka bilo čemu drugom što vide, čuju i čitaju, dok su u toj svojoj misli; i pošto zaključke izvlače samo na osnovu spoljašnjih privida i grešaka, i ne vide ništa drugo, oni se mogu zakleti da je tako. Isto tako ako priznaju samo prirodu, mogu da se ljute na one koji brane Božansku Promisao, pod uslovom da to nisu sveštenici, jer smatraju da ta stvar pripada njihovom učenju ili dužnosti.

236. Sada ćemo navesti neke stvari koje su dopuštene i uvek saglasne zakonima Božanske Promisli, pomoću kojih čovek koji je samo prirodan sebe učvršćuje u korist prirode, a protiv Boga, i u korist ljudske mudrosti, a protiv Božanske Promisli. Kao kada čita u Reči da su najmudriji od svih ljudi, Adam i njegova žena, sebi dopustili da ih zmija zavede, i da Bog to nije sprečio Svojom Božanskom Promišlju; da je njihov prvi sin Kajin ubio svog brata Avelja, i da ga Bog tada nije zadržao razgovarajući sa njim, već ga je nakon tog dela prokleo; da se izraelski narod u pustinji klanjao zlatnom teletu, i priznavao ga za Boga koji ga je izveo iz egipatske zemlje, dok je Jehova to video sa obližnje gore Sinaja i nije protiv toga ništa preduzeo; i opet, da je David izbrojao ljude i da im je, stoga, poslat pomor od koga je nastradalo mnogo hiljada ljudi, a da mu je Bog, ne pre, nego nakon tog dela poslao proroka Gada da mu najavi kaznu; da je Solomonu dopušteno da ustanovi idolopoklonstvo i da je mnogim carevima nakon njega bilo dopušteno da skrnave hram i svete stvari crkve; i na kraju, da je tom narodu dopušteno da razapne Gospoda. U ovim i mnogim drugim stvarima iz Reči, onaj ko priznaje prirodu i ljudsku mudrost ne vidi ništa drugo nego suprotnost Božanskoj Promisli, zbog čega

BOŽANSKA PROMISAO

može da ih koristi kao dokaze za njeno poricanje, ako ne u spoljašnjosti svoje misli koja je najbliža govoru, onda u njenoj unutarnjosti koja je od govora udaljena.

237. Svako ko slavi sebe i prirodu učvršćuje se protiv Božanske Promisli kada vidi da u svetu postoji tako mnogo bezbožnih ljudi, i tako mnogo njihovih grehova, uz istovremenu razmetljivost nekih od njih, a da ih Bog zbog toga ipak ni na koji način ne kažnjava. On se protiv Božanske Promisli učvršćuje još više kada vidi da su podmuklosti, lukavstva i prevare uspešni čak i protiv pobožnih, pravednih i iskrenih; i da nepravda trijumfuje nad pravdom na sudovima i u poslovanju. On se posebno učvršćuje kada vidi da su se bezbožni uzdigli u zvanjima i postali magnati i primati, obilujući i u bogatstvu, i živeći u eleganciji i sjaju; a sa druge strane vidi one koji se klanjaju Bogu prezrene i siromašne. On se takodje učvršćuje protiv Božanske Promisli kada razmišlja o tome da su ratovi dopušteni, i u njima pokolj tako mnogo ljudi, kao i pljačkanje tako mnogo gradova, naroda i porodica; takodje, da su pobjede na strani mudrosti, a ponekad ne na strani pravde; i da nije važno da li je komandant čestit ili zao čovek; kao i ostale slične stvari; od kojih su sve dopuštene saglasno zakonima Božanske Promisli.

238. Isti taj prirodni čovek učvršćuje se protiv Božanske Promisli kada vidi religiozne poglede raznih naroda; kao i da postoje neki ljudi koji uopšte ne znaju za Boga; neki koji se klanjaju suncu i mesecu; neki koji se klanjaju monstruoznim likovima; kao i neki koji se klanjaju mrtvim ljudima. Osim toga, on se protiv nje učvršćuje kada vidi da je muhamedanski religiozni sistem primilo tako mnogo imperija i kraljevstava, a hrišćansku religiju samo najmanji deo naseljenog sveta koji se zove Evropom; i da je ona tu podeljena; i da tu postoje neki koji prisvajaju za sebe Božansku moć i koji žele da im se klanja kao bogovima; i da oni dozivaju mrtvace; kao i da neki spasenje polažu u određene reči, o kojima mogu da misle i govore, a ne polažu ga u dobra, koja mogu da čine; a da, opet, postoji nekolicina koja ima svoju sopstvenu religiju; pored jeresi, kojih je veoma mnogo, i od kojih neke postoje u današnje vreme, kao što su one koje pripadaju kvekerima, moravancima, anabaptistima i ostalima; takodje da se jevrejstvo i dalje nastavlja. Onaj koji poriče Božansku Promisao na osnovu tih stvari zaključuje da religija sama po sebi nije ništa, ali da je ipak neophodna jer služi kao obuzdavanje.

239. U današnje vreme ovim dokazima može da se doda još, pomoću čega oni koji unutarnje misle samo u korist prirode i ljudske mudrosti mogu i više da se učvrste; kao to da je ceo Hrišćanski Svet priznao tri Boga, ne znajući da je Bog jedno u Ličnosti i Suštini, i da je On Gospod; takodje da do sada nije bilo poznato da u svakoj pojedinosti Reči postoji duhovni smisao, i da odatle potiče njena svetost; kao i da nije bilo poznato da je kloniti se zala kao grehova sama hrišćanska religija; i da, takodje, nije bilo poznato da čovek živi kao čovek nakon smrti. Jer ljudi mogu sebi i izmedju sebe da postavljaju pitanje: »Zašto Božanska Promisao, ako postoji, sada po prvi put otkriva takve stvari?«

BOŽANSKA PROMISAO

240. Sve ono što je navedeno u brojevima 236, 237, 238 i 239 predočeno je sa ciljem da se može videti da su sve stvari koje se dešavaju u svetu zajedno, i svaka pojedinačno, kako zle tako dobre, od Božanske Promisli; shodno tome da je Božanska Promisao u najrazličitijim pojedinostima čovekovih misli i delatnosti, i da je otuda univerzalna. Ali pošto se to ne može videti iz ovih stvari drukčije osim ako se svaka pojedinačno objasni, one moraju ukratko da se objasne po redu kojim su navedene, počeci od broja 236.

241. I. *Najmudriji od svih ljudi, Adam i njegova žena, dopustili su sebi da ih zavede zmija, a Bog to nije sprečio Svojom Božanskom Promišlju.* To je zbog toga što se pod Adamom i njegovom ženom ne podrazumevaju prvi ljudi koji su stvoreni na ovom svetu, već ljudi Najdrevnije Crkve, čije je novo stvaranje, ili preporod, tako opisano; sâmo njihovo novo stvaranje ili preporod u prvom poglavlju Postanja stvaranjem neba i zemlje; njihova mudrost i intelignecija vrtom u Edemu; a kraj te crkve njihovim kušanjem sa drveta znanja. Jer u svojoj suštini Reč je duhovna, sačinjena od tajni Božanske Mudrosti; a da bi od njih mogla biti sačinjena ona je od početka do kraja napisana pukim saobraznostima i predstavama. Iz čega je očigledno da ljudi te crkve, koji su u početku bili najmudriji ljudi, a na kraju, usled ponosa na svoju inteligenciju, najgori, nisu bili zavedeni nekom zmijom, već ljubavlju prema sebi, koja je tu predstavljena glavom zmije na koju će Seme ženino, to jest Gospod, stajati. Ko ne može na osnovu razuma da vidi da se tu misli na druge stvari, a ne na one koje su povezane sa doslovnim smislom koji je dat u obliku istorije? Jer ko može da razume da je stvaranje sveta moglo biti takvo kako je tu opisano? Iz tog razloga se učeni muče objašnjavajući sadržaj tog prvog poglavlja i na kraju priznaju da ga ne razumeju. Potom da su dva drveta postavljena u njihov vrt ili raj, drvo života i drvo znanja, a da je ovo drugo postavljeno kao kamen spoticanja; kao i to da su usled pukog kušanja sa ovog poslednjeg drveta zgrešili u takvom stepenu da ne samo da su oni sami, već i ceo ljudski rod, njihovo potomstvo, pali pod prokletstvo; dalje da je jedna zmija bila sposobna da ih zavede: pored drugih stvari koje su tu rečene, kao da je žena stvorena od muževljevog rebra; da su oni videli svoju nagost nakon pada i pokrili je smokvinim lišćem; i da su im date haljine od kože da pokriju svoja tela; i da je heruvim sa plamenim mačem postavljen da čuva put ka drvetu života. Sve te stvari su predstave pomoću kojih je opisano osnivanje Najdrevnije Crkve, njeno stanje, promena i na kraju propast. Objašnjenje tajni svih tih stvari, koje čine sadržaj duhovnog smisla koji se nalazi u najsitnijim pojedinostima, može se naći u delu ARCANA COELESTIA, koje je štampano u Londonu, u delovima o Postanju i Izlasku; gde se takodje može videti da se pod Drvetom Života podrazumeva Gospod u pogledu Svoje Božanske Promisli; a pod drvetom znanja čovek u pogledu sopstvene mudrosti.

242. II. *Njihov sin Kajin ubio je svog brata Avelja, a Bog ga nije zadržao razgovarajući sa njim već ga je nakon tog dela prokleo.* Pošto se pod Adamom i njegovom ženom

BOŽANSKA PROMISAO

podrazumeva Najdrevnija Crkva, kao što je upravo rečeno, stoga se pod Kajinom i Aveljom, njihovim prvim sinovima podrazumevaju dve glavne stvari Crkve, koje su ljubav i mudrost, ili dobročinstvo i vera – pod Aveljom ljubav i dobročinstvo, a pod Kajinom mudrost ili vera, posebno mudrost odvojena od ljubavi, ili vera odvojena od dobročinstva; a mudrost ili vera koje su odvojene takve su da ne samo da odbijaju ljubav i dobročinstvo, već ih i uništavaju; i na taj način ubijaju svog brata. Da vera odvojena od dobročinstva to čini u Hrišćanskom Svetu je dobro poznato; pogledajte UČENJE NOVOG JERUSALIMA O VERI. Proklinjanje Kajina podrazumeva duhovno stanje u koje oni koji odvajaju veru od dobročinstva, ili mudrost od ljubavi, ulaze nakon smrti. Ali sa ciljem da se mudrost i vera usled toga ne unište, na Kajina je stavljen znak da ne bi mogao biti pogubljen; jer ljubav ne može da postoji bez mudrosti, a dobročinstvo bez vere. Pošto je ovim stvarima predstavljeno gotovo isto što i kušanjem sa drveta znanja, stoga one po redosledu slede nakon opisa Adama i njegove žene. Osim toga, oni koji su u veri odvojenoj od dobročinstva, nalaze se u sopstvenoj inteligenciji. A oni koji su u dobročinstvu i otuda u veri, u inteligenciji su od Gospoda, prema tome u Božanskoj Promisli.

243. III. *Izraelski narod se u pustinji klanjao zlatnom teletu, i priznavao ga za Boga koji ga je izveo iz egipatske zemlje, dok je Jehova to video sa obližnje gore Sinaja i nije protiv toga ništa preduzeo.* To se dešavalo u pustinji Sinaja, u blizini planine. Da ih Jehova nije sprečio u činjenju tog gnusnog klanjanja u saglasnosti je sa svim zakonima Božanske Promisli koji su do sada izloženi, kao i sa onima koji slede. To zlo im je dopušteno da ne bi svi propali; jer su deca Izraela izvedena iz Egipta kako bi mogla predstavljati crkvu Gospodnju; a oni to ne bi mogli predstavljati da egipatsko idolopoklonstvo nije najpre iskorenjeno iz njihovih srca; a to se ne bi moglo učiniti da nisu pušteni da deluju saglasno onome što je bilo u njihovim srcima, i da tako to nije uklonjeno pomoću stroge kazne. Šta još označava to klanjanje i pretnja da će biti istrebljeni i da će nov narod biti učinjen od Mojsija, može da se vidi iz onoga što je u delu ARCANA COELESTIA dato o tideset drigom poglavlju Izlaska, gde se govori o tim stvarima.

244. IV. *David je izbrojao ljude i stoga je pušten pomor od koga je nastradalo mnogo hiljada ljudi; a Bog mu je, ne pre, nego nakon tog dela poslao proroka Gada da mu najavi kaznu.* Onaj ko se učvrstio protiv Božanske Promisli može i o tome da ima različite misli i razmišljanja, posebno u pogledu toga zašto David nije opomenut prethodno, i zašto je narod tako surovo kažnjen zbog povrede zakona koju je izvršio car. To što on nije prethodno opomenut u saglasnosti je sa zakonima Božanske Promisli koji su već prikazani, posebno dva koja su objašnjena u brojevima od 129 do 153, i od 154 do 174. To što je narod tako surovo kažnjen zbog carske povrede zakona i što je pomorom uništeno sedamdeset hiljada ljudi, nije bilo zbog cara, već zbog naroda; jer napisano je: A

BOŽANSKA PROMISAO

Gospod se opet razgnjevi na Izrailja, i nadraži Davida na njih govoreći: hajde izbroj Izrailja i Judu (2 Sam. XXIV, 1).

245. *Solomonu je bilo dozvoljeno da osnuje idolopoklonstvo.* To je bilo zbog toga da bi on mogao da predstavlja kraljevstvo Gospodnje, ili crkvu zajedno sa svim religioznim sistemima u čitavom svetu; jer je crkva koja je ustanovljena sa narodom Izraela i Judeje bila crkva predstavnik; iz tog razloga su svi sudovi i zakonske odredbe te crkve predstavljali duhovne stvari crkve, koje su njene unutarnjosti; da je sam narod predstavljao crkvu; da je car predstavljao Gospoda; David Gospoda koji treba da dodje na svet; a Solomon Gospoda nakon Njegovog dolaska. I pošto je Gospodu nakon uzdizanja Njegove Ljudskosti data svaka vlast na nebu i na zemlji, kao što On Sam kaže (Mat. XXVIII, 18), stoga se Njegov predstavnik Solomon javio u slavi i sjaju, i bio u mudrosti iznad svih zemaljskih kraljeva, i izgradio hram. A pored toga, Solomon je dopustio i ustanovio klanjanje mnogih drugih naroda, koji su predstavljali razne religiozne sisteme u svetu. Slično je značenje njegovih žena, kojih je bilo sedam stotina, i njegovih inoča, kojih je bilo tri stotine (1 Carevi XI, 3); jer žena u Reči označava crkvu, a inoča religiozni sistem. Iz toga može biti jasno zašto je Solomonu dato da izgradi hram koji označava Božansko Ljudsko Gospodnje (Jovan II, 19, 21), kao i crkvu; i zašto mu je bilo dozvoljeno da osnuje idolopoklonstvo i da oženi tako mnogo žena. Da se pod Davidom na mnogim mestima u Reči podrazumeva Gospod koji tek treba da dodje na svet, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU.

246. *Mnogim carevima nakon Solomona dopušteno je da skrnave hram i svete stvari crkve.* To je bilo zato što su ljudi predstavljali crkvu, a car njihovog vodju. A pošto je narod Izraela i Judeje bio takav da više nije mogao da predstavlja crkvu, jer su njegovi pripadnici u svom srcu bili idolopoklonici, stoga su se oni postepeno odvojili od predstavničkog klanjanja, izopačujući sve stvari crkve u tolikoj meri da su je na kraju razorili. To je predstavljeno sknavljenjem hrama od strane careva i njihovih idolopoklonika; istinsko razaranje crkve predstavljeno je uništenjem samog hrama, kao i ubijanjem naroda Izraela i vavilonskim ropstvom naroda Judeje. To je bio razlog; a sve što nastaje iz nekog razloga potiče od Božanske Promisli i u saglasnosti je sa nekim njenim zakonom.

247. VII. *Toj naciji je dopušteno da razapne Gospoda.* To je zbog toga što je crkva sa tim narodom potpuno razorena, i što je postala takva da oni ne samo da nisu znali za Gospoda i da ga nisu priznavali, nego su ga čak i mrzeli; ali sve ono što su Njemu učinili bilo je saglasno zakonima Njegove Božanske Promisli. Da je stradanje na krstu bilo poslednje iskušenje ili poslednja bitka, kojom je Gospod u potpunosti pobedio paklove i u potpunosti proslavio Svoje Ljudsko može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU; kao i u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O VERI.

248. Do sada smo objašnjavali ono što je u prethodnom navedeno pod br. 236; to su neke stvari iz Reči pomoću kojih prirodni čovek koji je sklon razmišljanju sebe učvršćuje protiv Božanske Promisli. Jer, kao što je prethodno rečeno, sve što takav čovek vidi, čuje i čita on može da uzme kao dokaz protiv nje. Samo nekolicina, međjutim, sebe učvršćuje protiv Božanske Promisli na osnovu takvih stvari koje su u Reči; a mnogo više njih to čini pomoću stvari koje iskrsavaju pred očima, kao što su one spomenute u br. 237, koje će sada takodje biti objašnjene.

249. I. *Svako ko se klanja sebi i prirodi sebe učvršćuje protiv Božanske Promisli kada u svetu vidi tako mnogo bezbožnih ljudi i tako mnogo njihovog bezbožništva, pri čemu se neki od njih time razmeću, a Gospod ih ipak ne kažnjava.* Sva bezbožništva, kao i razmetanje njima, jesu dopuštenja kojima su razlozi zakoni Božanske Promisli. Svaki čovek može slobodno, da, najvećim delom slobodno, da misli šta god hoće ili protiv Boga ili u Njegovu korist; a onaj koji misli protiv Boga retko biva kažnjen u prirodnom svetu, jer se tu on još uvek nalazi u stanju u kome može da se popravi; ali on biva kažnjen u duhovnom svetu, nakon smrti, jer tada više ne može da se popravi. Da su zakoni Božanske Promisli razlozi dopuštenja očigledno je iz onih njenih zakona koji su napred izloženi, ukoliko ih se setimo i ispitamo ih; ti zakoni su ovi: čovek treba da deluje iz slobode saglasno razumu; u vezi tog zakona pogledajte u prethodnom br. 71-99: čovek ne treba da bude primoran spoljašnjim sredstvima da misli i hoće, prema tome da veruje i voli stvari vere; već treba sebe do nje da dovede i ponekad sebe da primora; u vezi tog zakona pogledajte br. 129-153: ne postoji nešto tako kao što je čovekova sopstvena mudrost; samo izgleda da postoji; i treba da izgleda kao da postoji; ali Božanska Promisao je sveopšta usled toga što je u najrazličitijim pojedinostima, br. 191-213: Božanska Promisao odnosi se na večne stvari, a na prolazne stvari samo u onoj meri u kojoj one čine jedno sa večnim stvarima [br. 214-220]: čovek unutarne ne biva uveden u istine vere i dobra milosrdja osim ukoliko u njima može da ostane sve do kraja života; u vezi tog zakona pogledajte br. 221-233. Da su razlozi dopuštenja zakoni Božanske Promisli biće očigledno i iz onoga što sledi, kao iz ovoga: zla su dopuštena radi cilja koji je spasenje. Kao iz ovoga: Božanska Promisao je neprekidna, podjednako kod zlih kao i kod dobrih. I konačno iz ovoga: Gospod ne može da deluje suprotno zakonima Svoje Božanske Promisli jer bi delovati suprotno od njih bilo delovati suprotno Njegovoj Božanskoj Ljubavi i Njegovoj Božanskoj Mudrosti, prema tome suprotno Njemu Samom. Ovi zakoni, ako se pažljivo pogledaju, čine očiglednim razloge zbog kojih su bezbožništva dozvoljena od strane Gospoda, i nisu kažnjena dok su u misli, a retko su kažnjena kada su u nameri, pa prema tome i u volji, ali ne i u delu. Ali svako zlo ipak prati njegova kazna; to je kao da je iznad svakog zla stavljen natpis sa njegovom kaznom, kojom bezbožan čovek biva kažnjen nakon smrti. Onim što je sada navedeno objašnjene su i stvari koje su u prethodnom izložene u br. 237, koje su sledeće: *Onaj koji se klanja*

BOŽANSKA PROMISAO

sebi i prirodi sebe još više učvršćuje protiv Božanske Promisli kada vidi da su podmuklosti, lukavstva i prevare uspešni čak i protiv pobožnih, pravednih i iskrenih; i da nepravda trijumfuje nad pravdom na sudovima i u poslovanju. Svi zakoni Božanske Promisli su neophodnosti; i pošto su oni razlozi zbog kojih su takve stvari dozvoljne, očigledno je da, da bi čovek mogao da živi kao čovek, da bude popravljen i spasen, Gospod takve stvari ne može od njega da odstrani, osim posredno, pomoću Reči i posebno pomoću zapovesti Dekaloga, kod onih koji priznaju sve vrste ubistva, preljuba, kradja i lažnih svedočenja kao grehe; ali kod onih koji ne priznaju da su takve stvari gresi, posredno kroz građanske zakone i strah od njihovih kazni; kao i kroz moralne zakone i strah od gubitka ugleda, časti i dobitka na osnovu njih. Pomoću tih sredstava Gospod vodi zle, ali odvrćajući ih samo od činjenja takvih stvari, ne i od razmišljanja i htenja; ali pomoću sredstava koja su prvo spomenuta Gospod vodi dobre, odvrćajući ih ne samo od činjenja, već i od razmišljanja i htenja u vezi takvih stvari.

250. II. *Onaj koji se klanja sebi i prirodi sebe učvršćuje protiv Božanske Promisli kada vidi da su se bezbožni uzdigli do visokih zvanja i postali magnati i primati, obilujući i u bogatstvu, i živeći u eleganciji i sjaju; dok sa druge strane vidi one koji se klanjaju Bogu prezrene i siromašne. Oni koji se klanjaju sebi i prirodi veruju da su titule i bogatstvo najviša i jedina sreća koja čoveku može biti data, pa stoga sama sreća; i ukoliko takav čovek ima neku misao o Bogu, kao posledicu klanjanja koje je inicirano u ranom detinjstvu, on te stvari naziva Božijim blagodatima; i sve dok ih nema mnogo, on misli da postoji Bog i klanja mu se; ali u tom klanjanju se krije ono što on tada ne zna, a to je svrha da ga Gospod može podići do još viših titula i još većeg bogatstva; a ako njih dosegne, njegovo klanjanje se sve više i više okreće ka spoljašnjim stvarima, dok ne otpadne, tako da on kasnije malo razmišlja o Bogu i poriče ga; a isto to čini ako izgubi titule i bogatstvo koji mu leže na srcu. Šta su onda titule i bogatstvo za zle nego kamen spoticanja? Medjutim, oni to nisu za dobre; jer njima oni ne leže na srcu, već koristi ili dobra; u čijem dosezanju titula i bogatstva imaju ulogu sredstva. Iz tog razloga na osnovu toga što bezbožni napreduju u titulama i bogatstvu i postaju magnati i primati, niko ne može sebe da učvrsti protiv Božanske Promisli osim onoga koji se klanja sebi i prirodi. Osim toga, šta je titula, bila ona veća ili manja? I šta je bogatstvo, veće ili manje? Da li su oni sami po sebi bilo šta drugo osim nečeg izmišljenog? Da li je jedna osoba voljenija i srećnija od druge? Da li veliki čovek, da, kralj i car, nakon jedne godine na svoje visoko zvanje gleda drukčije nego kao na nešto obično, što njegovo srce više ne obliva radošću, i što u njegovim očima može čak da postane bezvredno? Da li su oni usled svog zvanja u većoj meri srećni od onih koji imaju niža zvanja, ili koji imaju najniža, kao seljaci i njihove sluge? Ovi potonji mogu biti srećniji kada im je dobro i kada su zadovoljni svojom sudbinom. Šta je nemirnije u srcu, šta se lakše razljuti, šta se žešće razbesni od ljubavi prema sebi onda kada nije dobila titulu u skladu sa uzletom svog srca, i kada joj bilo šta ne uspeva onako kako želi, i kako bi joj bilo zadovoljstvo? Šta je onda titula, ako*

BOŽANSKA PROMISAO

joj svrha nije korist, nego predstava? I može li se onda takva predstava javiti u bilo kojoj drugoj misli osim one koja se odnosi na sebe i svet? I koja se sama po sebi odnosi na to da je svet sve, a večnost ništa. Sada će nešto biti rečeno o Božanskoj Promisli, u vezi toga zašto ona dopušta da se oni koji su u srcu bezbožni podignu do titula i obogate. Bezbožni ili zli mogu da čine koristi podjednako kao pobožni ili dobri; i sa većom revnošću, zaista, jer oni u koristima gledaju sebe i svoje počasti; iz tog razloga, do koje god visine da se podigne ljubav prema sebi, u istom stepenu se potpiruje pohlepa za činjenjem koristi radi svoje slave. Takva vatrenost ne postoji kod pobožnih ili dobrih, osim ako nije podsticana odozdo pomoću plemenitosti. Iz tog razloga Gospod upravlja onima koji imaju visoka zvanja, a u srcu su bezbožni, čineći njihova imena čuvenim i pobudjujući ih da čine koristi društvu ili zemlji, zajednici ili gradu u kome obitavaju, kao i njihovim sugradjanima ili bližnjima. Kod takvih je to upravljanje Gospodnje koje se zove Božanska Promisao; jer je carstvo Gospodnje carstvo koristi; i tamo gde postoji samo nekolicina koja čini koristi radi koristi, On prouzrokuje da se oni koji se klanjaju sebi uzdignu do viših dužnosti u kojima je svako od njih svojom ljubavlju podstaknut da čini dobro. Pretpostavimo da postoji djavolsko kraljevstvo u svetu, iako ga nema, gde vladaju samo ljubavi prema sebi: ljubav prema sebi je sâm djavo: zar ne bi, iz žara ljubavi prema sebi i zbog velelepnosti svoje slave, svako činio koristi više nego u bilo kom drugom kraljevstvu? Ali kod svih njih je javno dobro na ustima, dok je sopstveno dobro u srcu; i pošto svako gleda u svog kneza kako bi mogao da postane veći [jer žudi da bude najveći] može li takav da vidi da postoji Bog, dok je oko njega dim poput onoga pri požaru, kroz koji ne može da prodje nijedna duhovna istina obavijena svojom svetlošću? Taj dim oko takvih paklova sam video. Upalite svoje svetiljke, i ispitate koliko u današnjim kraljevstvima ima onih koji teže visokim zvanjima, a koji nisu ljubavi prema sebi i svetu. Da li ćete naći pedeset u hiljadu koji su ljubavi prema Bogu, a tako mnogo njih koji su ljubavi prema sebi i svetu, i pošto te druge ljubavi, iz svog žara, čine koristi u većoj meri nego ljubavi prema Bogu iz njihovog, kako onda bilo ko može da se učvrsti [protiv Božanske Promisli] pomoću činjenice da su zli u nadmoći i bogatstvu iznad dobrih? To je potvrđeno i ovim rečima Gospoda: *I pohvali gospodar nevjernoga pristava što mudro učini; jer su sinovi ovoga vijeka mudriji od sinova vidjela u svojem naraštaju. I ja vam kažem: naćinite sebi prijatelje nepravednijem bogatstvom, da bi vas kad osiromašite primili u vjećne kuće* (Luka XVI, 8, 9). Oćigledno je šta se pod ovim misli u prirodnom smislu; ali u duhovnom smislu se pod nepravednim bogatstvom podrazumevaju znanja o istini i dobru koja imaju zli, i koja oni koriste samo za to da sebi obezvede visoka zvanja i bogatstvo; od tih znanja dobri, ili sinovi videla, treba sebi da naćine prijatelje i zbog njih će biti primljeni u većne kuće. Da su mnogi ljubavi prema sebi i svetu, a nekolicina ljubavi prema Bogu, Gospod ući ovim rećima: *Uđjite na uska vrata; jer su široka vrata i širok put što vode u propast, i mnogo ih ima koji njim idu. Kao što su uska vrata i tijesan put što vode u ćivot, i malo ih je koji ga nalaze* (Mat. VII, 13, 14). Da visoka zvanja i

BOŽANSKA PROMISAO

bogatstvo mogu da budu i kletve i blagoslovi, i kome su jedno a kome drugo, može da se vidi u prethodnom (217).

251. III. *Onaj koji se klanja sebi i prirodi učvršćuje se protiv Božanske Promisli kada razmišlja o tome da su ratovi dopušteni i u njima pokolj toliko ljudi i pljačkanje njihovog bogatstva.* To što postoje ratovi nije od Božanske Promisli jer su oni povezani sa ubistvima, pljačkanjem, nasiljem, surovostima i drugim strašnim zlima koja su dijametralno suprotna hrišćanskom dobročinstvu; ali oni se ipak moraju dopustiti zato što je životna ljubav čoveka od vremena najdrevnijih ljudi, koji se podrazumevaju pod Adamom i njegovom ženom [o kojima pogledajte u prethodnom br. 241], postala takva da on želi da vlada nad drugima, i na kraju nad svima, i da poseduje bogatstvo sveta, i na kraju svo bogatstvo. Te dve ljubavi ne mogu se držati u stanju obuzdanosti, jer je u saglasnosti sa Božanskom Promišlju da je svakome dozvoljeno da deluje iz slobode saglasno razumu [o čemu pogledajte u prethodnom br. 71-99]; a bez dopuštenja Gospod čoveka ne bi mogao odvratiti od zla, i on otuda ne bi mogao da bude popravljen i spasen; jer kada se ne bi dopustilo da zla izbijaju, čovek ih ne bi video, i prema tome, ne bi priznao, i tako ne bi mogao biti naveden da im se odupre. Otuda to da nikakva Promisao ne može da suzbije zla; jer na taj način bi ona ostala zatvorena iznutra i proširila bi se poput bolesti koje se nazivaju rakom ili gangrenom, i izjela bi sve što je u čoveku vitalno. Jer čovek je od rođenja kao mali pakao, i između tog pakla i neba postoji neprestano neslaganje. Gospod ne može da izbavi nijednog čoveka iz njegovog pakla ukoliko on ne vidi da je tamo i ukoliko ne želi da bude izveden; a to ne može da se uradi bez dopuštenja, kojima su razlozi zakoni Božanske Promisli. Iz tog razloga postoje manji i veći ratovi, manji između vlasnika imanja i njihovih suseda, a veći između suverena kraljevstava i njihovih suseda; svejedno je da li su oni manji ili veći, osim što se manji odvijaju u okviru granica zakona jedne zemlje, a veći u okviru granica zakona više njih; i što iako i manji i veći žele da prekorače sopstvene zakone, manji to ne mogu, a veći mogu, mada ne mimo granica onoga što je moguće. Ima još mnogo drugih razloga koji su pohranjeni u trezoru Božanske Mudrosti, zbog kojih veći ratovi, povezani, kao što jesu, sa ubistvima, pljačkanjem, nasiljem i surovostima, nisu suzbijani od strane Gospoda pomoću kraljeva i vojskovođa, niti u njihovom početku, niti u toku, već samo na kraju, kada je moć jednoga ili drugoga toliko oslabila da mu preči uništenje. Neki od tih razloga su mi otkriveni, a među njima ovaj; da svi ratovi, koliko god da pripadaju građanskim sukobima, u nebu predstavljaju stanja crkve i da su njima saobraznosti. Takvi su bili svi ratovi koji su opisani u Reči, i takvi su takodje i svi ratovi današnjice. Ratovi koji su opisani u Reči su oni koje su deca Izraela vodila sa raznim narodima, kao što su Amorejci, Amonci, Moavci, Filistejci, Sirijci, Egipćani, Haldejci i Asirci; i kada su deca Izrailja, koja su predstavljala crkvu, odustajala od svojih pouka i zakona, i padala u zla koja su označena ovim narodima, jer je svaki narod sa kojim su deca Izraela vodila rat predstavljao neki specifičan vid zla, tada bi ih taj narod kaznio. Na primer, kada su

BOŽANSKA PROMISAO

sknavili svete stvari crkve prljavim idolopoklonstvom, kaznili su ih Asirci i Haldejci, jer Asirija i Haldeja označavaju sknavljenje onoga što je sveto. Šta su označavali njihovi ratovi sa Filistejcima, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O VERI. Ratovi današnjice predstavljaju slične stvari, gde god da se dešavaju; jar su sve stvari koje se dešavaju u prirodnom svetu saobrazne duhovnim stvarima u duhovnom svetu, a sve duhovne stvari tiču se crkve. U ovom svetu nije poznato koja kraljevstva Hrišćanskog Sveta odgovaraju Moavcima i Amoncima, koja Sirijcima i Filistejcima, a koja Haldejcima i Asircima, kao i drugima sa kojima su deca Izraela vodila ratove; bez obzira na to neka od njih ih predstavljaju. Ali kvalitet crkve na zemlji, i koja su zla u koja ona zapada, i za koja je kažnjena ratovima, u prirodnom svetu ne može ni malo da se vidi; jer su u ovom svetu očigledne samo spoljašnjosti koje ne sačinjavaju crkvu; ali taj kvalitet se vidi u duhovnom svetu, gde se unutarnjosti, u kojima se crkva sama po sebi nalazi, pojavljuju; i tamo su sve one sjedinjene saglasno svojih različitim stanjima. Sukobi tih stanja u duhovnom svetu, saobrazni su ratovima; i saglasno saobraznosti njima upravlja Gospod na obe strane, u saglasnosti sa Svojom Božanskom Promišlju. Da ratovima u svetu upravlja Božanska Promisao Gospodnja, duhovni čovek priznaje; ali prirodni čovek ne, osim što, kada se zakaže svečanost povodom pobede, na kolenima može da zahvali Bogu što je dao pobedu; i osim, takodje, nekoliko reči pre nego što udje u bitku; ali kada se vrati sebi on onda ili pripisuje pobedu mudrosti generala ili nekoj proceni ili okolnosti usred bitke, o kojoj učesnici nisu razmišljali ali koja je ipak odlučila o pobedi. Da se Božanska Promisao koja se naziva srećom nalazi u najrazličitijim pojedinostima čak i trivijalnih stvari može da se vidi u prethodnom (br. 212); a ako Božansku Promisao priznate u tim stvarima onda sigurno možete da je priznate i u ratnim sukobima. Uspeši i srećne odluke rata takodje se uobičajenim izrazima nazivaju ratnom srećom; a to je Božanska Promisao, posebno prilikom savetovanja i priprema generala, iako će general tada i kasnije sve pripisati svojoj mudrosti. Ali on to može da učini ako hoće, jer ima punu slobodu da misli u korist Božanske Promisli i protiv nje, da, u korist Boga i protiv Njega; ali neka zna da nijedan deo savetovanja i priprema ne potiče od njega; sve to utiče ili iz neba ili iz pakla – iz pakla putem dopuštanja, iz neba putem Promisli.

252. IV. *Onaj koji se klanja sebi i prirodi učvršćuje se protiv Božanske Promisli kada, saglasno svom opažanju primeti da su pobjede na strani mudrosti a ponekad ne na strani pravde; i da nema nikakve razlike da li je zapovednik častan ili rdjav čovek.* To što izgleda da se pobjede osvajaju na strani mudrosti, a ponekad ne na strani pravde, je zbog toga što čovek prosudjuje na osnovu spoljašnjeg privida, i što je naklonjen jednoj strani više nego drugoj, a ono čemu je naklonjen on može da potvrdi razmišljanjima; niti on zna da je pravda uzroka u nebu duhovna, a u svetu prirodna, kao što je upravo rečeno; i da su one sjedinjene vezom izmedju stvari prošlosti i budućnosti koje su poznate samo Gospodu. To što nema mikakve razlike da li je zapovednik častan ili rdjav čovek, je iz razloga koji je u prethodnom potvrđen (br. 250), naime, da zli isto kao i dobri čine

BOŽANSKA PROMISAO

koristi, i to zli iz svog žara vatrenije nego dobri, posebno u ratovima, jer je zao čovek umešniji i lukaviji u izmišljanju smicalica; i iz ljubavi prema slavi on je u zadovoljstvu ubijanja i pljačkanja onih koje zna i koje proglašava svojim neprijateljima, više nego dobar čovek; jer je dobar čovek mudar i vatren u odbrani, dok je retko kada imalo mudar i vatren u napadanju drugih. To je isto kao sa duhovima pakla i andjelima neba; duhovi pakla napadaju, a andjeli neba sebe brane. Na osnovu ovoga se zaključuje da je svakome dozvoljeno da brani svoju zemlju i svoju sabraču protiv neprijatelja koji napada, čak i pomoću zlih zapovednika, ali da nije dozvoljeno postati neprijatelj drugima bez razloga. Kada je uzrok samo radi slave, on je sam po sebi djavolski, jer pripada ljubavi prema sebi.

253. Do sada je objašnjavano ono što je u prethodnom navedeno [pod br. 237], a pomoću čega čovek koji je samo prirodan sebe učvršćuje protiv Božanske Promisli. Sada će biti objašnjene naredne stvari [pod br. 238], koje se tiču religioznih sistema mnogih naroda, a koje takodje mogu da služe čoveku koji je samo prirodan kao dokazi protiv Božanske Promisli; jer on u svom srcu kaže: »Kako može da postoji tako mnogo neusaglašenih religija, umesto jedne istinske religije na čitavom svetu, kada Božanska Promisao ima za svoj cilj nebo sačinjeno od ljudskog roda; kao što je u prethodnom pokazano [br. 27-45]?« Ali, obratite pažnju molim: sva ljudska bića koja su rođena, koliko god da ih je i u kojoj god da su religiji, mogu da budu spasena, pod uslovom da priznaju Boga i žive u skladu sa poukama koje su date u Dekalogu, a koje se odnose na to da ne smeju da ubiju, čine preljube, krađu ili lažno svedoče, jer je činjenje takvih stvari suprotno religiji, i stoga suprotno Bogu. Kod takvih postoji strah Božiji i ljubav prema bližnjemu; strah Božiji jer misle da je činiti te stvari u suprotnosti sa Bogom; a ljubav prema bližnjemu zato što je ubiti, počiniti preljubu, ukrasti, lažno svedočiti i žudeti za kućom i ženom blišnjega, delo protiv blišnjega. Takve, zato što se u svom životu obziru na Boga i ne čine zlo bližnjemu, Bog vodi; a oni koji su vodjeni takodje su i poučavani o Bogu i bližnjemu, saglasno njihovoj religiji; jer oni koji tako žive vole da budu poučeni, dok oni koji žive drugačije ne vole da budu poučeni; i pošto vole da budu poučeni, nakon smrti kada postnu duhovi, njih upućuju andjeli, i oni spremno primaju istine poput onih koje su u Reči. Nešto o njima može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU.

254. I. Čovek koji je samo prirodan učvršćuje se protiv Božanske Promisli kada vidi religiozna shvatanja raznih naroda; kao da postoje ljudi koji uopšte ne znaju za Boga; neki koji se klanjaju suncu i mesecu; neki koji se klanjaju idolima i urezarenim slikama. Oni koji na osnovu tih činjenica izvode dokaze protiv Božanske Promisli ne znaju tajne neba koje su bezbrojne, i od kojih čovek teško da ijednu zna. Među njima je i ta da čovek ne biva poučavan iz neba neposredno, nego posredno; u vezi čega pogledajte prethodno izloženo (br. 154-174); i pošto se čovek poučava posredno, a Jevandjelje ne

BOŽANSKA PROMISAO

može preko misionara da dodje do svih koji žive na celoj zemlji, dok religija ipak može na različite načine da se uvede čak i kod naroda koji naseljavaju zabiti sveta, stoga je Božanska Promisao učinila ovo drugo. Jer nijedan čovek nema veru sam od sebe već je dobija putem drugog, koji zna ili direktno iz Reči, ili prisvajanjem od drugih koji su učili iz Reči, da postoji Bog, da postoje nebo i pakao, da postoji život nakon smrti i da se čovek, da bi bio srećan, mora klanjati Bogu. Da je religija rasadnja po vascelom svetu na osnovu Drevne Reči, i kasnije na osnovu Izraelske Reči, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU; isti rad pogledajte i u vezi toga da, da nije bilo Reči, niko ne bi znao za Boga, ili za nebo i pakao, za život nakon smrti, i još manje za Gospoda. Kada je religija jednom usadjena u neki narod, taj narod biva vodjen od strane Gospoda saglasno zapovestima i učenjima njegove sopstvene religije; a Gospod je obezbedio da svaka religija ima zapovesti kao što su oni u Dekalogu; kao, da se Bogu treba klanjati; da Njegovo ime ne treba sknaviti; da proslave treba da se održavaju; da roditelji treba da se poštuju; da ubistvo, preljuba i kradja ne treba da se čine; da lažnog svedočenja ne treba da bude. Narod koji te zapovesti učini Božanskim, i koji usled vere živi u skladu sa njima, spasen je, kao što je u prethodnom upravo rečeno (br. 253): pored toga, većina naroda koji su udaljeni od hrišćanskog dela sveta na te zakone ne gleda kao na civilne, već kao na Božanske, i smatra ih za svete. Da se čovek spasava tako što živi životom koji je saglasan tim zapovestima, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA IZVEDENOG IZ ZAPOVESTI DEKALOGA. Medju tajnama neba nalazi se i ova: da je andjeosko nebo pred Gospodom kao jedan Čovek, čija duša i život su Gospod; i taj Božanski Čovek je po celokupnom obliku čovek, ne samo u pogledu spoljašnjih elemenata i organa, već i u pogledu brojnijih unutarnjeih elemenata i organa, kao i u pogledu kože, membrana, hrskavica i kostiju; ali sve to u tom čoveku nije materijalno već duhovno. Od Gospoda je takodje dato da oni do kojih Jevandjelje ne može da dodje, nego samo religija, takodje mogu da imaju svoje mesto u Božanskom čoveku, to jest, u nebu, tako što sačinjavaju one delove koji se nazivaju kožom, membranama, hrskavicama i kostima; i da oni, kao i drugi, mogu da budu u nebeskoj radosti, pri čemu jer svejedno da li su u onakvoj radosti u kakvoj su andjeli najvišeg neba, ili su u onakvoj u kakvoj su andjeli krajnjeg neba; jer svako ko udje u nebu, ulazi u najveću radost svog srca; veću on ne bi mogao da podnese jer bi se u njoj gušio. Ovde može da se napravi poredjenje sa seljakom i kraljem: seljak može da bude u stanju najviše radosti ako se šeta u novom odelu od grube vune i sedi za stolom na kome se nalazi svinjsko meso, komad govedine, sir, pivo i obično vino; on bi u srcu bio potišten kada bi poput kralja bio odeven u purpur i svilu, zlato i srebro, i kada bi pred njim bio postavljen sto na kome se nalaze mnogobrojni delikatesi i skupa jela, sa plemenitim vinom. Iz čega je očigledno da postoji nebeska sreća za drugog isto kao i za prvog, za svakog u njegovom stepenu; shodno tome i za one koji su izvan hrišćanskog sveta, pod uslovom da se klone zala kao grehova protiv Boga, jer su ona u suprotnosti sa religijom. Postoji nekolicina koja uopšte ne zna za Boga; da takve, ukoliko su živeli moralnim

BOŽANSKA PROMISAO

životom, nakon smrti poučavaju anđeli i da oni u svom moralnom životu primaju nešto duhovno, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Slično je sa onima koji se klanjaju suncu i mesecu, verujući da je Bog u njima; oni za drugo ne znaju pa im se to zbog toga ne pripisuje kao greh; jer Gospod kaže: *Kad biste bili slijepi – to jest, da niste znali – ne biste imali grijeha* (Jovan IX, 41). Ali ima mnogo onih koji se klanjaju idolima i izrezbarenim slikama, čak i u hrišćanskom svetu. To su zaista idolopoklonici, a ne svi; jer nekima izrezbarene slike služe kao zamisao o Bogu; zato što od uticaja s neba potiče to što onaj koji priznaje Boga želi da ga vidi; i pošto takvi svoj um ne mogu da uzdignu iznad čulnih stvari, kao oni koji su unutarne duhovni, oni podstiču tu želju na osnovu izrezbarene stvari ili slike. Oni koji to čine a ne obožavaju samu izrezbarenu sliku kao Boga, ukoliko pored toga zbog religije žive saglasno zapovestima Dekaloga, spaseni su. Na osnovu ovih razmatranja je očigledno da je Gospod, pošto želi spasenje svih, obezbedio i da svako može da ima određeno mesto u nebu ukoliko pravilno živi. Da je pred Gospodom nebo kao jedan čovek, i da je stoga nebo saobrazno svim stvarima kod čoveka, uopšte i pojedinačno, kao i da postoje oni koji pripadaju koži, membranama, hrskavicama i kostima može da se vidi u radu o NEBU I PAKLU, koji je štampan u Londonu 1758. godine; i u delu ARCANA COELESTIA; kao i u prethodnom (br. 201-201).

255. II. *Čovek koji je samo prirodan učvršćuje se protiv Božanske Promisli kada vidi da je tako mnogo carstava i kraljevstava prihvatilo muhamedanski religiozni sistem.* Činjenica da je više kraljevstava prihvatilo taj religiozni sistem nego hrišćansku religiju, može da bude kamen spoticanja onima koji razmišljaju o Božanskoj Promisli i koji u isto vreme veruju da niko osim onih koji su rođeni kao hrišćani ne može da bude spasen, odnosno (osim onih koji žive tamo) gde je Reč i gde se putem nje zna za Gospoda. Ali muhamedanski religiozni sistem nije kamen spoticanja onima koji veruju da su sve stvari od Božanske Promisli; oni ispituju u čemu je ona, i oni i pronalaze. Ona je u tome da muhamedanska religija priznaje Gospoda kao Sina Božijega, kao najmudrijeg od ljudi i velikog proroka koji je došao na svet da uči ljude. Veliki deo muhamedovaca čine ga većim od Muhameda. Da bi se moglo u potpunosti znati da je taj religiozni sistem podignut usled Božanske Promisli Gospodnje kako bi uništio idolopoklonstvo mnogih naroda, pokazaćemo izvesnim redosledom. Najpre, dakle, o poreklu idolopoklonstva. Pre religioznog sistema, klanjanje idolima je bilo uobičajeno po čitavom svetu. Razlog je taj što su pre dolaska Gospodnjeg sve crkve bile predstavničke crkve. Takva je bila i Izraelićanska crkva; u njoj su šator, Aronove odore, žrtve, sve stvari koje su pripadale hramu u Jerusalimu, kao i zapovesti, bili predstavnički. I među starim narodima je postojala nauka o saobraznostima, koja je istovremeno i nauka o predstavljanju, prava nauka mudrih, koja je posebno negovana u Egiptu; otuda njihovi hijeroglifi. Na osnovu te nauke (stari narodi) su znali značenje svih vrsta životinja, i svih vrsta drveća, kao i planina, brda, reka, izvora, i sunca, meseca i zvezda; i pošto je celokupno njihovo

BOŽANSKA PROMISAO

klanjanje bilo predstavničko, sastavljeno u potpunosti od saobraznosti, oni su stoga klanjanje vršili na planinama ili brdima, kao i u gajevima i vrtovima; i stoga su posvećivali izvore i u svom obožavanju Boga okretali lica ka izlazećem suncu; i pored toga su pravili izrezbarene slike konja, volova, teladi, jagnjadi, pa čak i ptica, riba i zmija; i u kućama i na drugim mestima te slike su postavljali po redosledu koji je odgovarao duhovnim stvarima Crkve kojima su bile saobrazne ili koje su predstavljale. Slične stvari su postavljali i u svoje hramove kako bi mogli da prizovu u sećanje svete stvari koje one označavaju. Posle nekog vremena, kada je nauka o saobraznostima predata zaboravu, njihovo potomstvo je počelo da se klanja samim izrezbarenim slikama, kao samim po sebi svetim, ne znajući da njihovi preci nisu u njima videli nikakvu svetost osim one koja je u saglasnosti sa saobraznostima koje predstavljaju, i usled kojih označavaju svete stvari. Odatle su proizašla idolopoklonstva koja su ispunila ceo svet, kako Aziju sa okolnim ostrvima, tako i Afriku i Evropu. Da bi sva ta idolopoklonstva mogla da se iskorene Božanskom Promišlju Gospodnjom, prouzrokovano je osnivanje nove religije prilagodjene duhu naroda Istoka, u kojoj je trebalo da bude nešto od oba Zaveta Reči, i koja je trebalo da uči da je Gospod došao na svet, da je bio veliki prorok, najmudriji od svih, i Sin Božiji. To je učinjeno kroz Muhameda, zbog koga je ta religija nazvana muhamedanskom religijom. Božanskom Promišlju Gospodnjom ta religija je podignuta i prilagodjena duhu naroda Istoka, kao što je već rečeno, s ciljem da može da uništi idolopoklonstva mnogobrojnih naroda, i da im dâ neko znanje o Gospodu pre nego što dodju u duhovni svet; a ta religija ne bi bila prihvaćena od strane tako mnogo kraljevstva i ne bi imala moć da iskoreni idolopoklonstva, da nije bila podešena i prilagodjena predstavama i životu svih njih. Razlog zbog koga ona nije priznala Gospoda kao Boga neba i zemlje je bio taj što su Istočnjaci priznavali Boga kao Tvorca univerzuma; i nisu bili sposobni da razumeju to što je On došao na svet i prisvojio Ljudskost. To ne razumeju čak ni oni hrišćani koji u svojoj misli odvajaju Njegovo Božansko od Njegovog Ljudskog, i koji stavljaju Božansko u nebu blizu Oca, a Njegovo Ljudsko ne znaju gde da stave. Iz ovih razmatranja može da se vidi da je muhamedanska religija takodje nastala od Božanske promisli Gospodnje; i da svi pripadnici te religije koji priznaju Gospoda kao Sina Božijega i koji u isto vreme žive saglasno zapovestima Dekaloga, koji i oni imaju, kloneći se zala kao grehova, dolaze u nebo koje se naziva muhamedanskim nebom. I to nebo je podeljeno na tri neba – najviše, srednje i najniže. U najvišem nebu su oni koji priznaju Gospoda kao jedno sa Ocem, i prema tome kao jedinog Boga; u drugom nebu su oni koji odustanu od velikog broja žena i žive sa jednom ženom; a u poslednjem su oni koji se uvode. O toj religiji može se videti više u NASTAVKU O STRAŠNOM SUDU I O DUHOVNOM SVETU, gde se govori o muhamedovcima i Muhamedu.

256. III. *Čovek koji je samo prirodan učvršćuje se protiv Božanske Promisli kada vidi da se hrišćanska religija nalazi samo u manjem delu naseljenog sveta koji se naziva Evropom, i da je tu podeljena. Hrišćaska religija nalazi se samo u manjem delu*

BOŽANSKA PROMISAO

naseljenog sveta koji se naziva Evropom zato što ona nije prilagodjena duhu Ističnjaka, kao što je to muhamedanska religija koja je pomešana, što je u prethodnom upravo pokazano; a religija koja nije prilagodjena se ne prima. Na primer, religiju koja određuje da nije zakonito oženiti više od jedne žene ne primaju već odbijaju oni koji su u prošlosti vekovima bili poligamisti; tako je i sa nekim drugim zapovestima hrišćanske religije. Niti je važno da li je manji ili veći deo sveta primio tu religiju ukoliko postoje ljudi sa kojima je Reč; jer od njih se ipak širi svetlost ka onima koji su van crkve i koji nemaju Reč, kao što je pokazano u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU; a ono što je divno to je da se tamo gde se Reč čita sa pobožnošću, i gde se na osnovu Reči Gospod slavi, tamo se On sa nebom i nalazi. Razlog je taj što Gospod jeste Reč, a reč je Božanska Istina koja sačinjava nebo; iz tog razloga Gospod kaže: *Jer gde su dva ili tri sabrani u ime moje ondje sam ja medju njima* (Mat. XVIII, 20). To mogu sa Rečju da učine Evropljani u mnogim delovima naseljenog sveta, jer njihova trgovina se pruža po svoj zemlji i oni svuda čitaju Reč, ili šire učenje Reči. Hrišćanska religija je podeljena zato što ona potiče od Reči, a Reč je u potpunosti napisana čistim saobraznostima, a saobraznosti su velikim delom prividi istine, u okviru kojih, međjutim, leže skrivene prave istine; i pošto učenje crkve mora da se izvuče iz (doslovnog) smisla slova Reči, koji je takve vrste, ne mogu da ne postoje rasprave, kontroverze i razdori u crkvi, posebno u pogledu razumevanja Reči, ali ne u pogledu same Reči i u pogledu samog Božanskog Gospodnjeg; jer svuda je priznato da je Reč sveta i da Božansko pripada Gospodu; a te dve stvari su suština crkve. Iz tog razloga su oni koji poriču Božansko Gospodnje, a to su oni koje se nazivaju socinijcima, isključeni iz crkve; i oni koji poriču svetost Reči ne priznaju se za hrišćane. Tome bih dodao nešto u vezi Reči što je vredno pomena, na osnovu čega se može izvući zaključak da je Reč unutarne sâma Božanska Istina, a najdublje Gospod. Kada bilo koji duh otvori Reč i njome protrlja svoje lice ili odeću, onda njegovo lice i odeća sijaju od samog trljanja, sjajem meseca ili zvezda, i to vide svi koje sreće. To je dokaz da ne postoji ništa na svetu što je u većoj meri sveto nego Reč. Da je celokupna Reč napisana čistim saobraznostima, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Da učenje crkve mora da se izvuče iz (doslovnog) smisla slova Reči i da se njime potvrdi. Da jeresi mogu da se uzmu iz (doslovnog) značenja slova Reči ali da je štetno potvrditi ih. Da je crkva od Reči, i da je onakva kakvo je njeno razumevanje Reči.

257. IV. *Čovek koji je samo prirodan učvršćuje se protiv Božanske Promisli usled činjenice da u mnogim kraljevstvima u kojima je hrišćanska religija prihvaćena postoje oni koji sebi prisvajaju Božansku moć i koji žele da im se klanja kao bogovima; i da oni prizivaju mrtve.* Oni zapravo kažu da nisu sebi neosnovano pripisali Božansku moć, i da ne žele da im se klanja kao bogovima; ali ipak tvrde da mogu da otvore i zatvore nebo, oproste ili zapamte grehove, i otuda spasu ili prokunu ljude, a to je sâmo Božansko; jer Božanska Promisao nema za cilj ništa drugo nego popravljanje i, otuda, spasenje; to je

BOŽANSKA PROMISAO

njeno neprestano delovanje sa svakim; a spasenje se ne može postići na drugi način osim priznavanjem Božanskog Gospodnjeg, i pouzdanjem u to da On spasava, dok čovek živi u skladu sa Njegovim zapovestima. Ko ne vidi da je ono što je opisano u Apokalipsi Vavilon, i da se svuda kod proroka govori o Vavilonskoj kuli? Da je to i Lucifer o kome se govori kod Isaije (XIV), očigledno je na osnovu stihova tog poglavlja u kojima se nalaze ove reči: *Tada ćeš izvoditi ovu priču o caru vavilonskom* (stih 4); i *zatrću ime Vavilonu i ostatak* (stih 22); iz čega ishodi da je tu Vavilon Lucifer; o kome je rečeno: *Kako pade s neba zvijezdo danice, kćeri zorina? Kako se obori na zemlju koji si gazio narode? A govorio si u srcu svom: izaći ću na nebo, više zvijezda Božijih podignuću prijesto svoj, i sjeću na gori zbornoj na strani sjevernoj. Izaći ću u vidine nad oblake, izjednačiću se s višnjim* (stihovi 12-14). Da oni prizivaju mrtve i da se mole da mrtvi pomognu, to je poznato. Rečeno je da ih oni prizivaju; jer je njihovo prizivanje ustanovljeno papskom bulom koja potvrđuje proglas Saveta tridesetorice_ u kome se otvoreno kaže da se mrtvi mogu prizvati. Pa ipak, ko ne zna da se samo Gospod može prizvati, a ne nijedan mrtav čovek? Ali sada ćemo reći zašto je Gospod dopustio takve stvari. Da ih je dopustio radi cilja, koji je spasenje, ne može se poreći. Jer je poznato da bez Gospoda nema spasenja; i zato je bilo neophodno da se Gospod propoveda na osnovu Reči, kao i da se tako osnuje Hrišćanska crkva. Ali to nije moglo da se učini drukčije nego pomoću vodja koji bi to činili iz oduševljenja; a nisu pronadjeni drugi osim onih koji su bili u sjaju poput oduševljenja, koji je poticao od vatre ljubavi prema sebi. Ta vatra ih je najpre pobudila da propovedaju Gospoda i poučavaju o Reči; i usled tog njihovog prvog stanja Lucifer se *naziva zvezdom danicom, kćerkom zorinom* (stih 12). Ali kada su videli da pomoću svetih stvari crkve mogu da dobiju nadmoć, ljubav prema sebi koja ih je najpre pobudila da propovedaju Gospoda prodrila je iz unutarjnosti, i vremenom se podigla do takve visine da su oni na sebe prebacili svu Božansku moć Gospoda, ne ostavljajući ništa. To nije mogla da spreči Božanska Promisao Gospodnja; jer da jeste, oni bi objavili da Gospod nije Bog i da Reč nije sveta, i od sebe bi načinili socinijce i arijce i tako bi uništili celu crkvu; koja, bez obzira na to kakav je karakter njenih vodja i dalje ostaje usred dotičnog naroda; jer svi koji pripadaju toj religiji, kao i oni koji zaobilaze Gospoda, a klone se zala kao grehova, bivaju spaseni; zbog čega od njih i nastaje mnogo nebeskih društava u duhovnom svetu. A pored toga je obezbedjeno da medju njima postoji narod koji nije rob takve nadmoći i koji smatra da je Reč sveta; taj plemeniti narod je francuski narod. Ali šta je učinjeno? Kada je ljubav prema sebi uzdigla svoju nadmoć čak do prestola Gospodnjeg, Njega uklonila i sebe postavila, ta ljubav, koja je Lucifer, nije mogla da čini ništa drugo nego da skrnavi sve stvari Reči i crkve; da bi to sprečio Gospod je Svojom Božanskom Promišlju vodio računa o tome da oni odustanu od klanjanja Njemu, i da prizivaju mrtve, da se mole njihovim izrezbarenim slikama, da ljube njihove kosti, i da se klanjaju na njihovim grobovima, da zabrane čitanje Reči, da vrše sveta klanjanja u masama koja nisu razumljiva za obične ljude, i da prodaju spasenje za novac; jer da nisu činili te stvari oni bi skrnavili svete stvari Reči i crkve; jer kao što je

BOŽANSKA PROMISAO

u prethodnom odeljku pokazano, niko ne skrnavi svete stvari osim onih koji za njih znaju. Stoga je, da ne bi skrnavili Svetu Pričest koja je u najvećoj meri sveta, od Božanske Promisli Gospodnje došlo to da je oni razdvoje i da hleb daju narodu, a vino piju sami; jer vino u Svetoj Pričesti označava svetu istinu a hleb sveto dobro; ali kada su razdvojeni vino označava oskrnavljenu istinu a hleb krivotvoreno dobro; i da osim toga oni učine Svetu Večeru telesnom i materijalnom, kao i da to prihvate kao primarno religijsko učenje. Svako ko okrene svoj um ka tim pojedinostima i sa nešto prosvetljenosti razmisli o njima, može da vidi čuda Božanske Promisli koja služe za čuvanje svetih stvari crkve, za spasavanje svih koji mogu biti spaseni, kolikogod da ih je, i takoreći za izvlačenje iz vatre onih koji hoće da budu spaseni.

258. V. *Čovek koji je samo prirodan učvršćuje se protiv Božanske Promisli na osnovu činjenice da medju onima koji ispovedaju hrišćansku religiju neki stavljaju spasenje u određene reči o kojima mogu da razmišljaju i govore, ali ne i u dobra koja mogu da čine.* Da su takvi oni koji smatraju da je samo vera spasavajuća, a ne život ispunjen dobročinstvom, i koji stoga razdvajaju veru od dobročinstva, pokazano je u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O VERI; tu je takodje pokazano da se oni u Reči podrazumevaju pod Filistejcima, pod zmajem i jarcima. Od Božanske je Promisli to što je i jedno takvo učenje dozvoljeno, kako se Božanstvenost Gospoda i svetost Reči ne bi mogli skrnaviti. Božanstvenost Gospoda se ne skrnavi kada se spasenje stavlja u reči »Da Bog Otac može da bude milostiv radi Sina Svoga koji je stradao na krstu i žrtvovao se za nas«; jer na taj način se oni ne približavaju Božanskom Gospodnjem, već Ljudskom koje ne priznaju za Božansko. Niti je Rač na taj način oskrnavljena jer oni ne obraćaju pažnju na odlomke u kojima se govori o ljubavi, dobročinstvu, činjenju i delima. Oni kažu da je sve to uključeno u verovanje u reči koje su upravo navedene; jer oni koji to potvrđuju sebi govore: »Zakon mene ne osudjuje, pa tako ni zlo; a dobro ne spasava, jer dobro koje potiče od mene nije dobro.« Iz tog razloga su oni poput onih koji ne poznaju ni jednu istinu Reči, i zbog toga ne mogu da je skrnave. Ali niko ne potvrđuje veru u ove reči osim onih koji su iz ljubavi prema sebi ponosni na sopstvenu inteligenciju; a oni u srcu nisu hrišćani, već samo žele da tako izgledaju. Da Božanska Promisao sve vreme neprestano radi na spasenju onih kojima je vera odvojena od dobročinstva predmet religije, sada će biti rečeno. Od Božanske je Promisli Gospodnje da, iako je takva vera učinjena predmetom religije, ipak svako zna da vera ne spasava, već život ispunjen dobročinstvom koji sa verom deluje kao jedno; jer u svim crkvama u kojima je prihvaćena ta religija, uči se da nema spasenja ukoliko čovek sebe ne ispituje, ne uvidja svoje grehe, priznaje ih, kaje se, prestaje sa njima i ulazi u novi život. To se sa puno žara čita svima koji pristupaju Pričešću Gospodnjem; i tome se dodaje da oni koji to ne čine mešaju sveto sa profanim, i time sebe bacaju u večno prokletsvo; zaista, u Engleskoj se dodaje da će, ukoliko ljudi to ne čine, u njih ući djavo kao što je ušao u Judu, i uništiti im i dušu i telo. Iz ovoga je očigledno da se čak i u crkvama u kojima je prihvaćena samo

BOŽANSKA PROMISAO

vera, ipak svako poučava da se zala treba kloniti kao grehova. Osim toga, svako ko je rođen kao hrišćanin takodje zna da se zala treba kloniti kao grehova, jer se Dekalog polaže u ruke svakog dečaka i svake devojčice, i o njemu poučavaju roditelji i učitelji; i dalje, sve građane kraljevstva, posebno obične ljude, sveštenik ispituje u pogledu toga šta znaju o hrišćanskoj religiji time što traži da na osnovu sećanja ponove samo Dekalog, savetujući ih, takodje, da poštuju ono što je tamo navedeno. U tim prilikama nikada im nijedan sveštenik ne kaže da se na njih zakon ne odnosi, ili da ne mogu da čine stvari koje su tamo naredjene zato što ne mogu da čine nikakvo dobro od sebe. I još jednom, »Atanisijska vera« je takodje prihvaćena u celom hrišćanskom svetu; a ono što je rečeno u njenom poslednjem delu takodje je priznato, naime, da će Gospod doći da sudi živima i mrtvima, i da će tada oni koji su ČINILI DOBRO ući u večni život, a oni koji su ČINILI ZLO u večni oganj. U Švedskoj, u kojoj je prihvaćena religija same vere, očigledno se misli da vera odvojena od dobročinstva ili bez dobrih dela ne postoji; to se može naći u odredjenom Dodatku onoga što treba zapamtiti, koji je ubačen u sve njihove knjige psalama*, pod nazivom »Prepreke ili kameni spoticanja nepopravljivih«; gde se nalaze ove reči: »Oni koji su bogati dobrim delima na taj način pokazuju da su bogati verom, jer kada vera spasava ona deluje kroz dobročinstvo; jer potkrepljivanje vere nikada nije sâmo i odvojeno od dobrih dela, kao što dobro drvo nije bez roda, ili kao što sunce nije bez svetlosti i toplote, ili kao što voda nije bez vlage.« Ovih nekoliko stvari je predloženo da bi se moglo znati da, iako je religiozni sistem same vere prihvaćen, dobra milosrdja, koja su dobra dela, ipak se svuda podrazumevaju; kao i da je to od Božanske Promisli Gospodnje, kako obični ljudi ne bi njome bili zavedeni. Čuo sam Lutera, sa kojim sam u duhovnom svetu ponekad razgovarao, kako oštro osudjuje samu veru i kako govori da ga je, kada ju je osnovao, Andjeo Gospodnji upozorio da to ne čini; ali da je on u sebi mislio da se, kada ne bi odbacio dela, odvajanje od katoličkog religioznog sistema ne bi postiglo. Zbog čega je, suprotno savetu, uveo tu veru.

259. VI. Čovek koji je samo prirodan učvršćuje se protiv Božanske promisli zbog činjenice da je u hrišćanskom svetu postojalo i još uvek postoji tako mnogo jeresi, kao što je kvekerizam, moravianizam, anabaptizam i mnoge druge. Jer on u sebi misli: «Kada bi Božanska Promisao bila sveopšta u apsolutnim pojedinostima, i kada bi imala za svoj cilj spasenje svih, ona bi prouzrokovala da jedna istinska religija postoji širom celog sveta, a ne da bude podeljenja, još manje rasepana na jeresi. Ali upotrebite razum i razmislite malo dublje ako možete. Može li čovek da se spase ako se najpre ne popravi? Jer on je rođen u ljubavi prema sebi i svetu; i pošto te ljubavi u sebi ne nose ništa od ljubavi prema Bogu i ljubavi prema blišnjemu, osim radi sebe, on je rođen i u zlima svake vrste. Kakva ljubav, ili kakvo milosrdje se nalazi u tim ljubavima? Da li on (čovek koji je u ljubavi prema sebi i svetu) smatra da je to nešto kada drugoga prevari, prokune ga, mrzi

* Ovaj Dodatak je izbačen prilikom revizije knjige psalama koja je izvršena 1819.

BOŽANSKA PROMISAO

ga čak do smrti, izvrši preljubu sa njegovom ženom, bude surov u osveti, dok mu je na umu [*animus*] želja da bude iznad svih, i da poseduje dobra svih drugih, pa otuda na druge gleda kao na beznačajne i ništavne u odnosu na njega? Da bi se takav čovek spasao, zar ne mora najpre da bude odvrćen od tih zala, i na taj način spasen? Da se to ne može učiniti drukčije osim saglasno mnogobrojnim zakonima koji su zakoni Božanske Promisli, u prethodnom je pokazano na mnogo mesta. Ti zakoni najvećim delom nisu poznati; bez obzira na to oni su od Božanske Mudrosti, i u isto vreme od Božanske Ljubavi; i Gospod ne može da deluje suprotno njima, jer bi to značilo uništiti čoveka, a ne spasiti ga. Hajde da zakone koji su predloženi ponovo ispitamo i uporedimo, pa ćete videti. Pošto je sa tim zakonima u saglasnosti da ne postoji nikakav neposredni uticaj iz neba, već samo posredan uticaj kroz Reč, učenje i propovedanje; i pošto Reč, da bi bila Božanska, nije mogla biti napisana drukčije nego putem čistih saobraznosti, ishodi da su neslaganja i jeresi neizbežni, i da je njihovo dopuštenje takodje u saglasnosti sa zakonima Božanske Promisli; i još više od toga, kada je sâma crkva prihvatila kao svoju suštinu stvari koje su samo od razumevanja, prema tome od učenja, a ne one koje su od volje, prema tome od života; i kada stvari koje su od života nisu suština crkve, onda razumevanje uslovljava da čovek bude u pukom mraku, i da luta okolo kao slepac koji svuda naleće na stvari i upada u rupe. Jer volja mora da vidi u razumevanju, a ne razumevanje u volji; ili, što je isto, život i njegova ljubav moraju da vode razumevanje u mišljenju, govorenju i delovanju, a ne obrnuto; kada bi bilo obrnuto razumevanje bi iz zla, štaviše, iz djavolske ljubavi, moglo da se dočepa bilo čega što sebe predstavlja preko čula, i da naredi volji da to učini. Ali i pored toga je dato da svako, u kojoj god da je jeresi u pogledu razumevanja, ipak može da bude popravljen i spasen, ako se kloni zala kao grehova i u sebi ne potvrđuje jeretičke laži; jer volja se popravljaju time što se kloni zala kao grehova, a kroz volju (se popravljaju) razumevanje, koje onda prvo izlazi iz tame na svetlost. Postoje tri suštinske stvari crkve, priznavanje Božanstvenosti Gospoda; priznavanje Božanstvenosti Reči; i život koji se naziva dobročinstvom. U skladu sa životom, koji je dobročinstvo, svako ima veru; od Reči potiče znanje o tome kakav život treba da bude; a od Gospoda su popravljane i spasene. Kada bi se držali te tri stvari kao suštine crkve, intelektualna neslaganja ne bi crkvu podelila, već bi samo napravila varijacije, kao što u divnim gradjevinama usled svetlosti nastaje variranje boja, i kao što različiti dragulji [*diademata*] doprinose lepoti carske krune.

260. VII. *Čovek koji je samo prirodan učvršćuje se protiv Božanske Promisli usled činjenice da se judaizam i dalje nastavlja.* Odnosno, Jevreji se nisu preobrtili, iako žive među hrišćanima, posle toliko vekova; i da u skladu sa predskazanjima Reči oni ne priznaju Gospoda i ne prihvataju ga kao Mesiju, koji je, kako oni misle, trebalo da ih vrati u zemlju Hanan; kao i da ga istrajno poriču; a i pored toga im je dobro. Ali oni koji tako misle, i stoga dovode u pitanje Božansku Promisao, ne znaju da se pod Jevrejima u Reči podrazumevaju svi oni koji pripadaju crkvi i priznaju Gospoda; i da se pod zemljom

BOŽANSKA PROMISAO

Hanan, u koju je rečeno da treba da budu uvedeni, podrazumeva crkva Gospodnja. Ali oni (Jevreji) istrajno poriču Gospoda zato što su takvog karaktera da bi Božansvenost Gospoda i svete stvari Njegove crkve, kada bi ih prihvatili i priznali, skrnavili; zbog čega je Gospod o njima rekao: *Zaslijepio je oči njihove i okamenio srca njihova, da ne vide očima ni srcem razumiju, i ne obrate se da ih iscijelim* (Jovan XII, 40; Mat. XIII, 15; Marko IV, 12; Luka VIII, 10; Isaija VI, 9, 10). Rečeno je i *ne obrate se da ih iscijelim*, jer kada bi se preobratali i izlečili izvršili bi skrnavljenje; a u saglasnosti je sa zakonom Božanske Promisli [koji je obradjen u br. 221-233] da niko ne treba da bude unutarnje uveden u istine vere i dobra milosrdja od strane Gospoda, ukoliko u njima može da ostane sve do kraja života; a kada bi bio uveden, skrnavio bi ono što je sveto. Taj narod je sačuvan i razasut po velikom delu sveta radi Reči na njenom originalnom jeziku, koju oni smatraju svetom u većoj meri nego hrišćani; a u svakom detalju Reči nalazi se Božansko Gospodnje, jer je ona Božanska Istina sjedinjena sa Božanskim Dobrom, koja potiče od Gospoda; i usled toga je Reč sjedinjenost Gospoda sa crkvom, i prisustvo neba, kao što je pokazano u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU; i Gospod i nebo su prisutni svuda gde se Reč sa predanošću čita. To je cilj Božanske Promisli radi koga su oni sačuvani i razasuti po velikom delu sveta. Kakva je njihova sudbina nakon smrti može da se vidi u NASTAVKU O STRAŠNOM SUDU I DUHOVNOM SVETU.

261. Ovim smo završili tačke koje su navedene u prethodnom pod br. 238, a kojima prirodan čovek sebe učvršćuje, ili može da učvrsti, protiv Božanske Promisli. Ostale, koje su u prethodnom spomenute pod br. 239, a koje prirodnom čoveku takodje mogu da služe kao dokazi protiv Božanske Promisli, i koje se i u umu [*animus*] drugih mogu pojaviti i pobuditi izvesne sumnje, tek slede. To su:

262. I. *Sumnja u Božansku Promisao može da bude pobudjena usled činjenice da se ceo hrišćanski svet klanja Bogu u vidu tri Ličnosti, što je tri Boga; i da do sada nije bilo poznato da je Bog jedan u pogledu Ličnosti i Suštine, u kome se nalazi Trojstvo, i da je taj Bog Gospod.* Onaj ko razmišlja o Božanskoj Promisli može da kaže: »Zar nisu tri Ličnosti tri Boga, kada je svaka Ličnost po sebi Bog?« Ko može drukčije da misli? Zaista, ko drukčije misli? Sam Atanasije ne bi mogao; iz tog razloga u »Veri«, koja je nazvana po njemu, on kaže: »Iako usled hrišćanske istine moramo da priznamo da je svaka Ličnost Bog i Gospod, usled hrišćanske vere ipak nije dopustivo reći ili imenovati tri Boga ili tri Gospoda.« Ovo ne znači ništa drugo nego da moramo da priznamo tri Boga i Gospoda, ali da nije dozvoljeno reći ili imenovati tri Boga i tri Gospoda. Ko može na bilo koji način da shvati jendog Boga ukoliko On nije jedan i u Ličnosti? Ako se kaže da neko može da shvati, ukoliko misli da Troje ima jednu Suštinu, ko na osnovu toga shvata ili može da shvati bilo šta drugo osim da su oni na taj način jednog mišljenja i da se uzajamno slažu, a da su ipak tri Boga? A ako neko dublje razmišlja on sebi kaže: »Kako može Božanska Suština, koja je beskrajna, da bude podeljena? I kako ona može iz

BOŽANSKA PROMISA O

večnosti da rodi drugo, i da stvori još jedno koje potiče od njih oboje?« Može se reći da se mora verovati, a ne razmišljati o tome. Ali ko ne misli o onome za šta mu je rečeno da u to mora da se veruje? Odakle drugo dolazi priznanje, koje je vera u njenoj suštini? Zar socinijanizam i arijanizam, koji vladaju u više srca nego što verujete, ne izvire iz misli o Bogu kao o tri Ličnosti? Vera u jednog Boga, i da je Gospod taj jedan Bog, sačinjava crkvu; jer Božansko Trojstvo je u Njemu. Da je tako može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU. Ali šta se danas mili o Gospodu? Ne misli se da je On Bog i Čovek, Bog od Oca Jehove od koga je začet, i Čovek od Device Marije od koje je rođen? Ali ko misli da su Bog i Čovek u Njemu, ili Njegovo Božansko i Njegovo Ljudsko jedna Ličnost, i da su oni jedno kao što su jedno duša i telo? Da li to iko zna? Pitajte rane hrišćanske teologe i oni će reći da to nisu znali; pa ipak, to potiče od učenja crkve koje je prihvaćeno širom svekolikog hrišćanskog sveta, koje glasi: *»Naš Gospod Isus Hristos, Sin Božiji, je Bog i Čovek; pa i pored toga što je On Bog i Čovek, ipak ne postoje dva, već jedan Hristos; On je jedan zato što je Božansko uzelo na sebe Ljudsko; da, On je ukupno jedan, jer je On jedna Ličnost; jer kao što duša i telo čine jednog čoveka, tako su Bog i Čovek jedan Hristos.«* To je iz *»Atanasijeve vere«* ili *»Atanasijevog verovanja«*. Oni to nisu znali jer, kada su ovo čitali, nisu mislili na Gospoda kao Boga, već samo na Njega kao Čoveka. Ako biste iste te osobe pitali da li znaju od koga je On začet, da li od Boga Oca ili od Sopstvenog Božanskog, oni bi takodje odgovorili da je začet od Boga Oca, jer je to u saglasnosti sa Svetim Pismom. Zar onda nisu Otac i On jedno, kao što su jedno duša i telo? Ko, po mogućnosti, može da misli da je On začet od dva Božanska, i da je, ako (je začet) od Sopstvenog Božanskog, ono bilo Njegov Otac? Ako dalje pitate: *»Kakva je vaša predstava o Božanskom Gospodnjem, a kakva o Njegovom Ljudskom?«*, oni će reći da je Njegovo Božansko potičuće od Očeve Suštine, a Ljudsko od majčine suštine, i da je Njegovo Božansko sa Ocem; a ako onda pitate: *»Gde je Njegovo Ljudsko?«*, oni neće odogovriti; jer su u svojoj predstavi odvojili Njegovo Božansko od Njegovog Ljudskog, i Božansko su učinili ravim Očevom Božanskom, a Ljudsko sličnim ljudskom drugog čoveka; i pri tome ne znaju da na taj način razdvajaju i dušu od tela; niti vide kontradikciju, da bi tako oni bili rođeni kao razumni ljudi samo od majke. Usled predstave o Ljudskom Gospodnjem koja mu je usadjena – da je ono bilo kao ljudsko svakog čoveka – dogodilo se to da hrišćanin teško može da bude naveden da mili o BOŽANSKOM LJUDSKOM, čak i ako je rečeno da je Gospodnja duša ili život, od začćenća bila i jeste Sam Jehova. Sada spojite te razloge i razmislite o tome postoji li bilo koji drugi Bog univerzuma osim sâmog Gospoda, u kome se nalazi sâm Božansko od koga [potiču sve stvari], i koje se naziva Ocem, Božansko Ljudsko, koje se naziva Sinom, i proističuće Božansko, koje se naziva Svetim Duhom; i da je, prema tome, Bog jedan u Ličnosti i Suštini, i da je taj Bog Gospod. Ako i dalje istrajete govoreći da je Sâm Gospod kod Mateje naveo troje: *Idite dakle i naučite sve narode krsteći ih va ime oca i sina i svetoga Duha* (XVIII, 19), ipak je očigledno iz stiha koji neposredno prethodi, kao i onoga koji neposredno sledi, da je On to rekao da bi

BOŽANSKA PROMISA O

obznanio da je sada u Njemu proslavljeno Božansko Tojstvo. U stihu koji neposredno prethodi On kaže da mu je data svaka vlast na nebu i na zemlji; a u onome koji neposredno sledi On kaže da je On sa njima u sve dane do svršetka veka; govoreći, prema tome, samo o Sebi, a ne o troje. Dalje, u pogledu Božanske Promisli, zašto je dopustila hrišćanima da se klanjaju jednom Bogu pod tri osobe, to jest, da se klanjaju trojici Bogova, i zašto oni do sada nisu spoznali da je Bog jedan u Ličnosti i Suštini, u kome se nalazi trojstvo, i da je taj Bog Gospod. Tome nije razlog Gospod, već sam čovek; Gospod je u Svojoj Reči o tome očigledno poučavao, kao što može da bude jasno na osnovu svih odlomaka koji su navedeni u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU; i On je o tome poučavao i u učenju svih crkava u kojima je rečeno da Njegovo Božansko i Njegovo Ljudsko ne predstavljaju dve, već jednu Ličnost, i da su spojeni poput duše i tela. Ali prvi razlog zbog koga su razdvojili Božansko i Ljudsko, i zbog koga su Božansko izjednačili sa Božanskim Oca Jehove, a Ljudsko sa ljudskim drugog čoveka, bio je taj što je crkva nakon svog uspona pala sve do Vavilona, koji je na sebe preneo moć Božanskog Gospodnjeg; ali da se to ne bi nazivalo božanskom već ljudskom moći, oni su Božansko Ljudsko izjednačili sa ljudskim drugog čoveka. Kasnije kada se crkva reformisala i kada je sama vera prihvaćena kao jedno jedino sredstvo spasenja – vera da će Bog Otac imati milosti radi Sini – na Božansko Ljudsko nije moglo drugačije da se gleda; iz tog razloga što niko ne može da se približi Gospodu i da ga u srcu prizna kao Boga neba i zemlje, osim onoga ko živi u skladu sa Njegovim zapovestima. U duhovnom svetu, gde je svako prinudjen da govori kao što misli, niko ne može ni da pomene Isusa ukoliko u svetu nije živeo kao hrišćanin; i to potiče od Njegove Božanske Promisli, da Njegovo ime ne bi bilo skrnjavljeno.

263. Ali da bi to što je sada rečeno bilo jasnije, dodaću stvari koje su izložene pri kraju UČENJA O NOVOM JERUSALIMU O GOSPODU, koje su sledeće: »Da Bog i Čovek u Gospodu, saglasno Učenju, nisu dve, već jedna Ličnost, i da su skupa jedno, kao što su duša i telo jedno, jasno proizlazi iz mnogih stvari koje je On rekao: kao, da su Otac i On jedno; da je sve što je Očevo Njegovo, a sve Njegovo Očevo; da je On u Ocu i Otac u Njemu; da mu je sve dato u ruke; da ima svu moć; da je On Bog neba i zemlje; da onaj koji veruje u Njega ima večni život; i da gnev Božiji pada na onoga ko u Njega ne veruje; i, dalje, da su i Božansko i Ljudsko uzdignuti u nebo; i da i u pogledu jednog i u pogledu drugog On sedi sa desne strane Boga, to jest, da je On Svemogući: i mnoge druge stvari u vezi Njegovog Božanskog Ljudskog koje su u prethodnom izobilno navedene iz Reči; što sve potvrđuje da je Bog jedan i kao Ličnost i kao Suština, u kome se nalazi Trojstvo, i da je taj Bog Gospod. Razlog što se ove stvari o Gospodu sada po prvi put objavljuju, je taj što je u Apokalipsi predskazano (poglavlja XXI i XXII) da će se nova crkva uspostaviti na kraju prethodne, u kojoj će ovo biti početna stvar. Tamo se na tu crkvu misli pod Novim Jerusalimom, u koji niko ne može da udje osim onih koji priznaju samo Gospoda kao Boga neba i zemlje; zbog čega je ta crkva tamo nazvana NEVESTOM JAGNJETOVOM. Ja mogu i ovo da objavim – da sveopšte nebo priznaje samo Gospoda,

BOŽANSKA PROMISAO

i da onaj koji Njega ne priznaje nema pristup nebu; jer je nebo nebo od Gospoda. Samo to priznanje, usled ljubavi i vere, prouzrokuje da oni budu u Gospodu, i Gospod u njima, kao što Sâm Gospod uči kod Jovana: *I onaj ćete vi dan doznati da sam ja u ocu svojem, i vi u meni, i ja u vama* (XIV, 20). I ponovo u istome: *Budite u meni i ja ću u vama. Ja sam čokot a vi loze: i koji bude u meni i ja u njemu on će roditi mnogi rod; jer bez mene ne možete činiti ništa. Ko u meni ne ostane izbacice se napolje* (XV, 4-6; XVII, 22, 23). Da se to nije videlo iz Reči ranije, zbog toga je što, da jeste, ipak ne bi bilo prihvaćeno; jer strašni sud još nije bio izvršen, a pre toga je snaga pakla nadvladavala snagu neba, pri čemu je čovek u sredini između neba i pakla: usled čega bi, da je to ranije vidjeno, djavo, to jest pakao, to istrkao iz ljudskih srca, i osim toga bi to oskrnavio. To stanje moći pakla u celosti je razbijeno strašnim sudom, koji je sada izvršen. Od tog suda pa nadalje, dakle sada, svaki čovek koji želi da se prosvetli i bude mudar, to može da učini.

264. *Sumnja u Božansku Promisao može da se pobudi usled činjenice da do sada ljudi nisu znali da u svakom detalju Reči postoji duhovno značenje, i da od toga potiče svetost Reči.* Jer sumnja u Božansku Promisao može da se pobudi pitanjem – zašto je to sada po prvi put otkriveno? I zašto je otkriveno kroz ovog ili onog čoveka, a ne kroz nekog nadbiskupa crkve? Ali, da li putem nadbiskupa, ili putem slugu nadbiskupa, to je od volje Gospodnje; On zna kakva je priroda jednog, a kakva drugog. Dok je razlog zbog koga taj smisao Reči nije ranije otkriven, sledeći: I. Zato što bi ga, da jeste, crkva oskrnavila, i na taj način bi oskrnavila samu svetost Reči. II. Gospod nije otkrio prave istine, u kojima je duhovni smisao reči, pre nego što je izvršen strašni sud, i pre nego što je nova crkva, koja se podrazumeva pod Svetim Jerusalimom, bila pred samim osnivanjem od strane Gospoda. Ali te teme ćemo zasebno ispitivati. Prvo: *Duhovni smisao Reči nije otkriven ranije zato što bi ga, da jeste, crkva oskrnavila, i na taj način bi oskrnavila samu svetost Reči.* Crkva se, nedugo nakon osnivanja, preokrenula u Vaviloniju, a nakon toga u Filisteju; Vavilonija zaista priznaje Reč, ali je ipak ne poštuje, govoreći da ih Sveti Duh nadahnjuje u njihovom najvišem Sudu, u istoj meri u kojoj je nadahnjivao proroke. Što priznaju Reč to je radi sveštene službe koja se zasniva na Rečima Gospodnjim upućenim Petru; ali oni ipak ne poštuju Reč, jer se ona sa njima ne slaže. I iz tog razloga je oduzeta ljudima i odložena u manastire, gde je nekolicina čita. Stoga, da je duhovni smisao Reči, u kome se u isto vreme nalazi Gospod i celo andjeosko nebo, otkriven, Reč bi bila oskrnavljena, ne samo kao sada, u njenim krajnjim spoljašnjostima, što su stvari koje su sadržane u (doslovnom) smislu slova, već i u njenim unutarnjostima. Filistija, pod kojom se podrazumeva vera odvojena od dobročinstva, bi takodje oskrnavila duhovni smisao Reči, jer ona spasenje stavlja u određene reči o kojima oni mogu da misle i govore, a ne u dobra koja mogu da čine, kao što je ranije pokazano; i na taj način čini spasavajućim ono što nije spasavajuće, a pored toga odstranjuje razumevanje iz onoga u šta treba da se veruje. Šta bi oni učinili sa svetlošću u kojoj se nalazi duhovni smisao Reči? Zar ona ne bi bila izokrenuta u tamu? Kada se prirodni smisao tako izokreće, šta bi

BOŽANSKA PROMISAO

bilo učinjeno sa duhovnim smislom? Da li iko od onih koji su se učvrstili u veri odvojenoj od dobročinstva, i u potkrepljivanju (činjenicama) samo pomoću nje, želi da zna šta je dobro života; šta je ljubav Gospodnja i ljubav prema bližnjemu; šta je dobročinstvo i šta su dobra milosrdja; šta su dobra dela; i šta je njihovo činjenje; ili čak šta je vera u svojoj suštini, ili bilo koja prava istina koja je sačinjava? Oni pišu opsežne knjige, i potvrđuju samo to što nazivaju verom; a za sve stvari koje smo upravo naveli kažu da se nalaze u veri. Iz čega je očigledno da bi se, da je duhovni smisao Reči otkriven ranije, dogodilo ono što je u skladu sa rečima Gospodnjim kod Mateje: *Ako li oko tvoje kvarno bude, sve će tijelo tvoje tamno biti. Ako je dakle vidjelo što je u tebi tama, a kamo li tama* (VI, 23)? Pod okom se u duhovnom smislu reči podrazumeva razumevanje. Drugo: *Niti je Gospod otkrio prave istine, u kojima je duhovni smisao reči, pre nego što je izvršen strašni sud, i pre nego što je nova crkva, koja se podrazumeva pod Svetim Jerusalimom, bila pred sâmim osnivanjem od strane Gospoda.* Gospod je u Apokalipsi predskazao da će se nakon izvršenja strašnog suda prave istine otkriti, nova crkva osnovati i duhovni smisao reči obelodaniti. Da je strašni sud izvršen pokazano je u malom radu o STRAŠNOM SUDU, i ponovo u NASTAVKU tog rada; kao i da se na to misli pod nebom i zemljom koji prodjoše (Apokalipsa, XXI, 1). Da će se prave istine tada otkriti predskazano je ovim rečima u Apokalipsi: *i reče onaj što sjedjaše na prijestolu: evo sve novo tvorim* (XXI, 5; kao i u poglavljima XIX, 17, 18; XXI, 18-21; XXII, 1,2). Da će tada duhovni smisao Reči biti obelodanjen (XIX 11-16); to se podrazumeva pod Belim Konjem, na kome je sedeo onaj koji se zvao Reč Božija, i bio Car nad carevima i Gospodar nad gospodarima; u vezi toga pogledajte mali rad o BELOM KONJU. Da se pod Svetim Jerusalimom podrazumeva Nova Crkva koju će tada osnovati Gospod, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O GOSPODU, gde je to pokazano. Iz ovoga je dakle očigledno da je duhovni smisao Reči trebalo da se obelodani za novu crkvu koja će priznavati samo Gospoda i samo se Njemu klanjati, i koja će Njegovu Reč smatrati svetom, voleti Božanske istine i odbacivati veru odvojenu od dobročinstva. Ali o tom smislu Reči mnoge stvari mogu da se vide u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU: tamo može da se vidi šta je duhovni smisao; da se duhovni smisao nalazi u svim stvarima Reči uopšte i pojedinačno; da je usled duhovnog smisla Reč Božanski nadahnuti i sveta u pogledu svake reči; da duhovni smisao do sada nije bio poznat, kao i zbog čega nije obelodanjen ranije; da duhovni smisao ubuduće neće biti dat ni jednom čoveku ukoliko nije u pravim istinama od Gospoda. Na osnovu ovih razmatranja sada može da bude jasno da od Božanske Promisli Gospodnje potiče to što je duhovni smisao do današnjeg doba bio skriven od sveta, i u medjuvremenu čuvan u nebu medju andjelima, koji svoju mudrost izvode iz njega. Taj smisao je bio poznat i obradjivan medju drevnim narodima koji su živeli pre Mojsija; ali, pošto su njihovi potomci izokrenuli saobraznosti, od kojih se u potpunosti sastojala njihova Reč i, shodno tome, njihova religija, u različita idolopoklonstva, a Egipćani su ih izokrenuli u magiju, Božanska Promisao Gospodnja je zatvorila duhovni smisao, najpre deci Izraela, a onda

BOŽANSKA PROMISAO

hrišćanima, iz razloga koji su izloženi; i on se sada po prvi put otvara za Novu Crkvu Gospodnju.

265. III. *Sumnja u Božansku Promisao može biti pobudjena usled činjenice da ljudi do sada nisu znali da je kloniti se zala kao grehova sâma hrišćanska religija.* Da je to sâma hrišćanska religija pokazano je u ŽIVOTNOM UČENJU ZA NOVI JERUSALIM; i pošto je vera odvojena od dobročinstva jedina prepreka njenom prihvatanju, i o tome je raspravljano. Rečeno je da ljudi nisu znali da je kloniti se zala kao grehova sâma hrišćanska religija jer skoro niko u to nije upućen; pa ipak svako to zna, kao što može da se vidi u prethodnom (br. 258). Da su do sada skoro svi bili u to neupućeni, zbog toga je što je vera odvojena od religije to zataškavala; jer ona tvrdi da samo vera spasava, a ne bilo koje dobro delo ili dobro milosrdja; kao i da se na njih zakon više ne odnosi, nego da su slobodni. Oni koji nekoliko puta čuju takve stvari više ne misle o bilo kakvom zlu života, niti o bilo kakvom dobrom životu; pored toga, svaki čovek usled svoje prirode naginje ka tome da prigrli takvu ideju, i kada je jednom prigrli, on više ne misli o stanju svog života. To je razlog zbog koga nije poznato [da je kloniti se zala kao grehova sâma hrišćanska religija]. Da nije poznato meni je otkriveno u duhovnom svetlu. Pitao sam više od hiljadu onih koji su tek stigli iz sveta da li znaju da je kloniti se zala kao grehova sâma religija; i oni su rekli da ne znaju, i da je to nešto novo, što nisu čuli ranije; ali da su čuli da ne mogu da čine dobro od sebe i da se na njih zakon ne odnosi. Kada sam ih pitao zar ne znaju da čovek treba sebe da ispita, da uvidi svoje grehe, da se pokaje, i da mu se tada daje novi život, kao i da u protivnom gresi nisu oprosteni; i da ako gresi nisu oprosteni ljudi nisu spaseni; kao i da im je to naglas čitano onoliko često koliko su pristupali Svetom Pričešću; oni su odgovorili da na te stvari nisu obraćali pažnju, već samo na to da im se gresi opraštaju pomoću Svete Tajne Pričešća, i da ostalo čini vera bez njihovog znanja. Opet sam ih upitao: »Zašto ste svoju decu učili Dekalogu? Zar niste to činili da bi mogli da znaju da su zla grehovi kojih treba da se klone? Ili samo zato da bi to mogli da znaju i veruju, a ne i da čine? Zašto ste onda rekli da je to novo?« Na to su samo mogli da odgovore da i znaju i ne znaju; i da nikada ne misle na šestu zapovest kada čine preljubu, niti na sedmu zapovest kada krađu ili čine prevaru^N, i tako dalje; još manje da su takve stvari u suprotnosti sa Božanskim Zakonom, pa stoga u suprotnosti sa Bogom. Kada sam spomenuo mnoge druge stvari iz učenja crkve i iz Reči koje dokazuju da je kloniti se zala kao grehova i osećati odvratnost prema njima sâma hrišćanska religija; i da svako ima veru ukoliko ih se kloni i oseća prema njima odvratnost – oni su ćutali. Ali uverili su se da je tako kada su videli da se svi ispituju u pogledu života, i da se svima sudi saglasno delima, a nikome saglasno veri odvojenoj od života, jer svako ima veru u skladu sa životom. Što veći deo hrišćanskog sveta to nije znao, potiče od zakona Božanske Promisli da je svakome dato da deluje iz slobode saglasno razumu, o čemu pogledajte

^N Kod nas (I u Bibliji na engleskom) su to sedma i osma zapovest.

BOŽANSKA PROMISAO

prethodno (br. 71-99 i 100-128); kao i iz zakona da niko ne biva poučavan neposredno iz neba, već posredno kroz Reč, i učenje, i propovedanje iz njega (o čemu pogledajte br. 154-174); kao i iz svih zakona Dopuštenja, koji su takodje zakoni Božanske Promisli. Više o tim temama može se videti u prethodnom (br. 258).

274.* IV. *Sumnja u Božansku Promisao može biti pobudjena usled činejnice da ljudi do sada nisu znali da čovek nakon smrti živi kao čovek; i da to do sada nije otkriveno.* Razlog što to do sada nisu znali je taj što u onima koji se ne klone zala kao grehova unutarnje prikriveno leži verovanje da čovek ne živi nakon smrti; stoga za njih nije važno da li je rečeno da on živi kao čovek nakon smrti, ili da će se ponovo podići na dan strašnoga suda; a ako se slučajno pojavi verovanje u vaskrsnuće, čovek sebi kaže – Neće mi biti gore nego drugima; ako odem u pakao biću u društvu mnogih, a tako i ako odem u nebo. Pa ipak, u svima koji imaju imalo vere, postoji usadjeno znanje da nakon smrti žive kao ljudi; ideja da žive kao duše, a ne kao ljudi, postoji samo kod onih koje je zavela sopstvena inteligencija; kod drugih ne. Da u svima koji imaju imalo vere postoji usadjeno znanje da nakon smrti žive kao ljudi, može da bude jasno na osnovu sledećih razmatranja: 1. Ko drukčije misli kada umire? 2. Šta (čini) onaj koji piše hvalospeve kada oplakuje mrtve; zar ih ne uznosi u nebo i ne postavlja medju andjele, kao i u veselje i sreću? Pored čega bivaju obogotvoreni. 3. Ko od običnih ljudi ne veruje da će kada umre, ako je živeo dobro, otiću u nebeski raj, biti obečen u belu odeću i živeti večno? 4. Koji Sveštenik ne kaže iste ili slične stvari onome ko je na samrti? I kada ih kaže on u njih i veruje, pod uslovom da tada ne misli na strašni sud. 5. Ko ne veruje da su njegova (umrla) deca u nebu, i da će nakon smrti videti svoju ženu koju je voleo? Ko misli da su oni duhovi, još manje da su duše ili umovi koji plove po univerzumu? 6. Ko se suprotstavlja kada se bilo šta kaže o sudbini i stanju onih koji su izašli iz vremena i ušli u večni život? Mnogima sam rekao da je takva sudbina ovih i onih, i još nisam čuo nekoga ko kaže da njihova sudbina još nije odlučena, već da će biti u vreme strašnoga suda. 7. Ko ne priznaje, kada vidi naslikane i izvajane andjele, da oni tako izgledaju? Ko onda misli da su oni duhovi bez tela, magle ili oblaci, kao što su to mislili neki učeni? 8. Papisti veruju da su njihovi sveci na nebu ljudska bića, a da su ostali negde drugo; muhamedanci isto to veruju za svoje mrtve; Afrikanci u ovo veruju više od drugih, kao i mnogi drgi narodi; pa zar onda neće verovati ispravni hrišćani koji to znaju iz Reči? 9. Od ovog znanja, koje je u svakome usadjeno, potiče to što neki čeznu za besmrtnom slavom; jer se to znanje kod nekih izokreće u takvu težnju i čini ih herojima i hrabrima u ratu. 10. U duhovnom svetu je izvršeno ispitivanje u pogledu toga da li je to znanje usadjeno kod svih, i otkriveno je da jeste usadjeno kod svih u duhovnoj predstavi, koja pripada unutarnjoj misli, ali ne i u prirodnoj predstavi koja pripada spoljašnjoj misli. Na osnovu ovoga može biti jasno da nikakva sumnja u Božansku Promisao ne treba da se

* Nabranje je u skladu sa originalom. Ono se ne može menjati zbog upućivanja.

BOŽANSKA PROMISA O

pobudi na osnovu toga što je sada po prvi put otkriveno da čovek nakon smrti živi kao čovek. Samo čulni deo čoveka želi da vidi i dodirne ono u šta treba da se veruje; onaj koji ne misli mimo toga, nalazi se u mrklom mraku u pogledu (poznavanja) stanja svog života.

POSTOJANJE ZALA DOPUŠTENO JE RADI CILJA, KOJI JE SPASENJE

275. Kada bi se čovek radjao u ljubavi u kojoj je stvoren, on ne bi bio ni u kakvom zlu; štaviše, on ne bi ni znao šta je to zlo; jer onaj koji nije bio u zlu, i koji u njemu nije, ne može znati šta je zlo; kada bi mu se reklo da je ovo ili ono zlo, on ne bi verovao da je to moguće. To je stanje nevinosti u kome su bili Adam i njegova žena Eva; nagost koje se nisu stideli označava to stanje. Poznanje zla nakon pada se podrazumeva pod kušanjem sa drveta poznanja dobra i zla. Ljubav u kojoj je čovek stvoren je ljubav prema bližnjemu, to da mu želi dobro koliko i samom sebi, pa i više; i da može da bude u zadovoljstvu te ljubavi kada čini dobro bližnjemu: to je slično odnosu roditelja prema deci. To je prava ljudska ljubav, jer u njoj se nalazi ono što je duhovno, čime se ona razlikuje od prirodne ljubavi koju imaju brutalne životinje. Kada bi se čovek radjao u toj ljubavi on se ne bi radjao u gustom mraku neznanja, u kome se sada nalazi svaki čovek, već u izvesnoj svetlosti znanja i stoga u inteligenciji; i u to bi brzo i ulazio. On bi, zaista, isprva puzao kao četvoronožac, ali bi u sebi imao usadjeno nastojanje da se podigne na noge; jer koliko god da je kao četvoronožac, on ipak ne bi lice okretao nadole ka zemlji, već napred ka nebu, i podigao bi se kako bi mogao lice da okrene ka gore.

276. Ali kada se ljubav prema bližnjemu preokrenula u ljubav prema sebi, i kada je ta ljubav porasla, ljudska ljubav je preokrenuta u životinjsku ljubav; i čovek je iz stanja čoveka ušao u stanje zveri, s tom razlikom što on može da misli o tome šta oseća u telu, i može razumom da razlikuje jednu stvar od druge, i može da bude poučen, kao i da postane civilizovan i moralan, i na kraju duhovan čovek. Jer, kao što je ranije rečeno, čovek ima duhovno, po kome se razlikuje od brutalne životinje; jer pomoću njega on može da zna šta su građansko zlo i dobro, potom šta su moralno zlo i dobro, kao i ukoliko hoće, šta su duhovno zlo i dobro. Kada se ljubav prema bližnjemu izokrenula u ljubav prema sebi, čovek se više nije mogao radjati u svetlosti znanja i ineligiencije, već se počeo radjati u gustom mraku neznanja, jer se radjao u krajnje (spoljašnje) života, koje se naziva telesno-čulnim; on se odatle može uvesti u unutarjosti prirodnog uma pomoću poučavanja, što je uvek praćeno duhovnim. Razlog zbog koga se radja u krajnje (spoljašnje) života, koje se naziva telesno-čulnim, i stoga u gustom mraku neznanja, sagledaće se iz onoga što sledi. Da su ljubav prema bližnjemu i ljubav prema sebi suprotne ljubavi, svako može da vidi; jer ljubav prema bližnjemu iz sebe želi dobro

BOŽANSKA PROMISAO

svima, a ljubav prema sebi želi da joj svi služe; ljubav prema bližnjemu odnosi se prema svima kao prema braći i prijateljima, dok se ljubav prema sebi odnosi prema svima kao prema slugama, i kao prema neprijateljima ukoliko ne služe; jednom rečju, ona misli samo na sebe, a druge teško da smatra ljudima, i u svom srcu ih ne ceni više od svojih konja i pasa; i pošto smatra da imaju tako malo vrednosti, ona takodje smatra da nije ništa činiti im zlo; otuda nastaju mržnje i osvete, preljube i kurvarstva, kradje i prevare, laži i klevete, grubost i surovost, kao i druga slična zla. To su zla u kojima se čovek nalazi od rođenja. Da su ona dopuštena radi cilja, koji je spasenje, pokazaćemo držeći se sledećeg redosleda: I. Svaki čovek se nalazi u zlu, i da bi se mogao popraviti mora se od zla odvratiti. II. Zla se ne mogu ukloniti ako se ne pokažu. III. Zla su oproštena u onoj meri u kojoj su uklonjena. IV. Tako se dopuštanje zla vrši radi cilja, kako bi moglo da bude spasenja.

277. *Svaki čovek se nalazi u zlu i da bi se mogao popraviti mora se odvratiti od zla.* U crkvi se zna da svaki čovek ima nasledno zao, i da je usled toga u požudama drugih zala; i zato čovek ne može da čini dobro od sebe; jer zlo ne čini dobro, osim ono dobro koje u sebi ima zlo; a zlo koje je u dobru je to što on čini dobro radi sebe, i prema tome samo zato da bi se ono moglo pokazati. Poznato je da to zlo nasledno potiče od roditelja. Rečeno je da ono potiče od Adama i njegove žene, ali to je greška; jer se svako radja u njemu od svog roditelja, koji je i sam rođen u njemu od svog roditelja, kao i on od svog; i tako se ono sukcesivno prenosi sa jednog na drugog; ono se tako povećava, i raste takoreći kao jedna akumulitana masa; i prenosi se na potomka. Otuda jedino što je u čoveku pouzdano jeste to da je on u potpunosti zao. Ko oseća da je zlo voleti sebe više nego druge? Ko shodno tome zna da je to zlo; dok je to, međjutim, glava svih zala? Da je to nasledno od roditelja, dedova i pradedova, očigledno je iz mnogih stvari za koje se u svetu zna, kao da se domaćinstva, porodice, pa čak i narodi mogu razlikovati jedni od drugih samo na osnovu lica; a lica predstavljaju tipologiju umova [*animus*], a umovi su saglasni osećanjima, koja su osećanja ljubavi. Ponekad se lice pradede pojavljuje kod unuka ili praunuka. Ja samo na osnovu lica znam da li je neki čovek Jevrejin ili nije, kao i od kog su soja neki ljudi; ne sumnjam da i drugi to znaju. Ako su osećanja, koja su osećanja ljubavi, na taj način izvedena i predata od roditelja, ishodi da su i zla, jer i ona potiču od osećanja. Ali sada ćemo objasniti odakle potiče ta sličnost. Svačija duša potiče od oca, i ona je obučena u telo koje je od majke. Da duša potiče od oca ishodi ne samo iz onoga što je upravo rečeno, već i iz mnogih drugih pokazatelja; kao iz toga da se dete crnca ili Marokanca sa belom ženom ili Evropljankom radja crno, i obrnuto; a posebno na osnovu toga da se duša nalazi u semenu, jer nastaje oplodjenjem semena, a seme je ono što biva obučeno telom pomoću majke. Seme je prvi oblik ljubavi u kojoj se nalazi otac; ono je oblik njegove vladajuće ljubavi, sa njenim najbližim izvodima, koji su unutarnja osećanja te ljubavi. Ta osećanja su kod svakoga prekrivena uljudnostima moralnog života, i dobrima koja delimično pripadaju građanskom, a delimično duhovnom životu;

BOŽANSKA PROMISAO

te stvari sačinjavaju spoljašnje života čak i kod zlih. Svaka beba se radja u to spoljašnje života; zato je nju lako voleti; ali kako dete raste ka dečastvu ili mladosti, ono se kreće od spoljašnjih ka unutarnjim stvarima, i na kraju ka vladajućoj ljubavi svog oca; a ako je to bilo zlo, i ako to zlo učitelji nisu različitim sredstvima umirivali i savijali, ono postaje njegova ljubav, isto kao što je bilo očeva. Pa ipak, zlo nije iskorenjeno već samo uklonjeno; što ćemo objasniti u onome što sledi. Na osnovu ovih stvari je jasno da je svaki čovek zao.

277 [a]. Da čovek mora da bude odvrćen od zla kako bi se mogao popraviti, očigledno je i bez objašnjenja; jer je onaj koji je u zlu u svetu, u zlu i nakon napuštanja sveta; jer ako zlo nije uklonjeno u svetu, ono ne može da se ukloni nakon toga. Čovekov život, kada umre, ostaje slične prirode. Osim toga, svakome se sudi saglasno njegovim delima; ne zato što se ona ponovo nabrajaju, već zato što se on njima vraća i ponaša se na sličan način, jer je smrt produžetak života, s tom razlikom što se čovek tada više ne može popraviti. Celokupno popravljnje je u potpunosti postignuto, to jest, u početnim principima i u krajnjim spoljašnjostima u isto vreme; i krajnje spoljašnjosti se u svetu popravljaju u saglasnosti sa početnim principima, i naknadno se ne mogu poravljati, jer krajnje spoljašnjosti života, koje čovek nosi sa sobom nakon smrti, postaju mirne i dišu zajedno, to jest deluju kao jedno sa njegovim unutarnjostima.

278. II. *Zla se ne mogu ukloniti ukoliko se ne pokažu.* To ne treba razumeti tako da čovek treba da čini zla kako bi se ona pokazala; već da treba sebe da ispita; ne samo svoja dela, već i svoje misli, i šta bi činio kada se ne bi bojao zakona i sramote; posebno to koja zla u svojoj duši smatra dozvoljenim, i ne računa ih kao grehe; jer njih čini neprestano. Da bi čovek mogao sebe da ispita dato mu je razumevanje, i to odvojeno od volje, kako bi mogao da zna, razume i prizna šta je dobro a šta zlo, kao i da može da vidi kakvog je kvaliteta njegova volja, ili šta voli i šta želi. Da bi čovek to video njegovom razumevanju je data viša i niža misao, ili unutarnja i spoljašnja misao, kako bi iz više ili unutarnje misli mogao da vidi šta čini volja u nižoj i spoljašnjoj misli; on to vidi kao što vidi svoje lice u ogledalu; i kada to vidi on zna šta je greh, i može, ako se moli bogu za pomoć, da ga ne čini već da ga se kloni, i da nakon toga deluje protiv njega; ako ne može slobodno da ga obuzda, on ipak može to da učini putem borbe, i da na kraju oseća odvratnost prema njemu i da ga se gnuša; i tada, a ne pre, on prvo opaža pa onda oseća da je zlo zlo, a dobro dobro. To je dakle ispitivanje sebe, uočavanje svojih zala i njihovo priznavanje, ispovedanje i prestajanje sa njima. Ali pošto samo nekolicina zna da je to sâma hrišćanska religija, jer samo oni imaju milosrdja i vere, i samo su oni vodjeni od strane Gospoda i čine dobro od Njega, stoga ćemo nešto reći o onima koji to ne čine, a ipak smatraju da u sebi imaju vere; to su sledeći: 1. Oni koji sebe proglašavaju krivim za sve grehe, a u sebi se ne ispituju u pogledu bilo kog pojedinačnog greha. 2. Oni koji usled vere propuštaju sebe da ispituju. 3. Oni koji zbog svetovnih stvari ni malo ne misle o

BOŽANSKA PROMISAO

gresima, i stoga za njih ne znaju. 4. Oni koji su im (gresima) naklonjeni, i stoga ne mogu da ih poznaju. 5. Kod svih njih gresi se ne pokazuju, i stoga ne mogu da se uklone. 6. Na kraju ćemo obelodaniti razlog, koji do sada nije bio poznat, zbog koga zla ne mogu da se uklone bez njihovog ispitivanja, pojavljivanja, priznavanja, ispovedanja i prestajanja sa njima.

278 [a]. Ali ove tačke moraju da se ispituju jedna po jedna jer one predstavljaju osnove hrišćanske religije na strani čoveka. Prvo: *o onima koji sebe proglašavaju krivim za sve grehe, a u sebi se ne ispituju u pogledu bilo kog pojedinačnog greha*; govoreći: »Ja sam grešnik; rođen sam u grehu; nema ničeg ispravnog u meni od glave do pete; ja nisam ništa drugo nego zlo; dobri Bože, smiluj mi se, oprosti mi, očisti me, spasi me, učini da hodam putem čistote i pravednosti«; i tako dalje; ali takav čovek sebe ipak ne ispituje, i zato ne zna ni za jedno zlo; a niko ne može da se kloni onoga o čemu ništa ne zna, još manje može protiv toga da se bori: i on takodje sebe smatra očišćenim i opranim nakon ispovedanja, dok je nečist i neoprان od glave pa sve do same pete; jer priznavanje svega je nebudnost u pogledu svega, i na kraju donosi slepilo u pogledu svega. I ono je kao sveopšte bez bilo čega pojedinačnog, što je ništa. Drugo: *o onima koji usled vere propuštaju sebe da ispituju*. To su pre svega oni koji odvajaju veru od dobročinstva: jer oni sebi govore: »Zašto bih ispitivao da li postoji zlo ili dobro? Zašto tragati za zlom kada me ono ne osudjuje? Ili zašto tragati za dobrom kada me ono ne spasava? Sâma vera, o kojoj se misli i koja se izražava ubedljivo i pouzdano, je ta koja brani i čisti od svakog greha; i kada sam jednom odbranjen, čist sam pred Bogom. Ja sam zapravo u zlu; ali Bog zlo briše čim se učini, i tako se ono više ne pojavljuje«; i druge slične stvari. Ali ko je taj koji kada otvori oči ne vidi da su takve stvari prazne reči, u kojima nema realnosti, jer se na njih ne odnosi ni jedno dobro? Ko ne može da misli i govori na ovaj način, čak i sa ubedjenošću i samopouzdanjem, i da u isto vreme misli na pakao i večno prokletstvo? Da li neko ko je takav želi da zna bilo šta dublje ili o istini, ili o dobru? O istini on kaže: »Šta je drugo istina nego ono što potvrđuje takvu veru?« A o dobru kaže: »Šta je drugo dobro nego ono što je u meni usled takve vere? Ali, da bi to moglo da bude u meni, ne smem da ga činim kao od sebe, jer je to radi zasluge; a dobro radi zasluge nije dobro.« Tako on prolazi pored svega ne obraćajući pažnju, sve dok više ne zna šta je zlo. Šta će onda ispitivati i videti u sebi? Zar njegovo stanje tada ne postaje takvo da skrivena vatra požuda zla proždire unutrašnjosti njegovog uma, čineći ih opustošenim sve do samih vrata? Ta vrata samo on čuva da vatra ne bi izbila; ali nakon smrti ona se otvaraju i vatra postaje svima vidljiva. Treće: *O onima koji zbog svetovnih stvari ni malo ne misle o gresima, i stoga za njih ne znaju*. To su oni koji vole svet iznad svega, i ne priznaju ni jednu istnu koja odvrća od bilo koje obmane njihove religije; govoreći sebi: »Šta ja imam s tim? Nije moje da o tome mislim.« Tako oni odbacuju istinu čim je čuju; i ako je čuju, oni je ugušuju. Te osobe čine gotovo isto kada čuju propovedanje; one ništa od njega ne zadrže već samo nekoliko utisaka, a od sadržine ništa. Pošto tako postupaju sa

BOŽANSKA PROMISAO

istinama, oni stoga ne znaju šta je dobro; jer dobro i istina deluju kao jedno; a iz dobra koje nije od istine, ne može se izvući drugo znanje o zlu, osim da ono može da se naziva dobrom, što se čini pomoću razmišljanja na osnovu obmana. Oni se podrazumevaju pod semenom koje padne medju trnje, i o njima Gospod ovako govori: *A druga (zrna) padoše u trnje, i naraste trnje, i podavi ih. A posijano u trnju to je koji sluša riječ, no briga ovoga svijeta i prijevara bogatstva zaguše riječ, i bez roda ostane* (Mat. XIII, 7, 22; Marko IV, 7, 19; Luka VIII 7, 14). Četvrto: *O onima koji su im (gresima) naklonjeni, i stoga ne mogu da ih poznaju.* To su oni koji priznaju Boga, klanjaju mu se u skladu sa uobičajenim formama, a u sebi potvrđuju da neko zlo koje je greh nije greh: jer ga oni preruše pomoću grešaka i spoljašnjih privida, i tako prikriju njegovu gnusobu; kada to učine oni na njega gledaju sa naklonošću i ono im postaje prijatelj i rod. Rečeno je da to čine oni koji priznaju Boga; zato što drugi ni jedno zlo ne smatraju grehom, jer je svaki greh protiv Boga. Ali neka to pokažu primeri. Onaj ko je željan napredovanja zlo ne smatra grehom kada, iz razloga koje sam izmišlja, neke vrste prevare čini dozvoljenim; isto to čini onaj ko sebe podržava u pogledu osвете neprijateljima; kao i onaj koji sebe tokom rata podržava u pljačkanju onih koji nisu neprijatelji. Peto: *Kod svih njih gresi se ne pokazuju, i stoga ne mogu da se uklone.* Svako zlo koje se ne pokazuje nalazi za sebe podstreha; ono je kao vatra u drvetu pod pepelom, i kao nečista krv u rani koja nije otvorena; jer svako zlo koje se drži iznutra raste i ne prestaje dok se ne potroši. Iz tog razloga, da nijedno zlo ne bi ostalo unutra, svakome je dozvoljeno da misli u korist Boga ili protiv Njega, kao i u korist svetih stvari crkve i protiv njih, a da za to ne bude kažnjen u svetu. O tome Gospod ovako govori kod Isaije: *Od pete do glave nema ništa zdrava, nego uboj i modrice i rane gnojave, ni iscijedjene ni zavijene ni uljem zablazene. Umijte se, očistite se, uklnite zloću dijela svojih ispred očiju mojih, prestanite zlo činiti. Učite se dobro činiti. Ako grijesi vaši tada budu kao skerlet, postaće bijeli kao snijeg; ako budu crveni kao crvac, postaće kao vuna. Ako li nećete, nego budete nepokorni, mač će vas pojesti* (I, 6, 16, 17, 18, 20); biti proždran mačem znači propasti usled obmane zla. Šesto: *razlog, koji do sada nije bio poznat, zbog koga zla ne mogu da se uklone bez njihovog ispitivanja, pojavljivanja, priznavanja, ispovedanja i prestajanja sa njima.* Na prethodnim stranicama je spomenuto da je sveopšte nebo sredjeno tako što je podjeljeno na društva saglasno [osećanjima dobra, a sveopšti pakao na društva saglasno] požudama zla, koje su suprotne osećanjima dobra. Svaki čovek se u pogledu svog duha nalazi u nekom društvu; u nebeskom društvu ako je u osećanju dobra, a u paklenom društvu ako je u požudi zla. Čovek to ne zna dok živi u svetu, ali se bez obzira na to u pogledu svog duha nalazi u nekom društvu; bez koga ne bi mogao da živi, i putem koga ga Gospod vodi. Ako se nalazi u paklenom društvu, Gospod ga iz njega ne može izvesti drukčije osim saglasno zakonima Svoje Božanske Promisli, medju kojima je i taj da čovek treba da vidi gde se nalazi, da želi da odatle izađe, i da nastoji da to učini od sebe. To čovek može da čini dok je u svetu, ali ne nakon smrti; jer tada on ostaje zauvek u društvu u koje je sebe uveo dok je bio u svetu. To je razlog zbog koga čovek treba sebe da ispita, da vidi

BOŽANSKA PROMISAO

i prizna svoje grehe, da se pokaje i nakon toga u tome istraje sve do kraja života. Da je tako mogu do potpunog verovanja da potvrdim na osnovu velikog iskustva; ali ovde nije mesto za navodjenje dokaza iz iskustva.

279. III. *Ukoliko su zla uklonjena ona su oproštena.* Verovanje da su zla, kada su oproštena, od čoveka odvojena, pa čak i isterana iz njega, greška je epohe. Kao i da se stanje čovekovog života može u trenutku izmeniti, i čak preći u suprotno stanje, i da na taj način čovek od zlog može da postane dobar, pa da shodno tome može biti izveden iz pakla i prenet pravo u nebo, i to usled trenutne milosti Gospodnje. Ali oni koji tako veruju i misle uopšte ne znaju šta je zlo a šta dobro, niti bilo šta znaju o stanju čovekovog života; i oni uopšte ne znaju da su osećanja, koja pripadaju volji, puke promene i varijacije stanja sasvim organskih supstanci uma; i da su misli, koje pripadaju razumevanju, puke promene i varijacije oblika tih supstanci; i da je pamćenje trajno stanje tih promena. Kada se sve te stvari znaju, može se jasno videti da nijedno zlo ne može da se ukloni drukčije osim sukcesivnim koracima; i da opraštanje zla nije njegovo uklanjanje. Ali te stvari su izložene u obliku sažetka; i sve dok se ne dokažu, one mogu da se potvrde, ali da se ipak ne razumeju; a ono što se ne razume je poput točka koji se okreće rukom; iz tog razloga tvrdjenja koja su izvršena u prethodnom moraju da se dokažu, jedno po jedno, onim redosledom kojim su izložena. Prvo: *verovanje da su zla, kada su oproštena, od čoveka odvojena, pa čak i iz njega isterana, greška je epohe.* Od neba mi je dato da znam da svo zlo u kome je čovek rođen i u koje sebe zapravo zaranja, nije od njega odvojeno, već je uklonjeno toliko da se ne pojavljuje. Pre toga sam bio u uverenju u kome se nalazi većina ljudi u svetu, da su zla kada su oproštena odbačena, i sprana i obrisana poput prljavštine koja je vodom oprana s lica. Ali sa zlima ili gresima nije tako; ona sva ostaju; i kada se nakon pokajanja oprostite, ona se pomere iz sredine u stranu; i tada se ono što je na sredini, zato što je neposredno na vidiku, pojavljuje kao obasjano svetlošću dana, a ono što je sa strane nalazi se u senci, i ponekad kao da je u mraku noći: i pošto zla nisu odvojena već samo udaljena, to jest sklonjena u stranu, a čovek može da se pomera iz sredine ka krajevima, može se dogoditi da se on vrati u svoja zla, za koja je verovao da su odbačena. Jer čovek je takav da može da prelazi iz jednog osećanja u drugo, a ponekad i u suprotno, i prema tome iz jedne sredine ili centra ka drugom; čovekovo osećanje, dok se u njemu nalazi, sačinjava sredinu, jer je on tada u njegovom zadovoljstvu i na njegovoj svetlosti. Neke ljude nakon smrti Gospod podigne u nebo, jer su živeli dobro, ali oni ipak u sebi nose uverenje da su čisti i bez grehova, i da stoga nisu u stanju optuženosti. Oni su isprva odeveni u bele haljine, u skladu sa svojim uverenjem, jer bele haljine označavaju stanje očiscenosti od zala. Ali nakon toga oni počinju da misle, kao u svetu, da su takoreći oprani od zla i da se stoga razmeću da više nisu grešnici kao drugi; što teško može da se odvoji od izvesnog veselog raspoloženja uma [*animus*] i preziranja drugih, koji se porede sa sobom; stoga se oni, da bi se mogli osloboditi svog imaginarnog verovanja, izgone iz neba, i šalju natrag u svoja zla koja su u

BOŽANSKA PROMISAO

svetu stekli; a u isto vreme im se pokazuje da su i u naslednim zlima, za koje ranije nisu zanali; i pošto se na takav način navedu na priznanje da njihova zla nisu od njih odvojena, već samo sklonjena, i da su, prema tome, od sebe nečisti, štaviše, da nisu ništa drugo nego zlo, i da ih Gospod zadržava od činjenja zla i drži u dobrima, a da njima izgleda da to čine od sebe – oni ponovo bivaju uzdignuti u nebo od strane Gospoda. Drugo: *verovanje da se stanje čovekovog života može u trenutku izmeniti, i čak preći u suprotno stanje, i da na taj način čovek od zlog može da postane dobar, pa da shodno tome može biti izveden iz pakla i prenet pravo u nebo, i to usled trenutne milosti Gospodnje – greška je epohe.* Tu grešku prave oni koji odvajaju dobročinstvo od vere i spasenje pripisuju sâmoj veri; jer oni zamišljaju da puko mišljenje i izgovaranje reči koje toj veri pripadaju, ukoliko se vrše sa uzdanjem i samouverenjem, brane i spasavaju; mnogi takodje pretpostavljaju da se to postiže trenutno, i, ako ne pre, onda u poslednjem trenutku čovekovog života. Oni ne mogu da veruju u drugo osim da stanje čovekovog života može u trenutku da se izmeni, i da čovek bude spasen putem trenutne milosti. Ali u poslednjem odeljku ove rasprave će se videti da milost Gospodnja nije trenutna, i da čovek ne može od zlog da postane dobar u trenutku, i da ne može da se izvede iz pakla i da se prebaci u nebo drukčije osim pomoću neprestanog delovanja Božanske Promisli, od ranog detinjstva pa sve do kraja života. Ovde ćemo samo reći da svi zakoni Božanske Promisli imaju za cilj popravljjanje čoveka, i otuda njegovo spasenje; prema tome, preokretanje njegovog stanja, koje je po prirodi djavolsko, u suprotno stanje koje je nebesko; a to može da se čini samo progresivno, kako se čovek povlači iz zla i njegovog zadovoljstva i ulazi u dobro i njegovo zadovoljstvo. Treće: *Oni koji tako veruju uopšte ne znaju šta je zlo a šta dobro;* jer oni ne znaju da je zlo zadovoljstvo požude za tim da se radi i misli suprotno od Božanskog Reda; a da je dobro zadovoljstvo ljubavi prema tome da se radi i misli saglasno Božanskom Redu; i da postoje mirijade požuda koje ulaze u svako pojedinačno zlo i sačinjavaju ga, i mirijade osećanja ljubavi koja na sličan način ulaze u svako pojedinačno dobro i sačinjavaju ga, i da se te mirijade u čovekovim unutarjostima nalaze u takvom redu i povezanosti, da se jedno ne može promeniti ukoliko se u isto vreme ne promeni sve. Oni koji to ne znaju veruju ili misle da zlo, koje njima izgleda kao pojedinačna stvar, može lako da se ukloni; i da se dobro, koje im takodje izgleda kao pojedinačna stvar, uvede na njegovo mesto. Zato što ne znaju šta je zlo, a šta dobro, oni ne mogu drukčije da misle osim da se iznenadno spasenje i trenutna milost dâju; ali u poslednjem odeljku ove rasprave će se videti da to nije moguće. Četvrto: *oni koji veruju u iznenadno spasenje i trenutnu milost ne znaju da su osećanja, koja pripadaju volji, puke promene stanja čisto organskih materija uma; i da su misli, koje pripadaju razumevanju, čiste promene i varijacije oblika tih materija; kao i da je pamćenje trajno stanje tih promena i varijacija.* Ko ne prihvata tvrdjenje da se osećanja i misli ne pojavljuju drukčije osim u materijama i njihovim oblicima, koji su predmeti? I pošto se oblici nalaze u mozgu, koji je pun materija i oblika, oni se nazivaju čisto organskim. Onaj ko razborito misli ne može da se ne nasmeje zamisliva nekih da se osećanja i misli ne nalaze u

BOŽANSKA PROMISAO

materijalnim predmetima, već da su isparenja modifikovana toplotom i svetlošću, poput slika koje se pojavljuju u vazduhu i eteru; dok misao, međutim, ne može da se pojavi odvojena od materijalnog oblika ništa više nego što vidjenje može da se pojavi odvojeno od njegovog (materijalnog) oblika koje je oko, slušanje odvojeno od njegovog (materijalnog) oblika koje je uvo, i ukus odvojen od njegovog (materijalnog) oblika koji je jezik. Ispitajte možak i videćete bezbrojne materije, i isto tako niti, kao i da u njemu ne postoji ništa što nije organizovano. Zar pored ovog očiglednog dokaza ima potrebe za bilo kojim drugim? Ali ovde se postavlja pitanje šta je osećanje i šta je misao? Odgovor može da se izvede iz svih stvari u telu uošte i pojedinačno; u njemu se nalazi mnogo unutrašnjih organa od kojih je svaki učvršćen na svom mestu, i svi oni izvršavaju svoje funkcije pomoću promena i varijacija stanja i forme. To da se oni bave sopstvenim operacijama je poznato; stomak svojim, creva svojim, bubrezi svojim, jetra, pankreas i slezina svojim, i srce i pluća svojim; i svi su oni iznutra stimulisani da obavljaju svoj posao, a biti stimulisan iznutra znači biti stimulisan pomoću promena i varijacija stanja i oblika. Na osnovu ovoga može biti jasno da su operacije čisto organskih materija uma slične ovima, s tom razlikom što su operacije organskih materija tela prirodne, dok su one koje pripadaju umu duhovne; i da pomoću saobraznosti te dve vrste operacija čine jedno. Priroda promena i varijacija stanja i oblika organskih materija uma, koje su osećanja i misli, ne mogu da se pokažu oku; ali one se ipak mogu videti kao u ogledalu na osnovu promena i varijacija stanja pluća prilikom pričanja i pevanja. Postoji takodje i saobraznost; jer se zvuk glasa prilikom govora i pevanja, kao i njegove artikulacije zvuka, koje su reči govora i modulacije pevanja, prave pomoću pluća; a zvuk je saobrazan osećanju dok je govor saobrazan misli. Oni se putem njih i stvaraju; a to se čini pomoću promena i varijacija stanja i oblika organskih materija u plućima, a iz pluća dalje kroz traheju ili dušnik, u grkljanu i glasnici, a onda u jeziku i na kraju na usnama. Prve promene i varijacije stanja i oblika zvuka odvijaju se u plućima; druge u dušniku i grkljanu; treće u glasnici, pomoću različitog otvaranja njenog otvora; četvrto u jeziku, pomoću njegovih različitih postavljanja u odnosu na nepce i zube; peto na usnama, njihovim različitim pomeranjem. Na osnovu ovoga je jasno da puke promene i varijacije stanja organskih oblika, kada se sukcesivno nastavljaju, proizvode zvukove i njihove artikulacije, koje su govor i pevanje. Dalje, pošto se zvuk i govor ne stvaraju ni iz čega drugog osim iz osećanja i misli, jer oni potiču od njih i bez njih ne postoje, očigledno je da su osećanja, koja pripadaju volji, promene i varijacije stanja čisto organskih materija uma, a da su misli, koje pripadaju razumevanju, promene i varijacije oblika tih materija, slično onome što se odvija u plućima. Pošto su osećanja i misli puke promene stanja oblika uma, ishodi da pamćenje nije ništa drugo nego trajno stanje tih promena; jer su sve promene i varijacije stanja organskih materija takve da su, kada jednom postanu uobičajene, trajne. Tako su pluća naviknuta da proizvode različite zvukove u dušniku, kao i da ih variraju u glasnici, da ih artikuliraju sa jezikom i modifikuju na ustima; a kada se ti organski delovi jednom naviknu [na promene], one se nalaze u njima i mogu ponovo

BOŽANSKA PROMISAO

da se izvode. Da su te promene i varijacije beskrajno savršenije u organima uma nego u organima tela, jasno je iz onoga što je rečeno u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI, gde je pokazano da se svako savršenstvo povećava i uzdiže sa stepenima, i u sagalsnosti sa njima. Više o tim temama može se videti iz onoga što sledi (br. 319).

280. Verovanje da su gresi, kada su oprošteni, isto tako i uklonjeni, takodje je greška epohe. Tako greše oni koji veruju da su im gresi oprošteni pomoću Svete Pričesti, iako ih nisu iz sebe uklonili pokajanjem; tako greše i oni koji veruju da se spasavaju samo pomoću vere; kao i oni koji veruju da se spasavaju opraštanjem pape. Svi oni veruju u trenutnu milost i iznenadno spasenje. Ali to postaje istina kada se preokrene, naime, da kada se gresi otklone, oni bivaju i oprošteni; jer pokajanje prethodi opraštanju, i bez pokajanja nema opraštanja. Zbog čega je Gospod rekao učenicima da propovedaju pokajanje za oproštenje grehova (Luka XXIV, 47); a Jovan je propovedao krštenje pokajanja za oproštenje grehova (Luka III, 3). Gospod svima oprašta grehe; On ne okrivljuje i ne pripisuje; ali ih On ipak ne može ukloniti drukčije osim saglasno zakonima Svoje Božanske Promisli; jer pošto je rekao Petru – kada ga je pitao koliko puta da oprosti bratu ako mu sagreši, da li sedam puta – da treba da oprosti ne sedam puta, nego sedam puta sedamdeset (Mat. XVIII, 21, 22), šta onda Gospod ne bi oprostio, On koji je sâma Milost?

281. IV. *Dopuštenje zla je prema tome radi cilja, da može da postoji spasenje.* Poznato je da čovek ima punu slobodu da misli i da hoće, ali ne i punu slobodu da kaže i da učini bilo šta što misli i hoće. Jer on može da misli kao ateista, da poriče Boga i da vredja svete stvari Reči i crkve; štaviše, on može čak i da želi, rečju i delom, da ih uništi sve do konačnog zatiranja; ali to sprečavaju građanski, moralni i crkveni zakoni; zbog čega on to bezbožništvo i zlo neguje iznutra, time što o njima misli, što ih hoće i predlaže, ali ih ipak ne čini. Čovek koji nije ateista ima punu slobodu da misli i na druge stvari koje su zlo, kao što su one koje se tiču prevare, lascivnosti, osvete i drugih maloumnosti; što on ponekad i čini. Ko može da veruje da čovek, ukoliko ne bi imao punu slobodu, ne samo da ne bi mogao da se spase, već bi i potpuno propao? Da čujemo sada razlog: svaki čovek je od rođenja u zlima raznih vrsta; ta zla su u njegovoj volji; a ono što je u volji to se voli; jer ono što čovek iz unutarjosti hoće, to on voli; a ono što voli, to hoće; i ljubav volje utiče u razumevanje, i tu prouzrokuje da se oseti njeno zadovoljstvo; a odatle odlazi u misli, kao i u namere. Iz tog razloga, ukoliko čoveku ne bi bilo dopušteno da misli saglasno ljubavi svoje volje, koja je u njega nasledno usadjena, ta ljubav bi ostala zatvorena, i ni u kom slučaju ne bi došla čoveku na videlo; a ljubav prema zlu koja se nije pokazala je kao neprijatelj u zasedi, kao nečista krv u čiru, kao otrov u krvi, ili začepljenje u dojci; ono što se čuva zatvoreno prouzrokuje smrt. Medjutim, kada se čoveku dozvoli da misli o zlima svoje životne ljubavi, čak do namere, ona se leče duhovnim sredstvima, kao što se bolesti leče prirodnim sredstvima. Sada ćemo opisati

BOŽANSKA PROMISAO

kakav bi čovek postao kada mu ne bi bilo dozvoljeno da misli saglasno zadovoljstvima svoje životne ljubavi. On više ne bi bio čovek; on bi izgubio dve svoje sposobnosti koje se nazivaju svojevoljnošću i razboritošću, koje sačinjavaju sâmu ljudskost; zadovoljstva zala bi osvojila unutarnjosti njegovog uma, čak toliko da bi otvorila vrata, i on tada ne bi mogao drugo nego da govori o zlima i da ih čini; i tako bi bio malouman ne samo pred sobom nego i pred svetom, i na kraju ne bi imao osećaj da treba da pokrije svoju nagost. Ali da ne bi postao takav, njemu je zaista dozvoljeno da misli i hoće svoja nasledna zla, ali ne i da ih govori i čini; a u međuvremenu on uči gradjanske, moralne i duhovne stvari, koje takodje ulaze u njegove misli i uklanjaju te maloumnosti; i tim sredstvima njega Gospod leči, ali ipak, ukoliko ne priznaje Boga i ne moli ga za pomoć, kako bi mogao da odoli maloumnostima, ne dalje od toga da zna kako da čuva vrata; a u onoj meri u kojoj im tada odoleva, on zla ne pušta medju svoje namere, i na kraju medju svoje misli. Pošto je čovek, stoga, slobodan da misli kako želi, radi cilja da njegova životna ljubav može sa skrovitih mesta da izadje na svetlost razumevanja, i pošto na drugi način on ništa ne bi znao o svom zlu, i otuda ne bi znao kako da ga se kloni, ishodi da bi ono u njemu raslo do te mere da u čoveku ne bi ostalo ni malo mesta za popravljjanje, a teško da bi ga bilo i u njegovoj deci, ukoliko bi ih začeo; zato što se zlo roditelja prenosi na potomstvo. Ali Gospod obezbedjuje da se stvari tako ne odvijaju.

282. Gospod bi mogao da izleči razumevanje svakog čoveka, i da time prouzrokuje da on ne misli o zlu već o dobru, i to pomoću različitih strahova, čuda, razgovaranja sa mrtvima, vizija i snova. Ali izlečiti samo razumevanje znači izlečiti čoveka samo spoljašnje; jer je razumevanje sa pripadajućom misli spoljašnje čovekovog života, dok je volja sa pripadajućim osećanjem unutarnje njegovog života, zbog čega bi lečenje razumevanja bilo kao palijativno lečenje, čime bi unutarnji malignitet, zatvoren i potpuno sprečen da izadje na površinu, izjeo najpre obližnje, a potom udaljene delove, čak do te mere da bi se celina usmrtila. Sama volja je ta koja mora da se leči, ne uticanjem razumevanja u nju, jer se to ne dešava, već pomoću poučavanja i opominjanja, koji potiču od razumevanja. Kada bi se samo razumevanje izlečilo, čovek bi postao kao mrtvo telo koje je balsamovano ili pokriveno prijatnim aromaticima i ružama, koji će uskoro od tela upiti takav neprijatan smrad, da se neće moći pomirisati. Tako bi bilo sa nebeskim istinama u razumevanju, kada bi se zla ljubav volje zaklonila.

283. Razlog zbog koga je čoveku dopušteno da razmišlja o zlima čak u tolikoj meri da ih namerava je, kao što je rečeno, da bi se ona mogla ukloniti pomoću gradjanskih, moralnih i duhovnih stvari; što se čini onda kada on misli da je neko zlo suprotno onome što je pravedno i nepristrasno; suprotno onome što je časno i podesno; i suprotno dobu i istini; stoga suprotno spokojstvu, radosti i blaženstvu života. Pomoću te tri stvari Gospod leči ljubav čovekove volje; i u stvari najpre pomoću strahova, a kasnije pomoću ljubavi. Ali čak i tada zla nisu odvojena i izbačena iz čoveka, već samo udaljena i sklonjena u stranu;

BOŽANSKA PROMISAO

a kada su tamo, i kada je dobro u sredini, tada se zla ne pokazuju; jer sve što je na sredini nalazi se direktno na vidiku, i vidi se i opaža. Ali mora da se zna da iako je dobro u sredini, čovek još uvek nije usled toga u dobru, sve dok zla koja su sa strane ne teže nadole ili napolje; ako gledaju naviše ili ka unutra ona onda nisu uklonjena, jer se još uvek bore da se vrate na sredinu. Ona teže i gledaju nadole ili napolje kada se čovek svojih zala kloni kao grehova, i još više kada ih se gnuša; jer tada ih on odbacuje, predaje ih paklu i čini da ona gledaju ka tamo.

284. Čovekovo razumevanje je prijemnik i dobra i zla, i istine i laži; ali sâma čovekova volja nije; ona mora da bude ili u zlu ili u dobru; ne može da bude i u jednom i u drugom; jer je volja sam čovek, i u njoj je njegova životna ljubav. U razumevanju su, međutim, dobro i zlo odvojeni, kao unutarnje i spoljašnje; stoga čovek unutarnje može da bude u zlu, a spoljašnje u dobru; ali ipak, kada se čovek popravlja, dobro i zlo se sretnu, i tu se tada javljaju konflikt i borba, koji se, ako su teški, nazivaju iskušenjem; ali ako nisu teški, odvijaju se kao previranje vina, ili jakih pića. Ukoliko pobedi dobro, zlo se sa svojom obmanom sklanja u stranu, kao što talog pada na dno posude, a dobro postaje kao plemenito vino nakon previranja, i kao bistro jako piće. Ali ako pobedi zlo tada se dobro sa svojom istinom sklanja u stranu, i postaje mutno i neprijatno, kao vino i jako piće koji nisu prevreli. Poredjenje sa previranjem dato je zbog toga što kvasac u Reči označava obmanu zla (kao kod Osije VII, 4; Luke XII, 1; i na drugim mestima).

BOŽANSKA PROMISAO JE PODJEDNAKO SA ZLIM I DOBRIM LJUDIMA

285. U svakom čoveku, bez obzira da li je dobar ili zao, postoje dve sposobnosti, od kojih jedna sačinjava razumevanje, a druga volju. Sposobnost koja sačinjava razumevanje je da je on sposoban da razume i misli; stoga se ta sposobnost naziva razboritošću. A sposobnost koja sačinjava volju je da je on sposoban da slobodno postupa; to jest, da misli, kao i da iz toga govori i postupa, pod uslovom da to nije u suprotnosti sa razumom i razboritošću; jer to što postupa slobodno znači da postupa kad god hoće, i onoliko koliko hoće. Pošto su te dve sposobnosti doživotne, i pošto se nalaze neprekidno od početka do kraja u svim stvarima koje čovek misli i čini, uopšte i pojedinačno, i pošto one u čoveku nisu od njega (samog), već su sa njim od Gospoda, ishodi da prisustvo Gospodnje, kada je u njima, postoji i u odvojenim pojedinostima, štaviše, u apsolutnim pojedinostima čovekovog razumevanja i misli, kao i njegove volje i osećanja, i otuda u apsolutnim pojedinostima njegovog govora i postupanja. Uklonite te sposobnosti iz bilo koje apsolutne pojedinosti, i o njoj nećete moći da mislite niti da govorite kao čovek. Da je čovek usled te dve sposobnosti čovek, sposoban da misli i govori, da opaža dobro i razume istine, ne samo one koje su građanske i moralne već i one koje su duhovne, kao i da se popravi i preporodi – jednom rečju da je putem njih čovek sjedinjen sa Gospodom, i

BOŽANSKA PROMISAO

otuda večno živi – u prethodnom je višestruko pokazano; kao i da te dve sposobnosti ne poseduju samo dobri ljudi, već i zli. Dalje, pošto su te sposobnosti u čoveku od Gospoda, i pošto se one čoveku ne pripajaju kao njegove sopstvene – jer se Božansko ne može pripojiti čoveku kao njegovo sopstveno, već mu se može pridodati i na taj način izgledati kao njegovo sopstveno – i pošto je to Božansko u čoveku u njegovim apsolutnim pojedinostima, ishodi da Gospod upravlja apsolutnim pojedinostima u zlom čoveku kao i u dobrom; a upravljanje Gospodnje je ono što se naziva Božanskom Promišlju.

286. Dalje, pošto je zakon Božanske Promisli da čovek može da deluje iz slobode saglasno razumu, to jest, iz dve sposobnosti koje su svojevolsnost i razboritost; i pošto je takodje zakon Božanske Promisli da to čoveku izgleda kao da je od njega, pa stoga da je njegovo sopstveno; i pošto je zakon i to da zla moraju biti dopuštena kako bi čovek mogao iz njih da izađe; ishodi da čovek te sposobnosti može da zloupotrebi, i da iz slobode saglasno razumu potvrdi šta god želi; jer on može da učini razumnim šta god hoće, bez obzira na to da li je to razumno samo po sebi, ili nije. Zbog čega neki kažu: »Šta je istina? Zar ne mogu da učinim istinitim sve što želim? Zar svet ne čini isto to?« I kogod da to čini, to čini uz pomoć objašnjenja. Uzmite najveću obmanu, recite dovrtljivoj osobi da je dokaže i ona će to učiniti. Recite joj, na primer, da dokaže da je čovek zver; ili da je duša poput malog pauka u svojoj mreži, i da upravlja telom kao što to čini pauk pomoću niti; ili joj recite da dokaže da religija nije ništa drugo nego okov uzdržljivosti; i ona će dokazati bilo koju od tih stvari sve dok ne izgleda kao da je istina. Šta je lakše od toga, s obzirom da ona ne zna šta je spoljašnji privid, niti šta je laž koja se, usled slepog verovanja, pretpostavlja za istinu? Zbog toga čovek ne može da vidi istinu da se Božanska Promisao nalazi u apsolutnim pojedinostima razumevanja i volje, ili, što je isto, u apsolutnim pojedinostima misli i osećanja svakog čoveka, bio on zao ili dobar. On sebe posebno zbunjuje mišlju da bi na taj način zla takodje bila od Gospoda. Ali da i pored toga ni najmanji delić zla nije od Gospoda, već je od čoveka, (i nastaje) kroz to što on u sebi potvrđuje privid svog mišljenja, htenja, govorenja i delovanja iz sebe, videće se u onome što dalje sledi; a da bi se moglo jasno videti, to će biti pokazano sledećim redosledom: I. Božanska Promisao je, ne samo u dobrim već i u zlim ljudima, sveopšta u apsolutnim pojedinostima; pa ipak ona nije u njihovim zlima. II. Zli ljudi sebe neprestano vode ka zlima, ali ih Gospod neprestano odvraća od zala. III. Gospod ne može zle ljude u potpunosti da odvraća od zla i uvede u dobro, sve dok oni veruju da je njihova inteligencija sve, a da Božanska Promisao nije ništa. IV. Gospod upravlja paklom pomoću suprotnosti; a što se tiče zlih ljudi koji su u svetu, On u paklu upravlja njihovim unutarnjostima, ali ne i njihovim spoljašnjostima.

287. I. *Božanska Promisao je, ne samo u dobrim već i u zlim ljudima, sveopšta u apsolutnim pojedinostima; pa ipak, ona nije u njihovim zlima.* U prethodnom je pokazano da se Božanska Promisao nalazi u apsolutnim pojedinostima čovekovih misli i osećanja;

BOŽANSKA PROMISAO

pod čime treba da se razume da čovek ništa ne može da misli i hoće od sebe; već da sve što on misli i hoće, i otuda govori i čini, potiče od uticaja; ukoliko je to dobro, od uticaja iz neba, a ako je zlo od uticaja iz pakla; ili, što je isto, da dobro potiče od uticaja od Gospoda, a zlo od čovekovog propriuma. Ali znam da se te stvari teško mogu razumeti zbog razlike koja je napravljena između onoga što utiče iz neba, ili od Gospoda, i onoga što utiče iz pakla, ili od čovekovog propriuma; pa ipak je rečeno da se Božanska Promisao nalazi u apsolutnim pojedinsotima čovekovih misli i osećanja, čak toliko da čovek ništa ne može da misli i hoće od sebe; ipak, zato što je rečeno da on tako može da čini i od pakla i, ponovo, od svog propriuma, čini se da tu postoji kontradikcija, mada ona ne postoji. Da ne postoji videće se iz onoga što sledi, nakon što budu pretpostavljene neke stvari koje će to pitanje slikovito objasniti.

288. Da niko ne može da misli od sebe, već od Gospoda, to priznaju svi anđeli neba; dok svi duhovi pakla kažu da niko ne može da misli ni od koga drugog osim od sebe. I pored toga tim duhovima je nekoliko puta pokazano da ni jedan od njih ne misli, niti može da misli od sebe, već da je to od uticaja; ali to je bilo uzalud; nisu bili spremni da prihvate. Iskustvo će, međjutim, pokazati da, najpre, sve što pripada misli i osećanju, čak i kod duhova pakla, utiče iz neba; ali da se utičuće dobro tu preokreće u zlo, a istina u laž, prema tome sve (se preokreće) u suprotnost. To je ovako pokazano: izvesna istina iz Reči je poslata iz neba dole, i primili su je oni koji se nalaze u gornjem delu pakla, a preko njih je poslata dalje u niže delove, sve do najnižeg; i na tom svom putu ona je postepeno izokrenuta u obmanu, i konačno u obmanu koja je potpuno suprotna istini; a oni u kojima se ona menjala su mislili da je ta obmana kao od njih, ne znajući da nije; dok je to, međjutim, bila istina koja je plovila od neba nadole, bivajući na svom putu do najnižeg pakla na takav način krivotvorena i izopačena. Čuo sam da je to tako uradjeno tri ili četiri puta. Tako je učinjeno i sa dobrom; ono se, dok je plovilo od neba nadole, menjalo u zlo koje je suprotno tom dobru. Otuda je očigledno da se istina i dobro koji potiču od Gospoda, kada ih prime oni koji su u laži i zlu, potpuno menjaju, i prelaze u drugi oblik, sve dotle dok se prvi oblik više ne vidi. Slično se dešava kod svakog zlog čoveka; jer je on u pogledu svog duha u paklu.

289. Često mi je pokazivano da niko u paklu ne misli ni od sebe, već od onih koji se nalaze oko njega; kao i da ni ti drugi ne misle od sebe, već i oni, takodje, od drugih; i da misli i osećanja prelaze po redu iz društva u društvo, a da niko ne zna za drugo nego da su oni od njega. Neki koji su verovali da misle i hoće od sebe, bili su poslani u jedno društvo i u njemu zadržani; veze sa susednim društvima, do kojih su se njihove misli obično prostirale, bile su prekinute: i tada im je rečeno da misle drukčije nego što to rade duhovi tog društva, i da sebe primoraju da misle suprotno; ali oni su priznali da za njih nije moguće da to čine. To je učinjeno sa mnogima; i sa Lajbnicom takodje, koji je priznao da niko ne misli od sebe, već od drugih; i da ni ti drugi ne misle od sebe; i da svi

BOŽANSKA PROMISAO

misle usled uticaja od neba, a da nebo misli usled uticaja od Gospoda. Neki koji su o tom predmetu razmišljali rekli su da je to zapanjujuće, i da teško da bilo ko može da se navede da u to poveruje, jer je potpuno suprotno spoljašnjem izgledu; ali da ipak ne može da se porekne jer je u potpunosti pokazano. I pored toga, čak i dok su se čudili, rekli su da prema tome oni nisu krivi kada misle zlo; kao i da na taj način izgleda kao da je zlo od Gospoda; kao i da ne razumeju kako sâm Gospod može da prouzrokuje da svi misle na tako različite načine. Ali te tri tačke će se objasniti u onome što sledi.

290. Iskustvima koja su već navedena treba dodati i ovo: kada mi je od Gospoda dato da razgovaram sa duhovima i anđjelima, ta tajna mi je odjednom otkrivena; jer mi je od neba rečeno da sam kao i drugi verovao da mislim i hoću od sebe, dok međjutim ništa nije bilo od mene, već je dobro bilo od Gospoda, a zlo od pakla. Da je tako živo mi je predočeno i različitim mislima i osećanjima, koji su u meni podstaknuti; i postepeno mi je dato da to opažam i osećam; zbog čega sam kasnije, čim bi bilo koje zlo skliznulo u moju volju, ili bilo koja laž u moje misli, ispitivao odakle to dolazi; i to mi se otkrivalo, a takodje mi je dato da govorim sa onima od kojih to dolazi, da ih demantujem i prisilim da se povuku, i da tako uzmu natrag svoje zlo i laž, i zadrže ih za sebe, kao i da više ne ulivaju nešto slično u moju misao. To sam činio hiljadu puta, i u ovom stanju sam sada već mnogo godina, i u njemu i dalje ostajem: pa ipak, sebi izgledam kao da mislim i hoću od sebe, kao što je i sa drugima, bez razlike; jer je od Božanske Promisli da tako treba svakome da se čini, kao što je u prethodnom pokazano u odgovarajućem članku. Duhovi novajlije čude se tom mom stanju, jer vide da ništa ne mislim od sebe, i nemam nijedno htenje od sebe, pa da sam stoga kao neka prazna stvar; ali ja sam im otkrio tu tajnu; i još sam im pokazao da ja takodje mislim u većoj meri unutarne, i opažam da li je ono što utiče u moju spoljašnju misao od neba ili od pakla, odbijajući ono što je od pakla, i primajući ono što je od neba; i da ipak sebi izgledam, kao što i drugi sebi izgledaju, kao da mislim i hoću od sebe.

291. Da je svo dobro od neba, a svo zlo od pakla, nije nešto što se u svetu ne zna. To zna svako ko pripada crkvi. Ko od onih koji su inaugurisani u svešteničtvo ne poučava da je svo dobro od Boga, i da čovek od sebe ne može imati ništa što mu nije dato od neba? Kao i da djavo uliva zla u misli ljudi i zavodi ih i pobudjuje da čine zla. Zbog čega se sveštenik, koji veruje da propoveda iz svete revnosti, moli da ga Sveti Duh pouči, i da usmeri njegove misli i njegov govor; i neki kažu da su svesno opazili da su na takav način pokretani; a kada se njihovo propovedanje veliča, oni pobožno odgovaraju da nisu govorili od sebe već od Boga. Zbog čega, i kada vide bilo koga da dobro govori i čini, kažu da je on vodjen od Boga; a sa druge strane kada vide bilo koga da rdjavo govori i čini, kažu da njega na to djavo navodi. Poznato je da je običaj da se tako govori u crkvi; ali ko veruje da je tako?

BOŽANSKA PROMISAO

292. Da sve što čovek misli i hoće, i što otuda govori i čini, u njega utiče iz jednog jedinog Izvora života; a da ipak taj jedini Izvor života, to jest, Gospod, ne uzrokuje čovekove misli koje se odnose na zlo i laž, mogu slikovito da objasne sledeće stvari iz prirodnog sveta: od sunca prirodnog sveta potiče toplota i svetlost, i to dvoje utiče u subjekte i objekte koji se mogu videti; ne samo u dobre subjekte i lepe objekte, već i u zle subjekte i ružne objekte, i u njima prouzrokuju različite stvari: jer toplota i svetlost ne utiču samo u drveće koje radja dobre plodove, već i u drveće koje radja loše plodove, štaviše, čak i u same plodove, i prouzrokuje njihov rast; na sličan način one utiču i u dobro seme, kao i u kukolj; zatim i u grmlje koje je korisno ili zdravo, kao i u ono koje je loše i otrovno; a ipak je to ista toplota, i ista svetlost, u kojoj nema uzroka zlu; već se uzrok nalazi u subjektima i objektima koji su primaoci. Toplota koja greje jaja u kojima se nalaze buljine, rogate sove i zmije otrovnice, čini isto kada greje jaja u kojima leže skriveni golub, neka lepa ptica i labud. Stavite i jedna i druga jaja pod kvočku i ona će se pomoću njene toplote, koja sama po sebi nema nikakvo zlo, izleći; šta onda toplota ima zajedničko sa tim zlim i štetnim stvarima? Toplota koja se uliva u močvaru, sterkoralijske, trule i mrtve materije čini isto kao kada se uliva u vinske, miomirisne, rastuće i živuće materije. Ko ne vidi da uzrok nije u toploti već u subjektu prijemniku? Jedna ista svetlost takodje predstavlja prijatne boje na jednom objektu, a neprijatne boje na drugom; ona se čak blista i sija na objektima zaslepljujuće beline; a postaje sumorna i mračna na onima koji naginju ka crnom. Slično je u duhovnom svetu; i tamo postoje toplota i svetlost od tamošnjeg Sunca, koje je Gospod, koje od tog Sunca utiču u tamošnje subjekte i objekte. Tamo su subjekti i objekti anđjeli i duhovi, posebno njihove dobrovoljne i intelektualne stvari; tamošnja Toplota proističe od Božanske Ljubavi, a Svetlost od Božanske Mudrosti; i one nisu razlog što ih jedan prima drukčije od drugog; jer Gospod kaže: *On zapovjeda svome suncu, te obasjava i zle i dobre, i daje dažd pravednima i nepravednima* (Mat. V, 45). Pod suncem se u višem smislu podrazumeva Božanska Ljubav, a pod daždom Božanska Mudrost.

293. Ovome ću dodati mišljenje anđjela o čovekovojoj volji i inteligenciji. Ono je sledeće: ni u jednom čoveku ne postoji ni zrno volje i mudrosti koje su njegove sopstvene; oni kažu da kada bi u bilo kome postojalo zrno, ni nebo ni pakao ne bi opstali, i ceo ljudski rod bi nestao. Razlog je, kažu, taj što mirijade i mirijade ljudi, onoliko koliko ih je od postanja sveta rodjeno, sačinjavaju nebo i pakao; koji su, jedno ispod drugog, uredjeni na takav način da na svakoj strani sačinjavaju jednog čoveka, nebo čini jednog divnog Čoveka, a pakao jednog monstruoznog Čoveka. Kada bi bilo ko imao zrno sopstvene volje i inteligencije ta jedinstvenost ne bi bila moguća, već bi pukla na dva dela; a time bi nestao taj Božanski Oblik koji ne može da ima postojanost i stalnost ukoliko Gospod nije Sve u svemu, a oni apsolutno ništa. Dalji razlog, kažu oni, je taj što je misliti i hteti od sebe esencijalno Božansko, a misliti i hteti od Boga esencijalno ljudsko; a sâmo

BOŽANSKA PROMISAO

Božansko ne može da se pripoji nijednom čovku, jer bi taj čovek bio Bog. Imajte ovo na umu; i anđeli će vam to, ako želite, potvrditi kada nakon smrti dodjete u duhovni svet.

294. Napred je rečeno (br. 289) da neki, kada se uvere da niko ne misli od sebe, već od drugih, i da svi drugi ne misle od sebe, već od uticaja kroz nebo od Gospoda, u čudjenju kažu da ih, prema tome, ne treba kriviti što čine zlo, kao i da tako izgleda da je zlo od Gospoda; takodje i da oni ne razumeju da Gospod sâm može da uzrokuje da svi misle na tako različit način. Sada, pošto se te tri stvari ne mogu uliti u misli onih koji misle o posledicama samo na osnovu posledica, a ne o posledicama na osnovu uzroka, neophodno je da se one (te tri stvari) uzmu i otkriju počevši od uzroka. Prvo: oni, prema tome, ne treba da se okrivljuju za činjenje zla. Jer ako sve ono što čovek misli utiče u njega od drugih, onda izgleda da je greška u onima iz kojih utiče; ali sama greška je ipak u njemu koji prima, jer on to prima kao svoje sopstveno, i niti zna niti želi da zna za drugačije; jer svako želi da bude svoj sopstveni [*sopstvo*] i da samog sebe vodi, i posebno da misli i hoće od sebe; jer to je sama sloboda, koja izgleda kao proprium u kome se nalazi svaki čovek; iz tog razloga kada bi znao da misli i hoće ono što su uticaji od drugih, on bi sebi izgledao kao neko ko je ograničen i zarobljen, i ko nije više sopstveni gospodar; i tako bi nestalao svo zadovoljstvo njegovog života, i na kraju samo ljudsko. Često mi je bilo dokazano da je tako. Nekima je dato da opaze i osete da ih drugi vode; u njima se tada tako razbukala ljutnja da im je um onemoćao; i rekli su da više vole da budu zatvoreni u paklu, nego da im se ne dozvoli da misle kako hoće i da hoće onako kako misle. To nedozvoljavanje oni nazivaju ograničenjem u pogledu samog života, koje je teže i manje podnošljivo od ograničenja u pogledu tela. Nedozvoljavanje da govore i čine onako kako misle i hoće oni ne nazivaju ograničenjem; jer to je sprečeno, i u isto vreme kao da je ublaženo, zadovoljstvom građanskog i moralnog života, koje se sastoji u govorenju i činjenju. Dalje, pošto čovek ne želi da zna da ga drugi navode da misli, već želi da misli od sebe, i pošto takodje veruje da tako i čini, ishodi da on sam greši; niti može da skine krivicu sa sebe sve dotle dok voli da misli ono što misli; ali ako ne voli tako da misli, on sebe oslobadja povezanosti sa drugima. To se dešava onda kada on zna da je neka stvar zlo i stoga želi da je se kloni i da sa njom prestane. Tada ga takodje Gospod izvodi iz društva koje je u tom zlu, i prebacuje ga u društvo koje nije u njemu. Ali ukoliko on zna za zlo a ne kloni ga se, onda se greška njemu pripisuje, i on postaje kriv za to zlo. Stoga se za sve što čovek veruje da čini od sebe, kaže da je učinjeno od čoveka, a ne od Gospoda. Drugo: *na taj način izgleda da je zlo od Gospoda*. Može se pomisliti da je to zaključak izveden iz onoga što je u prethodnom pokazano (br. 288), a to je da se u paklu dobro koje utiče od Gospoda preokreće u zlo, a istina u laž. Ali ko ne može da vidi da zlo i laž nisu od dobra i istine, pa prema tome od Gospoda, već od subjekta i objekta koji su prijemnici, koji su u zlu i laži, i koji izopačuju i izokreću ono što se uliva? Što je takodje u potpunosti pokazano u prethodnom (br. 292). A odakle dolaze zlo i laž u čoveku često je pokazivano na prethodnim stranicama. U duhovnom

BOŽANSKA PROMISAO

svetu je napravljen i jedan eksperiment sa onima koji veruju da bi Gospod mogao da ukloni zla iz zlih, da na njihovo mesto uvede dobra, i da tako čitav pakao preobrati u nebo i spase sve; ali da je to nemoguće videće se pri kraju ove rasprave gde će se obradljivati iznenadno spasenje i trenutna milost. Treće: *oni ne razumeju da sam Gospod može da prouzrokuje da svi misle na tako različit način.* Božanska Ljubav Gospodnja je beskrajna; i Njegova Božanska Mudrost je beskrajna; beskrajne stvari ljubavi i mudrosti proističu od Gospoda; i one utiču u sve koji su u nebu, pa odatle utiču u sve koji su u paklu, a od prvih i drugih u sve koji su u svetu; iz tog razloga nikome ne može biti potrebno da sam misli i hoće; jer su beskrajne stvari beskrajno sve stvari. Te beskrajne stvari koje proističu od Gospoda ne utiču samo sveopšte, već i u najvećoj meri pojedinačno; jer je Božansko sveopšte (sastavljeno) od apsolutnih pojedinosti: i te Božanske apsolutne pojedinosti su ono što se naziva Sveopštini, kao što je u prethodnom pokazano; i apsolutna Božanska pojednost je takodje beskrajna. Na osnovu ovoga može biti jasno da sam Gospod uzrokuje da svako misli i hoće sagalsno svom kvalitetu, i saglasno zakonima Njegove Sopstvene Promisli. Da su stvari koje su u Gospodu i koje iz Gospoda proističu beskrajne, pokazano je u prethodnom (br. 46-69); kao i u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI.

295. II. *Zli sebe neprestano vode u zla, ali ih Gospod neprestano od zla odvodi.* Karakter Božanske promisli sa dobrim ljudima lakše se shvata nego njen karakter sa zlim ljudima; i pošto se sada bavimo ovim drugim, on će biti objašnjen sledećim redosledom: 1. U svakom zlu postoje bezbrojne stvari. 2. Zao čovek sebe od sebe neprestano vodi sve dublje u sopstvena zla. 3. Božanska Promisao sa zlim ljudima je neprestano dopuštanje zla, sa ciljem da se obezbedi postojanje neprestanog povlačenje iz njega. 4. Prekidanje sa zlima Gospod postiže na hiljadu načina, među kojima su čak i oni koji su u najvećoj meri tajni.

296. Da bi se Božanska Promisao sa zlim ljudima jasno uočila i na taj način razumela, tačke koje su napred izložene biće objašnejne redom kojim su navedene. Prvo: *u svakom zlu postoje bezbrojne stvari.* Svako zlo izlazi čoveku na videlo ka jedna prosta stvar. Tako izgledaju mržnja i osveta, kradja i prevara, preljuba i kurvarstvo, ponos i oholost, i tako dalje; i nije poznato da u svakom zlu postoje bezbrojne stvari, više nego što ima vlakana krvnih sudova u čovekovom telu. Jer je zao čovek pakao u najmanjem obliku; a pakao se sastoji od mirijada i mirijada, i svako ko je tamo nalazi se u ljudskom obliku, mada monstruoznom; i sva vlakna i krvni sudovi koji se tamo nalaze su izokrnuti; sam duh je jedno zlo, i sebi izgleda kao jedno; ali onoliko koliko ima bezbrojnih stvari u duhu, toliko su bezbronžjne požude tog zla; jer je svaki čovek svoje sopstveno zlo ili svoje sopstveno dobro od glave do pete. Pošto je, dakle, zao čovek takav, očigledno je da je on jedno zlo koje se sastoji od bezbroj različitih zala, koja su očigledna i koja se nazivaju požudama zla. Iz ovih razmatranja ishodi da sve ove stvari, onakve kakve jesu, Gospod

BOŽANSKA PROMISA O

mora ponovo da uspostavi i preobrati, kako bi se čovek mogao popraviti; i da to ne može da se učini drukčije osim pomoću Božanske Promsili, postepeno, od najranijeg do najkasnijeg perioda čovekovog života. Svaka požuda zla u paklu, kada se predstavi, izgleda kao neka ubitačna životinja, kao zmaj, ili bazilisk, ili guja otrovnica, ili rogata sova, ili buljina, i tako dlaje; dakle isto tako izgledaju požude zla jednog zlog čoveka pred očima andjela. Svi ti oblici požuda treba da se promene, jedan po jedan; sam čovek, koji u pogledu duha izgleda kao monstuozni čovek, ili kao djavo, treba tako da se promeni da bude kao divni andjeo; i svaka požuda zla treba tako da se promeni da izgleda kao jagnje, ili ovca, ili kao golub i grlica, upravo onako kako u nebu izgledaju, kada se predstave, osećanja dobra andjela; a menjanje zmaja u jagnje, baziliska u ovcu i sovu u goluba može da se izvrši samo postepeno, iskorenjivanjem zla iz korena, i zasadjivanjem semena dobra na njegovo mesto. Ali to može da se učini samo onako kako se vrši kalemljenje drveća, prilikom čega koren i jedan do stabla ostaju, ali nakalemljena grana ipak izokreće biljni sok koji je izvučen kroz stari koren u sok koji stvara dobar plod. Grana koja treba da se nakalemi može da se uzme samo od Gospoda, koji je Drvo Života, što je i u saglasnosti sa rečima Gospodnjim (Jovan, XV, 1-7). Drugo: *zao čovek sebe, od sebe, neprestano vodi sve dublje i dublje u svoja zla*. Rečeno je – od sebe – jer je svo zlo od čoveka, zato što, kao što je u prethodnom rečno, dobro koje je od Gospoda čovek preokreće u zlo. Razlog zbog koga zao čovek sebe vodi sve dublje u zlo, je taj što on, ukoliko hoće i čini zlo, sebe uvlači sve više i više unutarne, i sve dublje i dublje u paklena društva; otuda i zadovoljstvo zla raste; i to tako okupira njegove misli da za njega, na kraju, nema ničeg sladjeg. A onaj koji je ušao u paklena društva u većoj meri unutarne i dublje, obavijen je užadima; ali dok živi u svetu on užad ne oseća; ona kao da su od meke vune, ili od glatkih niti svile, koje on voli jer ga prijatno golicaju; ali nakon smrti ti vezovi od mekih postaju tvrdi, i umesto golicanja počinju da nadražuju. Da se zadovoljstva zla povećavaju zna se na osnovu kradja, pljački, razaranja, osveta, tiranija, ljubavi prema kocki, i drugih stvari. Ko ne oseća egzaltaciju zadovoljstva u ovim stvarima, koja je u skladu sa uspehom i neograničenim zadovoljenjem? Poznato je da lopov oseća takvo zadovoljstvo u kradjama da ne može da odoli; i, što je čudno, da on više voli jedan ukradeni novčić, nego deset poklonjenih. Isto bi bilo i sa preljubom da nije obezbedjeno da to zlo bude praćeno padom moći u skladu sa zloupotrebom; kod mnogih međjutim ipak ostaje zadovoljstvo od razmišljanja i pričanja o tome, i, ako ništa drugo, onda i dalje postoji pohlepa za dodirivanjem. Ali nije poznato da to potiče od toga što neko sebe uvodi u pakleno društvo sve više i više unutarne, i sve dublje i dublje, kako sa htenja, i u isto vreme misli, prelazi na činjenje zala: ako su zla samo u misli, a ne i u htenju, on se još uvek ne nalazi u paklenom društvu sa zlim ljudima; u njega međjutim ulazi kada zla budu i u htenju. Ako on, pored toga, tada misli da je to zlo suprotno poukama Dekaloga, a njih smatra Božanskim, on ga čini iz namere, i na taj način sebe potapa u dubinu iz koje se ne može izvući drukčije osim pomoću istinskog pokajanja. Treba da se zna da je svaki čovek u pogledu duha u duhovnom svetu, u nekom od

BOŽANSKA PROMISAO

tamošnjih društava; zao čovek je u paklenom društvu, a dobar čovek je u nebeskom društvu; on se, pored toga, tamo ponekad pojavljuje kada je u dubokom razmišljanju. Treba takodje da se zna da kao što se, u prirodnom svetu, zvuk sa govorom prostire po vazduhu, tako se u duhovnom svetu osećanje zajedno sa mišlju prostire po društvima; tu postoji i saobraznost, jer je osećanje saobrazno zvuku, a misao govoru. Treće: *Božanska Promisao sa zlim ljudima je neprestano dopuštanje zla, sa ciljem da se obezbedi postojanje neprestanog povlačenje iz njega.* Božanska Promisao je sa zlim ljudima neprestano dopuštanje, zato što iz njihovog života ne može da proizadje ništa drugo osim zla; jer čovek, bez obzira da li je u dobru ili u zlu, ne može da bude i u jednom i u drugom u isto vreme, niti naizmenično, osim ako nije mlak; a zlo života ne uvodi u volju, i kroz nju u misao, Gospod, već čovek; i to se naziva dopuštanjem. Dalje, pošto su sve stvari koje zao čovek hoće i misli dopuštene, postavlja se pitanje šta je onda u tome Božanska Promisao, za koju se kaže da se nalazi u apsolutnim pojedinostima svakog čoveka, bez obzira da li je zao ili dobar? Ali ona se sastoji u tome da neprestano dopušta radi cilja, i to da dopušta one stvari koje su u vezi sa ciljem, a ne druge; i da zla koja se izvršavaju pomoću dopuštenja, ona neprestano ispituje, odvaja i prečišćava, sklanjajući ona koja nisu u saglasnosti, i ukidajući ih na nepoznate načine. Te se stvari čine posebno u čovekovoju unutarnjoj volji i iz nje u njegovoj unutarnjoj misli. Božanska Promisao je neprekidna i kada je u pitanju obezbeđivanje da volja ponovo ne primi stvari koje treba da se izbace i ukinu; jer se sve ono što volja primi čoveku pripaja; dok je ono što je primila misao, a volja nije, odvojeno i otklonjeno. To je neprekidna Promisao Gospodnja sa zlim ljudima, koja je, kao što je rečeno neprestano dopuštanje, sa ciljem da se obezbedi stalno prekidanje. O tim stvarima čovek teško da bilo šta zna, zato što ih ne opaža. Glavni razlog zbog koga ih ne opaža je što su zla – zla požuda njegove životne ljubavi; a ta se zla ne osećaju kao zla već kao zadovoljstva, na koja niko ne obraća pažnju. Ko obraća pažnju na zadovoljstva svoje ljubavi? Čovekove misli plove po njima kao što plavi čamac nošen rečnim tokom, i ona se u mislima opažaju kao da su prijatan vazduh koji se udiše punim plućima; nešto od njih čovek može da opazi samo u svojoj spoljašnjoj misli, ali on na njih tu ne obraća pažnju, osim ukoliko dobro ne zna da su to zla. Ali više o tome u onome što sledi. Četvrto: *prekidanje sa zlima Gospod postiže na hiljadu načina, medju kojima su čak i oni koji su u najvećoj meri tajni.* Nešto mi je o njima otkriveno, ali samo najopštije; a to je sledeće: da se zadovoljstva požude, o kojima čovek ništa ne zna, emituju u grupama ili svežnjevima u unutarnje misli, koje pripadaju čovekovom duhu, i odatle u njegove spoljašnje misli, gde se javljaju sa izvesnom emocijom zadovoljstva, prijatnosti ili pohlepe; i tu se ona mešaju sa njegovim prirodnim i čulnim zadovoljstvima. Tu se nalaze sredstva odvajanja i pročišćenja, kao i načini prekidanja i uklanjanja. Ta sredstva su pretežno zadovoljstva razmišljanja, misli i razmatranja, redi odredjenih ciljeva koji su koristi; a ciljevi koji su koristi su tako mnogobrojni kao što su mnogobrojne pojedinosti bilo čijeg posla i dužnosti; i još jednom, tako mnogobrojni kao što su mnogobrojna zadovoljstva razmišljanja usmerenih na to da se izgleda kao

BOŽANSKA PROMISAO

civilizovan i moralan, kao i duhovan čovek, pored neprijatnih stvari koje se ponekad pojavljuju. Pošto ta zadovoljstva pripadaju ljubavi u spoljašnjem čoveku, ona su sredstva za odvajanje, pročišćenje, izbacivanje i prekidanje zadovoljstava požuda zla unutarnjeg čoveka. Uzmimo na primer jednog nepravednog sudiju, koji smatra da su dobici i prijateljske veze ciljevi ili koristi njegove dužnosti; unutarnje, on je u tim stvarima neprekidno; ali spoljašnje, on nastoji da deluje kao neko ko je učen u pogledu zakona i pravde. On se neprestano nalazi u zadovoljstvu razmišljanja, misli, razmatranja i namere, kako bi mogao tako da savije, okrene, prilagodi i namesti pravo da može i dalje da izgleda kao da je u saglasnosti sa zakonima, i u spoljašnjem slaganju sa pravdom; on ne zna da se njegovo unutarnje zadovoljstvo sastoji od lukavstva, prevara, obmana, prikriivenih kradja i mnogih drugih stvari; niti da to zadovoljstvo, koje je sačinjeno od tako mnogo zadovoljstava požuda zla, vlada svim stvarima spoljašnje misli, uopšte i pojedinačno, u kojoj se nalaze zadovoljstva ostavljanja utiska da je čovek pravedan i iskren. Unutarnja zadovoljstva se spuštaju u ta spoljašnja zadovoljstva i tu se mešaju, kao što se različite vrste hrane mešaju u stomaku; i tu se odvajaju, prečišćavaju i odašilju; ali to se ipak čini samo sa zadovoljstvima ili požudama težih zala; jer u zlom čoveku se odvija samo odvajanje, prečišćavanje i povlačenje težih zala od manje teških zala; dok se kod dobrog čoveka ne odvija samo odvajanje, prečišćavanje i povlačenje težih zala, već i manje teških; a to se postiže pomoću zadovoljstava osećanja za ono što je dobro i istinito, kao i za ono što je pravedno i iskreno, u koja on ulazi u onoj meri u kojoj zla smatra za grehe i stoga ih se kloni i oseća prema njima odvratnost, i još više ako se protiv njih bori. To su sredstva pomoću kojih Gospod prečišćava sve one koji su spaseni. On iste te osobe prečišćava pomoću spoljašnjih sredstava, koja su povezana sa ugledom i čašću, i ponekad dobitkom; ali u njih Gospod ipak usadjuje zadovoljstva osećanja dobra i istine, pomoću kojih se ona usmeravaju i podešavaju da postanu zadovoljstva ljubavi prema bližnjemu. Kada bi neko odjednom video zadovoljstva požuda zla u bilo kom obliku, ili kada bi ih opazio razdvojene pomoću bilo kog čula, on bi video i opazio da su ona tako bezbrojna da im se broj ne može odrediti; jer pakao u svojoj celini nije ništa drugo nego oblik svih požuda zla, i tamo ne postoji nijedna požuda zla koja je sasvim slična drugoj ili ista kao druga, niti je može biti sve do večnosti; i o tim bezbrojnim požudama čovek teško da bilo šta zna, još manje kako su one povezane; pa ipak, Gospod Svojom Božanskom Promišlju neprekidno dopušta da one nastaju, s ciljem da mogu da se povuku, što se čini u svakom redu i seriji. Zao čovek je pakao u najmanjem obliku, kao što je dobar čovek nebo u najmanjem obliku. Da Gospod povlačenje od zala postiže na hiljadu načina, medju kojima su i oni koji su u najvećoj meri tajni, ne može se bolje videti, i na taj način zaključiti, nego na osnovu tajnih delovanja duše u telu. Ona o kojima čovek ima spoznaju su sledeća: da hranu, koju hoće da jede, gleda, opaža njen miris, zagriža, oseća njen ukus, žvaće zubima, prevrće jezikom ka jednjaku, i tako šalje u stomak. Ali tajna delovanja duše, o kojima čovek ne zna ništa jer ih ne oseća, su ova: da stomak okreće primljenu hranu, razlaže je i razdvaja pomoću rastvarača, to jest, vari je, nudi odgovarajuće količine

BOŽANSKA PROMISAO

malim otvarima i venama koje ih upijaju; da nešto šalje u krv, nešto limfnim sudovima, nešto mlečnim sudovima mezenterijuma, a nešto dole u creva; na kraju da je hilus, prenet kroz grudni kanal iz svog prijemnika u mezenterijumu, prebačen u šuplju venu (*vena cava*) i na taj način u srce, i iz srca u pluća, a odatle kroz levu komoru srca u aortu, i odatle, njenim granama do unutrašnjosti celog tela, kao i do bubrega; pri čemu se u svakom delu postiže razdvajanje krvi, prečišćavanje i povlačenje različitih materija; da ne govorimo o tome kako srce prenosi krv, kada prodje kroz pluća u mozak, što se čini kroz arterije koje se nazivaju karotidama; i kako mozak vraća krv, oživljenu, šupljom veni (*vena cava*) neposredno iznad mesta gde grudni kanal unosi hilus, i otuda nazad ponovo u srce. To su tajna delovanja duše u telu, kojih ima još bezbroj. Ništa od tih delovanja čovek ne opaža, i onaj ko nije upućen u nauku o anatomiji, ništa o njima ne zna. Pa ipak, slične stvari se odvijaju u unutaršnjostima čovekovog uma; jer se ništa ne može desiti u telu što ne potiče od uma; jer je čovekov um njegov duh, a njegov duh je u podjednakoj meri čovek, sa tom jedinom razlikom što se stvari koje se odvijaju u telu, odvijaju prirodno, dok se stvari koje se odvijaju u umu, odvijaju duhovno; postoji potpuna sličnost. Iz ovih razmatranja je očigledno da Božanska Promisao deluje u svakom čoveku na hiljadu načina, čak i na one koji su u najvećoj meri tajni, i da je ona neprestano u svom nastojanju da ga prečisti, jer je to sa ciljem da se on spase; i da čovek ne treba ništa drugo da uradi osim da ukloni zla iz spoljašnjeg čoveka. Sve ostalo čini Gospod, ako mu se čovek moli.

297. III. *Gospod ne može zle ljude u potpunosti da odvede od zla i uvede u dobro, sve dok oni veruju da je njihova inteligencija sve, a Božanska Promisao ništa.* Izgleda kao da bi čovek mogao da se povuče od zla kada bi mislio da je ovo ili ono suprotno opštem dobru, suprotno onome što je korisno, i suprotno zakonu nacije i nacija. To zao čovek može da čini isto kao i dobar, pod uslovom da je od rođenja bio takav, ili je putem vežbanja postao takav da može sa jasnoćom analitički i racionalno da misli unutarne u sebi. Medjutim, on ipak ne može da se povuče od zla; jer je Gospod sposobnost razumevanja i opažanja stvari, čak i apstraktnog, dao svima, zlima kao i dobrima, što je u prethodnom do kraja pokazano; pa ipak čovek sebe pomoću te sposobnosti ne može da oslobodi od zla; jer zlo pripada volji, a razumevanje ne može da utiče u volju, osim putem svetlosti, prosvetljenja i poučavanja; a ako toplota volje, to jest čovekova životna ljubav, sija od požude zla, ona je onda hladna u pogledu osećanja dobra; zbog čega ga čovek ne prima, već pre odbija ili uništava, ili ga pomoću neke izmišljene laži preokreće u zlo. To je kao sa zimskom svetlošću, koja je podjednako jasna kao letnja svetlost, i koja na sličan način deluje kada utiče u hladno drveće. Ali to se može potpunije sagledati ako se izloži sledećim redosledom: 1. Nečija sopstvena inteligencija, kada je volja u zlu, ne vidi ništa drugo nego obmanu, i niti želi, niti može da vidi bilo šta drugo. 2. Stoga ako nečija sopstvena inteligencija vidi istinu, ona sebe od nje odvrća ili je krivotvori. 3. Božanska Promisao neprestano prouzrokuje da čovek vidi istinu, i isto tako daje osećanje da se

BOŽANSKA PROMISAO

istina opaža, kao i da se ona prima. 4. Otuda čovek ne povlači samog sebe od zla, već ga Gospod povlači.

298. Ali da bi ove stvari mogle da se dokažu pred razumnim čovekom, bez obzira da li je on zao ili dobar, prema tome bez obzira da li je u zimskoj ili letnjoj svetlosti, jer boje i u jednoj i u drugoj izgledaju isto, one treba da se objasne svojim redom. Prvo: *nečija inteligencija, kada je volja u zlu, ne vidi ništa drugo nego obmanu, i niti želi niti može da vidi bilo šta drugo*. To se često pokazuje u duhovnom svetu. Svaki čovek, kada postane duh, što se dešava nakon smrti, jer on tada skida materijalno telo i oblači duhovno, uvodi se pomoću obrtaja u dva stanja svog života, spoljašnje i unutarne. Dok je u spoljašnjem stanju, on govori i deluje razumno i mudro, baš kao što razuman i mudar čovek čini u svetu; on može i da poučava druge o mnogim stvarima koje pripadaju moralnom i građanskom životu; a ukoliko je bi propovednik on može da poučava i o stvarima koje pripadaju duhovnom životu. Ali kada se iz tog spoljašnjeg stanja uvede u svoje unutarne, a spoljašnje se uspavljuje i unutarne budi, onda se, ukoliko je zao, prizor menja; od razumnog on postaje pohotan, a od mudrog malouman; jer on tada misli od zla svoje volje i njegovog zadovoljstva, prema tome od svoje sopstvene inteligencije, i ne vidi ništa drugo osim laži, i ne čini ništa drugo osim zla, verujući da je pokvarenost umnost, i da je podmuklost mudrost; i od svoje sopstvene inteligencije on veruje da je božanstvo, a celokupnim umom upija poročne veštine. Često sam vidjao takve maloumnosti; vidjao sam i duhove koji su bili uvedeni u ta naizmenična stanja dva ili tri puta tokom jednog sata; i tada im je bilo dato da uvide svoje maloumnosti, kao i da ih priznaju; pa ipak oni nisu želeli da ostanu u razumnom i moralnom stanju, već su se dobrovoljno okretali nazad u svoje pohotno i maloumno unutarne stanje; jer su ga voleli više od onog drugog zato što se u njemu nalazilo zadovoljstvo njihove životne ljubavi. Ko može da veruje da je zao čovek takav u svom spoljašnjem obliku, i da prolazi kroz takvu transformaciju kad dodje u unutarne stanje? Samo na osnovu ovog iskustva može da bude jasno kakav je kvalitet čovekove sopstvene inteligencije, kada misli i deluje od zla svoje volje. Sa dobrim ljudima je drukčije; kada se prebace iz spoljašnjeg u unutarne stanje, oni postaju još mudriji i moralniji. Drugo: *stoga ako nečija sopstvena inteligencija vidi istinu, ona sebe od nje odvraća ili je krivotvori*. Čovek ima dobrovoljni proprium i intelektualni proprium; dobrovoljni proprium je zlo, a intelektualni proprium je iz njega (zla) potekla obmana; ovo drugo se podrazumeva pod čovekovom voljom [*vir*], a prvo pod voljom telesnom, kod Jovana I, 13. Dobrovoljni proprium u svojoj suštini je ljubav prema sebi, a intelektualni proprium je gordost koja od te ljubavi potiče; to dvoje je poput venčanog para i njihov brak se naziva brakom zla i laži. Svaki duh uveden je u taj brak pre nego što se našao u paklu; a kada je tamo on ne zna šta je dobro, jer on zlo naziva dobrom zato što ga oseća kao nešto što donosi zadovoljstvo; i tada se i okreće od istine, i ne želi da je vidi, jer on vidi laž koja se slaže sa njegovim zlom, kao što oko vidi ono što je lepo, a čuje je kao što uvo čuje ono što je harmonično. Treće: *Božanska Promisao neprestano*

BOŽANSKA PROMISAO

prouzrokuje da čovek vidi istinu, i isto tako daje osećanje da se istina opaža, kao i da se ona prima. To se čini zbog toga što Božanska Promisao deluje iz unutarnjosti, i kroz nju utiče u spoljašnjost, ili od duhovnog (utiče) u stvari koje su u prirodnom čoveku; i pomoću svetlosti neba prosvetljava razumevanje, a pomoću topline neba oživljava volju. Nebeska svetlost je u svojoj suštini Božanska Mudrost, a nebeska toplina je u svojoj suštini Božanska Ljubav; i od Božanske Istine ne može uticati ništa drugo nego istina, a od Božanske Ljubavi ne može uticati ništa drugo nego dobro; a od ovog drugog Gospod daje u razumevanju osećanje da se vidi istina, kao i da se ona opaža i prima. Tako čovek postaje čovek ne samo u pogledu spoljašnjeg lica već i u pogledu unutarnjeg. Ko ne želi da izgleda kao razuman i duhovan čovek? I ko ne zna da želi tako da izgleda da bi drugi verovali da je on pravi čovek? Stoga, da li je on čovek ako je razuman i duhovan samo u spoljašnjem obliku, a ne u isto vreme i u unutarnjem? Zar tada nije kao glumac na sceni, ili kao majmun sa licem koje je skoro ljudsko? Zar se otuda ne može zaključiti da je samo onaj čovek koji je unutarnje ono što želi da izgleda drugima? Onaj koji priznaje prvo, mora da prizna i drugo. Čovekova sopstvena inteligencija može da podstakne ljudski oblik samo u spoljašnjostima; dok Božanska Promisao taj oblik podstiče u unutarnjostima, i kroz unutarnjosti u spoljašnjostima; a kada je on tako podstaknut, čovek ne izgleda samo kao čovek, već jeste čovek. Četvrto: *otuda čovek ne povlači samog sebe od zla, već ga Gospod povlači.* Da onda kada Božanska Promisao omogući čoveku da vidi istinu, i u isto vreme mu dâ osećanje za nju, on može da se povuče od zla – to je zbog toga što istina pokazuje i zapoveda; a kada volja čini ono što je na taj način pokazano i zapovidjeno, ona sebe sjedinjuje sa istinom, i u sebi okreće istinu u dobro; jer istina postaje pripadajuća njenoj ljubavi, a ono što je od ljubavi je dobro. Celokupno popravlanje se postiže pomoću istine, a ne bez nje; jer se bez istine volja neprestano nalazi u svom zlu, i ako konsultuje razumevanje ono je ne poučava, već se zlo potvrđuje obamanama. Što se tiče inteligencije, ona izgleda kao čovekova sopstvena i njemu odgovarajuća kako kod dobrog, tako i kod zlog čoveka; pored toga, dobar čovek ima obavezu da deluje iz inteligencije kao da je ona njegova sopstvena, u istoj meri kao i zao čovek; ali onaj koji veruje u Božansku Promisao biva povučen od zla, dok onaj koji ne veruje ne biva povučen; a veruje onaj koji priznaje da je zlo greh, i želi da iz njega bude povučen; a ne veruje onaj koji isto ne priznaje i ne želi. Razlika između te dve vrste inteligencije je slična razlici između onoga za šta se veruje da samo po sebi jeste, i onoga za šta se veruje da samo po sebi nije, ali da je ipak kao samo po sebi; i takodje je slična razlici između spoljašnjeg bez takvog unutarnjeg koje mu je slično, i spoljašnjeg sa sličnim unutarnjim; ona je, prema tome, slična razlici između reči i gestova mimičara i glumaca koji prikazuju kraljeve, kneževe i generale, i samih kraljeva, kneževa i generala; ovi drugi su takvi i unutarnje i spoljašnje, dok su prvi takvi samo spoljašnje; a kada se to spoljašnje skine, oni se nazivaju komičarima, glumcima i igračima.

BOŽANSKA PROMISAO

299. IV. *Gospod upravlja paklom pomoću suprotnosti; a što se tiče zlih ljudi koji su u svetu, On u paklu upravlja njihovim unutarnjostima, ali ne I njihovim spoljašnjostima.* Onaj ko ne poznaje kvalitet neba i pakla, apsolutno ne može da poznaje kvalitet čovekovog uma; pri čemu je čovekov um njegov duh koji živi nakon smrti. Razlog je taj što um, ili ljudski duh, u svom celovitom obliku predstavlja oblik u kome se nalazi nebo ili pakao; ne postoji ni najmanja razlika, osim da je jedno najveći, a drugo najmanji (oblik), ili da je jedno slika, a drugo model. Zbog čega je čovek u pogledu uma ili duha, ili nebo ili pakao u najmanjem obliku; nebo je onaj koga vodi Gospod, a pakao je onaj koga vodi sopstveni proprium. Dalje, imajući u vidu da mi je dato da spoznam kakvog je kvaliteta nebo, a kakvog je kvaliteta pakao, i pošto je značajno da se zna kakav je čovekov kvalitet u pogledu uma ili duha, želim i jedno i drugo ukratko da opišem.

300. Svi koji se nalaze u nebu nisu ništa drugo nego osećanja dobra, i otuda misli istine; a svi koji se nalaze u paklu nisu ništa drugo nego požude zla i otuda uobraženja laži; koji su i na jednoj i na drugoj strani tako raspoređeni da su požude zla i uobraženja laži u paklu direktno suprotni osećanjima dobra i mislima istine u nebu; zbog čega se pakao nalazi ispod neba, dijametralno suprotno od njega; to jest, dijametralno suprotno kao dva čoveka koji leže u suprotnom pravcu jedan od drugog, ili stoje kao antipodi, otuda preokrenuti, pri čemu se susreću tabanima i štiraju petom^N. Ponekad se i pakao javlja u takvom položaju ili tako okrenut u odnosu na nebo. Razlog je taj što su kod onih koji su u paklu požude zla glava, a osećanja dobra stopala; dok su kod onih koji su u nebu osećanja dobra glava, a požude zla tabani ili stopala; otuda je to uzajamna suprotnost. Rečeno je da u nebu postoje osećanja dobra i otuda misli istine, a da u paklu postoje požude zla i otuda uobraženja laži; a to znači da tamo postoje duhovi i anđeli koji su takvi; jer svako je sopstveno osećanje ili sopstvena požuda; anđeo neba je sopstveno osećanje, a duh pakla je sopstvena požuda.

301. Da su anđeli neba osećanja dobra, i otuda misli istine, to je zbog toga što su oni prijemnici Božanske Ljubavi i Mudrosti, koje potiču od Gospoda; i sva osećanja dobra su od Božanske Ljubavi, a sve misli istine od Božanske Mudrosti. Dok je to što su duhovi pakla požude zla, i otuda uobraženja laži, zbog toga što su oni u ljubavi prema sebi i u sopstvenoj inteligenciji; i sve požude zla su od ljubavi prema sebi, a sva uobraženja laži su od sopstvene inteligencije.

302. Raspored osećanja u nebu i požuda u paklu je izvanredan, i poznat je samo Gospodu; osećanja i požude su, i u jednom i u drugom, podeljeni na rodove i vrste, i tako su međusobno sjedinjeni da deluju kao jedno; i pošto su podeljeni na rodove i vrste, oni su podeljeni na veća i manja društva; a pošto su tako međusobno spojeni da deluju kao

^N Zvuči (meni) ludo, ali tako piše. (str. 383)

BOŽANSKA PROMISAO

jedno, oni su sjedinjeni kao što je sjedinjeno sve što se nalazi u čoveku. Otuda je nebo po svom obliku nalik lepom čoveku, čiju dušu čine Božanska Ljubav i Mudrost, stoga nalik Gospodu; a pakao je po svom obliku nalik monstuoznom čoveku, čiju dušu čine ljubav prema sebi i sopstvena inteligencija, stoga nalik djavolu; jer ne postoji djavo koji je tamo jedini vladar, već se djavolom naziva ljubav prema sebi.

303. Ali da bismo mogli bolje da upoznamo kvalitet neba i pakla, zamenimo zadovoljstva dobra sa osećanjima dobra, a zadovoljstva zla sa požudama zla; jer tamo ne postoji nijedno osećanje ili požuda bez zadovoljstava, jer ona sačinjavaju svačiji život. Ta zadovoljstva su ono što je podeljeno i sjedinjeno, na način koji je u prethodnom izložen u vezi osećanja dobra i požuda zla. Zadovoljstvo sopstvenog osećanja ispunjava i okružuje svakog andjela neba, a opšte zadovoljstvo ispunjava i okružuje svako društvo neba, dok zadovoljstvo svih, ili najopštije zadovoljstvo, ispunjava i okružuje sveopšte nebo. Na isti način zadovoljstvo sopstvene požude ispunjava i okružuje svakog duha u paklu, a opšte zadovoljstvo (požude) svako društvo pakla, dok zadovoljstvo svih, ili najopštije zadovoljstvo (požude) ispunjava i okružuje celokupan pakao. Pošto su, kao što je u prethodnom rečeno, osećanja neba i požude pakla medjusobno dijametralno suprotni, očigledno je da je zadovoljstvo neba toliko neprijatno u paklu da se ne može izdržati; i da je, sa druge strane, zadovoljstvo pakla toliko neprijatno u nebu da se ne može podneti. Otuda potiču antipatija, averzija i razdvajanje.

304. Ta zadovoljstva, zato što sačinjavaju život svakoga pojedinačno i svih uopšte, čulima ne opažaju oni koji su u njima, ali njihove suprotnosti se, kada se približe, čulima opažaju, posebno kada se preokrenu u mirise; jer svako pojedinačno zadovoljstvo je saobrazno jednom mirisu i u duhovnom svetu može u njega da se preobrazi; i stoga se opšte zadovoljstvo u nebu čulima opaža kao miris bašte, sa varijetetima u skladu sa vrstama prijatnih mirisa cveća i voća; a opšte zadovoljstvo u paklu se čulima opaža kao ustajala voda u koju su ubačene razne nečisti, sa varijetetima u skladu sa neprijatnim mirisima trulih i odvratnih stvari koje se tamo nalaze. Kako se oseća zadovoljstvo bilo kog osećanja u nebu, a kako zadovoljstvo požude zla u paklu, bilo mi je takodje dato da spoznam; ali bilo bi previše opsežno da se to ovde objasni.

305. Čuo sam mnoge pridošlice iz sveta kako se žale da nisu znali da će im životna sudbina biti u skladu sa osećanjima njihove ljubavi; govoreći da u svetu nisu razmišljali o tim osećanjima, još manje o njihovim zadovoljstvima, jer su voleli ono što im je donosilo zadovoljstvo; i da su prosto verovali da će svačija sudbina biti u skladu sa mislima koje potiču od inteligencije, posebno u skladu sa pobožnim mislima, kao i mislima o veri. Ali dat im je odgovor: da su mogli da znaju, da su želeli, da su zla života u nebu nepodobna i Bogu neprijatna, ali da su podobna u paklu i prijatna djavolu; i da je, sa druge strane, dobro života podobno u nebu i prijatno Bogu, a nepodobno u paklu i neprijatno djavolu; i

BOŽANSKA PROMISAO

da shodno tome zlo samo po sebi zaudara, a dobro samo po sebi ima prijatan miris; i pošto su to mogli da znaju da su želeli, zašto se nisu klonili zala, kao paklenih i djavolskih, i zašto su im bili naklonjeni prosto zato što su donosila zadovoljstvo? I pošto sada znaju da zadovoljstva zla tako odvratno mirišu, mogu takodje da znaju da oni koji su tim mirisom okruženi ne mogu da udju u nebo. Nakon tog odgovora oni su se uputili ka onima koji su bili u sličnim zadovoljstvima, jer su samo tamo, i nigde drugo, mogli da dišu.

306. Na osnovu predstave o nebu i paklu koja je sada data, može da bude jasno kakvog je kvaliteta čovekov um; jer, kao što je rečeno, čovekov um ili duh je ili nebo ili pakao u najmanjem obliku; to jest, čovekove unutarnjosti su otuda puka osećanja i misli, koji su podeljeni u rodove i vrste, kao u veća i manja društva, i tako sjedinjeni da deluju kao jedno; kao i da ih Gospod usmerava u istom pravcu u kome usmerava nebo ili pakao. Da je čovek ili nebo ili pakao u najmanjoj formi može da se vidi u radu o NEBU I PAKLU, koji je objavljen u Londonu 1758.^N

307. Da se sada vratimo na tvrdjenje koje je u pitanju – da Gospod upravlja paklom pomoću suprotnosti; a da zlim ljudima koji su u svetu On upravlja u paklu u pogledu njihove unutarnjosti, ali ne i u pogledu njihove spoljašnjosti. U vezi prvog, *da Gospod upravlja paklom pomoću suprotnosti*, u prethodnom je pokazano (br. 288, 289), da anđeli neba nisu u ljubavi i mudrosti, ili u osećanju dobra i otuda misli istine, od sebe, već od Gospoda; kao i da dobro i istina utiču iz neba u pakao, i da se dobro tamo izokreće u zlo, a istina u laž, zato što su unutarnjosti umova onih koji tamo borave preokrenute u suprotnim pravcima. Dalje, pošto su sve stvari pakla suprotne svim stvarima neba, ishodi da Gospod upravlja paklom pomoću suprotnosti. Drugo: *zlim ljudima koji su u svetu Gospod upravlja u paklu*. To je zbog toga što je čovek u pogledu duha u duhovnom svetu, i u nekom tamošnjem društvu; u paklenom društvu ako je zao, a u nebeskom društvu ako je dobar; jer čovekov um, koji je sam po sebi duhovan, ne može da se nalazi nigde drugo nego tamo gde je duhovno, i gde on i odlazi nakon smrti; da je tako, takodje je rečeno i pokazano u prethodnom. Ali čovek se tamo ne nalazi na isti način kao što se nalazi duh koji je uveden u društvo; jer se čovek neprestano nalazi u stanju popravljanja; zbog čega ga, ako je zao, Gospod prebacuje iz jednog društva pakla u drugo u skladu sa njegovim životom i promenama koje se u njegovom životu odvijaju; ali ako se muči da bi se popravio, on se izvodi iz pakla i podiže u nebo, i tamo se takodje prebacuje iz jednog društva u drugo, i to traje čak sve do smrti, nakon čega se on više ne vodi od jednog do drugog tamošnjeg društva, zato što tada više nije ni u jednom od stanja popravljanja, već ostaje u stanju u kome se nalazi saglasno svom životu. Zbog čega se čovek, kada umre, uvodi na sopstveno mesto. Treće: *Gospod tako upravlja zlim ljudima koji su u svetu u*

^N Informacija da je rad NEBO I PAKAO objavljen u Londonu 1758. se neprestano ponavlja. Da ostavimo samo na prvom mestu?

BOŽANSKA PROMISAO

pogledu unutarjosti, ali drukčije njima upravlja u pogledu spoljašnjosti. Gospod upravlja unutarjostima čovekovog uma onako kako je upravo izloženo; ali spoljašnjostima On upravlja u svetu duhova, koji je na sredini između neba i pakla. Razlog je taj što je čovek, najvećim delom, drukčiji u spoljašnjostima nego što je u unutarjostima; jer u spoljašnjostima on može da se pretvara da je andjeo svetlosti, a da u unutarjostima ipak bude duh tame; zbog toga se njegovim spoljašnjim upravlja na jedan način, a njegovim unutarjnim na drugi. Sve dotle dok se nalazi u svetu njegovim spoljašnjim se upravlja u svetu duhova, a unutarjnim se upravlja ili u nebu ili u paklu; to je takodje razlog što kada umre, on najpre dolazi u svet duhova, i to u svoje spoljašnje, koje se tamo skida; a kada se to učini, on se radja na svom sopstvenom mestu, u koje je uveden. Šta je svet duhova, i kakvog je kvaliteta, može da se vidi u radu o NEBU I PAKLU koji je objavljen u Londonu 1758.

BOŽANSKA PROMISAO NE PRIPAJA NI DOBRO NI ZLO BILO KOME, VEĆ SOPSTVENA MUDROST PRIPAJA I JEDNO I DRUGO

308. Skoro da svi veruju da čovek misli i hoće od sebe, i da otuda govori i deluje od sebe. Ko može da veruje drukčije dok veruje od sebe? Jer je spoljašnji privid da je tako toliko jak da se ni malo ne razlikuje od stvarnog mišljenja, htenja, govorenja i delovanja od sebe, koji i pored toga nisu mogući. U ANDJEOSKOJ MUDROSTI O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI pokazano je da postoji samo jedan Život, i da su ljudi prijemnici tog života; kao i da je čovekova volja primalac ljubavi, a njegovo razumevanje primalac mudrosti, i da to dvoje predstavljaju jedini Život. Takodje je pokazano da od postanja, pa otuda od Božanske Promisli neprestano, potiče to da taj život treba u čoveku da se pokaže pod maskom kao da je njegov, prema tome kao njegov sopstveni; ali da je to jedan provid kome je cilj da čovek može da bude primalac. U prethodnom [br. 288-294] je takodje pokazano da ni jedan čovek ne misli od sebe, već od drugih; niti ti drugi (misle) od sebe, već svi od Gospoda, i da je to tako i kod zlog i kod dobrog čoveka; kao i da je u hrišćanskom svetu poznato, posebno onima koji ne samo da govore već i veruju, da su svo dobro i istina od Gospoda, isto kao i sva mudrost, i prema tome vera i dobročinstvo; a pored toga da su svo zlo i laž od djavola ili od pakla. Iz svega toga se ne može izvući ni jedan drugi zaključak osim da sve što čovek misli i hoće (u njega) utiče; i pošto sav govor teče od misli, kao posledica od svog uzroka, a na isti način celokupna aktivnost teče od volje, ishodi da i sve ono što čovek govori i čini utiče, iako izvedeno i posredno. Ne može da se poretke da sve ono što čovek vidi, čuje, opaža čulima mirisa i ukusa, i oseća – utiče; zašto onda ne bi (uticalo) i ono što čovek misli i hoće? Zar tu može postojati neka druga razlika osim da u organe spoljašnjih čula, ili one koji pripadaju telu, utiču stvari kao što su one u prirodnom svetu; a da u organske materije unutarjnih čula uma, utiču takve stvari kao što su one u duhovnom svetu? Shodno tome da kao što su

BOŽANSKA PROMISAO

organi spoljašnjih čula, ili tela, primaoci prirodnih stvari, tako su organske materije unutarnjih čula, ili uma, primaoci duhovnih stvari. Pošto je stanje čoveka takvo, šta je onda njegov proprium? Njegov proprium ne sastoji se u tome da se bude primalac ovakvih ili onakvih stvari, zato što taj proprium nije ništa drugo nego njegov kvalitet u pogledu primanja, to nije proprium života; jer pod propriumom niko ne podrazumeva drugo nego da on živi od sebe, i stoga misli i hoće od sebe; ali da taj proprium nije u čoveku, štaviše, da on ne može postojati ni kod jednog čoveka, ishodi iz stvari koje su napred izložene.

309. Ali ispričaću ono što sam u duhovnom svetu čuo od nekih. Oni su bili od onih koji veruju da je njihova sopstvena mudrost sve, a da Božanska Promisao nije ništa. Rekao sam da čovek nema proprium, osim ako se ne opredelimo da njegovim propriumom nazovemo to što je on subjekat ove ili one vrste, ili što je organ ove ili one vrste, ili oblik ove ili one vrste; ali to nije čovekov proprium na koji se mislilo, jer je to samo njegov kvalitet; povrh toga, nijedan čovek nema bilo kakav proprium koji bi bio ono što se pod propriumom obično podrazumeva. Oni koji sve stvari pripisuju sopstvenoj mudrosti, koji mogu da se nazovu i sopstvenicima (propriuma) u svojoj uobrazilji, toliko su se razjarili da im se iz nozdrva pojavio plamen, i rekli su: »Govorite stvari koje su paradoksalne i maloumne; zar čovek tako ne bi bio ništa i praznina? Ili predstava i fantazija? Ili izrezbareni lik, ili statua?« Ali mogao sam samo da odgovorim da je paradoksalno i maloumno verovati da je čovek život od sebe, i da umnost i mudrost ne utiču od Boga, već su u čoveku, pa tako i dobro milosrdja i istina vere. Pripisivanje ovog drugog sebi svaki mudar čovek naziva maloumnim, a shodno tome to je i paradoksalno; osim toga, ljudi koji tako čine slični su onima koji zaposednu tuđu kuću i imovinu, i dok se u njoj nalaze, sebe ubede da je njihova sopstvena; ili su poput upravitelja i poslužitelja koji veruju da je sve što pripada njihovom gospodaru njihovo; i kao sluge poslanici kojima je gospodar dao talante i funte da sa njima trguju, ukoliko nisu podneli račun već su ih zadržali za sebe, na taj način postupili kao lopovi. Za sve njih se može reći da su maloumni, štaviše, da su ništa i praznina, kao i da su zanesenjaci, zato što u sebi nemaju, od Gospoda, dobro koje je sama bit (esse) života, pa stoga nemaju ni istinu. Zbog čega se takvi nazivaju mrtvima, kao i ničim i prazninom kod Isaije XL, 17, 23; a na drugim mestima tvorcima slike; i ponovo, izrezbarenim likova i kipovima. Ali više o tim stvarima biće u onome što sledi izloženo ovim redosledom: I. Šta je mudrost koja je nečija sopstvena, a šta je mudrost koja nije nečija sopstvena. II. Čovek iz sopstvene mudrosti sebe ubedjuje i sebi potvrđuje da su svo dobro i istina od njega i u njemu; isto tako i svo zlo i laž. III. Sve ono u šta je čovek sebe ubedio i što je u sebi potvrdio ostaje u njemu kao njegov proprium. IV. Kada bi čovek verovao u ono što je i istina, da su svo dobro i istina od Gospoda, a svo zlo i laž od pakla, on ne bi sebi pripajao dobro i sebe činio zaslužnim, niti bi sebi pripajao zlo i sebe činio krivim.

BOŽANSKA PROMISAO

310. I. *Šta je mudrost koja je nečija sopstvena, a šta je mudrost koja nije nečija sopstvena.* U sopstvenoj mudrosti su oni koji u sebi priznaju privide, i od njih prave istine; posebno privid da je nečija sopstvena mudrost sve, a da Božanska Promisao nije ništa, osim ukoliko nije nešto sveopšte; što, međutim, ne može da postoji bez pojedinosti iz kojih se sastoji, kao što je u prethodnom pokazano. I oni su u zabludi; jer svaki privid koji je potvrđen kao istina postaje zabluda; a u onoj meri u kojoj se učvršćuju u zabludama oni postaju pristalice naturalizma; i ne veruju ni u šta drugo osim u ono što istovremeno mogu i da opaze nekim telesnim čulom, pre svega čulom vida, zato što to čulo posebno deluje kao jedno sa mišlju. Takvi na kraju postaju čulni; i ukoliko sebe učvrste u korist prirode a protiv Boga, oni zatvaraju unutarjosti svog uma, i kao da ubacuju jedan veo, pa nakon toga razmišljaju ispod vela, ali ne o bilo čemu što se nalazi iznad njega. Te čulne stari pisci su nazvali zmijama drveta poznanja; a u duhovnom svetu se za njih kaže da u onoj meri u kojoj sebe učvrste (u korist prirode a protiv Boga), oni zatvaraju unutarjosti svog uma, čak sve do ispred nosa; jer nos označava opažanje istine, pa otuda oni nemaju ni jedno. Sada ćemo reći kakvog su oni kvaliteta. Oni su lukaviji i veštiji od drugih i dovtljivi su mislioci; i oni lukavost i umešnost nazivaju inteligencijom i umnošću; za drugo i ne znaju. One koji nisu takvog karaktera smatraju prostim i glupim, posebno one koji se klanjaju Bogu i priznaju Božansku Promisao. U pogledu unutarjnih principa uma, o kojima malo toga znaju, oni su poput onih koji se nazivaju makijavelistima i koji smatraju da ubistva, preljube, kradje i lažna svedočenja, gledani sami po sebi, nisu od značaja; i ako razmišljaju protiv njih, to je samo usled mudrosti, da ne bi izgledalo da su oni takvog karaktera. O čovekovom životu na svetu oni misle samo kao o životu životinja; a o čovekovom životu nakon smrti misle kao o vitalnom isparenje, koje se nakon podizanja od leša ili iz groba, ponovo u njemu smiruje, i tako umire. Otuda potiče maloumnost da su duhovi ili andjeli vazduh, i, kod onih kojima je naredjeno da veruju u večni život, da su ljudske duše isto to, i da prema tome ne vide, ne čuju i ne govore, pa su stoga slepe, gluve i neme, i samo misle u svom deliću vazduha; oni kažu: »Kako duša može da bude bilo šta drugo? Zar spoljašnja čula ne umiru zajedno sa telom?« kao i da oni ne mogu ponovo da ih prime pre nego što se duša sa telom opet ne sjedini; i zbog toga što su sposobni da razumeju stanje duše nakon smrti samo čulno, a ne duhovno, oni su ustanovili to stanje; u suprotnom bi verovanje u večni život nestalo. Oni u sebi posebno potvrđuju ljubav prema sebi, nazivajući je vatrom života i podstrehom za različite koristi u državi. I pošto su takvog karaktera oni su i obožavaoci sebe; a njihove misli, zato što su zablude i potiču od zabluda, jesu slike laži; i pošto su naklonjeni zadovoljstvima požuda, oni su sotone i djavoli; pri čemu se sotonama nazivaju oni koji u sebi učvršćuju požude zla, a djavolima oni koji u požudama zla žive. Takodje mi je dato da spoznam kakvog je kvaliteta najlukaviji čulni čovek. Pakao takvih ljudi se nalazi dole duboko, pozadi, i oni žele da budu nevidljivi; zbog čega se tamo pojavljuju leteći okolo kao aveti, koje su njihove fantazije, i nazivaju se Genijima. Neki od njih su jednom prilikom pušteni iz tog pakla, kako bih mogao da upoznam njihov karakter; odmah su mi

BOŽANSKA PROMISAO

se uhvatili za vrat, ispod zatiljka, i otuda ušli u moja osećanja; pri tome nisu želeli da udju u moje misli, koje su vešto izbegavali; i menjali su moja osećanja, jedno za drugim, sa namerom da ih neosetno preokrenu u njihove suprotnosti, koje su požude zla; a pošto nisu dirali misli, oni bi ih bez mog znanja savili i preokrenuli, da Gospod to nije sprečio. Takvi postaju oni koji u svetu ne veruju da postoji nešto tako kao što je Božanska Promisao, i koji u drugima ne razmatraju ništa drugo osim pohlepa i želja; na taj način ih oni (Geniji) vode sve dok njima ne zavladaju; i zato što to čine tako prikriveno i podmuklo da drugi to ne zna, i pošto nakon smrti postaju onakvi kakvi zaista jesu, oni se, čim dodju u duhvoni svet, bacaju u svoj pakao. Vidjeni u svetlosti neba oni izgledaju kao da su bez nosa; i, što je nobično, i pored toga što su tako lukavi oni su čulniji nego ostali. Pošto su stari pisci čulnog čoveka nazivali zmijom, i pošto je takav čovek pronicljiv, lukav i iznad svega dovitljivi mislilac, rečeno je: *Ali zmija bješe lukava mimo sve zvijeri poljske* (Postanje III, 1); i zato Gospod kaže: *Budite dakle mudri kao zmije i bezazleni kao golubovi* (Mat. X, 16); a pored toga je i aždaha, koja se takodje naziva starom zmijom, djavolom i sotonom, opisana kao da *imaše sedam glava i deset rogova, i na glavama njezinijem sedam kruna* (Apokalipsa XII, 3, 9). Sedam glava označava lukavost; deset rogova - moć ubedjivanja pomoću zabluda; a sedam kruna – oskrnavljne svete stvari Reči i crkve.

311. Na osnovu opisa sopstvene mudrosti i onih koji su u njoj, može se sagledati kakavog je kvaliteta mudrost koja nije sopstvena, i kakvog su kvaliteta oni koji su u njoj; naime, da je mudrost koja nije sopstvena mudrost onih koji u sebi ne potvrđuju da su inteligencija i umnost od čoveka; jer oni kažu: »Kako bi neko mogao biti mudar od sebe, i kako bi neko mogao da čini dobro od sebe?« I kada to kažu oni u sebi vide da je tako, jer misle unutarne; oni, takodje, veruju da i drugi tako misle, posebno učeni, zato što ne znaju da neko može da misli samo spoljašnje. Oni nisu ušli u zablude nikakvim potvrđivanjima spoljašnjih privida; zbog čega znaju i opažaju da su ubistva, preljube, kradje i lažna svedočenja gresi, i stoga ih se klone; kao i da zloba nije mudrost, a lukavost nije inteligencija; kada čuju dovitljiva razmišljanja izvedena na osnovu zabluda, oni se čudi i smeju im se. Razlog je taj što kod njih nema vela između unutarnjosti i spoljašnjosti, ili između duhovnih i prirodnih stvari uma, kao što ima kod onih koji su čulni; zbog toga oni primaju uticaj iz neba, pomoću koga takve stvari vide unutarne. Oni govore jednostavnije i iskrenije od ostalih, i mudri su u življenju, a ne u pričanju. Mogu se uporediti sa jagnjadima i ovcama, dok su oni koji su u sopstvenoj mudrosti kao vukovi i lisice: i oni su poput onih koji žive u kući i vide nebo kroz prozore; dok su oni koji su u sopstvenoj mudrosti kao oni koje žive u suteranima i kroz svoje prozore vide samo ono što se nalazi ispod nivoa zemlje; i oni su poput onih koji stoje na brdu i vide one koji su u sopstvenoj mudrosti kao osobe koje tumače po dolinama i šumama. Na osnovu ovih razmatranja može biti jasno da mudrost koja nije nečija sopstvena jeste mudrost od Gospoda, koja u spoljašnjostima izgleda slično kao nečija sopstvena mudrost, ali je u

BOŽANSKA PROMISAO

unutarnjostima sasvim različita. Mudrost koja nije nečija sopstvena u duhovnom svetu, u unutarnjostima izgleda kao čovek, dok nečija sopstvena mudrost izgleda kao slika, naizgled živa, samo zbog činjenice da oni koji su u toj mudrosti još uvek imaju razboritost i svojevoljnost, ili sposobnost razumevanja i htenja, i otuda govorenja i delovanja, i da pomoću tih sposobnosti oni mogu i da se prave da su ljudi. Oni su takve slike zbog toga što zla i laži ne žive, već samo dobra i istine; i zato što na osnovu svoje razboritosti to znaju [jer kada to ne bi znali oni ih ne bi krivotvorili], oni prividno poseduju ljudsku vitalnost. Ko ne zna da je čovek onakav kakva je njegova unutarnjost? Shodno tome, da je čovek onaj koji je unutarnje onakav kakvim želi da izgleda spolja; a da je slika onaj ko je samo spoljašnje čovek a ne i unutarnje? Misli onako kako govoriš, u korist Boga, religije, pravde i iskrenosti, i bićeš čovek; i tada će Božanska Promisao biti tvoja mudrost, i videćeš po drugima da je sopstvena mudrost maloumnost.

312. *Čovek iz sopstvene mudrosti sebe ubedjuje, i sebi potvrđuje, da su svo dobro i istine od njega i u njemu; isto tako i svo zlo i laž.* Hajde da izvedemo dokaz na osnovu sličnosti između prirodnog dobra i istine, i duhovnog dobra i istine. Postavlja se pitanje – šta su istina i dobro kada o njima prosudjuje oko? Zar istina tada nije ono što se naziva lepim, a dobro ono za šta se kaže da donosi zadovoljstvo? Jer zadovoljstvo se oseća prilikom vidjenja lepih stvari. Šta su dobro i istina kada o njima prosudjuje uvo? Zar istina tada nije ono što se naziva harmoničnim, a dobro ono što se naziva zanosnim? Jer zanos se oseća prilikom slušanja harmoničnih zvukova. Tako je i sa ostalim čulima. Na osnovu ovoga je očigledno šta su prirodna istina i dobro. Da razmotrimo sada šta su duhovna istina i dobro. Da li je duhovna istina nešto drugo osim lepo i harmonično u duhovnim stvarima i predmetima? I da li je duhovno dobro nešto drugo osim zadovoljstvo i prijatnost koji potiču od opažanja njihov lepote ili harmonije? Da sada vidimo da li bilo šta može da se kaže o jednom što je različito od rečenog o drugom; ili o duhovnom, što se razlikuje od onoga što je rečeno o prirodnom. O prirodnom je rečeno da lepota i zadovoljstvo utiču u oko od predmeta; a da harmonija i zanos utiču u uvo od muzičkih instrumenata. Šta se tu razlikuje kada su u pitanju organske materije uma? O organskim materijama uma je rečeno da se ove stvari nalaze u njima, a o prirodnim stvarima, ili telesnim čulima, da te stvari u njih utiču. Ali, ako se postavi pitanje zašto je rečeno da oni utiču, odgovor može biti samo da je tako rečeno zato što se tu pojavljuje razdaljina. A zbog čega je [u drugom slučaju] rečeno da su oni u njima? Odgovor može biti samo da je to zbog toga što se ne pojavljuje razdaljina. Stoga ishodi da pojava razdaljine prouzrokuje različito verovanje u pogledu toga šta čovek misli i opaža, i šta, usled toga, vidi i čuje. Ali ovo nestaje kada se zna da kod duhovnog nema udaljenosti kao kod prirodnog. Razmisljajte o suncu i meseci ili o Rimu i Konstantinopolju: zar oni u misli nisu bez razdaljine, pod uslovom da ta misao nije sjedinjena sa iskustvom koje je stečeno kroz vidjenje i slušanje? Zašto vas je onda potrebno ubedjivati da zato što se u misli ne vidi nikakva razdaljina, dobro i istina, kao i zlo i laž jesu u njoj, a ne utiču u nju? Tome bih

BOŽANSKA PROMISAO

dodao ovo iskustvo, koje je u duhovnom svetu uobičajeno: jedan duh može da ulije svoje misli i svoja osećanja u drugog duha, a da potonji ne zna za drugo nego da je ono što je uliveno njegova sopstvena misao i njegovo sopstveno osećanje; to se tamo naziva mišljenjem koje potiče od drugoga i mišljenjem u drugome. To sam video hiljadu puta, a to sam i sâm uradio hiljadu puta; pa ipak je pojava razdaljine bila приметna. Ali čim su shvatili da je drugi uveo te misli i osećanja, bili su ozlojedjeni i okretali se na drugu stranu; priznajući, međutim, da se u unutarnjem vidu ili unutarnjoj misli, razdaljina ne pojavljuje, osim ukoliko se ne opaži kao da je u spoljašnjem vidu ili oku, i da otuda [ili od privida razdaljine] potiče verovanje da postoji uticaj. Tome bih dodao svoje svakodnevno iskustvo. Zli duhovi su često ubacivali u moje misli zla i laži, koje su se u meni pojavljivale kao da su u meni i od mene, ili kao da ih je sâm mislim; ali pošto sam znao da su to zla i laži, ispitivao sam ko ih je ubacio; i oni koji su to učinili su otkriveni i oterani; a bili su na veoma velikoj udaljenosti od mene. Na osnovu ovoga može da bude jasno da svo zlo sa pripadajućom laži utiče iz pakla, a da svo dobro sa pripadajućom istinom utiče od Gospoda; i da i jedno i drugo izgleda kao da je u čoveku.

313. Kvalitet onih koji su u sopstvenoj mudrosti i kvalitet onih koji su u mudrosti koja nije njihova sopstvena, i koji su otuda u Božanskoj Promisli, opisan je u Reči pomoću Adama i Eve u edemskom vrtu, u kome su se nalazila dva drveta, jedno života, a drugo poznanja dobra i zla; i pomoću njihovog kušanja sa potonjeg drveta. Da se pod Adamom i njegovom ženom Evom podrazumeva, i da je uz pomoć njih opisana Najdrevnija Crkva Gospodnja na ovoj zemlji, koja je bila u većoj meri plemenita i nebeska od potonjih crkvi, može da se vidi u prethodnom [br. 241]. Značenje ostalih stvari je sledeće: pod vrtom u Edemu podrazumeva se mudrost ljudi koji su pripadali toj crkvi; pod drvetom života podrazumeva se Gospod u pogledu Božanske Promsili; a pod drvetom poznanja čovek u pogledu svoje sopstvene mudrosti; zmija označava čulno u čoveku i njegov proprium, koji su sami po sebi ljubav prema sebi i gordost zbog sopstvene inteligencije, prema tome djavo i sotona; pod kušanjem sa drveta poznanja podrazumeva se prisvajanje dobra i istine, kao da oni nisu od Gospoda, i otuda Gospodnji, već kao da su od čoveka, i otuda ljudski. I pošto su dobro i istina sâme Božanske stvari kod čoveka – jer se pod dobrom podrazumeva sve ono što pripada ljubavi, a pod istinom sve ono što pripada mudrosti – stoga ako dobro i istinu čovek prisvaja sebi kao da su njegovi, on mora da veruje da je Bog; zbog čega je zmija rekla: *U onaj dan kada okusite s njega otvoriće vam se oči, pa ćete postati kao bogovi i znati što je dobro što li zlo* (Postanje, III, 5). Isto to čine u paklu oni koji su u ljubavi prema sebi, i otuda u gordosti na sopstvenu inteligenciju. Osudjivanje zmije označava osudjivanje ljubavi prema sebi i sopstvene inteligencije; osudjivanje Eve označava osudjivanje dobrovoljnog propriuma, a osudjivanje Adama označava osudjivanje intelektualnog propriuma; trnje i korov koji će mu radjati označavaju puku laž i zlo; izaganje iz vrta označava lišavanje mudrosti; čuvanje puta ka drvetu života označava staranje Gospoda da se ne povredjuju svete stvari

BOŽANSKA PROMISAO

Reči i crkve; smokvino lišće kojim su pokrili svoju nagost označava moralne istine kojima je pokriveno ono što pripada njihovoj ljubavi i gordosti; i haljine od kože u koje su kasnije obučeni označavaju privide istine u kojima su jedino bili. To je duhovno značenje tih stvari. Ali neka onaj koji to izabere, ostane pri (doslovnom) smislu slova; neka samo zna da se to tako razume u nebu.

314. Kakvog su kvaliteta oni koji su zaludjeni sopstvenom inteligencijom može biti jasno na osnovu njihovih iluzija u vezi unutarnjeg rasudjivanja; na primer u vezi uticaja, misli i života. O *Uticaju* oni misle obrnuto, kao da očni vid utiče u unutarnji vid uma, koji je razumevanje; i kao da sluh uva utiče u unutarnji sluh, koji je takodje razumevanje; oni ne opažaju da razumevanje koje potiče od volje utiče u oko i uvo, i ne samo da sačinjava ta čula, već ih i koristi kao svoje instrumente u prirodnom svetu. Ali oni to, zato što nije u skladu sa spoljašnjim prividom, ne opažaju ako se prosto kaže da prirodno ne utiče u duhovno već da duhovno utiče u prirodno; već i dalje msile: »Šta je drugo duhovno nego jedno čistije prirodno?« Takodje: »Zar nije očigledno da ako oko vidi nešto lepo, a uvo čuje nešto harmonično, um, koji je razumevanje i volja, oseća zadovoljstvo?« Ne znajući da oko ne vidi od sebe, niti jezik oseća ukus od sebe, niti nozdrve osećanju miris od sebe, niti koža oseća od sebe; već da je čovekov um ili duh taj koji stvari opaža pomoću čula, i da čulo na njega utiče zavisno od toga kakvog je kvaliteta; ali da čovekov um ili duh i dalje ne oseća od sebe već od Gospoda; i da misliti drukčije znači misliti na osnovu privida, i ako se oni potvrde, na osnovu zabluda. Za *Misao* oni kažu da je nešto što se modifikuje u vazduhu, varira zavisno od predmeta i biva uvećano zavisno od kulture; prema tome, da su predstave misli slike, koje se poput meteora pojavljuju u vazduhu; i da je pamćenje daščica na kojoj se one utiskuju: ne znajući da su misli u materiji sasvim organske, kao što su vid i sluh u svojim (materijama). Dajte im samo da ispituju mozak i videće da je on pun takvih materija; povredite ih i postaćete delirični; uništite ih i umrećete. Šta je medjutim misao, a šta memorija, može da se vidi u prethodnom [pri kraju br. 279]. O *Životu* oni ne znaju ništa drugo osim da je to izvesna aktivnost prirode, koja se na različite načine oseća, kako se živo telo organski pokreće. Ako se kaže da priroda živi na takav način, oni to poriču i kažu da priroda daje život. Ako se postavi pitanje zar život onda ne iščezava kada telo umre, oni odgovaraju da život ostaje u deliću vazduha koji se naziva dušom. Ako se postavi pitanje šta je onda Bog, da li je On sâm Život ili nije – oni na to učute i ne žele da kažu šta misle. Ako ih pitate zar se ne slažu s tim da su Božanska Ljubav i Mudrost sâm život, oni će odgovoriti pitanjem šta je ljubav, a šta mudrost? Jer u svojim zabludama oni ne vide ni šta su oni, ni šta je Bog. Ove su stvari predočene kako bi se moglo videti kako čoveka zavodi sopstvena mudrost zbog toga što on sve zaključke izvlači na osnovu spoljašnjih privida, i stoga na osnovu zabluda.

BOŽANSKA PROMISAO

316.* Razlog zbog koga čovekova sopstvena mudrost uverava i potvrđuje da su svo dobro i istina od čoveka i u čoveku, je taj što je njegova sopstvena mudrost njegov intelektualni proprium koji utiče iz ljubavi prema sebi, koja je čovekov dobrovoljni proprium; a proprium ne može ništa drugo nego da sve stvari prisvoji; jer se on ne može uzdići od sebe. Svi oni koje vodi Božanska Promisao Gospodanja su uzdignuti od propriuma. I stoga vide da su svo dobro i istina od Gospoda; štaviše, oni takodje vide da je ono što je od Gospoda u čoveku, uvek Gospodanje, a nikada nije čovekovo. Ko veruje drugačije, sličan je onome kome su poverena dobra gospdara, a on ih traži za sebe ili ih prisvaja kao sopstvena; koji nije upravnik već lopov; i pošto čovekov proprium nije ništa drugo nego zlo, on ih (dobra) pored toga potapa u zlo, zbog čega će biti potrošena kao biseri bačeni u balegu ili sirće.

317. III. *Sve ono u šta je čovek sebe ubedio, i što je u sebi potvrdio, ostaje u njemu kao njegov proprium.* Mnogi veruju da čovek ne može da vidi istinu drukčije osim na osnovu dokazanih stvari; ali to je obmana. U građanskim i ekonomskim poslovima kraljevstva i republike ono što je korisno i dobro ne može da se vidi bez poznavanja mnogobrojnih zakonskih odredbi i uredbi; niti (može da se vidi) u pravnoj oblasti ako se ne poznaju zakoni; niti u prirodnim stvarima kao što su fizika, hemija, anatomija, mehanika i tako dalje, ukoliko čovek nije upućen u nauke. Ali u oblasti čisto racionalnih, moralnih i duhovnih stvari, istine se vide zbog sâme njihove svetlosti; pod uslovom da je čovek usled prikladnog obrazovanja postao unekoliko racionalan, moralan i duhvan. Razlog je to što se svaki čovek u pogledu svog duha, koji je taj koji misli, nalazi u duhovnom svetu, i jedan je od onih koji su tamo; i on je, shodno tome, u duhovnoj svetlosti, koja unutarjostima njegovog razumevanja daje slike, i takoreći naredjuje. Jer je duhovna svetlost u svojoj suštini Božanska Istina Božanske Mudrosti Gospodnje. Otuda potiče to što je čovek sposoban da misli analitički, da izvlači zaključke o onome što je u pravosudnim poslovima pravedno i dobro, da vidi šta je časno u moralnom životu i dobro u duhovnom životu; kao i mnoge druge istine, koje se ne pomračuju ukoliko se ne vrši potvrđivanje grešaka. Čovek te stvari vidi, i to se može uporediti sa tim kako vidi um [*animus*] drugog čoveka na osnovu njegovog lica, i kako opaža njegova osećanja na osnovu zvuka govora, bez ikakvog drugog znanja osim onoga koje postoji u svakome. Zašto čovek ne bi u izvesnoj meri na osnovu uticaja video unutarjosti svog života, koje su duhovne i moralne? Ptica zna kako da napravi gnezdo, položi jaja, izleže mlade, i poznaje svoju hranu; pored ostalih divnih stvari koje se nazivaju instinktima.

318. Ali sada ćemo da izložimo kako se čovekovo stanje menja na osnovu potvrđivanja, i otuda ubedjivanja, sledećim redom: 1. Ne postoji ništa što se ne može potvrditi, laž u većoj meri nego istina. 2. Kada se laž potvrdi istina se ne pojavljuje; ali kada se potvrdi

* Brojevi su navedeni u skladu sa originalom.

BOŽANSKA PROMISAO

istina onda laž postaje očigledna. 3. Sposobnost da se potvrdi sve što neko hoće nije inteligencija već samo dovitljivost koja postoji čak i kod najgorih ljudi. 4. Postoji potvrđivanje koje je intelektualno ali nije u isto vreme dobrovoljno; dok je svako dobrovoljno potvrđivanje istovremeno i intelektualno. 5. Potvrđivanje zla koje je dobrovoljno i u isto vreme intelektualno uslovljava da čovek veruje da je njegova sopstvene mudrost sve, a da Božanska Promisao nije ništa; ali sâmo intelektualno potvrđivanje to ne čini. 6. Sve što je potvrđeno iz volje i u isto vreme razumevanja ostaje za uvek; ali ne i ono što je potvrđeno samo razumevanjem. Što se tiče prvoga: *Ne postoji ništa što se ne može potvrditi, laž u većoj meri nego istina*. Šta je to što ne može da se potvrdi kada su ateisti potvrdili da Bog nije Tvorac univerzuma, već da je priroda sopstvena stvoriteljica (creatrix); da je religija samo okov, i to za proste i obične ljude; da je čovek sličan zveri, i da umire kao ona; i kada je potvrđeno da su preljube dopustive isto kao i prikrivene kradje, prevare i podle zavere; da je lukavstvo inteligencija a poročnost mudrost? Ko ne potvrđuje sopstvenu jeres? Zar sa potvrdama dve jeresi koje vladaju hrišćanskim svetom nisu ispisani tomovi? Izmislite deset jeresi, čak i teško razumljivih, recite nekom dovitljivom čoveku da ih potvrdi, i on će ih sve potvrditi. Ako ih kasnije gledate samo na osnovu potvrda, zar nećete obmane videti kao istine? Pošto sve obmane, usled svojih privida i zabluda, sijaju u prirodnom čoveku, dok istina sija samo u duhovnom čoveku, očigledno je da obmana može da se potvrdi u većoj meri nego istina. Da bismo pokazali da svaka obmana i svako zlo mogu da budu potvrđeni u tolikoj meri da obmana izgleda kao istina, a zlo kao dobro, dokazaćemo, na primer, da je svetlost tama, a da je tama svetlost. Zar se ne može reći – šta je svetlost sama po sebi? Zar to nije nešto što se prosto pojavljuje u oku saglasno njegovom stanju? Šta je svetlost za sklopljeno oko? Zar slepi miševi i sove nemaju takve oči da svetlost vide kao tamu, a tamu kao svetlost? Čuo sam da postoje i neki ljudi koji na taj način vide; kao i da su ljudi u paklu u mraku, ali da se ipak međusobno vide. Zar čovek nema svetlost u svojim snovima usred noći? Pa zar onda nije tama svetlost, a svetlost tama? Ali može se odgovriti: šta je ovo? Svetlost je svetlost kao što je istina istina; a tama je tama kao što je laž laž. Uzmimo drugi primer: dokažimo da je gavran beo. Zar se ne može reći da je njegova crna boja samo senaka, koja nije njegovo stvarno biće? Njegovo perje iznutra je belo; takvo je i njegovo telo; a to su materije koje čine gavrana. Pošto je njegova crna boja senka stoga gavran postaje beo kada ostari; takvi su se vidjali. Šta je crno samo po sebi nego belo? Sameljite crno staklo i videćete da je puder beo. Zato kada kažete da je gavran crn, vi zaključujete po senci a ne po realnosti. Ali odgovor može da bude – šta je to? Na takav način sve ptice mogu da se nazovu belim. Ove stvari su navedene i pored toga što su suprotne zdravom razumu kako bi se moglo videti da se laž direktno suprotna istini, i zlo direktno suprotno dobru, mogu potvrditi. Drugo: *Kada se laž potvrdi, istina se ne pojavljuje; ali kada se potvrdi istina, onda laž postaje očigledna*. Sve laži su u tami, a sve istine na svetlosti; a u tami se ništa ne pojavljuje, niti se zna šta je nešto u stvari, osim ako se ne dodirne; na svetlosti je drugačije. Stoga se u Reči laži nazivaju tamom, i otuda

BOŽANSKA PROMISAO

se za one koji su u lažima kaže da hodaju po mraku i u senci smrti; a istine su sa druge stvane nazvane videlom, i stoga se za one koji su u istinama kaže da hodaju po videlu i oni se nazivaju sinovima videla. Da se, kada se laž potvrdi, istina ne pojavljuje, dok na osnovu potvrđene istine laž postaje očigledna, jasno je na osnovu mnogih stvari. Na primer, ko bi video bilo koju duhovnu istinu da Reč o tome ne poučava? Zar se tu ne bi nalazila samo gusta tama koja se ne bi mogla odagnati osim pomoću svetlosti u kojoj se nalazi Reč, i osim u onome ko hoće da bude prosvetljen? Koji jeretik može da uvidi svoje obmane ukoliko ne prizna autentičnu istinu crkve? On je pre toga ne vidi. Razgovarao sam sa onima koji su se učvrstili u veri odvojenoj od dobročinstva: i kada sam ih pitao da li u Reči vide mnoge stvari koji se odnose na ljubav i dobročinstvo, na dela izvršavanja zapovesti, kao i da se blaženima i mudrima nazivaju oni koji ih čine, a nepromišljenima oni koji ih ne čine – oni su rekli da su na te stvari, dok su ih čitali, gledali samo kao na veru, i tako su prošli mimo njih, kao zatvorenih očiju. Oni koji su se učvrstili u lažima su poput onih koji gledaju u mrlje na zidu; i pri večernjim senkama vide da zamrljan deo u njihovoj mašti liči na jahača ili čoveka; a kada udje svetlost dana ta imaginarna slika nestaje. Ko može da ima osećaj za duhovnu nečistoću preljube osim onoga ko se nalazi u duhovnoj čistoći čednosti? Ko može da ima osećaj za surovost osvete, osim onoga ko se nalazi u dobru ljubavi prema bližnjemu? Ko se od onih koji su preljubnici ili željni osvete ne podsmeva onima koji zadovoljstva tih stvari nazivaju paklenim, dok zadovoljstva bračne ljubavi i ljubavi prema bližnjemu nazivaju nebeskim? Treće: *Sposobnost da se potvrdi sve što neko hoće nije inteligencija već samo dovrtljivost koja postoji čak i kod najgorih ljudi.* Postoje neki izvanredno vešti ubedjivači koji ne znaju ni jednu istinu, a ipak mogu da potvrde i istinu i laž; neki od njih kažu – šta je istina? Da li postoji ijedna? Zar nije istina ono što ja učinim istinom? Pa ipak se u svetu za njih veruje da su inteligentni; ali i pored toga oni nisu ništa drugo nego moleri. Niko drugi nije inteligentan osim onih koji opažaju da je istina istina, i koji to potvrđuju istinama koje neprestano opažaju. Ali mala je razlika koja može da se vidi između onih koji pripadaju ovim dvema vrstama, zato što ne može da se uoči razlika između svetlosti potvrđivanja i svetlosti opažanja istine; niti drukčije izgleda nego da se oni koji se nalaze u svetlosti potvrđivanja nalaze i u svetlosti opažanja istine; dok je i pored toga razlika među njima kao razlika između prividne svetlosti i istinske svetlosti; a prividna svetlost je u duhovnom svetu takva da utičući istinsku svetlost preokreće u tamu. Takva prividna svetlost postoji kod mnogih u paklu, koji kada se pošalju u istinsku svetlost ne vide apsolutno ništa. Iz ovih razmatranja je očigledno da sposobnost da se potvrdi sve što neko hoće jeste puka dovrtljivost koja može da postoji i kod najgorih ljudi. Četvrto: *Postoji potvrđivanje koje je intelektualno ali nije u isto vreme dobrovoljno; dok je svako dobrovoljno potvrđivanje istovremeno i intelektualno.* Pokažimo to primerima. Oni koji su u intelektualnom potvrđivanju a nisu u isto vreme i u dobrovoljnom potvrđivanju su oni koji potvrđuju veru odvojenu od dobročinstva, a ipak žive životom ispunjenim dobročinstvom, i generalno oni koji potvrđuju obmanu učenja, ali bez obzira na to ne

BOŽANSKA PROMISAO

žive u saglasanosti sa njom. Dok su oni koji potvrđuju obmanu učenja i žive u skladu sa njom, oni koji su u dobrovoljnom i, u isto vreme, u intelektualnom potvrđivanju. Razlog je taj što razumevanje ne utiče u volju, već volja u razumevanje. Iz ovoga je takodje očigledno šta je obmana zla, a šta je obmana koja nije od zla. Obmana koja nije od zla može da bude sjedinjena sa dobrom, dok obmana zla ne može. Razlog je taj što obmana koja nije od zla jeste obmana u razumevanju a ne u volji, dok je obmana zla obmana u razumevanju usled zla u volji. Četvrto: *potvrđivanje zla koje je dobrovoljno i u isto vreme intelektualno uzrokuje da čovek veruje da je njegova sopstvena mudrost sve, a da Božanska Promisao nije ništa; ali samo intelektualno potvrđivanje to ne čini.* Ima mnogo onih koji na osnovu spoljašnjih privida u svetu u sebi potvrđuju sopstvenu mudrost, ali ipak ne poriču Božansku Promisao; kod njih postoji samo intelektualno potvrđivanje; ali kod onih koji u isto vreme poriču Božansku Promisao postoji i dobrovoljno potvrđivanje; to se međjutim, zajedno sa ubedljivošću, uglavnom sreće kod onih koji se klanjaju prirodi, kao i kod onih koji se klanjaju sebi. Šesto: *Sve ono što se potvrdi voljom i u isto vreme razumevanjem ostaje za uvek; ali ne i ono što je potvrdjeno samo razumevanjem:* jer ono što je od samog razumevanja ne nalazi se u čoveku već van njega; ono je samo u misli; a ništa ne ulazi u čoveka i ne pripaja mu se osim onoga što je prihvaćeno pomoću volje; jer to postaje pripadajuće njegovoj životnoj ljubavi. Da to ostaje za sva vremena biće pokazano u broju koji sledi.

319. Da sve što je potvrdjeno u volji i što u isto vreme potiče od razumevanja ostaje za uvek, zbog toga je što je svaki čovek [*homo*] svoja sopstvena ljubav, a ljubav je od volje; kao i zbog toga što je svaki čovek svoje sopstveno dobro ili svoje sopstveno zlo; jer se sve ono naziva dobrom što je od ljubavi, a slično je i sa zlom. Pošto je čovek svoja sopstvena ljubav, on je i oblik svoje sopstvene ljubavi, i može se nazvati nosiocem svoje sopstvene ljubavi. U prethodnom je rečeno [br. 279] da su čovekova osećanja ljubavi, i otuda misli, promene i varijacije stanja i oblika organskih materija njegovog uma. Sada ćemo izložiti šta su te promene i varijacije, i kakvog su one kvaliteta. Predstava o njima može da se stekne na osnovu srca i pluća, u kojima postoje naizmenična širenja i sabijanja, ili rastezanja i skupljanja; koji se kod srca nazivaju sistola i dijastola; a kod pluća disanjem, koje je naizmenično rastezanje i skupljanje ili razdvajanje i spajanje njegovih polovina. To su promene i varijacije stanja srca i pluća. Istovetne stvari postoje i u ostatku utrobe tela, kao i u njenim pojedinim delovima, pomoću kojih se krv i animalni sok primaju i pomeraju dalje. Iste stvari postoje i u organskim oblicima uma, koji su, kao što je u prethodnom pokazano, predmet čovekovih osećanja i misli; s tom razlikom što je njihovo širenje i sabijanje, ili naizmeničnost, relativno u tolikoj meri savršenije da se ne može izraziti rečima prirodnog jezika, već jedino rečima duhovnog jezika, koje na neki način možemo da približimo samo ako ih (širenje i sabijanje, ili naizmeničnost organskih oblika uma) nazovemo vrtložnim okretanjima, na način večitih helikoda (spiralnih crta), koje se savijaju u unutarnjostima, izvanredno spojene u oblike koji su receptivni za

BOŽANSKA PROMISAO

život^N. Ali sada ćemo izložiti kakvog su kvaliteta te čisto organske materije i oblici kod zlih, a kakvog kod dobrih. Helikode se kod dobrih okreću napred, dok se kod zlih okreću unazad; a materije i oblici koji imaju spirale ka napred, okrenuti su ka Gospodu, i od Njega primaju uticaj; dok su oni koji imaju spirale unazad, okrenuti ka paklu, i odatle primaju uticaj. Treba da se zna da su oni, sve dok su okrenuti unazad, otvoreni pozadi a zatvoreni napred; a da su, sa druge strane, sve dok su okrenuti napred, otvoreni napred a zatvoreni pozadi. Na osnovu ovoga može da bude jasno kakva vrsta oblika, ili kakva vrsta organa je zao čovek, a kakva vrsta oblika, ili kakva vrsta organa je dobar čovek, naime, da se oni okreću u suprotnim pravcima; a pošto okretanje koje je jednom izazvano ne može da se ispravi, očigledno je da čovek ostaje zauvek onakav kakav je kada umre. Ljubav čovekove volje je ta koja vrši okretanje, ili koja preobraća i preokreće; jer, kao što je napred rečeno, svaki čovek je svoja sopstvena ljubav. Otuda to što svako nakon smrti sledi put sopstvene ljubavi; onaj koji je u dobroj ljubavi – ka nebu, a onaj koji je u zloj ljubavi – ka paklu; i ne smiruje se nigde drugo osim u onom društvu u kome se nalazi njegova vladajuća ljubav; a ono što je čudesno, to je da svako zna svoj put; što je kao da ga nanjuši nozdrvama.

320. IV. *Kada bi čovek verovao, u ono što je i istina, da su svo dobro i istina od Gospoda, a svo zlo i laž od pakla, on ne bi sebi pripajao dobro i činio sebe zaslužnim, niti bi sebi pripojao zlo i činio sebe krivim.* Ali pošto su te stvari u suprotnosti sa verovanjem onih koji su u sebi učvrstili privid da su umnost i mudrost od čoveka, i da ne vrše uticanje saglasno stanju organizacije ljudskih umova [o kojoj pogledajte upravo rečeno u br. 319], stoga ćemo ih ovde dokazati; a to će, radi jasnoće, biti izvršeno sledećim redosledom: 1. Onaj ko u sebi potvrđuje privid da su umnost i mudrost od čoveka, i da su otuda u čoveku kao njegove sopstvene, ne može stvari da vidi na drugi način nego da, ako bi bilo drukčije, on ne bi bio čovek, već ili zver ili kip; dok je istina ipak suprotno. 2. Verovati i misliti, onako kako je i istina, da su svo dobro i istina od Gospoda, a svo zlo i obamana od pakla, izgleda kao nešto nemoguće; dok je to ipak zaista ljudski, i prema tome andjeoski. 3. Tâko verovati i misliti je nemoguće za one koji ne priznaju Božanstvenost Gospoda i koji ne priznaju da su zla gresi; ali je moguće za one koji te dve stvari priznaju. 4. Oni koji priznaju te dve stvari, razmišljaju o zlima u sebi, i odbacuju ih od sebe u pakao, odakle i potiču, samo ukoliko ih se klone i osećaju prema njima, kao pema gresima, odvratnost. 5. Prema tome, Božanska Promisao ne pripaja ni zlo ni dobro bilo kome, već čovekova sopstvena mudrost pripaja i jedno i drugo.

321. Ali te ćemo stvari objasniti po redu kojim su izložene. Prvo: *onaj ko u sebi potvrđuje privid da su umnost i mudrost od čoveka, i da su otuda u čoveku kao njegove*

^N Rečenica dosta teška za prevod. Jedno od onih mesta (kojih ima mnogo) gde čitalac gubi iz vida na šta se odnosi zamenica, pa sam ja to stavila u zagradi. Pošto imam asocijaciju na tvoju viziju spirale, možda da pogledaš (početak str. 411)

BOŽANSKA PROMISAO

sopstvene, ne može stvari da vidi na drugi način nego da, ako bi bilo drukčije, on ne bi bio čovek, već ili zver ili kip; dok je istina ipak suprotno. Zakon je Božanske Promisli da čovek treba da misli kao od sebe, i da postupa mudro kao od sebe, ali da ipak potvrđuje da je to od Gospoda. Tako ishodi da je čovek – onaj koji misli i deluje mudro kao od sebe, a u isto vreme priznaje da je to od Gospoda; ali ne onaj koji u sebi potvrđuje da je sve što misli i čini od njega; niti je to, pak, onaj koji, zato što zna da su umnost i mudrost od Boga, čeka uticaj; jer taj postaje sličan kipu, a onaj prvi sličan zveri. Da onaj koji čeka uticaj liči na kip, to je jasno; jer on mora da stoji ili sedi bez pokreta, sa spuštenim rukama i očima koje su ili zatvorene, ili otvorene bez treptaja, ne misleći i ne dišući. Šta onda u njemu ima od života? Da je onaj koji veruje da sve stvari koje misli i čini potiču od njega, sličan zveri, takodje je jasno; jer on misli samo iz prirodnog uma, koji je zajednički čoveku i životinji, a ne iz duhovnog uma koji je zaista ljudski um; jer taj um priznaje da samo Bog misli od Sebe, a da čovek misli od Boga: zbog čega takva osoba ne zna ni za kakvu razliku između čoveka i zveri, osim da čovek govori, a zver ispušta zvuke; i veruje da oboje na isti način umiru. O onima koji čekaju uticaj reći ćemo nešto više. Oni ne primaju nikakav uticaj, osim što njih nekolicina, koji to žele od srca, povremeno primaju izvestan odgovor kroz živo opažanje u misli, ili putem prećutne i retko kada očigledne reči u odgovoru; što ima za posledicu da oni misle i deluju onako kako hoće i mogu, i da je onaj koji deluje mudro mudar, a onaj koji deluje nepromišljeno nepromišljen: i njima se nikada ne daju uputstva u šta da veruju i šta da čine; a to se vrši u pogledu celokupnog spoljašnjeg privida kao od sebe, kako ljudska razboritost i svojevolsnost ne bi iščezle, što je radi toga da svako deluje iz slobode saglasno razumu. Oni koji su putem uticaja poučeni u šta da veruju ili šta da čine, nisu poučeni od Gospoda, niti od bilo kog anđela neba, već od nekog entuzijastičnog kvekerskog ili moravskog duha, i vodjeni su pogrešnim putem. Celokupan uticaj koji potiče od Gospoda odvija se pomoću prosvetljenja razumevanja, i pomoću osećanja istine, i to kroz ovo drugo u prvo. Drugo: *verovati i misliti, onako kako je i istina, da su svo dobro i istina od Gospoda, a svo zlo i obamana od pakla, izgleda kao nešto nemoguće; dok je to ipak zaista ljudski, i prema tome anđeoski.* Verovati i misliti da su svo dobro i istina od Gospoda izgleda moguće, pod uslovom da se ništa dalje ne kaže. Razlog je taj što je to u skladu sa teološkim verovanjem, suprotno kome nije dozvoljeno misliti. Ali verovati i misliti da su svo zlo i laž od pakla, izgleda nemoguće; zato što bi se na taj način verovalo da čovek ne može ništa da misli. Dok čovek ipak misli kao od sebe, iako od pakla; jer Gospod svakome daruje da misao u njemu izgleda kao njegova sopstvena, bez obzira na to iz kog je ona izvora; u protivnom on ne bi živio kao čovek, niti bi mogao da bude izveden iz pakla i uveden u nebo, to jest, popravljen, kao što je često pokazivano u onome što prethodi. Stoga Gospod čoveku i daje da zna, i da otuda misli, da je u paklu ukoliko je u zlu, i da misli iz pakla ukoliko misli iz zla; On mu takodje daje da misli o sredstvima putim kojih može da izadje iz pakla, i da ne misli od pakla, već da udje u nebo i da tamo misli od Gospoda; a pored toga On mu daje i slobodu izbora. Na osnovu čega je

BOŽANSKA PROMISAO

moгуće uočiti da čovek može da misli zlo i laž kao od sebe, i može takodje da misli da je ovo ili ono zlo i lažno; shodno tome, da je to od njega samo prividno, ali da bez tog privida čovek ne bi bio čovek. Esencijalno je ljudski, i prema tome andjeoski, misliti od istine; a istina je da čovek ne misli od sebe, već da mu je od Gospoda dato da misli, i to prema celokupnom spoljašnjem izgledu – kao od sebe. Treće: *tako verovati i misliti je nemoguće za one koji ne priznaju Božanstvenost Gospoda i koji ne priznaju da su zla gresi; ali je moguće za one koji te dve stvari priznaju*. Da je to nemoguće onima koji ne priznaju Božansko Gospodnje, to je zbog toga što sâm Gospod omogućava čoveku da misli i hoće; a oni koji ne priznaju Božansko Gospodnje, budući razjedinjeni od Njega, veruju da misle od sebe. Da je to nemoguće onima koji ne priznaju da su zla gresi, to je zbog toga što oni misle od pakla; a svako ko je tamo uobražava da misli od sebe. Ali da je to moguće onima koji te dve stvari priznaju, može da bude jasno na osnovu onoga što je u prethodnom izobilno navedeno [br. 288-294]. Četvrto: *oni koji priznaju te dve stvari, razmišljaju o zlima u sebi, i odbacuju ih od sebe u pakao, odakle i potiču, samo ukoliko ih se klone i osećaju prema njima odvratnost, kao prema gresima*. Ko ne zna, ili ko ne može da zna, da zlo potiče od pakla, a da dobro potiče od neba? I ko stoga ne može da zna da ukoliko se čovek kloni zla i oseća prema njemu odvratnost, utoliko se kloni pakla i oseća prema njemu odvratnost? I ko stoga ne može da zna da ukoliko se neko kloni zla i oseća prema njemu odvratnost, utoliko on hoće i voli dobro; i da ga, shodno tome, Gospod utoliko izvodi iz pakla i vodi u nebo? Svaki razuman čovek sposoban je da uvidi ove stvari pod uslovom da zna da postoje nebo i pakao, i da zlo ima svoj sopstveni izvor, a dobro svoj. Dalje, ako čovek razmišlja o zlima u sebi, što je isto što i ispitivanje sebe, i ako ih se kloni, on se tada izvlači iz pakla, i ostavlja ga za sobom; i uvodi sebe u nebo, gde se sa Gospodom gleda licem u lice. Za čoveka se kaže da to čini, pri čemu on to čini kao od sebe, ali ipak od Gospoda. Kada čovek, usled dobrote svog srca i pobožnosti, priznaje ovu istinu, onda se ona nalazi unutarne skrivena u svemu što on nakon toga misli i čini kao od sebe; to je slično principu plodnosti u semenu, koji unutarne prati njegov rast sve do novog semena; ili kao zadovoljstvo u apetitu prema hrani koju je čovek jednom priznao za korisnu i zdravu; jednom rečju, to je kao srce i duša u svemu što čovek misli i čini. Peto: *prema tome, Božanska Promisao ne pripaja ni zlo ni dobro bilo kome, već čovekova sopstvena mudrost pripaja i jedno i drugo*. Ovo ishodi iz svega što je do sada rečeno. Dobro je cilj Božanske Promisli; stoga je ono svrha svakog njenog delovanja. Iz tog razloga ona ne pripaja dobro nikome, jer bi ono na taj način čoveka činilo zaslužnim; niti bilo kome pripaja zlo, jer bi ga na taj način učinila krivim za zlo. I pored toga čovek sebe čini i zaslužnim i krivim usled svog propriuma, koji nije ništa drugo nego zlo; proprium njegove volje je ljubav prema sebi, a proprium njegovog razumevanja je gordost na sopstvenu inteligenciju; a odatle potiče njegova sopstvena mudrost.

BOŽANSKA PROMISA O

SVAKI ČOVEK MOŽE DA SE POPRAVI, I NE POSTOJI NIKAKVA PREDODREDJENOST

322. Zdrav razum nalaže da su svi predodređeni za nebo, a da niko nije predodređen za pakao, jer su svi rođeni kao ljudi, i otuda nose lik Božiji u sebi. Lik Božiji u ljudima je u tome što su sposobni da razumeju istinu i da čine dobro. Sposobnost da se razume istina potiče od Božanske Mudrosti, a sposobnost da se čini dobro od Božanske Ljubavi; ta moć je lik Božiji, koji se zadržava kod zdravog čoveka i ne iskorenjuje se. Otuda potiče to što on može da postane civilizovan i moralan čovek; a onaj koji je civilizovan i moralan može da postane i duhovan, jer je civilizovano i moralno prijemnik duhovnog. Civilizovanim se naziva onaj čovek koji poznaje zakone države čiji je građanin, i živi u skladu sa njima; moralnim čovekom se naziva onaj koji je od tih zakona načinio svoja moralna načela i svoje vrline, i usled razuma živi u skladu sa njima. Sada ću reći na koji način su građanski i moralni život prijemnici duhovnog života: živi u skladu sa tim zakonima, ne samo građanskim i moralnim, nego i Božanskim zakonima, i bićeš duhovan čovek. Teško da postoji narod koji je u tolikoj meri varvarski da nije doneo zakone po kojima se ne sme počinuti ubistvo, ne sme počinuti kurvarstvo sa tuđjom ženom, ne sme izvršiti kradja, niti lažno svedočenje, niti narušavanje onoga što pripada drugome. Civilizovan i moralan čovek se pridržava tih zakona, kako bi mogao da bude, ili kako bi izgledao kao dobar građanin; ali, ako on te zakone u isto vreme ne smatra i Božanskim, on je samo civilizovan i moralan prirodan čovek; dok ukoliko ih smatra i Božanskim, on postaje civilizovan i moralan duhovan čovek. Razlika je u tome što ovaj drugi ne samo da je dobar građanin zemaljskog carstva, već je i dobar građanin nebeskog carstva; dok je onaj prvi samo dobar građanin zemaljskog, ali ne i nebeskog carstva. Oni se razlikuju po dobrima koje čine; dobra koja čine civilizovani i moralni prirodni ljudi nisu dobra sama po sebi, jer se čovek i svet nalaze u njima; dobra koja čine civilizovani i moralni duhovni ljudi, su dobra sama po sebi, jer se u njima nalaze Gospod i nebo. Na osnovu ovih razmatranja je jasno da je svaki čovek, zato što je rođen tako da može da postane civilizovan i moralan prirodan čovek, istovremeno rođen i tako da može da postane civilizovan i moralan duhovan čovek. On samo treba da prizna Boga, i da ne čini zla jer su ona protiv Boga, već da čini dobra jer su ona u skladu sa Bogom; to su sredstva pomoću kojih duh ulazi u njegove građanske i moralne stvari, i tamo živi; ali bez tih stvari u njima nema duha, i one stoga ne žive. Iz tog razloga se prirodni čovek, koliko god da deluje civilizovano i moralno, naziva mrtvim; a duhovni čovek se naziva živim. Od Božanske je Promisli Gospodnje da svaki narod ima neku religiju; a primarna stvar svake religije je da prizna da postoji Bog, jer se u suprotnom ne bi zvala religijom; i svaki narod koji živi u skladu sa svojom religijom, to jest, koji ne čini zlo zato što je to protiv njegovog Boga, prima u svoje prirodno nešto od duhovnog. Kada čuje nekog nehrišćanina kako kaže da neće učiniti ovo ili ono zlo zato što je to protiv njegovog Boga,

BOŽANSKA PROMISAO

ko ne kaže u sebi: »Zar ovaj čovek nije spasen?« Čini se kao da ne bi moglo biti drukčije. Zdrav razum to nalaže. Dakle, kada sa druge strane čuje hrišćanina kako kaže: »Ne smatram da je ovo ili ono zlo; šta se podrazumeva pod time da je to protiv Boga?«, ko ne kaže u sebi: »Da li je ovaj čovek spasen? To izgleda nemoguće.« Zdrav razum i to nalaže. Ako kaže: »Ja sam rođen kao hrišćanin, kršten sam, znam za Gospoda, čitao sam Reč, pričešćivao sam se«, da li je sve to nešto ako on ne smatra da su ubistva gresi, ili osveta koja na njih navodi, preljube, prikrivene kradje, lažno svedočenje ili laganje, i razne vrste nasilja? Da li takav čovek misli na Boga ili na bilo kakav večni život? Da li misli da oni postoje? Zar zdrav razum ne nalaže da takva osoba ne može biti spasena? Sve je ovo rečeno o hrišćaninu; jer ne-hrišćanin misli o Bogu, usled religije u svom životu, u većoj meri nego hrišćanin. Ali više o ovim tačkama reći ćemo u onome što sledi, ovim redosledom: I. Cilj stvaranja je nebo sačinjeno od ljudskog roda. II. Otuda je od Božanske Promisli da svaki čovek može da se spase; a spaseni su oni koji priznaju Boga i žive ispravno. III. Čovek je sam kriv ako nije spasen. IV. Prema tome svi su predodređeni za nebo, a niko nije predodređen za pakao.

323. I. *Cilj stvaranja je nebo sačinjeno od ljudskog roda.* Da nebo ne sačinjava niko drugi nego oni koji su rođeni kao ljudi, pokazano je u radu o NEBU I PALKU [koji je objavljen u Londonu 1758.], kao i u prethodno izloženom; i pošto nebo ne sačinjava niko drugi, ishodi da je cilj stvaranja nebo sačinjeno od ljudskog roda. Da je to cilj stvaranja zaista je pokazano u prethodnom [br. 27-45]; ali to će se još jasnije videti na osnovu objašnjenja sledećih tačaka; 1. Svaki čovek je stvoren tako da može živeti večno. 2. Svaki čovek je stvoren tako da može živeti večno u blaženom stanju. 3. Prema tome, svaki čovek je stvoren tako da može doći u nebo. 4. Božanska Ljubav ne može da čini drugo nego da ovo hoće; a Božanska Mudrost ne može da čini drugo nego da to obezbedjuje.

324. Imajući u vidu da Božanska Promisao nema nikakvu drugu pedestinaciju osim neba, kao i da se ona ne može izmeniti u drugu, ovde ćemo, držeći se napred utvrđenog redosleda, pokazati da je cilj stvaranja nebo koje sačinjava ljudski rod. Prvo: *Svaki čovek je stvoren da može da živi večno.* U raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI je pokazano da svaki čovek ima tri stepena života, koji se nazivaju prirodnim, duhovnim i nebeskim; i da se ti stepeni zaista nalaze u svakom čoveku; dok kod životinja postoji samo jedan stepen života, koji je sličan krajnje spoljašnjem stepenu kod čoveka, koji se naziva prirodnim. Iz čega ishodi da se čovek, uzdizanjem svog života ka Gospodu, nalazi u takvom stanju iznad životinja da je sposoban da razume stvari kao što su one koje pripadaju Božanskoj Mudrosti, i da hoće stvari kao što su one koje pripadaju Božanskoj Ljubavi, te da na taj način prima Božansko; i da on, koji je sposoban da prima Božansko, kako bi ga video i opazio u sebi, ne može da bude ništa drugo nego sjedinjen sa Gospodom, i da kroz tu sjedinjenost živi večno. Šta bi Gospod činio sa celokupnim stvaranjem univerzuma, da nije stvorio i Sopstvene slike i odraze, kojima može da

BOŽANSKA PROMISAO

prenese Svoje Božansko? U protivnom, čega bi još tu bilo osim pravljenja nečega što će biti i neće biti, ili što će postojati i neće postojati, i to ni zbog čega drugog nego da bi On mogao izdaleka da posmatra puke promene i neprestane izmene, kao na nekoj sceni? Šta bi u tim stvarima bilo Božansko, da one nisu radi cilja da mogu da služe kao subjekti koji će primiti Božansko dublje, i videti ga i osetiti? I pošto je Božansko neiscrpnog sjaja, da li bi ga On sačuvao samo za Sebe, i da li bi On mogao tako da učini? Jer ljubav želi svoje da prenese drugome, štaviše, da dâ onoliko svog koliko je to moguće. Pa zar to onda ne čini i Božanska Ljubav koja je beskrajna? Može li ona da dâ, pa da ponovo oduzme? Zar to ne bi bilo davanje onoga što samo što nije nestalo, koje unutarne samo po sebi nije ništa? Jer kada nestane ono postaje ništa; pošto ono što Jeste, nije u njemu. Ali ona (Božanska Ljubav) daje ono što Jeste, ili što ne prestaje da bude; a to je večno. Da bi svaki čovek mogao da živi večno, ono što je smrtno u njemu se odstranjuje. Njegov smrtni dao je njegovo materijalno telo, koje se smrću odstranjuje. Na taj način se razotkriva njegov besmrtni deo, koji je um, i on tada postaje duh u ljudskom obliku; taj duh je njegov um. Da čovekov um ne može da umre to su videli mudraci i razboriti ljudi davno prošlih vremena; jer su oni govorili: »Kako čovekova duša ili um mogu da umru kada mogu da budu mudri?« U današnje vreme samo nekolicina poznaje njihovu unutarnju predstavu o tom predmetu; međutim, ono što je ulazilo u njihovu opštu percepciju poticalo je od neba, naime da je Bog sâma Mudrost, da je čovek njen učesnik, i da je Bog besmrtni ili večan. Pošto mi je dato da govorim sa andjelima, i sâm ću reći nešto iz svog iskustva. Razgovarao sam sa onima koji su živeli pre mnogo vekova, sa onima koji su živeli pre potopa, i s nekima koji su živeli posle njega, sa onima koji su živeli u vreme Gospoda, i sa jednim od Njegovih apostola, kao i sa mnogima koji su živeli u potonja vremena: svi su oni izgledali kao sredovečni ljudi, i govorili su da ne znaju šta je smrt, nego da samo postoji prokletstvo. Pored toga, svi koji su živeli ispravno, kada dodju u nebo, ulaze u doba koje je u svetu doba mladosti, i u njemu ostaju zauvek; čak i oni koji su u svetu bili stari i oronuli; a žene se, iako su bile stare i izborane, vraćaju u cvet svoje mladosti i lepote. Da čovek posle smrti živi večno očigledno je iz Reči, u kojoj se život u nebu naziva večnim životom: kao kod Mateja XIX, 29; XXV, 46; Marka X, 17; Luke X, 25; XVIII, 30; Jovana III, 15, 16, 36; V, 24, 25, 39; VI, 27, 40, 68; XII, 50: ili prosto životom, kao kod Mateja, XVIII, 8, 9; Jovan V, 40; XX, 31. Gospod, takodje, kaže učenicima: *Jer ja živim, i vi ćete življati* (Jovan XIV, 19); i o vaskrsnuću, da *Bog nije Bog mrtvijeh nego živijeh*, i da *oni više ne mogu umrijeti* (Luka XX, 36, 38). Drugo: *svaki čovek je stvoren da bi mogao da živi zauvek u blaženom stanju*. To ishodi kao posledica; jer On koji hoće da čovek živi večno, hoće i da on živi u blaženom stanju. Šta bi bez toga bio večni život? Svaka ljubav želi dobro drugome: roditeljska ljubav želi dobro deci; ljubav muža želi dobro ženi; i prijateljska ljubav želi dobro prijateljima: zar onda Božanska Ljubav ne želi? Šta je dobro drugo nego zadovoljstvo? I šta je drugo Božansko dobro nego večno blaženstvo? Svako dobro se naziva dobrom usled svog zadovoljstva ili blaženstva; i ono što je dato i što se poseduje, zaista se naziva dobrom, ali

BOŽANSKA PROMISA O

ukoliko u isto vreme ne donosi zadovoljstvo, ono je sterilno dobro, koje samo po sebi nije dobro. Na osnovu ovoga je očigledno da je večni život istovremeno i večno blaženstvo. To stanje čoveka je cilj stvaranja; i to što se u tom stanju nalaze samo oni koji dolaze u nebo, nije greška Gospoda, već čoveka. Da je čovek kriv, videće se iz onoga što sledi. Treće: *prema tome, svaki čovek je stvoren da može da ode u nebo*. To je cilj stvaranja; ali što svi ne odlaze u nebo to je zbog toga što postaju prožeti zadovoljstvima pakla, koja su suprotna od blaženstava neba; a oni koji nisu u blaženstvima neba ne mogu da udju u nebo jer ne mogu da ga podnesu. Nikome ko udje u duhovni svet se ne zabranjuje da se uzdigne u nebo; ali kako se onaj ko je u zadovoljstvu pakla tamo približava, njegovo srce podrhtava, on otežano diše, život počinje da ga napušta, oseća bol, muči se, i previja se kao zmija stavljena u blizinu vatre; to je tako zato što suprotnost deluje protiv suprotnosti. Ali i pored toga, pošto su oni (koji su u zadovoljstvu pakla) rođeni kao ljudi, i stoga imaju sposobnost mišljenja i htenja, i otuda govorenja i činjenja, oni ne mogu da umru; a pošto ne mogu da žive ni sa kim osim sa onima koji su u istom zadovoljstvu života, oni se njima i šalju; shodno tome, oni koji su u zadovoljstvima zla, šalju se svojim, a oni koji su u zadovoljstvima dobra, šalju se svojim. Svakome se čak daje da bude u zadovoljstvu svog zla, pod uslovom da ne napada one koji su u zadovoljstvu dobra; ali kako zlo ne može da ne napada dobro, jer u zlu postoji mržnja prema dobru, stoga da ne bi povredjivali, oni se sklanjaju i izgone na svoje mesto u paklu, gde se njihovo zadovoljstvo preokreće u ono što je neprijatno. Ali to ne protivreči istini da je čovek od stvarnja, i otuda od rođenja, takav da može da udje u nebo; jer svako ko umre kao dete ulazi u nebo, tamo se obrazuje i poučava, onako kako se obrazuje i poučava čovek u svetu, i pomoću osećanja dobra i istine se prožima mudrošću, i postaje andjeo: dakle, tako bi moglo biti i sa čovekom koji je obrazovan i poučen u svetu, jer u njemu se nalazi isto ono što se nalazi u detetu. U vezi dece u duhovnom svetu pogledajte rad o NEBU I PAKLU [objavljen u Londonu 1758.]. Ali to se ne dešava sa mnogima u svetu, što je zbog toga što oni vole prvi stepen svog života, koji se naziva prirodnim; i nisu spremni da od njega odustanu i postanu duhovni; a prirodni stepen života, vidjen sam po sebi, ne voli ništa drugo osim sebe i svet, jer je on povezan sa telesnim čulima, koja su takodje postojeća u svetu; dok duhovni stepen života, vidjen sam po sebi, voli Gospoda i nebo, a pored toga sebe i svet, ali Gospoda i nebo kao više, glavne i preovladjujuće, a sebe i svet kao niže, pomoćne i podredjene. Četvrto: *Božanska Ljubav ne može da čini drugačije nego da to hoće, a Božanska Mudrost ne može da čini drugačije nego da to obezbedjuje*. Da Božansku Suštinu čine Božanska Ljubav i Mudrost u potpunosti je pokazano u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; tamo je pokazano i da u svakom ljudskom embrionu Gospod oblikuje dva prijemnika, jedan Božanske Ljubavi, a drugi Božanske Mudrosti, prijemnik Božanske Ljubavi za buduću čovekovu volju, a prijemnik Božanske Mudrosti za njegovo buduće razumevanje; i da je na taj način On svakom čoveku preneo sposobnost htenja dobra i sposobnost razumevanja istine. Dalje, pošto je Gospod čoveka obdario sa te dve sposobnosti, i pošto se shodno tome Gospod

BOŽANSKA PROMISAO

nalazi u njima kao u svom sopstvenom kod čoveka, očigledno je da Njegova Božanska Ljubav ne može drugo nego da želi da čovek dodje u nebo, i da tamo uživa u večnoj sreći; kao i da Božanska Mudrost ne može drugo nego da to obezbedjuje. Ali pošto je od Njegove Božanske Ljubavi da čovek treba da oseća nebesko blaženstvo u sebi kao sopstveno, i pošto je to moguće samo ako se čovek drži u potpunom prividu da misli, hoće, govori i deluje od sebe, stoga On ne može da vodi čoveka drukčije nego saglasno zakonima Svoje Božanske Promisli.

325. II. *Otuda je od Božanske Promisli da je svaki čovek sposoban da se spase; a spaseni su oni koji priznaju Boga i žive ispravno.* Da je svaki čovek sposoban da se spase očigledno je iz onoga što je u prethodnom dokazano. Neki misle da se crkva Gospodnja nalazi samo u hrišćanskom svetu, zato što se samo tamo zna za Gospoda, i što je samo tamo Reč. Pa ipak ima mnogo onih koji veruju da je crkva Božija opšta, ili proširena i rasejana po celom svetu, pa stoga i među onima koji ne znaju za Gospoda i koji nemaju Reč; oni kažu da to nije njihova greška, i da se njihovo neznanje neće prevazići, a da je suprotno Božijoj Ljubavi i Milosti da neki treba da se rode za pakao, kada su oni ipak ljudi isto kao i drugi. Dalje, pošto hrišćani, ako ne svi, ipak mnogi, veruju da je crkva opšta, što se naziva i Zajednicom, ishodi da postoje najopštiji crkveni principi koji ulaze u sve religije i sačinjavaju Zajednicu. Da su ti najopštiji principi priznavanje Boga i dobra života, videće se sledećim redosledom: 1. Priznavanje Boga uslovljava sjedinjenost Boga sa čovekom i čoveka sa Bogom; a poricanje Boga uslovljava razjedinjenost. 2. Svako priznaje Boga i sjedinjen je sa Njim saglasno dobru svog života. 3. Dobro života, ili ispravno življenje, znači kloniti se zala zbog toga što su ona u suprotnosti sa religijom, stoga protiv Boga. 4. To su opšti principi svih religija, pomoću kojih svako može da se spase.

326. Ali ove se postavke moraju ispitati i dokazati jedna po jedna. Prvo: *priznavanje Boga uslovljava sjedinjenost Boga sa čovekom i čoveka sa Bogom; a poricanje Boga uslovljava razjedinjenost.* Neki misle da oni koji ne priznaju Bogu mogu da se spasu isto kao i oni koji ga priznaju, pod uslovom da vode moralan život. Oni kažu: »Do čega dovodi priznavanje? Zar ono nije samo misao? Zar nije lako priznati Boga kada se zna, pouzdano, da Bog postoji? Čuo sam za Njega, ali ga nisam video. Kada ga vidim, onda ću verovati.« Tako govore mnogi koji poriču Boga, kada mogu slobodno da razmišljaju pred nekim ko ga priznaje. Ali da priznavanje Boga sjedinjuje, a da Njegovo poricanje razdvaja, pokazaćemo pomoću izvesnih stvari iz duhovnog sveta koje su meni poznate. Kada u duhovnom svetu bilo ko razmišlja o drugome i želi s njim da razgovara, taj se odmah pojavljuje i biva prisutan; to je tamo uobičajeno i uvek se dešava. Razlog je to što u duhovnom svetu ne postoji razdaljina kao u prirodnom svetu, već postoji samo privid razdaljine. Druga okolnost je da kao što misao, usled poznavanja drugoga, prouzrokuje

BOŽANSKA PROMISAO

prisustvo, tako ljubav, usled osećanja za drugog, prouzrokuje sjedinjenost; što ima za posledicu da se oni sreću i razgovaraju na prijateljski način, obitavaju i istoj kući ili istom društvu, često se sreću i pružaju jedni drugima usluge. Dešava se i obrnuto; kao da neko ne vidi i ne sreće onoga koga ne voli, ili još više, koga mrzi, i da se oni nalaze na razdaljini koja je saglasna stepenu u kome ga ne voli, ili u kome ga mrzi; štaviše, ako se, dok je taj prisutan, seti svoje mržnje, on postaje nevidljiv. Na osnovu ovih nekoliko pojedinosti može da bude jasno odakle potiče prisustvo, a odakle sjedinjenost u duhovnom svetu; naime, da prisustvo potiče od sećanja na drugoga sa željom da se on vidi, a da sjedinjenost potiče od osećanja koje je ljubav. Tako je sa svim stvarim koje se nalaze u ljudskom umu; u njemu se nalaze bezbrojne stvari, i tu se pojedinosti združuju i sjedinjuju saglasno osećanjima, ili onako kako jedna stvar voli drugu. Ta sjedinjenost je duhovna sjedinjenost koja se, takva kakva je, nalazi u opštim i pojedinačnim stvarima. Duhovna sjedinjenost svoje poreklo izvodi iz opšte i pojedinačne sjedinjenosti Gospoda sa duhovnim i prirodnim svetom. Iz čega je očigledno da je Gospod prisutan u onoj meri u kojoj neko zna za Njega i, zato što zna, na Njega misli; kao i da je neko sjedinjen sa Gospodom u onoj meri u kojoj ga priznaje iz osećanja ljubavi: i da je, sa druge strane, Gospod odsutan u onoj meri u kojoj neko ne zna za Njega; kao i da je razdvojen u onoj meri u kojoj ga neko poriče. Posledica sjedinjenosti je da Gospod okreće čovekovo lice ka sebi i da ga vodi; a posledica razdvojenosti je da pakao okreće čovekovo lice ka sebi, i da ga on vodi. Iz tog razloga svi anđeli okreću svoja lica ka Gospodu kao Suncu; a svi duhovi pakla svoja lica okreću od Njega. Iz ovih razmatranja je očigledno šta se postiže priznavanjem Boga, a šta Njegovim poricanjem. A oni koji Boga poriču u svetu, poriču ga i posle smrti; i oni bivaju oblikovani saglasno opisu koji je napred dat [br. 319]; a oblikovanje koje je izvršeno u svetu ostaje zauvek. Drugo: *Svako priznaje Boga i sjedinjen je sa Njim saglasno dobru svog života.* Svako ko zna bilo šta iz religije može da zna za Boga; on može, takodje, na osnovu znanja ili pamćenja da priča o Bogu; a neki mogu da pričaju o Njemu i na osnovu razumevanja; ali ako čovek ne živi ispravno, to nema za posledicu ništa osim prisutnosti; jer on ipak može da se okrene od Boga, i ka paklu, što i čini ako živi rdjavo. Ali niko drugi ne može u svom srcu da prizna Boga osim onih koji žive ispravno; saglasno dobru njihovih života, Gospod njih okreće od pakla, ka Sebi. Razlog je taj što samo oni vole Boga; jer oni vole i čine Božanske stvari koje potiču od Njega; Božanske stvari koje potiču od Boga su odredbe Njegovih zakona; one su Bog, jer je On Sam Svoje proističuće Božansko; a to (voleti i činiti Božanske stvari) znači voleti Boga. Zbog čega Gospod kaže: *Ko ima zapovjesti moje i drži ih on je onaj što ima ljubav k meni, a koji nema ljubavi k meni ne drži mojijeh riječi* (Jovan XIV, 21, 24). To je razlog što se Dekalog sastoji od dve ploče, jedne za Boga, a druge za čoveka. Bog neprestano radi kako bi čovek mogao da primi ono što se nalazi na njegovoj ploči; ali ako čovek ne izvršava stvari koje se nalaze na njegovoj ploči, on ne prima, sa priznavanjem od srca, stvari koje se nalaze na Božijoj ploči; a ako ne prima, onda nije sjedinjen. Iz tog razloga su dve ploče tako sjedinjene kao da su jedna, i nazivaju se pločama saveza; a

BOŽANSKA PROMISA O

savez označava sjedinjenost. Razlog zbog koga svako priznaje Boga i sa njim je sjedinjen saglasno dobru svog života, je taj što je dobro života isto kao dobro koje je u Gospodu, i koje je stoga od Gospoda; zbog čega se sjedinjavanje odvija onda kada je čovek u dobru života. Suprotno se dešava sa zlom života; ono odbija Gospoda. Treće: *dobro života, ili ispravno življenje, znači kloniti se zala zbog toga što su ona u suprotnosti sa religijom, stoga protiv Boga*. Da je to dobro života ili ispravno življenje u potpunosti je pokazano u UČENJU O ŽIVOTU ZA NOVI JERUSALIM. Čemu ću ja samo dodati da ukoliko izobilno činiš dobro – kao, ako gradiš hramove, ukrašavaš ih i puniš darovima, daješ novac za bolnice i utočišta za strance, svakoga dana udeľjuješ milostinju, obezbeđuješ udovice i siročad, ako vredno posećuješ svete obrede klanjanja, štaviše, ako o njima misliš, govoriš i propovedaš kao od srca, a ipak se ne kloniš zala kao grehova protiv Boga, sva ta dobra nisu dobro; ona su ili hipokritska ili učinjena radi zasluge, zato što se zlo ipak nalazi unutar njih: jer se svačiji život sastoji od svih stvari zajedno, i svake pojedinačno, koju on čini; a dobra ne postaju dobra ni na jedan drugi način osim uklanjanjem zla iz njih. Iz ovoga je očigledno da kloniti se zala zato što su ona suprotna religiji, stoga suprotna Bogu, znači živeti ispravno. Četvrto: *to su opšti principi svih religija, pomoću kojih svako može da se spase*. Priznavati Boga i ne činiti zlo zato što je to protiv Boga, jesu dve stvari koje religiju čine religijom; ako jedna od njih nedostaje, to se ne može nazvati religijom; jer je priznavati Boga a činiti zlo kontradiktorno; isto kao i činiti dobro a ne priznavati Boga; jer jedno ne može postojati bez drugog. Od Gospoda je dato da skoro svuda postoji neka religija, i da u svakoj religiji postoje ta dva principa; i od Gospoda je takodje dato da svako ko priznaje Boga i ne čini zlo zato što je to protiv Boga, ima mesto u nebu. Jer nebo u svojoj kompleksnosti predstavlja Čoveka čiji život ili duša jeste Gospod; u tom nebeskom Čoveku nalazi se sve ono što se nalazi u prirodnom čoveku, sa onom razlikom koja postoji između nebeskih i prirodnih stvari. Poznato je da čovek nema samo organizovane oblike sastavljene od krvih sudova i nervnih vlakana, koji se nazivaju utrobom, već i kožu, membrane, tetive, hrskavice, kosti, nokte i zube. Ovi potonji su u manjoj meri živi nego sami organizovani oblici, kojima su potčinejni kao ligamenti, opne, potpore. Da bi nebeski Čovek, koji je nebo, mogao da ima sve te stvari u sebi, on ne može da se sastoji samo od ljudi jedne religije, već (mora da se sastoji) od ljudi različitih religija; stoga svi oni koji ta dva univerzalna principa crkve učine sastavnim delom svog života, imaju mesto u nebeskom Čoveku, to jest, u nebu, i srećni su u svom stepenu. Ali više o tim stvarima može da se vidi u prethodnom [br. 254]. Da su ta dva principa u svakoj religiji primarna, može biti jasno na osnovu činejnice da o njima poučava Dekalog; i da se oni nalaze na početku Reči, gde su objavljeni od Jehove, Njegovim živim glasom sa sinajske gore, i napisani rukom Božijom na dve kamene ploče; da su smešteni u kovčeg koji se nazivao Jehovom, i da su u šatoru sačinjavali svetost svetosti, a u hramu u Jerusalimu oltar; i da su, zbog njih, sve stvari koje su se tamo nalazile bile svete; pored mnogih drugih stvari iz Reči o Dekalogu u kovčegu, koje su navedene u ŽIVOTNOM UČENJU ZA NOVI JERUSALIM; kojima bih ja dodao

BOŽANSKA PROMISA O

sledeće: iz Reči se zna da su kovčeg sa dve ploče na kojima je ispisan Dekalog, uzeli Filistejci i da su ga smestili u dom Dagonov u Azotu, i da je Dagon pred njim pao na zemlju, nakon čega je glava Dragonova, zajedno sa obe ruke, ležala na pragu; i da je zbog kovčega mnogo hiljada ljudi iz Azota i Akarona pomoreno šuljevima, a da su njihovu zemlju ogoleli miševi; kao i da su Filistejci, po savetu kneževa svog naroda, napravili pet zlatnih šuljeva i pet zlatnih miševa, i nova kola, i da su na njih položili kovčeg, a zlatne šuljeve i miševe pored njega; i da su sa dve krave, koje su putem ispred kola mukale, poslali kovčeg nazad sinovima Izraela, koji su krave i kola prineli na žrtvu (I Sam. V i VI). Sada ćemo reći šta sve te stvari označavaju. Filistejci označavaju one koji su u veri odvojenoj od dobročinstva; Dagon predstavlja taj religiozni sistem; šuljevi kojima su pomoreni označavaju prirodne ljubavi, koje su, kada su odvojene od dihovne ljubavi, nečiste; a miševi označavaju pustošenje crkve krivotvorenjem istine; nova kola na kojima su poslali kovčeg natrag, označavaju novo učenje, ali prirodno, jer karuce u Reči označavaju učenje poteklo od duhovnih istina; krave označavaju dobra prirodna osećanja; šuljevi od zlata označavaju prirodne ljubavi koje su pročišćenje i načinjene dobrim; zlatni miševi označavaju pustošenje crkve koje je ukinuto pomoću dobra, jer zlato u Reči označava dobro; mukanje krava na putu, označava teško preobraćanje požuda zla prirodnog čoveka u dobra osećanja; to što su krave, zajedno sa kolima, žrtvovane kao celovita žrtva paljenica, označava da je na taj način Gospod umilostivljen. To su stvari koje se u duhovnom smislu podrazumevaju pod ovim istorijskim tvrdjenjima; povežite ih u jedno saznanje i primenite ih. Da su pomoću Filistejaca predstavljeni oni koji su u veri odvojenoj od dobročinstva, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O VERI; a da je kovčeg, zbog Dekaloga koji se u njemu nalazio, bio najsvetija stvar crkve, može da se vidi u ŽIVOTNOM UČENJU ZA NOVI JERUSALIM.

327. III. *Čovek je sam kriv ako nije spasen.* Svaki razuman čovek priznaje istinu da zlo ne može da potiče od dobra, niti dobro od zla, jer su to suprotnosti, čim je čuje; shodno tome da od dobra ne potiče ništa drugo nego dobro, a od zla ništa drugo nego zlo. Kada se ta istina prizna onda se prizna i to da dobro može da se preokrene u zlo, ne pomoću dobra već pomoću zlog prijemnika; jer svaki oblik preokreće u svoj sopstveni kvalitet ono što u njega utiče, kao što se može videti u prethodnom [br. 292]. Dalje, pošto je Gospod Dobro u sâmoj svojoj suštini, ili sâmo Dobro, očigledno je da zlo ne može od Njega da potekne, niti On može da ga proizvede; već da dobro može da se preokrene u zlo pomoću subjekta koji je prijemnik, čiji oblik je oblik zla. Takav subjekat je čovek u pogledu svog propriuma; on neprestano prima dobro od Gospoda i neprestano ga preokreće u kvalitet svog sopstvenog oblika, koji je oblik zla. Iz toga ishodi da je čovek kriv ako nije spasen. Zlo je zaista od pakla; ali pošto ga čovek odande prima kao svoje sopstveno, i na taj način ga sebi pripaja, stoga je svejedno da li se kaže da je zlo od čoveka ili od pakla. Ali odakle potiče pripajanje zla, sve dok na kraju religioznost ne nestane, reći ćemo sledećim redosledom: 1. Svaka religija tokom vremena opada i privodi se kraju. 2. Svaka religija

BOŽANSKA PROMISA O

opada i privodi se kraju pomoću preokretanja slike Boga u čoveku. 3. To se događa usled neprestanog povećanja naslednog zla u uzastopnim generacijama. 4. I pored toga Gospod obezbeđuje da svako može da bude spasen. 5. Takodje je obezbeđeno da se nova crkva uzdigne na mesto stare opustošene crkve.

328. Te ćemo tačke prikazati njihovim redosledom. Prvo: *svaka religija tokom vremena opada i privodi se kraju*. Mnoge crkve su, jedna za drugom, postojale na ovoj zemlji; jer gde god ima ljudskog roda, ima crkve; jer je nebo, koje je cilj stvaranja, sastavljeno od ljudskog roda, kao što je napred pokazano; a niko ne može da udje u nebo ukoliko ne prihvata dva univerzalna principa crkve, koji su, kao što je napred upravo pokazao [br. 326], priznavanje Boga i ispravno življenje. Otuda ishodi da su na ovoj zemlji postojale crkve od najdrevnijih vremena pa sve do danas. Te crkve su opisane u Reči, ali ne istorijski, osim Izraelske i Jevrejske crkve; pre kojih su, međjutim, postojale druge, koje su tamo opisane samo pomoću imena naroda i osoba, i pomoću izvesnih pojedinosti o njima. Najdrevnija crkva, koja je bila prva, opisana je pomoću Adama i njegove žene Eve. Crkva koja je usledila, i koja se nazivala Drevnom crkvom, opisana je pomoću Noja i njegova tri sina, kao i njihovog potomstva. Ona je bila velika i raširena po mnogim carstvima Azije, koja su bila: zemlja Hanan sa obe strane Jordana, Sirija, Asirija, Haldeja, Mesopotamija, Egipat, Arabija, Tir i Sidon. Tu se nalazila drevna Reč, koja se spominje u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU. Da se ta crkva nalazila u tim kraljevstvima očigledno je na osnovu raznih stvari koje su rečene u onom delu Reči koji pripada prorocima. Ali tu crkvu je na izvanredan način promenio Eber^N, od koga je nastala Hebrejska crkva. U toj crkvi je po prvi put ustanovljeno klanjanje pomoću prinošenja žrtvi. Iz Hebrejske crkve se izrodila Izraelska i Jevrejska crkva; ona je svečano ustanovljena radi Reči, koja je u njoj trebalo da bude napisana. Te četiri crkve podrazumevaju se pod likom koji je Navuhodonosor video u snu, čija glava je bila od čistoga zlata, prsa i ruke od srebra, trbuh i bedra od bakra, a noge i stopala od gvozdja i gline (Dan. II, 32, 33). Niti se bilo šta drugo podrazumeva pod zlatnim, srebrnim, bakarnim i gvozdenim dobima, koje spominju stari pisci. Dobro je poznato da je Hrišćanska crkva usledila za Jevrejskom. Iz Reči takodje može da se vidi da su sve te crkve tokom vremena opadale, čak do njihovog privodjenja kraju. Privodjenje kraju Najdrevnije crkve, koje je prouzrokovano kušanjem sa drveta znanja, što označava gordost na sopstvenu inteligenciju, opisano je pomoću potopa. Privodjenje kraju Drevne crkve opisano je raznim pustošenjima naroda, koja su razmatrana i u istorijskom i u proročkom delu Reči, posebno isterivanjem naroda sa hananske zemlje, izvršenim od strane sinova Izraela. Privodjenje kraju Izraelske i Jevrejske crkve podrazumeva se pod uništenjem hrama u Jerusalimu, i proterivanjem izraelskog naroda u večito ropstvo, a jevrejskog naroda u Vavilon; i na kraju pod drugim uništenjem hrama i u isto vreme

^N Nisam sigurna u transkripciju. Na engleskom piše Eber. Jel` ti poznato?

BOŽANSKA PROMISA O

Jerusalima, kao i rasterivanjem tog naroda; što je privodjenje kraju koje je predviđeno na mnogo mesta kod proroka, i kod Danila IX, 24-27. Dok je postepeno pustošenje Hrišćanske crkve, sve do njenog kraja, Gospod opisao kod Mateja XXIV, kod Marka XIII, i kod Luke XXI; a samo privodjenje kraju – u Apokalipsi. Na osnovu ovih razmatranja postaje očigledno da crkva tokom vremena opada i privodi se kraju; a tako isto i religija. Drugo: *Svaka religija opada i privodi se kraju pomoću preokretanja slike Boga u čoveku.* Poznato je da je čovek stvoren po slici Boga, saglasno Njegovom obličju (Pos. I, 26); ali reći ćemo šta je slika Boga, a šta je njegovo obličje. Sam Bog je Ljubav i Mudrost; čovek je stvoren tako da može da bude prijemnik i jednog i drugog; tako da njegova volja može da bude prijemnik Božanske Ljubavi, a njegovo razumevanje, prijemnik Božanske Mudrosti. Da se ta dva prijemnika nalaze u čoveku od postanja, i da oni sačinjavaju čoveka, kao i da se kod svakoga formiraju još dok je u materici, pokazano je u prethodnom. Stoga to što je čovek slika Boga znači da je on primalac Božanske Mudrosti; a to što je obličje Boga, znači da je primalac Božanske Ljubavi; zbog toga je prijemnik koji se naziva razumevanjem slika Boga, a prijemnik koji se naziva voljom, obličje Boga. Iz toga što je čovek stvoren i oblikovan tako da može da bude prijemnik, ishodi da je on stvoren i oblikovan zato da bi njegova volja mogla da prima ljubav od Boga, i da bi njegovo razumevanje moglo da prima mudrost od Boga; to čovek prima i kada priznaje Boga i živi saglasno Njegovim zapovestima, ali u većoj ili manjoj meri, proporcijalno tome koliko, usled vere, zna o Bogu i zapovestima, i isto tako – koliko poznaje istine; jer istine poučavaju o tome šta je Bog, i kako ga treba priznavati, kao i šta su zapovesti, i kako čovek treba da živi u skladu sa njima. Slika i obličje Boga u čoveku nisu uništeni, ali jesu naizgled uništeni: jer oni su ostali usadjeni u dve sposobnosti koje se nazivaju svojevoljnošću i razboritošću, koje su često razmatrane u prethodno izloženom; oni su postali naizgled uništeni kada je čovek od prijemnika Božanske Ljubavi, što je njegova volja, napravio prijemnik ljubavi prema sebi, a od prijemnika Božanske Mudrosti, što je njegovo razumevanje, napravio prijemnik sopstvene inteligencije. Na taj način on je prevrnuo sliku i obličje Boga, jer je te prijemnike okrenuo od Boga, a ka sebi; otuda potiče to što su oni zatvoreni odozgo a otvoreni odozdo, ili što su zatvoreni napred a otvoreni pozadi; dok su stvaranjem bili otvoreni napred a zatvoreni pozadi; i pošto su tako obrnuto otvoreni i zatvoreni, prijemnik ljubavi ili volja, prima usticaj od pakla, ili od svog propriuma; a isto tako i prijemnik mudrosti, ili razumevanje. Iz toga je u crkvama poniklo klanjanje ljudima umesto klanjanja Bogu, i klanjanje na osnovu učenja obmane, umesto klanjanja na osnovu učenja istine; ovo drugo (je poniklo) iz čovekove sopstvene inteligencije, a prvo iz ljubavi prema sebi. Na osnovu ovih razmatranja je očigledno da tokom vremena dolazi do smanjenja religije i njenog privodjenja kraju, usled preokretanja slike Boga u čoveku. Treće: *to se događa usled neprestanog povećanja naslednog zla u uzastopnim generacijama.* U prethodnom je rečeno i pokazano da nasledno zlo ne potiče od Adama i njegove žene Eve, i da nije nastalo njihovim kušanjem sa drveta znanja, već da se uzastopno nasledjuje i prenosi sa

BOŽANSKA PROMISAO

roditelja na potomke, i na taj način, neprestanim rastom, u uzastopnim generacijama postaje gore. Kada zlo na taj način medju mnogima postaje gore, ono iz sebe širi zlo na još više njih; jer u svakom zlu postoji strast za vodjenjem pogrešnim putem, koja u nekima gori od gneva prema dobru; otuda zaraza zla. Kada ona obuhvati crkvene vladare, rukovodioce i vodje, religija postaje izopačena, a lekovi, koji su istine, postaju pokvareni usled krivotvorenja. Tako nastaje uzastopno pustošenje dobra i isitine u crkvi, sve do njenog privodjenja kraju. Četvrto: *i pored toga, Gospod obezbedjuje da svako može da bude spasen.* Gospod obezbedjuje da se religija nalazi svuda; i da u svakoj religiji postoje dve esencijalnosti spasenja, koje su priznavanje Boga i ne činjenje zla zato što je ono protiv Boga. Sve druge stvari koje pripadaju razumevanju i otuda misli, koje se nazivaju stvarima vere, za svakoga su obezbedjene saglasno njegovom životu, jer su one pomoćna sredstva života; a ukoliko se jave pre (esencijalnosti), one u tom prethodnom periodu ne zažive. Pored toga je dato da anđeli poučavaju nakon smrti sve koji su živeli ispravno i priznavali Boga; i tada oni koji su u svetu bili u te dve esencijalnosti religije, prihvataju istine crkve kao što su one u Reči, i priznaju Gospoda kao Boga neba i crkve; i to čine lakše nego hrišćani koji su sa sobom iz sveta doneli predstavu u Ljudskom Gospodnjem koje je odvojeno od Njegovog Božanskog. Od Gospoda je dato i da svi koji umru u detinjstvu budu spaseni, gdegod da su rođeni. Svim ljudima je nakon smrti takodje data mogućnost da poprave život, ako je to moguće; njih pomoću anđela Gospod poučava i vodi; i pošto oni tada znaju da žive nakon smrti, i da postoje nebo i pakao, oni najpre primaju istine; ali oni koji u svetu nisu priznavali Boga i nisu se klonili zala kao grehova, nakon kratkog vremena počinju da se gnušaju istina i da uzmiču; dok su oni koji su ih priznavali usnama ali ne srcem poput ludih devica koje su imale lampe ali nisu imale ulje, i koje su prosile i odlazile i kupovale ga, ali ipak nisu primljene na venčanje. Lampe označavaju istine vere, a ulje označava dobro milosrdja. Na osnovu ovoga je jasno da je Božanska Promisao da za svakog bude moguće da se spase, i da je sam čovek kriv ako nije spasen. Peto: *takodje je obezbedjeno da se nova crkva uzdigne na mesto stare opustošene crkve.* To se dešavalo od najstarijih vremena, naime, da bi nova crkva usledila kada bi stara bila opustošena. Drevna crkva je smenila Najdrevniju; nakon Drevne crkve usledila je Izraelska ili Jevrejska; nakon nje Hrišćanska. U Apokalipsi je predskazano da će i nakon nje uslediti nova crkva, koja se tamo podrazumeva pod Novim Jerusalimom koji se spušta sa neba. O razlogu zbog koga je od Gospoda dato da se nova crkva pojavi na mestu prethodne opustošene, može da se vidi u UČENJU NOVOG JERUSALIMA O SVETOM PISMU.

329. IV. *Prema tome, svi su predodređeni za nebo, a niko za pakao.* Da Gospod nikoga ne obara u pakao već da duh sam sebe tamo obara, pokazano je u radu o NEBU I PAKLU (objavljenom u Londonu 1758.). To se nakon smrti dešava sa svakom zlom i bezbožnom osobom, a isto tako i sa zlim i bezbožnim čovekom u svetu, s tom razlikom što u svetu on može da se popravi, može da prigrlji sredstva spasenja i da njima bude prožet, ali nakon

BOŽANSKA PROMISAO

svog odlaska sa sveta ne može. Sredstva spasenja povezana su sa ove dve tačke – da se treba kloniti zala zato što su ona suprotna Božanskim zakonima u Dekalogu, i da treba priznati da postoji Bog. To svako može da učini, pod uslovom da ne voli zla; jer Gospod neprestano uliva moć u čovekovu volju zato da bi mogao da se kloni zala, i u njegovo razumevanje zato da bi mogao da misli da postoji Bog; pa ipak niko ne može da čini jedno ukoliko u isto vreme ne čini i drugo; te dve stvari su sjedinjene kao što su sjedinjene dve ploče Dekaloga, od kojih je jedna za Gospoda a druga za čoveka. Gospod svakog čoveka prosvetljava i daje mu moć sa njegove ploče; ali čovek prima moć i prosvetljenje ukoliko čini stvari sa svoje ploče; pre toga njih dve izgledaju kao da leže jedna na drugoj, slepljene; ali ukoliko čovek čini stvari koje se nalaze na njegovoj ploči, one se razdvajaju i otvaraju. Šta je danas Dekalog nego mala knjiga koja stoji zatvorena, i koju otvaraju samo dečije ruke? Kažite bilo kome u podmaklom dobu: »Ne čini to zato što je u suprotnosti sa Dekalogom«, i ko će vas slušati? Ali ako kažete: »Ne čini to zato što je u suprotnosti sa Božanskim zakonima«, to će možda slušati; dok su, međutim, zapovesti Dekaloga sami Božanski zakoni. Eksperiment je izvršen sa mnogima u duhovnom svetu, i kada im je spomenut Dekalog ili katehizam, oni su ga odbacili sa prezirom; razlog je taj što Dekalog u svojoj drugoj ploči, koja je ploča za čoveka, poučava da se zala treba kloniti; a kada se onome koji ih se ne kloni, bilo zbog bezbožnosti ili usled religioznog uverenja da dela ne koriste ničemu, nego samo vera, spomene Dekalog ili katehizam on oseća izvesnu dozu prezira, kao kada čuje za neku knjigu za decu, koja njemu nije više ni od kakve koristi. Ove stvari smo rekli da bi se znalo da nikome ne nedostaje poznavanje sredstava pomoću kojih čovek može da bude spasen, niti moć, ukoliko želi da bude spasen. Iz čega ishodi da su svi predodređeni za nebo, a niko za pakao. Ali pošto kod nekih preovladjuje verovanje u predodređenost nespasenja, što je prokletstvo, i pošto je to verovanje destruktivno, i ne može se odagnati ukoliko razum ne uvidi njegovu ludost i surovost, stoga se ono mora razmatrati sledećim redom: 1. Svaka predodređenost osim one za nebo suprotna je Božanskoj Ljubavi i njenoj beskrajnosti. 2. Svaka predodređenost osim one za nebo suprotna je Božanskoj Mudrosti i njenoj beskrajnosti. 3. Maloumana je jeres (verovanje) da su samo oni koji su rođeni u okviru crkve spaseni. 4. Surova je jeres (verovanje) da je bilo ko ko pripada ljudskom rodu proklet usled predodređenosti.

330. Ali da bi bilo jasno koliko je štetno verovanje u predodređenost, onako kako se ona obično razume, ove četiri postavke moraje da se dokažu. Prvo: *svaka predodređenost osim one za nebo suprotna je Božanskoj Ljubavi koja je beskrajna*. Da je Jehova ili Gospod Božanska Ljubav, da je On beskrajan i da je Suštastvo (Esse) sveg života, kao i da je čovek stvoren po slici Boga saglasno Njegovom obličju, pokazano je u raspravi o BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI; i pošto svakog čoveka Gospod formira po toj slici i saglasno tom obličju u materici, što je takodje pokazano, ishodi da je Gospod Nebeski Otac svih ljudi, i da su ljudi Njegovi duhovni sinovi; tako se Jehova ili Gospod i

BOŽANSKA PROMISAO

naziva u Reči, i tako se ljudi u njoj nazivaju; zbog toga On kaže: *I ocem ne zovite nikoga na zemlji; jer je u vas jedan otac koji je na nebesima* (Mat. XXIII, 9); pod čime se podrazumeva da je On jedini otac u pogledu života, a da je zemaljski otac, otac samo u pogledu opne života, koja je telo; iz tog razloga se u nebu niko ne naziva ocem osim Gospoda. Da se za ljude koji taj život nisu izopačili kaže da su Njegovi sinovi i rođeni od Njega, takodje je očigledno iz mnogih odeljaka u Reči. Otuda može da bude jasno da se Božanska Ljubav nalazi u svakom čoveku, i zlom i dobrom; shodno tome da Gospod, koji je Božanska Ljubav, ne može sa ljudima da postupa drukčije nego kao što otac na zemlji postupa sa svojom decom; i još beskrajno više tako, jer je Božanska Ljubav beskrajna; i još jednom, da On ne može da se povuče iz bilo koga, jer svačiji život potiče od Njega. Čini se da se On povlači iz zlih; ali zli se povlače iz Njega, dok ih On iz ljubavi i dalje vodi. Zato Gospod kaže: *Ištite, i daće vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvoriće vam se. Jer koji je medju vama čovjek u koga ako zaište sin njegov hljeba kamen da mu da? Kad dakle vi, zli budući, umijete dare dobre davati djeci svojoj, koliko će više otac veš nebeski dati dobra onima koji ga mole?* (Mat. VII, 7-11) i na drugim mestima da *On zapovijeda svome suncu, te obasjava i zle i dobre, i daje dažd pravednima i nepravednima* (Mat. V, 45). I u crkvi se zna da Gospod želi da se svi spasu, a niko da ne umre. Iz ovih razmatranja se može videti da je svaka predodredjenost, osim one za nebo, suprotna Božanskoj Ljubavi. Drugo: *Svaka predodredjenost osim one za nebo suprotna je Božanskoj Mudrosti, koja je beskrajna.* Božanska Ljubav pomoću sopstvene Božanske Mudrosti obezbeđuje sredstva putem kojih svaki čovek može da bude spasen; zato reći da postoji bilo koja predodredjenost osim one za nebo, znači reći da ona (Božanska Mudrost) ne može da obezbedi sredstva putem kojih nastaje spasenje; dok ta sredstva, međjutim, imaju svi, kao što je pokazano u prethodnom, i ona potiču od Božanske Promsili koja je beskonačna. Ali razlog zbog koga postoje oni koji nisu spaseni, je to što Božanska Ljubav želi da čovek oseća sreću i blaženstvo neba u sebi; jer u protivnom, to za njega ne bi bilo nebo; a to se ne bi moglo postići kada čoveku ne bi izgledalo da misli i hoće od sebe; jer bez tog privida njemu se ništa ne bi pripajalo, niti bi on bio čovek. Radi toga je Božanska Promisao, koja je Božanska Mudrost potičuća od Božanske Ljubavi. Ali to ne uklanja istinu da su svi predodredjeni za nebo, a niko za pakao; pa ipak, kada bi sredstva spasenja nedostajala, uklanjalo bi je. Ali to da su sredstva spasenja za sve obezbeđena, i da je nebo takvo da svi koji ispravno žive, kojegod da su religije, imaju u njemu svoje mesto, pokazano je u prethodnom. Čovek je sličan zemlji koja daje plodove svake vrste; što je sposobnost usled koje je zemlja zemlja; to što ona daje i loše plodove, ne isključuje njenu sposobnost stvaranja dobrih plodova; ali da ona nikada nije imala sposobnost da stvara bilo šta drugo osim loših plodova, isključivalo bi. Čovek je takodje sličan nekom predmetu koji zrake svetlosti u sebi čini raznobojnim; ako pokazuje samo neprijatne boje tome nije uzrok svetlost; zraci svetlosti mogu takodje da se pretoče u prijatne boje. Treće: *maloumna je jeres (verovanje) da su samo oni koji su rođeni u okviru crkve spaseni.* Oni koji su rođeni van crkve su ljudi podjednako kao oni koji su

BOŽANSKA PROMISAO

rođeni unutar nje, imaju isto nebesko poreklo, i u istoj meri su žive i besmrtno duše. I oni imaju religiju na osnovu koje priznaju da postoji Bog, i da moraju ispravno da žive; a onaj koji priznaje Boga i ispravno živi, postaje duhovan u svom stepenu, i biva spasen, kao što je u prethodnom pokazano. Kaže se da oni nisu kršetni; ali krštenje nikoga ne spasava osim onih koji su duhovno oprani, to jest, koji su preporodjeni; jer je krštenje oznaka toga, i na to podseća. Kaže se da oni ne znaju za Gospoda i da bez Gospoda nema spasenja; ali niko ne biva spasen zato što je znao za Gospoda, već zato što je živeo u skladu sa Njegovim zapovestima; a za Gospoda zna svako ko priznaje Boga, jer je On Bog neba i zemlje, kao što Sâm uči kod Mateja XXVIII, 18, i na drugim mestima. Osim toga, oni koji su van crkve, imaju predstavu o Bogu kao o Čoveku, u većoj meri nego hrišćani; a one koji imaju predstavu o Bogu kao o Čoveku, i koji žive ispravno, Gospod prihvata; oni takodje priznaju da je Bog jedan u Ličnosti i Suštini, što hrišćani ne čine. Oni i u svom životu misle o Bogu, jer zla smatraju gresima protiv Njega; a oni koji to čine misle o Bogu u svom životu. Hrišćani imaju religijske pouke koje potiču od Reči; ali samo nekolicina njih iz Reči izvlači bilo kakve pouke za život. Papisti je ne čitaju; a reformisti koji su u veri odvojenoj od dobročinstva, ne obraćaju pažnju na one stvari u njoj koje se tiču života, već samo na ono što se odnosi na veru; dok cela Reč, međjutim, nije ništa drugo nego Životno Učenje. Hrišćanstvo se nalazi samo u Evropi; muhamedanstvo i paganstvo u Aziji, Indiji, Africi i Americi; a ljudski rod je u tim delovima zemljine kugle deset puta brojniji nego u hrišćanskom delu; a u tom drugom, samo nekolicina religiju ugrađuje u život. Šta onda može biti besmislenije od verovanja da su samo ti drugi spaseni, a da su prvi osudjeni, i da čovek ima nebo na osnovu rođenja, a ne na osnovu života? Zbog čega Gospod kaže: *I to vam kažem da će mnogi od istoka i zapada doći i sješće za trpezu s Avraamom i Isakom i Jakovom u carstvu nebeskome: a sinovi carstva izgnaće se* (Mat. VIII, 11, 12). Četvrto: *surova je jeres (verovanje) da je bilo ko ko pripada ljudskom rodu proklet usled predodređenosti*. Jer surovo je verovati da Gospod, koji je sâma Ljubav i sâma Milost, dopušta da tako veliko mnoštvo ljudi bude rođeno za pakao, ili da tako mnogo mirijada mirijada bude rođeno kao proketo i žrtvano, odnosno da toliki ljudi budu rođeni kao djavoli i sotone; i da On, iz Svoje Božanske Mudrosti, ne obezbeđuje da oni koji ispravno žive i priznaju Boga, ne budu izgnani u večnu vatru i patnju. Gospod je neprestani Stvaralac i Spasilac svih; i On sam sve vodi, i ne želi ničiju smrt; stoga je surovo verovati i misliti da bi tako ogromno mnoštvo naroda i ljudi, koji su pod Njegovim pokroviteljstvom i nadzorom, moglo usled predodređenosti biti predato kao plen djavolu.

GOSPOD NE MOŽE DA POSTUPA SUPROTNO ZAKONIMA BOŽANSKE PROMISLI, ZATO ŠTO BI POSTUPATI SUPROTNO NJIMA ZNAČILO POSTUPATI SUPROTNO NJEGOVOJ BOŽANSKOJ LJUBAVI I SUPROTNO NJEGOVOJ BOŽANSKOJ MUDROSTI, PREMA TOME SUPROTNO NJEMU SÂMOM

BOŽANSKA PROMISAO

331. U ANDJEOSKOJ MUDROSTI O BOŽANSKOJ LJUBAVI I MUDROSTI je pokazano da je Gospod Božanska Ljubav i Mudrost, i da to dvoje predstavlja sâmo Suštastvo (Esse) i sâm Život, iz kojih sve jeste i živi; takodje je pokazano da to dvoje proističe od Njega, kao i da je proističuće Božansko On Sâm. Medju stvarima koje proističu, Božanska Promisao je primarna; jer ona neprestano teži ka cilju radi koga je univerzum stvoren; ciljno delovanje i postizanje cilja kroz sredstva je ono što se naziva Božanskom Promišlju. Dalje, pošto je proističuće Božansko On Sâm, a Božanska Promisao primarna stvar koja proističe, ishodi da postupati suprotno zakonima Njegove Božanske Promisli jeste postupati suprotno Njemu. Isto tako može da se kaže da je Gospod Providjenje, kao što se kaže da je Bog Red; jer je Božanska Promisao Božanski Red koji primarno ostvaruje spasenje ljudi; i pošto ni jedan red ne postoji bez zakona, jer njega zakoni sačinjavaju, a svaki zakon iz reda izvlači to da je i on (sâm) red, otuda ishodi da pošto je Bog Red, On je i Zakon Svog sopstvenog Reda; isto to mora da se kaže i za Božansku Promisao, da pošto je Gospod Svoja sopstvena Promisao, On je i Zakon Svoje sopstvene Promisli. Otuda je očigledno da Gospod ne može da postupa suprotno zakonima Svoje Božanske Promisli, jer bi postupati suprotno njima značilo postupati suprotno Njemu Sâmom. Pored toga, delovanje ne postoji bez subjekta na koji se deluje, a na njega se deluje pomoću sredstava; drukčije delovanje osim na subjekat i pomoću sredstava nije moguće. Subjekat Božanske Promisli je čovek; sredstva su Božanske istine putem kojih čovek ima mudrost, i Božanska dobra, putem kojih ima ljubav. Božanska Promisao pomoću tih sredstava radi na svome cilju, koji je čovekovo spasenje; jer onaj koji hoće cilj, hoće i sredstva; iz tog razloga kada onaj koji hoće radi na cilju, on radi na njemu pomoću sredstava. Ali te stvari će postati jasnije kada se ispituju sledećim redom: I. Delovanje Božanske Promisli u pravcu čovekovog spasenja počinje prilikom njegovog rođenja, i nastavlja se sve do kraja njegovog života, i kasnije do večnosti. II. Delovanje Božanske Promisli neprestano se postiže pomoću sredstava, iz čistog milosrdja. III. Neposredno spasenje putem trenutne milosti nije moguće. IV. Neposredno spasenje usled trenutne milosti je ognjeni krilati zmaj u crkvi.

332. I. *Delovanje Božanske Promisli u pravcu čovekovog spasenja počinje prilikom njegovog rođenja, i nastavlja se sve do kraja njegovog života, i kasnije do Večnosti.* U prethodnom je pokazano da je nebo sastavljeno od ljudskog roda krajnji cilj stvaranja univerzuma, i da taj kraj u svom delovanju i toku jeste Božanska Promisao za spasenje ljudi; i da su sve stvari koje su izvan čoveka, i koje su pogodne da ih on koristi, sekundarni ciljevi stvaranja, koji su u celosti povezani sa svim stvarima koje postoje u tri kraljevstva, životinjskom, biljnom i mineralnom. Kada se stvari koje se u njima nalaze neprestano nastavljaju saglasno zakonima Božanskog Reda, koji je ustanovljen prvobitnim stvaranjem, kako može biti nemoguće za primarni cilj, koji je spasenje ljudskog roda, da se neprestano nastavlja saglasno zakonima njegovog reda, koji su

BOŽANSKA PROMISAO

zakoni Božanske Promisli? Posmatrajte samo neku vočku; zar ona najpre ne nikne kao tanušna mladica iz sićušnog semena, i zar posle toga postepeno ne raste u stabljiku, i pruža grane pokrivene lišćem, a onda izbacuje cvetove, i donosi plod, polažući u njega novo seme putem koga obezbedjuje svoje neprestano trajanje? Isti proces se odvija sa svakim grmom i svakom travkom u polju. Zar se sve stvari zajedno i svaka pojedinačno u njima, ne nastavljaju od cilja do cilja, neprestano i na izvanredan način, saglasno zakonima njihovog reda? Zašto se onda na isti način ne bi nastavljao i primarni cilj, koji je nebo sačinjeno od ljudskog roda? Zar u njegovom postizanju može postojati biti šta što se ne odvija apsolutno neprestano, saglasno zakonima Božanske Promisli? Pošto postoji saobraznost izmedju čovekovog života i rasta drveta, hajde da napravimo paralelu ili poredjenje izmedju njih: čovekovo rano detinjstvo slično je nežnoj mladici koja niče iz semena i pomalja se iz zemlje; njegovo detinjstvo i mladost su kao mladica koja raste u stablo sa malim granama; prirodne istine, kojima se svaki čovek najpre prožima, su kao lišće kojim su pokrivene grane; lišće u Reči ne označava ništa drugo; inicijacija čoveka u brak dobra i istine, ili duhovni brak, je poput cvetova kojim drvo pupi u proleće; duhovne istine su latice tog cveća; prve stvari duhovnog braka su kao voće u začetku; duhovna dobra koja su dobra milosrdja, su kao voće, i ona se i podrazumevaju pod voćem u Reči; ono što se radja iz mudrosti koja potiče od ljubavi je kao seme, i putem tog radjanja čovek postaje sličan vrtu i raj. Čovek je i u Reči predstavljen kao drvo; a njegova mudrost koja potiče od ljubavi kao vrt; vrt u Edemu ne označava ništa drugo. Čovek je iz semena zaista loše drvo; pa ipak je moguće kalemljenje grančicama uzetim sa drveta života, putem koga se biljni sok koji izvlači stari koren preokreće u sok koji daje dobar rod. Ovo poredjenje je dato da bi se moglo znati da kada postoji tako neprestano napredovanje Božanske Promsili u rastu i obnavljanju drveća, ono svakako mora biti neprestano u popravljanju i preporodu ljudi koji su mnogo vredniji od drveća, što je u skladu sa ovim rečima Gospoda: *Ne prodaje li se pet vrabaca za dva dinara? I ni jedan od njih nije zaboravljen pred Bogom. A u vas je i kosa na glavi izbrojana. Ne bojte se dakle; vi ste bolji od mnogo vrabaca. A ko od vas brinući se može primaknuti rastu svojemu lakat jedan? A kad ni najmanje što ne možete, za što se brinete za ostalo? Pogledajte ljiljane kako rastu; a kad travu u polju, koja danas jest a sutra se u peć baca, Bog tako odjeva, a kamo li vas, malovjerni!* (Luka XII, 6, 7, 25-28)

333. Rečeno je da delovanje Božanske Promisli u pravcu čovekovog spasenja počinje prilikom njegovog rodjenja i nastavlja se sve do kraja njegovog života. Da bi se to razumelo mora se znati da Gospod vidi kakvog je čovek kvaliteta i predvidja šta on želi da bude, prema tome, šta treba da bude; i da bi on mogao biti čovek, i stoga besmrtn, sloboda volje njemu se ne može oduzeti, kao što je u prethodnom često pokazivano. Zato Gospod predvidja njegovo stanje nakon smrti, i za njega preuzima mere, od rodjenja pa sve do kraja života. Kod zlih ljudi On preuzima mere tako što dopušta i neprestano odvlači od zala; dok kod dobrih, On preuzima mere tako što ih vodi ka dobru. Tako

BOŽANSKA PROMISAO

Božanska Promisao neprestano radi na spasenju ljudi; ali ne može se spasiti više njih nego što hoće da se spase, a hoće da se spasu oni koji priznaju Boga i dopuštaju da ih On vodi; a neće oni koji ne priznaju Boga i sami sebe vode; jer oni ne misle o večnom životu i spasenju, dok oni prvi to čine. Gospod to vidi, i On ih neprestano vodi, i to saglasno zakonima Svoje Božanske Promisli, suprotno kojima ne može da deluje, jer bi delovati suprotno njima značilo delovati protivno Njegovoj Božanskoj Ljubavi i protivno Njegovoj Božanskoj Mudrosti, što je delovati protivno Njemu Sâmom. Dalje, pošto Gospod predvidja stanje svih nakon smrti, i pošto takodje predvidja mesta u paklu koja pripadaju onima koji nisu voljni da se spasu, ishodi, kao što je rečeno, da zlima On obezbedjuje njihova mesta dopuštanjem i povlačenjem, a dobrima vodjenjem; a kada se to ne bi činilo neprestano, od svačijeg rođenja pa sve do kraja života, nebo ne bi postojalo, pa ni pakao; jer bez tog Predvidjanja, i u isto vreme Promisli, ni nebo ni pakao ne bi bili ništa drugo nego konfuzija. Da Gospod za svakoga obezbedjuje njegovo sopstveno mesto predvidjanjem, može da se vidi u prethodnom (br. 202, 203). To može slikovito da se objasni pomoću ovog poredjenja: ako strelac hoće da pogodi cilj koji se nalazi na razdaljini od jedne milje, i ako u toj svojoj nameri pri odapinjanju promaši samo za širinu nokta, strela će na razdaljini od jedne milje promašiti u ogromnoj meri. Tako bi bilo kada Gospod ne bi svakog trenutka vodio računa o večnosti predvidjajući i obezbedjujući svačije mesto nakon smrti. Gospod, međjutim, to čini zato što je svekolika budućnost za Njega sadašnjost, dok je sva sadašnjost za Njega večnost. Da se Božanska Promisao u svemu što čini odnosi na beskrajno i večno može da se vidi u prethodnom [br. 46-69, 214 i naredni brojevi].

334. Za delovanje Božanske Promisli se takodje kaže da se nastavlja do večnosti, zato što se svaki andjeo usavršava u mudrosti do večnosti; ali svaki od njih saglasno stepenu osećanja dobra i istine u kome je bio kada je napustio svet. Taj stepen postaje savršen do večnosti; sve što je preko stepena je van andjela, a ne unutar njega; a ono što se nalazi van njega ne može da se usavrši u njemu. To se podrazumeva pod *merom dobrom i nabijenom i stresenom i prepunom koja će se dati u naručje onome ko oprašta i daje drugima* (Luka VI, 37, 38), to jest, onome ko je u dobru milosrdja.

335. II. *Delovanje Božanske Promisli neprestano se postiže pomoću sredstava, iz čistog milosrdja.* Postoje sredstva i metodi Božanske Promisli. Njena sredstva su sredstva putem kojih čovek postaje čovek i biva usavršen u pogledu razumevanja i volje; njeni metodi su načini na koje se to ostvaruje. Sredstva putem kojih čovek postaje čovek i biva usavršen u pogledu razumevanja se uobičajenim izrazom nazivaju istinama; koje u mislima postaju predstave, a u pamćenju se nazivaju stvarima; same po sebi one su znanja, od kojih se sastoje nauke. Sva ta sredstva, gledana sama po sebi, su duhovna; ali pošto se nalaze u prirodnim stvarima, ona usled svog omotača ili odela izgledaju kao prirodna, a neka od njih kao materijalna. Ta sredstva su po broju i raznovrsnosti beskrajna; ona su manje ili

BOŽANSKA PROMISAO

više jednostavna i složena, kao i manje ili više nesavršena i savršena. Postoje sredstva kojima se oblikuje i usavršava prirodni građanski život, kao i ona kojima se oblikuje i usavršava utvrđeni moralni život, i, takodje, ona kojima se oblikuje i usavršava nebeski duhovni život. Ta sredstva se nižu, jedno za drugim, od ranog detinjstva pa sve do najkasnijeg čovekovog doba, i nakon toga do večnosti; i kako se, u svom razvoju nižu, tako prethodno postaje sredstvo narednog, zato što ona, kao posredni uzroci, ulaze u sve što je oblikovano; jer usled njih se ostvaruje svaka posledica i svaki zaključak, i stoga postaje uzrok. Tako sve ono što je naredno, sukcesivno postaje sredstvo; i pošto se taj proces odvija večno, ne postoji buduće ili krajnje koje ga završava, jer kao što večnost nema kraja, tako i mudrost, koja se povećava do večnosti, nema kraja. Kada bi kod mudre osobe postojao kraj mudrosti, zadovoljstvo u mudrosti, koje se sastoji od neprekidnog množenja i radjanja, bi nestalo; i tako bi nestalo životno zadovoljstvo te osobe; i na njegovo mesto bi došlo zadovoljstvo slave, a u sâmom njemu nema nebeskog života; tada mudar čovek više ne biva kao mladić, već kao starac, i na kraju oronuo. I pored toga što mudrost mudrog čoveka u nebu večno raste, ipak ne postoji takvo približavanje andjeoske mudrosti Božanskoj Mudrosti da je može taći; to se može uporediti sa pravom linijom povučenom ka hipreboli, za koju se kaže da joj se neprestano približava, ali je nikada ne dodiruje; ili sa onim što se kaže za kvadraturu kruga. Iz ovoga je jasno šta se podrazumeva pod sredstvima pomoću kojih Božanska Promisao deluje kako bi čovek mogao biti čovek, i kako bi mogao da se usavršava u pogledu razumevanja; i da se ta sredstva, uobičajenim terminom, nazivaju istinama. Podjednako su mnogobrojna i sredstva pomoću kojih se čovek oblikuje i usavršava u pogledu volje; ali ona se, uobičajenim terminom, nazivaju dobrima; usled njih čovek poseduje ljubav, dok usled onih drugih poseduje mudrost. Njihova sjedinjenost čini čoveka, jer kakva je sjedinjenost, takav je čovek. Ta sjedinjenost je ono što se naziva brakom dobra i istine.

336. Ali, po broju i raznovrsnosti su beskrajne i metode putem kojih Božanska Promisao deluje na sredstva i pomoću sredstava, kako bi oblikovala čoveka i usavršila ga; one su onoliko brojne koliko su brojna delovanja Božanske Mudrosti usled Božanske Ljubavi koja su usmerena na spasenje čoveka; prema tome, onoliko brojne koliko su brojna delovanja Božanske Promisli u skladu sa njenim zakonima, o kojima smo raspravljali u prethodnom. Da su te metode u najvećoj meri tajne pokazano je u prethodnom pomoću delovanja duše na telo, o čemu čovek zna tako malo da je njegovo znanje skoro ništa; kao kako oko, uvo, nos, jezik i koža osećaju; i kako želudac vari, mezenterijum obradjuje hilus, a jetra krv; kako pankreas i slezina prečišćavaju krv, kako je bubrezi odvajaju od nečistih telesnih sokova, kako je srce sakuplja i šalje dalje, kako je pluća čiste [*decantat*]; i kako mozak oplemenjuje krv i iznova je nadahnjuje životom; pored bezbroj drugih stvari, koje su sve tajne u koje teško da bilo koja nauka može da udje. Na osnovu toga je očigledno da se još manje može ući u tajna delovanja Božanske Promisli; dovoljno je što su njeni zakoni poznati.

BOŽANSKA PROMISAO

337. Božanska Promisao sve što čini, čini iz čiste milosti; zato što je Božanska Suština čista Ljubav; a ona je ta koja deluje pomoću Božanske Mudrosti; i to delovanje se naziva Božanskom Promišlju. Čista ljubav je čista milost iz tri razloga: 1. Ona deluje kod svih ljudi širom celog sveta, koji su takvi da ništa ne mogu da urade sami od sebe. 2. Ona deluje podjednako kod zlih i nepravednih i kod dobrih i pravednih. 3. Ona prve vodi u pakao, a druge izbavlja iz njega. 4. Ona se tamo sa njima neprestano trudi, i bori se za njih protiv đavola, to jest, protiv zala pakla. 5. Ona je zbog toga došla u svet i podvrgla se iskušenjima sve do poslednjeg, što je bilo stradanje na krstu. 6. Ona neprestano deluje na nečiste, kako bi ih učinila čistim, i na maloumne kako bi učinila da budu zdrave pameti. Tako ona radi neprestano iz čiste milosti.

338. III. *Iznenadno spasenje usled trenutne milosti nije moguće.* U prethodnim brojevima je pokazano da delovanje Božanske Promisli na spasenje čoveka, počinje prilikom rođenja i nastavlja se sve do kraja njegovog života, i kasnije od večnosti; kao i da se to delovanje neprestano odvija pomoću sredstava, iz čistog milosrdja. Iz toga ishodi da ne postoji nešto tako kao iznenadno spasenje, niti trenutna milost. Ali pošto mnogi koji iz razmevanja ništa ne misle o stvarima crkve ili religije, veruju da bivaju spaseni trenutnom milošću, pa da je spasenje stoga iznenadno, i pošto je to, međutim, suprotno istini i pošto, štaviše, predstavlja jedno štetno verovanje, od značaja je da se to razmotri svojim redom: 1. Verovanje u iznenadno spasenje trenutnom milošću izvedeno je iz čovekovog prirodnog stanja. 2. To verovanje potiče od nepoznavanja duhovnog stanja, koje je sasvim različito od prirodnog. 3. Učenja svih crkvi hrišćanskog sveta, gledana unutarne, suprotna su iznenadnom spasenju trenutnom milošću; ali njega je spoljašnji čovek crkve ipak ustanovio. Prvo: *verovanje u iznenadno spasenje trenutnom milošću izvedeno je iz čovekovog prirodnog stanja.* Prirodni čovek iz svog sopstvenog stanja ne zna za drugo nego da je nebeska radost slična zemaljskoj radosti, i da ona na isti način utiče i biva primljena; na primer, da je ona kao stanje siromašnog čoveka koji postane bogat i tako predje iz tužnog stanja oskudevanja u srećno stanje izobilja; ili kao stanje onoga koji je, nakon što je bio niskog položaja, postao uvažen, i tako prešao iz potcenjivanja u slavljenje; ili kao stanje onoga koji izlazi iz ožalošćene kuće i odlazi na venčanje. Pošto ova stanja mogu da se izmene tokom jednog dana, i pošto se nikakva druga predstava o čovekovom stanju nakon smrti ne prihvata, očigledno je odakle potiče verovanje u iznenadno spasenje trenutnom milošću. U svetu je moguće da mnogo ljudi bude zajendo, u jednoj trupi ili gradjanskom društvu, i da budu veseli, a da se ipak, u pogledu svojih umova [*animus*] svi razlikuju; to se dešava u prirodnom svetu. Razlog je taj što spoljašnje jednog čoveka može da se prilagodi spoljašnjem drugog čoveka, bez obzira na to koliko su različite njihove unutarnjosti. Na osnovu tog prirodnog stanja izveden je i zaključak da je spasenje prosto primanje medju andjele u nebu, i da se primanje vrši iz trenutne milosti. Zbog toga se veruje i da nebo može da se dâ zlima, isto kao i dobrima, i da tada

BOŽANSKA PROMISAO

nastaje združivanje, poput onoga u svetu, s tom razlikom što je ovo puno radosti. Drugo: *ovo verovanje potiče od nepoznavanja duhovnog stanja, koje je sasvim različito od prirodnog stanja.* O duhovnom stanju, koje je čovekovo stanje nakon smrti, raspravljano je u prethodnom, na mnogo mesta; i pokazano je da je svako svoja sopstvena ljubav, i da niko ne može da živi sa bilo kim drugim osim onih koji su u sličnoj ljubavi; i da, ukoliko dodje među druge, on ne može da diše svoj sopstveni život. Otuda nakon smrti svako odlazi u sopstveno društvo, ili društvo onih koji su u istoj ljubavi, koje on prepoznaje kao rođake ili prijatelje; i, što je iznenadjujuće, kada ih vidi i sretne, to je kao da ih je znao od detinjstva; to prouzrokuje duhovno srodstvo i duhovno prijateljstvo. Da, i još: niko u društvu ne može da obitava u bilo kom domu osim sopstvenog; svako u društvu ima sopstveni dom, koji pronalazi za sebe spremljenim kada prvi put udje u društvo. On može biti u društvu drugih van svoje kuće, ali ipak ne može da ostane nigde drugo osim u sopstvenom domu; i još više od toga, niko ne može u stanu nakog drugog da sedi bilo gde drugo osim na sopstvenom mestu; ako sedne na drugo mesto, on postaje nemoćan umom i glup; i, što je čudesno, kada udje u sobu, svako zna gde je njegovo mesto. Isto se dešava i u hramovima, kao i na javnim zborovima, kada se okupljaju. Na osnovu tih stvari je očigledno da je duhovno stanje potpuno različito od prirodnog stanja, i da je ono takvo da niko ne može biti nigde drugo nego tamo gde je njegova vladajuća ljubav; jer tamo se nalazi zadovoljstvo njegovog života; a svako želi da bude u zadovoljstvu svog života; i čovekov duh ne može da bude nigde drugo jer on sačinjava njegov život, štaviše, sâmo njegovo disanje, kao i kucanje njegovog srca. U prirodnom svetu to je drukčije. U njemu se čovekovo spoljašnje od detinjstva temeljno uči da licem, govorom i pokretom glumi zadovoljstva koja nisu zadovoljstva njegove unutarosti. Iz tog razloga se na osnovu čovekovog stanja u prirodnom svetu ne može izvesti zaključak o njegovom stanju nakon smrti; jer je svačije stanje nakon smrti duhovno, što znači da on ne može biti drugde nego u zadovoljstvu svoje ljubavi, a to je zadovoljstvo koje je, svojim životom, za sebe stekao u prirodnom svetu. Na osnovu ovoga može biti sasvim jasno da niko ko se nalazi u zadovoljstvu pakla ne može biti primljen u zadovoljstvo neba, koje se uobičajenim izrazom naziva nebeskom radošću; ili, što je isto, niko ko je u zadovoljstvu zla ne može da bude uveden u zadovoljstvo dobra: što se može još jasnije zaključiti na osnovu toga što se nikome nakon smrti ne zabranjuje da se popne na nebo; put mu se pokazuje, mogućnost mu se daje i dopušta mu se; ali kada dodje u nebo i plućima udahne zadovoljstvo neba, on počinje da pati usled bola u grudima, da se muči u srcu i da oseća slabost u kojoj se previja kao zmija stavljena u blizinu vatre; i sa licem okrenutim od neba, a ka paklu, strmoglavo beži odatle ne zaustavljajući se dok se ne nadje u društvu koje pripada njegovoj ljubavi. Otuda može da bude jasno da niko ne dolazi u nebo trenutnom milošću; stoga da doći u nebo ne znači samo biti primljen, kao što mnogi u svetu pretpostavljaju; kao i da u nebu nema iznenadnog spasenja jer ono podrazumeva trenutnu milost. Bilo je nekih koji su u svetu verovali u iznenadno spasenje trenutnom milošću; koji su, kada su postali duhovi, želeli da se njihovo pakleno zadovoljstvo, ili

BOŽANSKA PROMISA O

zadovoljstvo zla pretvori u nebesko zadovoljstvo, ili zadovoljstvo dobra, pomoću Božanske svemoći i, u isto vreme, Božanske milosti; i pošto su tako želeli, dopušteno je da anđeli to učine i oni su uklonili njihovo pakleno zadovoljstvo. Ali, zato što je to bilo zadovoljstvo njihove životne ljubavi, shodno tome njihov život, oni su ležali kao mrtvi, lišeni svakog osećaja i svakog pokreta; i nije bilo moguće udahnuti u njih bilo koji drugi život osim njihovog sopstvenog; jer sve stvari njihovog uma i tela, koje su bile okrenute naopako nisu mogle da se preokrenu. Stoga su bili povraćeni u život emisijom zadovoljstva njihove životne ljubavi. Nakon toga su rekli da su u tom stanju unutarnje osećali nešto grozno i strašno, što ne bi otkrivali. Zato se u nebu kaže da je lakše sovu pretvoriti u golubicu, ili zmiju u jagnje, nego neki pakleni duh u anđela neba. *Treće: učenja crkvi hrišćanskog sveta, gledana unutarnje, suprotna su iznenadnom spasenju trenutnom milošću; ali spoljašnji ljudi crkve ipak su ga osnovali.* Učenja svih crkvi, gledana unutarnje, poučavaju o životu. Koja crkva ima učenje koje ne poučava o tome da čovek treba sebe da ispita, da uvidi i prizna svoje grehe, da ih ispovedi, da se pokaje i potom živi novim životom? Ko pristupa Svetom Pričešću bez te opomene i naredjenja? Napravite istraživanje, pa ćete se uveriti. Koja crkva ima učenje koje se ne zasniva na poukama Dekaloga? A pouke Dekaloga su pouke života. Koji čovek crkve, u kome ima čegabilo crkvenog, ne priznaje, čim za to čuje, da je onaj koji živi ispravno spasen, a onaj koji živi rdjavo proklet? Zbog čega je u »Atanasijevoj veri«, koja je takodje učenje prihvaćeno u celom hrišćanskom svetu, rečeno: »Da će Gospod doći da sudi živima i mrtvima; i da će tada oni koji su činili dobro, ući u večni život, a oni koji su činili zlo, u večni oganj.« Na osnovu čega je očigledno da učenja svih crkvi, gledana unutarnje, poučavaju o životu; i pošto poučavaju o životu, ona poučavaju o tome da je spasenje saglasno životu; a život se u čoveka ne udahnjuje u trenutku, već se postepeno oblikuje i biva popravljen kada se čovek kloni zala kao grehova; shodno tome, kada shvata šta je greh, prepoznaje ga i priznaje, i kada ga ne želi i od njega odustaje; takodje i kada stiče znanje o tim sredstvima, koje je povezano sa znanjem o Bogu. Čovekov život se putem tih sredstava i tog znanja oblikuje i popravlja; a oni se ne mogu uliti u trenutku; jer nasledno zlo, koje je samo po sebi pakleno, mora da se ukloni; i na njegovo mesto mora da se usadi dobro, koje je samo po sebi nebesko. Na osnovu tog naslednog zla čovek može, u pogledu razumevanja, da se uporedi sa sovom, a u pogledu volje sa zmijom; a čovek koji se popravio može u pogledu razumevanja da se uporedi sa golubicom, a u pogledu volje sa ovcom. Zato bi iznenadno popravljanje i spasenje bilo kao iznenadno preobraćanje sove u golubicu, i zmije u ovcu. Da li neko ko ima imalo znanja o čovekovom životu može da ne uvidja da to nije moguće ukoliko se ne ukloni priroda sove i zmije, i ne usadi priroda golubice i ovce? Poznato je, takodje, da svaki uman čovek može da postane umniji, a svaki mudar čovek mudriji, i da umnost i mudrost kod čoveka mogu da rastu, i da kod nekih rastu od ranog detinjstva pa sve do kraja života, te da se čovek tako neprestano usavršava. Zašto se onda duhovna umnost i mudrost ne bi još više razvijala? Ona se uzdiže iznad prirodne umnosti i mudrosti putem dva stepena; i kada se

BOŽANSKA PROMISA O

uzdigne postaje andjeoska, koja je neizreciva. Da kod andjela raste do večnosti, rečeno je u prethodnom. Ko ne može da razume, ako hoće, da se ono što se usavršava do večnosti, ne može učiniti savršenim u trenutku?

339. Sada je očigledno da svi oni koji na osnovu života misle o spasenju, ne misle ni o kakvom iznenadnom spasenju trenutnom milošću; već (misle) o sredstvima spasenja na koja, i pomoću kojih, Gospod deluje saglasno zakonima Savoje Božanske Promisli, prema tome, putem kojih Gospod, iz čiste milosti, vodi čoveka. Ali oni koji o spasenju ne misle na osnovu života, pretpostavljaju izvesnu iznenadnost spasenja, i izvesnu trenutnost milosti; kao što čine oni koji razdvajaju veru od dobročinstva – pri čemu je dobročinstvo život; oni takodje pretpostavljaju iznenadnost vere, i u poslednjem trenutku pred smrt, ako ne pre. To čine i oni koji veruju da je opraštanje greha bez pokajanja oslobađanje od greha, i prema tome spasenje, i koji odlaze na Svetu Pričest; kao i oni koji veruju u opraštanje greha koje vrše monasi, kao i u njihove molitve za mrtve i u oprost koji oni daju na osnovu moći koju tvrde da imaju nad ljudskim dušama.

340. IV. *Iznenadno spasenje trenutnom milošću je ognjeni krilati zmaj crkve.* Pod ognjenim krilatim zmajem se podrazumeva zlo koje žari iz ognja pakla; isto to se podrazumeva i pod ognjenim zmajem o kome se govori kod Isaije: *Nemoj se radovati zemljo Filistejska sva kolika, što se slomi prut onoga koji te je bio; jer će iz korijena zmijinjega niknuti zmija vavilinska, i plod će mu biti zmaj ognjeni krilati* (XIV, 29). Takvo zlo leti u crkvi kada postoji verovanje u iznenadno spasenje trenutnom milošću, jer se njime: 1. Poništava religija. 2. Prouzrokuje bezbrižnost. 3. Gospodu pripisuje prokletstvo. Što se tiče prvoga: *da se njime poništava religija.* Postoje dve stvari koje su istovremeno esencijalni i opšti element religije; naime, poznavanje Boga i pokajanje. I jedno i drugo je lišeno značenja za one koji veruju da se ljudi spasavaju sâmom milošću, kakogod da su živeli. Jer šta je onda potrebno više nego reći: »Smiluj mi se, o Bože?« Što se tiče svega ostalog što pripada religiji, oni su u mrklom mraku, oni zapravo vole mrkli mrak. U vezi prvog esencijalnog elementa crkve, koji je priznavanje Boga, oni jednostavno misle: »Šta je Bog? Ko ga je video?« Ako se kaže da Bog jeste, i da je On jedan, oni kažu da je on Jedan; ako se kaže da postoje tri, i oni kažu da postoje tri, ali da im se treba obraćati kao jednom; tako oni priznaju Boga. O drugom esencijalnom elementu u crkvi, koji je pokajanje, oni ne razmišljaju, pa shodno tome ni o grehu; i na kraju ne znaju da postoji ikakav greh; i tada čuju, i sa zadovoljstvom upijaju, da »zakon ne osudjuje jer hrišćanin nije pod njegovim jarmom; samo reci – Smiluj mi se Bože radi Sina – i bićeš spasen.« To je za njih životno pokajanje. Ali oduzmite pokajanje, ili, što je ista stvar, odvojte život od religije, i šta ostaje osim reči – Smiluj mi se? Otuda oni ne mogu da kažu ništa drugo nego da se spasenje dešava iznenadno, kroz ove reči; i ako ne pre, onda u predsmrtnom trenutku. Šta je onda za njih Reč nego jedan nejasan i tajanstveni glas, koji je pustio tronožac u pećini, ili nerazumljivi odgovor dobijen od

BOŽANSKA PROMISAO

proročišta nekog idola? Jednom rečju, ukoliko uklonite pokajanje, to jest, odvojite život od religije, šta je drugo čovek nego zlo koje žari iz ognja pakla, ili ognjeni krilati zmaj crkve? Jer je bez pokajanja čovek u zlu, a zlo je pakleno. Drugo: *verovanje u iznenadno spasenje čistom milošću, i samo u njega, prouzrokuje životnu bezbrižnost*. Životna bezbrižnost se javlja ili usled verovanja bezbožnog čoveka da ne postoji život nakon smrti, ili usled verovanja koje ima onaj koji odvaja život od spasenja. Ovaj drugi, iako veruje u večni život, ipak misli: »Živeo ja ispravno ili ne, mogu da budem spasen jer je spasenje čista milost, a Božanska milost je sveopšta jer On ne želi ničiju smrt«; a ako se slučajno javi misao da se milost mora izmoliti rečima koje pokazuju da je vera primljena, on može da misli da se to može uraditi neposredno pred smrt, ukoliko nije ranije učinjeno. Svaki čovek koji je u toj bezbrižnosti ne pridaje značaja preljubama, prevarama, nepravdama, nasilju, bogohuljenju i osveti; i dopušta svom telu i duši da im se predaju; niti on zna šta je duhovno zlo i njegova požuda: ako čuje bilo šta o tome iz Reči, to se može uporediti sa nečim što padne na ebanovinu i odbije se, ili sa nečim što padne u jamu, i nestane kao da je progutano. Treće: *tim verovanjem Gospodu se pripisuje prokletstvo*. Ko može da izbegne zaključak da, ako Gospod može svakoga da spase čistom milošću, za tō što čovek nije spasen nije kriv čovek, već Gospod? Može se reći da je sredstvo spasenja vera; ali kom čoveku takva vera ne može da se dâ? Jer je ona samo misao koja može da se utuvi, čak sa sigurnošću, u svako stanje duha koje je izvučeno iz zemaljskih stvari; i on, takodje, može da kaže: »Ne mogu da izbacim tu veru iz sebe«; stoga, ako ona nije data, i ako je čovek proklet, šta drugo taj prokleti može da misli nego da je Gospod, koje je imao moć da spase, a nije spasao, kriv? Pored toga, u žaru svoje vere čovek može da kaže: »Kako On može da gleda tako mnogo prokletih u paklu kada je, međjutim, sposoban da ih, iz čiste milosti, sve spasi u trenutku?« A može da kaže i druge slične stvari, koje jedino mogu da se nazovu gnusnim optužbama Božanskog. Na osnovu ovih razmatranja sada je jasno da je verovanje u iznenadno spasenje čistom milošću ognjeni krilati zmaj u crkvi.

* * *

Oprostite mi što ću dodati ovo što sledi, kako bi preostali papir bio ispunjen. Niki su duhovi, uz dozvolu, izašli iz pakla i rekli mi: »Napisao si mnogo toga što potiče od Gospoda; napiši nešto i od nas.« Odgovorio sam im: »Šta da napišem?« Rekli su: »Napiši da se svaki duh, bio on dobar ili zao, nalazi u svom sopstvenom zadovoljstvu; dobar duh u zadovoljstvu svog dobra, a zao duh u zadovoljstvu svog zla.« Upitao sam ih: »Koje je vaše zadovoljstvo?« Rekli su da je to zadovoljstvo činjenja preljube, kradje, varanja i laganja. Ponovo sam ih pitao: »Kakvog su kvaliteta ta zadovoljstva?« Rekli su da njih drugi opožavaju kao smrad izmeta, kao gadan zadah mrtvih tela i kao rezak vonj ustajalog urina. Pitao sam: »Zar su takve stvari vama zadovoljstvo?« Odgovorili su da su to

BOŽANSKA PROMISAO

najveća zadovoljstva. Rekao sam: »Vi ste onda kao prljave zveri koje u takvim stvarima žive.« Uzvratili su: »Ako jesmo, jesmo; ali takve stvari su zadovoljstvo za naše nozdrve.« Pitao sam ih: »Šta još o vama da napišem?« Rekli su: »Napiši ovo: da je svakome dozvoljeno da bude u sopstvenom zadovoljstvu, čak i u najprljavijem, kako ga nazivaju, pod uslovom da ne napada dobre duhove i anđele; ali pošto mi ne možemo drugo nego da ih napadamo, izgnani smo i bačeni u pakao, gde podnosimo strašne stvari.« Pitao sam ih: »Zašto napadate dobre?« Odgovorili su da ne mogu drukčije. To je kao da ih spopadne bes kada vide bilo kog anđela i osete Božansku sveru oko njega. Tada sam rekao: »I po tome ste kao divlje zveri.« Kada su to čuli zahvatio ih je bes, koji je izgledao kao vatra mržnje; i da ne bi počinili štetu izgnani su nazad u pakao. U vezi zadovoljstava koja se u duhovnom svetu čulno opažaju kao neugodni mirisi, pogledajte u prethodnom [br. 303-305, 324].

This Free Swedenborg eBook...

BOŽANSKA PROMISAO

... is for use by anyone, anywhere, at no cost, and with no restrictions.
You may copy it, give it away or re-use it through the courtesy of
The Lord's New Church Which Is Nova Hierosolyma.

Other Free Swedenborg eBooks

Available at

www.TheLordsNewChurch.com

Please pass this eBook along to someone else.
